

עֲרַפְתָּ יוֹם הַכִּיּוֹרִים סִימָן א (בְּדִין קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים) א) בְּעֵנֶן בְּרַפְתָּ הַלְבָנָה אִם לְבָרַךְ קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיּוֹרִים הוּא מַחְלֻקֶת בֵּין הַפּוֹסְקִים יֵשׁ מִקְדִּימִין וְיֵשׁ מֵאַחֲרֵין וּמִנְהַגְנוּ לְבָרַךְ בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּיּוֹר (הַצְּבוּר מְבָרְכִין בְּבֵית הַפְּנִסֶת תִּכְף אַחַר תְּפִלַּת עֲרַבִית וּמִנְהַגֵי לִילָה לְבֵיתִי לְהַבְדִּיל וּלְטַעֵן וְאַחַר כֵּף לְבָרַךְ כְּמוֹ שֶׁהִזְהִירוּ בְּזֶה הַקְּדֻמוֹנִים שְׁלֹא לְבָרַךְ עַל הַלְבָנָה בְּעֵינוֹי וּבְלֹא נְעִילַת הַסְּנֶדֶל) וְאַף כִּי טַעַם הַמְקְדִימִין נִרְאֶה יוֹתֵר נָכוֹן מִכָּל מְקוֹם נִרְאֶה שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת הַמְנַהֵג וּמֵה גַם כִּי לְפַעֲמִים מְמַהֲרִים לְצֵאת מִבֵּית הַפְּנִסֶת קוֹדֶם צֵאת שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים בְּיַנּוּנִים וּבְמֵה שִׁיתְעַכְבוּ עַד אַחַר אֲמִירַת בְּרַפְתָּ הַלְבָנָה אֲדַהְכִי וְהִכִי תִהְיֶה לִילָה וְדַאי וְלֹא יִהְיֶה סֶפֶק בֵּין הַשְּׂמֵשׁוֹת חֲלִילָה וּמָרֵן הַחֲבִי"ף בְּשׁו"ת לֵב חַיִּים ח"ב ס' קס"א הֵבִיא דְבָרֵי הַפּוֹסְקִים זֶה אֵימָר בְּכֹה נִזְהָ אֵימָר בְּכֹה וּמְסִיק דֶּהֱנִכּוֹן לְבָרַךְ קוֹדֶם יוֹם כִּיּוֹר וּבִסְפָרוֹ עֵינֵי כָּל חַי הַנִּדְפָּס מְחַדֵּשׁ בַּד' י"ז ע"ד הֵבִיא דְבָרֵי הַרֵב יַד נֶאֱמָן דְּמִקְנָבֵל אֲצִלוֹ שְׁפָל מוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיּוֹרִים שְׁלֹא בָּרְכוּ הַצְּבוּר בְּרַפְתָּ הַלְבָנָה מִשׁוּם אֲנֻסָא דְאַתְיִילִיד שֶׁהִיָּה מְעוֹנָן מְרִיעֵין בְּסוּפָה לְשׁוֹנָאֵי יִשְׂרָאֵל וְנִפְקָא מִיָּנָה לְאַפּוֹשֵׁי בְּרַחֲמֵי ע"כ וְכַתֵּב עַל זֶה בְּעֵינֵי כָּל חַי וּמִזֶּה נִתְחַזַּק מִנְהַגְנוּ לְבָרַךְ קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים וְאִם הִיָּה אִז מְעוֹנָן וְבָרַךְ אַחַר יו"כ וְיִזְהָר לְנִעְוָל מְנַעְעִלִים וּלְטַעֵן מִיָּדֵי אַחַר הַהַבְדֻלָּה וְאַחַר כֵּף וְבָרַךְ עַכ"ד וּמֵמֵה שֶׁכַּתֵּב בְּיַד נֶאֱמָן הַנ"ל מִתְבָּאָר דֶּהֱמַנְהֵג הוּא לְבָרַךְ אַחַר יוֹם הַכִּיּוֹרִים וְאִם רְצוֹן הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִרְאוֹת לָהֶם סִימָן לְמִיפֶשׁ בְּרַחֲמֵי אֵינוֹ נָכוֹן בְּעֵינֵי לְהִתְחַכֵּם עַל זֶה לְכֹן כָּל אֶחָד יִחְזִיק בְּמִנְהַגוֹ וּבִסְפָרוֹ רוּחַ חַיִּים ס' תר"ג אוֹת ג' מִחֲזִיק בְּמִנְהַג לְבָרַךְ קוֹדֶם יוֹם כִּיּוֹר מִתְלַת טַעֲמֵי שְׂמִיכָרִים בְּמִנְעָעִלִים שֶׁל בְּגָד וּבְעוֹדֶם מְעוֹנִים וּבְמִרוּצָה לְמַהֵר לְהַפְסִיק הַתְעַנִּית עֵי"ש וִירָא שְׂמִים יֵצֵא יָדֵי כָּל אֶחָד וּמִנְהַג עֵיר הַקִּדְשׁ יְרוּשָׁלַיִם תּוֹב"ב וְכֹן עֵיר הַקִּדְשׁ חֲבֵרוֹן תּוֹב"ב הוּא לְבָרַךְ קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים וּבְרַכְתִּי גַם אֲנִכִי הַדֵּל עִמָּהֶם וּמִלְבַּד הַטַּעַם שֶׁכַּתֵּבוּ הַפּוֹסְקִים כִּי תִקְדְּמוּ בְּרַכּוֹת לְהַכְרִיעַ כֵּף הַזְּכִיּוֹת אִף גַם רְאִיתִי לִידִידֵי הַרֵה"ג מוֹהֲרֵי"ף יצ"ו בְּסִפָּר יָפָה לְלֵב חֶלֶק הַשְּׂשִׁי (הַנְּסַפֵּחַ לְסִפָּר לֵב חַיִּים ח"ג) ס' תכ"ב שֶׁכַּתֵּב טַעַם לְרִמּוֹז שֶׁחֲזִיב כָּל אֶדָם לְפִיִּס אֶת חֲבִירוֹ קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים עַל אֲשֶׁר חָטָא לוֹ עַל פִּי מֵה שֶׁכַּתֵּב מָרֵן חִיד"א בְּסִפָּר יוֹסֵף תִּהְלֹת בְּמִזְמוֹר ה' עַל פְּסוּק כִּי אֲרָאָה שְׂמִיָּה מְעַשֶׂה אֲצַבְעוֹתַיָּה יָרַח וְכּוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנֹת מֵה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרוּ כִּי בָּא לְלַמֵּד אֲשֶׁר עֵינֵי בְּעֵינֵי יִסְתַּכֵּל הַמְּסַתְּפֵל הַשְּׂכָל וְיָדוּעַ כִּי הִנֵּה אֵלֹהֵי עוֹלָם הַשָּׁמַיִם שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ עַל שְׂמִיעַט הַיָּרַח הַרְבֵּה צְבִאוֹתַיָּה לִיתּוֹבֵי דַעְתָּהּ וּמִזֶּה יִשְׁפִּיל הָאֶדָם לְפִיִּס אֶת חֲבִירוֹ עַל אַחַת כְּפֵה וְכַמֵּה נִזְהוּ שֶׁאֵמַר כִּי אֲרָאָה שְׂמִיָּה וְכו' יָרַח וְכּוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנְנֹת לְפִיִּס אוֹתָהּ קַל וְחֹנֶמֶר לְאֲנוֹשׁ כְּעָרְפוֹ שְׂאֵם חָטָא לוֹ צָרִיף לְהַרְבוֹת לְפִיִּסוֹ וְזֶהוּ מֵה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרוּ וְכו' לְכֹן טוֹב לְהַקְדִּים לְקִדְשׁ הַלְבָנָה קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים שִׁישָׂא עֵינֵינוּ בְּלְבָנָה וּבְכּוֹכָבִים לְזַכּוֹר בְּזֶה לִישָׂא קַל וְחֹנֶמֶר לְפִיִּס אֶת חֲבִירוֹ אִם הַקְּנִיטוֹ בְּאִיזָה דְבָר קוֹדֶם יוֹם הַכִּיּוֹרִים כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם קְטָרוֹג וְדְבָר הַמְעַכֵּב לְתִשׁוּבָה בְּיוֹם הַכִּיּוֹרִים: ב) בְּמִנְהַג הַכִּיּוֹרִים יָדוּעַ שֶׁמָּרֵן הוּא הַקְּדוֹשׁ בְּסִי' הַר"ת קָרָא תִּגְרָר וְכַתֵּב דִּישׁ לְמִנּוּעַ הַמְנַהֵג וְשָׂרִים רַבִּים כְּתִבוּ לְאַשֶׁר וּלְקַיִים הַמְנַהֵג כִּי מְנַהֵג וְתִיקוֹן הוּא כְּמִבְּנֵי הַרְמ"א וּבְכָל רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים הֵלֵא בְּסִפְרָתֶם וְאֲנִי הַדֵּל טָרֵם בּוֹאֵי לְעֵיר הַזֹּאת נְהַגְתִּי כְּדַעַת מָרֵן וְגַם בְּעֵיר גְּדוּלָה שֶׁל חֲכָמִים אֲשֶׁר גָּרְתִי בָּהּ כְּשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה רְאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵנָּם מוֹעֲטִים אֲשֶׁר אֶחָזוּ בְּמִנְהַג זֶה וְרוֹבָא דְרוֹבָא דֶּהֱיָא מְתָא קוֹשְׁטָא שְׂמִיָּה לֹא נִהְגוּ מִנְהַג זֶה אִף בְּבוֹאֵי הַנֵּה וְרְאִיתִי שְׂנַתְפִּשְׁט מְנַהֵג זֶה

בְּכָל בְּנֵי הָעִיר בֵּין בַּעֲדַת הָאֲשֻׁכְנָזִים וּבֵין בַּעֲדַת הַקִּירִימְצָאָקִים הִי"ו אֶחָזְתִּי גַם אֲנֹכִי וְאֶתְנַהֵג בְּמִנְהַג זֶה בְּלֹא נִדָּר מִשׁוּם אֵל תִּפְרֹנֶשׁ מִן הַצָּבוּר: אַף בְּזֹאת צַר לִי מְאֹד וְחֲשִׁשְׁנִי מִחֲטָאת מַחֲמַת הַבְּהֵלָה וְהַמְהוּמָה מְרֹב הַשְּׁחִיטָה אֲשֶׁר קָשָׁה מְאֹד לִיזְהַר בְּכָל הַפְּרָטִים הַנִּצְרָכִים עַל פִּי דַת וְדִין תּוֹרַתִּינוּ הַקְּדוּשָׁה וּכְבֹר רְאִיתִי דְבָרֵי הַגָּאוֹן בְּסֵפֶר מִטָּה אֲפָרִים בְּסִי' תר"ה אוֹת ז' הֵן מְזַהֲרִין מִן הַדִּין עַל פְּמָה פְּרָטִים שְׁצָרִיכִים לִיזְהַר הַמְשַׁחֲטִים וְהַשׁוֹחֲטִים עֵינֵי שְׂלֵא לְהַבֹּת דב"ק וְאַחַר כָּל זֹאת אֵי אֲפֹשֶׁר לֹמַר וְנִקְּה וְלָכוּ נִכּוֹן הַדְּבָר לְהִרְחִיב וּלְהַרְבּוֹת זְמַן הַשְּׁחִיטָה דְכֹלֵי הָאֵי וְאוֹלֵי יֵשׁ תִּקְנָה שְׂלֵא יִבֹּאוּ לִיְדֵי תִקְלָה חֲלִילָה: לָכוּ רְאִיתִי נִכּוֹן לְצוּוֹת לְהַכְרִיז בְּכָל הַבְּתֵי פְּנִסוֹת שְׁבַעֲרִי שְׁאִין הַדְּבָר נְחוּץ שְׁתֵּהִי הַפְּפֹרוֹת דְּנֹקָא בְּעָרְב יוֹם הַפִּיפּוּרִים אֲלֵא יְכוּלִים לְהַקְדִּימָן יוֹם אוֹ יוֹמִים לִפְנֵי עָרְב יוֹם הַפִּיפּוּרִים וְהוֹדַעְתִּי לָהֶם שְׁגַם אֲנִי אֲעֲשֶׂה כֹן אִיהִי"ש וְכֵן עָשִׂיתִי וְנִתְפָּרַס הַדְּבָר וְהֵן רַבִּים עָתָה שְׁשֻׁמְחוּ לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה הַזֹּאת וּמִמֶּנִּי רָאוּ וְכֵן עָשׂוּ וְהוֹגֵד לִי מִפִּי מַגִּיד אֱמֶת הִי"ו שְׂרָאָה בְּעִיר גְּדוּלָה מְעָרֵי לִיטָא (מִינְסֶק) שְׁנִיגְוּ כֹן עַל פִּי הוֹרָאת הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל מֵאַרְיָה דְאַתְרָא וְשִׁהִי מְכַרְיָזִים בְּשִׁמּוֹ בְּכָל שְׁנָה בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה אוֹ בְּשַׁבַּת שׁוֹבָה לְהִיּוֹת זְרִיזִין מְקַדְמִין לַעֲשׂוֹת הַפְּפֹרוֹת יוֹם אוֹ יוֹמִים לִפְנֵי עָרְב יוֹם הַפִּיפּוּרִים וּבְזֶה הִיְתָה הַרְנוּחָה וּלְיִשְׂרָאֵל לֵב (הַשׁוֹחֲטִים) שְׁמָחָה וּמְנוּחָה וְהוּא תִיקוֹן גְּדוֹל לְצֵאת מִחֲשֵׁשׁ כְּמָה תִקְלוֹת בְּיוֹם הַקְּדוּשׁ נוֹרָא תְהִלוֹת.

וְהִנֵּה בְּבוֹאֵי אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה זְכִיתִי בְּסֵפֶר מוֹעֵד לִפְלָ חַי (בְּשֵׁאלָה) וְעוֹרְרֵנִי רַב אֶחָד מִיְדֵי יצ"ו לְעֵינַי שָׁם בְּסִי' ט"ו אוֹת מ"ז שְׁכַתְּבָה שְׁהִנְהִיג לַעֲשׂוֹת הַפְּפֹרוֹת שְׁל בְּנֵי בֵיתוֹ בְּיוֹם שְׁלִפְנֵי עָרְב יוֹם הַפִּיפּוּרִים זוֹלַת הַגְּבָרִים בְּאֲשֻׁמּוֹרַת וְהַגַּם שְׁכַתְּבָה בְּנִגִּיד וּמְצוּנָה שְׁצָרִיף בְּיוֹם ט' וְכו' מְכַל מְקוֹם יוֹתֵר טוֹב הוּא שִׁיְהָא בְּיָשׁוּב וּבְמַתוֹן מְלִשְׁחֹט בְּאֲשֻׁמּוֹרַת בְּבִילְבוּל וְיִהְיִי כְּמָה חֲשִׁשׁוֹת וְכו' וּכְבֹר רְאִיתִי בְּסִי' חֲזִי אֲדָם מַה שְׁכַתְּבָה בְּזֶה יְהִי רְצוֹן שְׂלֵא יֵצֵא שׁוּם תִּקְלָה בְּשׁוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל עָתָה רְאִיתִי בְּאֲשֻׁל מְפָרֵי סִי' תר"ה דְכַתְּבָה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וּבְמַקּוֹם הַדְּחֵק וְיֵשׁ לְחֹוֹשׁ לְשַׁחֲטָה שְׁאִינָה הַגּוֹנָה טוֹב יוֹתֵר לְשַׁחֲטָה יוֹם אוֹ יוֹמִים קְוֹדֵם עָרְב יוֹם הַפִּיפּוּרִים וְכֵן רְאִיתִי נוֹהֲגִין עַכ"ל הַסֵּפֶר מוֹעֵד לְכָל חַי: וּבְנִסּוֹחַ מַה שְׁאוּמְרִים בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת הַפְּפֹרוֹת זֶה חֲלִיפְתִּי וְכו' כְּתִב הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם אַבִּיגְדוֹר בְּתִשְׁבָּה סִי' ג' שְׁאִין לֹמַר זֶה תְּמוּרַתִּי דְתְּמוּרָה לִישְׁנָא דְאַתְפוּסִי הוּא וּמִשְׁמַע אוֹ שְׁנִיָּהֶם לְחַיִּים אוֹ שְׁנִיָּהֶם חֵס וְשְׁלוֹם לְהִיפֹף וְאֵף דְאוּמַר אַחַר כֹּף זֶה הַתְּרַנְגוּל יִלְף לְמִיתָה וְיִפְנֵס פְּלוּנֵי לְחַיִּים (כֹּן אֲנִי רְגִיל לֹמַר וְיִפְנֵס פְּלוּנֵי לְחַיִּים וְלֹא כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים וְכֵן נִעְתַּק בְּזְכוּר לְאַבְרָהָם וּפְלוּנֵי יִפְנֵס לְחַיִּים כְּדֵי שְׂלֵא לְסַמְּוֹךְ וּפְלוּנֵי לְלִמִּיתָה) יֵשׁ לְחֹוֹשׁ שְׁמָא יִתְפָּסוּ לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן דְלֹא כְּמוֹ שְׁכַתְּבָה בְּכִנְסַת הַגְּדוּלָה סִי' תר"ה לֹמַר תְּמוּרַתִּי אֲלֵא יֵאמַר זֶה תְּחַתִּי וְכו' ע"כ וּלְפִי הַנְּרָאָה לֹא רָאָה מַה שְׁכַתְּבָה רִש"י בְּשַׁבַּת ד' פ"א ע"ב ד"ה הָאֵי פְּרָפִיסָא וְכו' בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹנִים שְׁהִי אוּמְרִים זֶה תְּמוּרַתִּי עִי"ש שְׂלֵא הִיּוּ חוֹשְׁשִׁים לְלִישְׁנָא דְאַתְפוּסִי אֵף שְׂלֵא הוֹנְכַר שְׁהִי מְסִימִים כְּמוֹ שְׁאַנְחָנוּ מְסִימִים זֶה הַתְּרַנְגוּל יִלְף וְכו' וְאֵף שְׁגַם הָרַב דְבָרֵי מְנַחֵם נִמְשָׁף אַחַר דְבָרֵי הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם הַנִּי' לְעֵינַי בְּסִי' רֵוַח חַיִּים בְּסִי' תר"ה אוֹת ג' כְּמִדְּנֻמָּה לִי שְׁמִנְהַג הָעוֹלָם לֹמַר זֶה תְּמוּרַתִּי וּמְכַל מְקוֹם נִכּוֹן לְחֹוֹשׁ לְזֶה וְהִנֵּה בְּסֵפֶר רֵוַח חַיִּים שָׁם אַחַר שְׁהִבִּיא מַה שְׁכַתְּבָה הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם שְׂלֵא לֹמַר תְּמוּרַתִּי סִימִים וְעֵינַי בְּתִשְׁבּוֹת בְּאֵר שְׁבַע סִי' ג' מַה שְׁהִשִּׁיב עַל הָרֵא"ש וְעֵינַי בְּסֵפֶר נוֹהֵג כְּצֵאֵן יוֹסֵף הַלְכוֹת יְמֵי תְשׁוּבָה ד' ע"ד ע"ג וּבְתִשְׁבּוֹת הַגָּאוֹנִים שְׁבָסוּף סֵפֶר נְהָרוֹת דְּמִשְׁק סִי'

רצ"ט ובמה שכתב בספר מור וקציעה ובספר ראש יוסף ובספר אליהו זוטא שם עכ"ל והנה מה שציין לתשובת הגאונים שבספר נהרות דמשק הנה התשובה היא הביאה רבינו הטור בסי' תר"ה ומרן הבית יוסף מראה מקום הוא לפסקי הרא"ש והרב המרדכי בסוף יומא וכוונתו בציון זה לפי הנראה היא לסייע להרב זכור לאברהם שהרי בתשובה היא אמור רבנו שיאמר זה תחת זה (ולא הזכירו לשון תמורה) ואינו מוכרח שיש קפידא שלא לומר לשון תמורה ועי"ש להרמ"א בדרכי משה שכתב הגנוסח בלשון תמורה ושאר הספרים לא היו מצויים בידי ולא הייתי יודע אם יש בהם הכרע לאיזה משתי הגנוסחות אף שוב השגתי ספר באר שבע ועיניתי שם ואינו מדבר בענין הגנוסח הנה כלל ודבריו הם שמתפלא על מה שכתבו הגאונים בתשובה שהביא הרא"ש שסומך ידיו על הפירה וכו' דמה ענין סמיכה לעוף שאין בה שחיטה אלא מליקה וכו' ועוד התפלא על מה שנראה מדברי הגאונים שעושים זה לשם תמורה והלא אין אדם רשאי להמיר וכו' ועוד האריך בתמיהות על דבריהם וסיים ומי שדעתו רחבה יתרוץ דברי הגאונים וישא ברכה עי"ש שלא נזכר בדבריו מענין הגנוסח אם לומר תחתי או לומר תמורתך וכנראה שכוונתו בציון זה היא רק לציין ספרים המדברים בעיקר מנהג הפירות (ולא על הגנוסח הוא מתכוין) ועיין שם באות ד' מה שהביא בשם הרב מוהר"א גאטיניו בספר תועפות ראם מהא דאין סמיכה בעוף וכו' ושם הנה לו לציין דברי הבאר שבע וכן מה שציין לספר מור וקציעה הנה עתה יש בידי ספר הקדוש הנה וראיתי שמתמיה על מה שכתבו הגאונים שתרנגול מוכחר לפי שנקרא גבר כדאמרין מאי קרא הגבר קרא תרנגול ותמורת גבר בגבר טפי מעלי דאם כן למה תרנגולת לנקבה והיא ואותה אינו קרוין גברתא וגם על מה שהקשו הגאונים למה לא יקחו בהמה לכפרה והשיבו דתרנגול מצוי בבית וכו' כתב דלא קשיא מידי שאם היו לוקחים בהמה הנה נראה שכוונתם לקרבו לקח לוקחים תרנגול שאינו פשר לקרבו אלו תורף דב"ק ותו לא מידי: ודאמאן עלה (בנוסח זה תמורתך) מסיגנון דברי הרב רוח חיים הייתי מבין שקבל דברי הרב זכור לאברהם (שלא לומר זה תמורתך) בשתיקה כהודאה אף עתה שהשגתי ספרו מועד לכל חי ראיתי שבסימן ט"ז אות ד כתב והנה הרב זכור לאברהם פקפק בלישנא דתמורתך ואני בעניי השבתי עליו בספרי רוח חיים ועיין נמי בספר נוהג כצאן יוסף ובספר עמודי שמים ובתשובות הגאונים שבספר נהרות דמשק סי' רצ"ט עכ"ל סיגנון לשונו מורה שאין דעתו נוחה במה שחשש הרב זכור לאברהם ומה שכתב שהשיב עליו וכו' הנה ברוח חיים שם לא ראיתי שהשיב עליו וכן לא בהשטות שבסוף הספר כמו שיראה הרוואה שם: ועל מה שכתב הרב באר היטב בשם הרב בית חדש דאין לחזור אחר תרנגול לבן דהוי כדרכי האמורי רק אם יזדמן לו לבן יקח הנה ראיתי בספר תניא רבתי בהלכות ראש השנה סי' ע"ב (בד"ה ומנהגנו) כתב ומחזירין למצוא תרנגול לבן על שם אם יהיו חטאיכם וכו' ולא פניתי לעיין בספרים אם הביאו סברתו: ג) בחיוב האכילה בערב יום הפיפורים יש להסתפק במי שיש לו חולי הנופל וכיוצא שפא לו בזמן ידוע ולפי החשבון זמנו הוא ביום הפיפורים ועל פי דברי הרופא אינו רשאי להתענות ביום שפא לו החולי אם חייב לאכול בערב יום פיפור ומצד הסברא נראה דאינו חייב כיון דטעם חייב האכילה בערב יום פיפור הוא להיות עתיד ומזמן לעינוי של מחר וזה לא יתענה למחר אלא דקשה להקל במצות עשה דאורייתא בפרט אם קל לו לאכול בלא צער אף באשה כי

האי גונוא יש להקל ממה נפשך אי דרשינו טעמא דקרא מטעם הנ"ל אשר בזה הוא דיש לנו לחייב נשים אף דמצנה שהזמן גרמא היא אם פן אשה זו שלא תתענה למחר אינה חייבת ואי גימא דגזרת הפתוב הוא אם פן נשים פטורות מצד מצנה שהזמן גרמא פנ"ל נכון לדינא פן פתב הגאון פתב סופר בא"ח סוף סי' קי"ב ולי הדל נראה דיש סברא להחמיר דאף דזמנו קבוע לבא לו החולי למחר מפל מקום מי יודע מה יולד יום ואולי ירחם ה' עליו ויתרפא למחר היפלא מהשם דבר ואיך נפטור אותו מחובת היום שהוא חייב בנדאי ולא אתי ספק ומוציא מידי נדאי ומה גם לפי מה שכתב הגאון העמק שאלה נר"ו בפרשת הברכה בשאלתא קס"ז אות י"ב דהגם דמדברי רש"י ביומא נראה דכל עיקר מצנה זו היא כדי שיוכל להתענות ביום פיפור מפל מקום בדברי רש"י בראש השנה ד' ט' פל דמפיש באכילה ושתייה עדיף משמע דלא מנה הטעם אלא אכילה עצמה היא מצנה ואם פן לפי זה נדאי אין שום צד לפנטרו ואף דדברי רש"י ביומא נכונים וכן פתב רבינו הטור בסי' תר"ד פמו שכתב שם בכתב סופר מפל מקום פינו שיש צד לומר שישלח ה' רפואה למחלתו אין נראה לפנטרו היום ויבטח וישען באלהינו מרחם ישלח דברו וירפאהו: וכתב בהעמק שאלה שם דלפי הטעם דחייב אכילה בערב יום הפיפור כדי שיוכל להתענות ביום פיפור מי שיודע בנדאי שאפילו לא יאכל בערב יום פיפור יכול להתענות למחר אין עליו מצנה פלל לאכול בערב יום פיפור ומינושב בזה גירסת רב האי גאון בהיה דמר בריה דרבינא דהנה צינים פוליה שתא לבר מתרי יומי ואם פן הנה צינים גם בערב יום פיפור והוא משום דידע בנפשיה דיכול להתענות אף אם לא יאכל היום וכתב דמטעם זה לא תקנו ברכה על אכילה בערב יום פיפור משום דהאכילה היא רק הכנה למצנה ע"ש ובהורמנותיה דמר אומר אני אף שדבריו נכונים ליישב גירסת רה"ג מפל מקום אין להורות פן ואין למדין ממר בריה דרבינא דדש פולי שתא וממה שפתמו הפוסקים בסי' תר"ד שאסור להתענות בו אפילו תענית חלום ולא חלקו דמי שיודע שיכול להתענות למחר אף אם לא יאכל היום יתענה מוכח דאין לסמוך על זה וחייב לאכול היום שמה יארע לו אינה קלקלה ולא יוכל להתענות אם לא יאכל היום ומה גם דלפי הגירסא שלנו מר בריה דרבינא גופיה לא הנה מתענה בערב יום פיפור אף שפסתמא הנה יכול להתענות למחר וכל שפן לדין ויש לעשות סניף להחמיר דעת מי שסובר שאין טעם לחייב אכילה זו אלא גזרת הפתוב היא: ואם חייב לאכול פת בערב יום הפיפורים הנה הגאון מנחת חינוך פתב בפרשת אמור סי' שי"ג סק"ט (בד"ה והנה הרהמ"ח) דחייב אכילה זו אינו פפת דוקא פמו בשבת ויום טוב דלא מצינו זה בשום מקום רק מצנה לאכול ויוצא בכל דבר וכן הוא במגן אברהם הלכות מגילה גבי פורים וכאן נמי בנדאי הוא פן פשיטות עכ"ד ולפום ריהטא נראה דזה תלוי בטעמי חייב אכילה זו דאם נאמר דהטעם הוא כדי שפכין עצמנו לתענית של יום הפיפורים צריך לאכול פת או שאר מידי דמיזון ואינו יוצא ידי חובתו באכילת שאר דברים ואין ראיה מפורים ואם הטעם הוא משום קדושת היום עצמו אפשר דיש לדמותו ליום פורים ויוצא ידי חובתו בכל דבר פמו שכתב הרב מגן אברהם בסי' תרצ"ה סק"ט אלא שהגאון מנחת חינוך סובר דאכילה זו היא גזרת הפתוב עינין לקמן בד"ה וכתב עוד) ולא משום שפכין עצמנו לתענית ולכן סובר דסגי גם בלא פת וכבר הבאתי בריש אות זו שדברי רש"י ביומא (שהיה כדי להכין עצמנו להעיוני) נכונים ואם פן יש להחמיר בזה: וכתב עוד הרב מנחת

חגיגה נשם דכיון דאכילה זו נפקא לן מלשון עינאי אפשר דאינו יוצא אלא אם אוכל בערב יום הכיפורים שיעור פכחבת דבכי האי גוונא לא הוי עינאי ביום הכיפורים ואכילה זו גזרת הכתוב דנקראת עינאי אבל בפחות משיעור זה דביום כיפור לא עבר על מצות עינאי והוי כמתענה אם פן בערב יום כיפור לא יצא דהוי כמתענה דפחות מפכחבת הוי עינאי ובערב יום כיפור אסור להתענות על פן צריף לאכול שיעור פכחבת בתוך אכילת פרס ושאיני משאר שבת ויום טוב דמצנה לאכול והוי בכזית או בכביצה אבל פאן דנפקא לן מעינאי דיום הכיפורים צריף להיות ההיפוך מיום כיפור עכ"ד ואין פן דעת הרב כתב סופר סי' קי"ד שהבאתי לקמן אות ד' עי"ש דמוכח שסובר דלחייב אכילה זו יוצא ידי חובתו בפחות מפכחבת ביותר מפדי אכילת פרס גם בס' מנחת קנאות להרה"ג מוהרמ"א אבד"ק יאזלוויץ יצ"ו בקונטרס מנחת פתים בס"י תר"ד הוכיח במישור מדברי הרב טורי זקב בסק"א במה שכתב אלא דקשה למה לא אמר בהדיא ואכלתם וכו' שלא פדברי המנחת חינוך דלדבריו לא קשיא מידי דאם הנה פתיב ואכלתם הנה השיעור בכזית וכדאמרינן ביומא ד' ע"א דמהאי טעמא לא נאמרה אזהרה בעינאי: ומה שלא תקנו ברכה על אכילה בערב יום הכיפורים רשמתי בשדי חמ"ד ח"א בחלק אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות ט"ז וידידי הרב הגדול מוהר"ר צבי הירש הלוי פלינווייס בעל הגהות פור לזהב (על חידושי הריטב"א פתב לי בזה ונ"ל בספרו שדי חמ"ד בחלק אסיפת דינים הביא בשם הגאון נצי"ב מל"ך שליט"א שחקר למה אין מברכין על אכילת ערב יו"כ ועל תשובתו יש להעיר אבל אין אני רוצה להטריח את פבודו באריכות וגם מה שהביא בשם פתח הדביר שחקר על שלש סעודות של שבת למה אין מברכין ועל דבריו בנדאי יש להשיב פי אין הדמיון עולה יפה למה שכתב האבודרהם בענין ארבע כוסות שהם מצנה אחת בהפסק.

וסעודות שבת שלש מצות הם ולמה לא יברך על כל סעודה בפני עצמה ככל שאר המצות אמנם בשנה העברה שאלני חכם אחד מפה על זה וזאת אשר השבתי לו אז: דרשת ממני להגיד לה פיון שאכילת ערב יום הכיפורים היא מצנה מן התורה מקרא דנענייתם למה לא תקנו חז"ל לברך עליה ברפת על אכילת ערב יום הכיפורים הנני להשיבך אבל תחילה אשאל אותך מדוע העמדת דבריה על אכילת ערב יום כפור ולמה לא שאלת על אכילת שבת ויום טוב שאכילתם היא גם פן מצנה מן התורה ולא תקנו עליהם לברך על אכילת שבת או על אכילת יום טוב אבל אגיד לה פשר דבר חז"ל לא תקנו ברפת המצנה אלא על דבר שניכר מתוך מעשיו שעושה דבר זה מחמת המצנה אשר צננו הפורא יתברך פיון שצננו לעשות דבר זה לשם מצנה זו כגון שצננו לאכול מצה או מרור אשר בלתי צננא השם יתברך הנה יכול לאכול כל מה שירצה להשביע את נפשו והוא יתברך צננו לאכול בנדקא מצה או מרור בזה שייך שפיר לברך אשר קדשנו במצותיו וצננו מה שאין פן סעודת שבת ויום טוב ואכילת ערב יום הכיפורים הא גם בלתי צננא הפורא יתברך הנה גם פן אוכל פי הטביע הטבע פי כל אדם יתאנה תאנה לנפשו לאכול פדי שבועה ואין ניכר באכילתו שום ענין שאוכל מחמת צננא השם יתברך פיון שלא נצטנה על שום דבר מיוחד שיהא ניכר מתוך מעשיו שעושה זאת מחמת הציווי דהא בכל יום ויום הוא אוכל פן לכן לא ראו לתמן בזה ברפת אשר קדשנו במצותיו ודוגמא לזה תמצא בסנהדרין ד' מ"ב ע"א אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא וליבריה עליה הטוב והמטיב אמר ליה

אטו כי חסר מי מברכינן דיין האמת דליבריה עליה הטוב והמטיב וליברכינהו לתרנוייהו
פינן דהיינו אורחיה לא מברכינן ע"כ ועפירש"י שם עכ"ד והאריה עוד לבאר על פי זה
כמה עניינים ולפי שאינם שייכים לטעם קביעות הברכה השמטתי בזה דברי הרב יצ"ו
אמר המחבר עם שדבריו נראין נכונים יש לפקפק שהיה להם לתקן אשר קדשנו במצותיו
וצננו שלא להתענות בערב יום הפורים דאף שלא תקנו ברכה על קיום הלאין היינו
משום שהקיום הוא בשוב ואל תעשה אבל הכא שמקיים המצוה (דשלא להתענות בו)
על ידי שעושה מעשה שאוכל בו ביום ודאי שייך לברך וכל פי הא מונכר דמשום מצוה
הוא שאינו מתענה דהא בכל יום אי בעי אכיל ואי בעי מתענה והיום הזה שמקבל עליו
שלא להתענות ודאי מונכר מילתא שהיא לקיום המצוה וכי תימא שלא היו יכולים
לתקן הברכה שלא להתענות שאם פן היה מוכן שכל שאוכל משהו ושונה כל שהו
שמוציא עצמו בזה מידי עינוי יוצא ידי חובתו ובאמת אינו יוצא בזה ידי חובתו שהרי
צריך לאכול כדי שובעו כדי שיוכל לסבול התענית של מחר ובפרט אם נאמר שצריך
לאכול פת וככותבת שכל זה לא היה מוכן אם היה מברך שצננו שלא להתענות אם פן
הדרא התקירה שהיה להם לתקן לברך על זה והיה מוכן שהוא לקיים המצוה דהרי מצד
הטבע שהטביע הבורא לתברך לאכול לא היה צריך לאכול היום פת וככותבת והיה
יכול לאכול דברים אחרים למלאות נפשו פי ירעב: אחר זמן רב קבלתי מכתב ידידי
הגאון אד"ר אבד"ק מיר ומלפנים בק"ק פאניוועז יצ"ו תוכו רצוף הערותיו היקרות על
דברתי בשדי חמדתי ובענין זה כתוב למר ניהו רבה וז"ל בדבר אכילת ערב יום פפור
מה שכתב שם שאין לברך מפני שאין עצם האכילה מצוה רק אם יתענה ביום הפורים
לי צע"ק דנהי דבהרא"ש פרק יום הפורים פתב דזהו טעם מצוה אבל מפל מקום מנא
לן לדרוש טעמא דקרא ושלא לברך מהאי טעמא יעיין בתשובת רעק"א (סי' ט"ז)
שנסתפק אם נשים חייבות באכילת ערב יום הפורים (ובהגהת הרש"ש בסופה דף
כ"ח ע"ב ל"ז (לא זכר) דברי הגרעק"א) ולא דרש האי טעמא אפילו להחמיר ועיין
תוספות פסחיל נדף ק"ט ע"ב) ובכ"מ (ובכמה מקומות) אלא שיש לומר דהכא עדיפא
דהנה ליה כמו היקישא דמצוה לחמץ כפסחים (ד' מ"ג ע"ב) ועיין תוספות יבמות (דף
יו"ד) ומנחות (דמ"ג ע"ב) כעין זה ואם תמצא לומר דמפל מקום למעט בברכות עדיף
וכהא דתשובת הגאונים שכתב רש"י ותוספות משמיהו בשבת (דף כ"ד ע"א) שלא
לומר עננו בשחרית מטעמא ש"י (שפא יאחזנו) בולמוס קשיא לי טובא איך מצאנו ידנו
ונגלינו בברכת ספירת העומר שהלכה רונחת בישראל שאם שכח לברך יום אחד שוב
אינו מברך משום דכתיב תמימות (ומעודי נפלאתי באמת מאי טעמא זכה האומר פן
לקבוע הלכה פמותו ובטור סי' תפ"ט היא דעה יחידית ואכמ"ל) ואם פן איך תקנו פלל
ברכה על ספירת העומר אף שנאמר דגם למיתה דזמן שבועה שבועות לא חיישינן מפל
מקום לשכחה בזמן ז"ש (שבועה שבועות) ודאי יש לחוש ואם פן הווי למפרע ברכותיו
לבטלה וצל"ע עכ"ד יצ"ו: דא מי שהיה אנוס בערב יום הפורים ולא היה אפשר לו
לאכול עד זמן תוספת יום הפורים נראה להלכה דמצנת אכילה דערב יום הפורים
דוחה לאיסור התוספת משום דאיסור עשה קיל טובא מלא תעשה דקימא לן דעשה
דוחה אבל למעשה אין לסמוך על זה פינן דאכילה בערב יום פפור לא איתברר שהוא
מן התורה אפילו בהרמב"ם פתב מרן פסח משנה בשלישי מהלכות נדרים דאפשר דסובר

דְּדָרָשָׁא זֹו אֶסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא הִיא אַבְל אֶפְשָׁר לְהַקְל לְאֶכּוֹל פְּחוֹת מְכֻוֹתָבַת בְּיֹוֹתֵר מְכַדִּי
אַכִּילַת פָּרְס וְכוּ' כֵּן פֶּתַב הַגָּאוֹן פֶּתַב סוֹפֵר בְּסוֹף סִי' קו"ד וְהֵרַב לִיְמוּדֵי ה' בְּלִיְמוּד ט"ן
הַקּוֹשֶׁה לֹו עַל מוֹנֵי הַמְצוֹת דָּאֵתוּ רַבְּנָן וּבְצָרֵי חֲדָא שְׁלֵא מְנוּ בְּכֻלָּל הַמְצוֹת מְצוּהַ זֹו
דְּלֶאֱכּוֹל בְּעָרְבַיּוּם יוֹם כִּיפּוּר וְנִיחָא לִיהַ עַל פִּי דְבָרֵי מְרֵן כְּסָף מְשַׁנָּה דְּאִינוּ אֱלָא אֶסְמַכְתָּא
עֵינָן שְׁם אִיבְרָא דְּמַדְבָּרֵי הַרְבֵּה מְרַבְּנֵי הָאֶחְרוּזִים הַמּוֹכְאִים בְּסִימָן זֶה הֵם הַמְדַבְּרִים בְּעֵינָן
אַכִּילָה בְּעָרְבַיּוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים מוֹכַח דְּנִקְטֵי דְּהוּא דְּרָשָׁא גְמוּרָה וּמַה שְׁלֵא מְנוּ אוֹתָהּ מוֹנֵי
הַמְצוֹת לֹא קוֹשֶׁיָא מִשּׁוּם דְּאִינָה מְצוּהַ בְּפָנֵי עֲצֻמָּה אֱלָא מְכַשִּׁיר מְצוּהַ: ה) נְשִׁים אַף
דְּבַמְצוֹת עֲשֶׂה שְׁהַזְמֵן גְּרַמָּא פְּטוּרוֹת מְכַל מְקוֹם חֲיִיבוּת בְּאַכִּילָה בְּעָרְבַיּוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים
מִתְרֵי טַעְמֵי א) כֵּינֵן דְּנִפְקָא לֹן מוֹנְעֵינִתֶם בְּתַשְׁעָה לְחַדְשׁ וְכוּ' כֹּל דְּאִיתִיהַ בְּעֵינָנֵי דְּיֹוֹם
הַכִּפּוּרִים אִיתִיהַ בְּאַכִּילָה דְּעָרְבַיּוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים ב) לְפִי הַטַּעַם שְׁהוּא לְהַכִּין עֲצֻמוֹ שְׁיֻכַּל
לְהַתְעַנּוֹת לְמַחֵר כְּמוֹ שְׁפָתְבוּ רַש"י וְהַטּוֹר אִם כֵּן גַּם נְשִׁים צְרִיכוֹת לְזֶה וְאֶדְרַבָּא הֵן
תְּשׁוּשֵׁי פֶתַח יוֹתֵר מִהָאֲנָשִׁים וְכֵן פֶּתַב בְּמִנְהֵגֵי מוֹהֲרֵי"ל דְּגַם נְשִׁים חֲיִיבוֹת וּבִתְשׁוּבַת הַגָּאוֹן
רַבִּינוּ עֲקִיבָא אִיגַר בְּסִי' ט"ז הֵנִיחַ דִּין זֶה בְּצָרֵי עֵינָן לְעַת הַפְּנָאִי אַבְל גְּרָאָה שְׁהַדִּין אֶמַת
כְּמוֹ שְׁפָתְבוּ מוֹהֲרֵי"ל אֱלוּ תִנְרַף דְּבָרֵי הַגָּאוֹן פֶּתַב סוֹפֵר סִי' קו"ב וְקִצַּת יֵשׁ לְפַקְפֵק בְּטַעַם
הֶרְאֵשׁוֹן מִי שְׁם פֶּה לְדָרוֹשׁ כֹּל דְּאִיתִי' וְכוּ' וּמְסוֹנֶרֶת בְּיַדֵּינוּ שְׁלֵא לְדָרוֹשׁ דְּרָשׁוֹת מְדַעְתִּינוּ
אַף דְּרָשָׁה דְּאִיתָא דְּכֻוֹנָתָה בְּתַלְמוּד וְצָרִיף לְהַתִּישֵׁב בְּמַה שְׁרָשְׁמַתִּי בְּזֶה בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי
הַפּוֹסְקִים סִי' ט"ז אוֹת נו"ן אוֹלֵי יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין לְהַקְל לְלַחֲמִיר וּמְכַל מְקוֹם הַדִּין אֶמַת
יְהִיָּה מְאִיזָה טַעַם שְׁיִהְיָה כְּמוֹ שְׁמִפְנֵי מוֹהֲרֵי"ל וְנִעְלַם זֶה מִהַרְבָּנִים לִיְמוּדֵי ה'
וְיַד דָּוִד בְּחִידוּשָׁיו לִיּוֹמָא עַל דָּף פ"א ע"ב שְׁפָתְבוּ בְּיַד דָּוִד דְּבַלְיָמוּדֵי ה' לִיְמוּד נ"ט גְּסַתְפֵּק
אִי נְשִׁים חֲיִיבוֹת בְּזֶה וְכַתְּבַת עַל דְּבָרֵי וּלְדִידֵי אִין סְפֵק דְּכֵינָן שְׁמַצּוֹת אִיוֹם הַכִּפּוּרִים גַּם
זֶה בְּכֻלָּל עַכ"ל וְהֵרַי מְפֻרָשׁ כֵּן בְּדָבָרֵי מוֹהֲרֵי"ל: וְהִנֵּה מְלִשׁוֹן הֵרַב יַד דָּוִד הִנֵּה גְרָאָה
דְּהֵרַב לִיְמוּדֵי ה' לֹא אִיפְשִׁיטָא לִיהַ אִי נְשִׁים חֲיִיבוֹת אוּ לֹא אֶמְנָם אַחַר זְמַן רַב הַשְּׁגַתִּי
סְפֵר לִיְמוּדֵי ה' וְרָאִיתִי בְּגוֹף דְּב"ק שְׁגַם הוּא פֶּשֶׁט סְפֵקוֹ דְּחֲיִיבוּת וּבִתְחִלָּה פֶּתַב לְהִבִּיא
רָאָה מְסוּגֵיָא דְּפָרְק הִישָׁן ד' כ"ח יוֹם הַכִּפּוּרִים מְדָרְבַּיּוּדָה נִפְקָא וְכוּ' וְצַדִּד בְּזֶה וְלֹא
יְרַדְתִּי לְכּוֹנְנָתוֹ וְאִנִּי בְּתוּמֵי אֶכְתּוּב מַה שְׁנִרְאָה מְסוּגֵיָא דְּסוּכָה ד' כ"ח (שְׁצִינָן הֵרַב) וְהוּא
דְּמוֹכַח לְכַאוּרָה דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת מְאַכִּילָה דְּעָרְבַיּוּם יוֹם כִּיפּוּר דְּהִכִּי אֶמְרִינוּ הֵתֵם בְּעַמּוּד א'
דְּהָאֲזַרְח דְּכַתִּיב בְּעֵינָנֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים תְּעַנּוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם וְכֹל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזַרְח
וְהִגַּר הָאֲזַרְח לְרַבּוֹת נְשִׁים וּפְרָכִינוּ לְמַה לִּי קָרָא מְדָרְבַּיּוּדָה אֶמַר רַב נִפְקָא דְּהַשְׁנָה
הַפְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל עֲוֹנָשִׁין שְׁבַתוּרָה וְיֹוֹם כִּיפּוּר לֹא תַעֲשֶׂה וְכַרְתָּ הוּא וּמְשַׁנְיָנֵן לֹא
נְצָרְכָה אֱלָא לְתוֹסַפַּת עֵינָנֵי סְלִקָא דְּעַתָּה אֶמִּינָא הוּאִיל וְאִין בְּתוֹסְפוֹת עֵינָנֵי לֹא עֲוֹנָשׁ וְלֹא
אֲזַהֲרָה לֹא נְתַחֲיִיבוּ נְשִׁים כְּלָל קַמְשַׁמַּע לֹן עַד כָּאֵן בְּגְמָרָא וְנִרְאָה שְׁמִזָּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
דְּנְשִׁים אִינוּ חֲיִיבוֹת בְּאַכִּילָה דְּעָרְבַיּוּם יוֹם כִּיפּוּר דָּאִם כֵּן הִנֵּה לֹן לְמִימַר דְּאִיצְטְרִיף לְרַבּוֹת
נְשִׁים מִהָאֲזַרְח דְּאִי לֹא הִכִּי נְהִי דְּיַדְעֵינוּ דְּנְשִׁים אִיתְנָהוּ בְּעֵינָנֵי דְּיֹוֹם הַכִּפּוּרִים מִשּׁוּם
דְּהַשְׁנָה הַפְּתוּב וְכוּ' אַבְל לֹא הִנֵּה יַדְעֵינוּ דְּנְשִׁים חֲיִיבוֹת בְּאַכִּילָה דְּעָרְבַיּוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים
וְאִיתְרַבּוּ נְשִׁים בְּהָאֲזַרְח וְאִז מְמִילָא חֲיִיבוֹת נְמִי בְּאַכִּילָה דְּעָרְבַיּוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים וּמְדָלָא
אֶמְרִינוּ הִכִּי מוֹכַח לְכַאוּרָה דְּנְשִׁים אִינוּ חֲיִיבוֹת בְּאַכִּילָה דְּעָרְבַיּוּם יוֹם כִּיפּוּר: אֱלָא שְׁיֵשׁ
לְדַחוֹת דְּלֹא גִיחָא לִיהַ לְהַש"ס לְמִימַר דְּהָאֲזַרְח לְהִכִּי הוּא דְּאֶתָא דְּכֵינָן דְּטַעְמָא דְּאַכִּילָה
בְּעָרְבַיּוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִשּׁוּם הַעֵינָנֵי דְּיֹוֹם הַכִּפּוּרִים פְּשִׁיטָא דְּנְשִׁים דְּאִיתְנָהוּ בְּעֵינָנֵי

דיום הכיפורים מִדְּרַב יְהוּדָה דְּהַלְשׁוּהָ הַפְּתוּב וְכוּ' אֵיתְנָהוּ נָמִי בְּאַכִּילָה דְעָרְב יוֹם כִּיפּוּר דָּאִין שׁוּם סְבָרָא בְּזָה לְחַלְק בֵּין אַנְשִׁים לְנָשִׁים וְלֹא אֵיצְטְרִיף קָרָא לְהִכִּי לְרַבּוֹת נָשִׁים וּמִשׁוּם הִכִּי אֶמְרִינּוּ דְקָרָא אַתָּא לְתוֹסְפֵת עֵינּוּי זְהוּ מַה שְׁנִרְאָה שֵׁישׁ לְנִדָּד בְּסוּגָיָא זֹו וְעַתָּה אַעְתִּיק לְשׁוּנוֹ שֶׁל הָרַב לִיְמוּדֵי ה' וְהַמְעַיִן יָבִין אִם לְכָף נִתְפָּנוּן אוֹ רוּחַ אַחֲרַת אַתּוּ וְנ"ל וְלִמְאֵי דַאֲתָאן עָלָה אֶפְשָׁר לִי לְדַקְדַּק קִצְת מְאוּתָה שְׁהַקְשׁוּ בְּפִרְק הַיְשָׁן ד' כ"ח יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִדְּרַב יְהוּדָה נְפָקָא וּמִשְׁנֵי לֹא צְרִיכָא אֲלֵא לְתוֹסְפֵת עֵינּוּי עֵינּוּ שֶׁם וּמִדְּלָא מִשְׁנֵי לֹא צְרִיכָא אֲלֵא לְאַכִּילָה דְתַשְׁעָה אַף עַל גַּב דְּכַתִּיב גְּבִי בְּעֶשׂוֹר הִכִּי נָמִי תוֹסְפֵת לֹא נְפָקָא מִבְּעֶשׂוֹר אֲלֵא מִבְּעָרְב בְּפִרְשָׁה אַחֲרַת וְאֵיצְטְרִיף דְסִלְקָא דְעַתָּה אֲמִינָא מִצְנוֹת עֲשֵׂה שְׁהַזְמֵן גְּרָמָא הוּא קָא מִשְׁמַע לֹן דְכִינּוּן דְהָוִי צִנְרָף עֵינּוּי דְכַרְת הוּא חֵיבּוֹת וְאִין לֹא מְרָא דְאַדְרַבָּא כְּלַפִּי לִינָא דְלֹא מִשְׁנֵי הִכִּי מִשׁוּם דְפְשִׁיטָא מִלְתָּא דְנִדָּאִי פְטוּרִין מִשׁוּם הִכִּי לֹא נִיחָא לִיהִי לְאוּקְמֵי קָרָא לְחֵיבִינְהוּ דְאִימָא הָא גּוּפָא קִמְשָׁמַע לֹן קָרָא דְהֵינּוּ טַעֲמָא מִשׁוּם דְהָוִי צִנְרָף עֵינּוּי עַכ"ל וְדְבָרֵי צְרִיכִים בְּיָאוּר לְדַעְתֵּי הַקְצָרָה וְהַעֲתִיקֵי דב"ק פְּכַתְבוּ וְכַלְשׁוּנוֹ וּמִי שְׁדַעְתּוּ רְחֻבָה יִשְׁפִּיל אֵל דְבָר: אֲמַנָּם מִמָּה שְׁפַתְב אַחַר כֶּף מִתְבָּאָר יָפָה שְׁדַעְתּוּ הִיא שְׁנָשִׁים חֵיבּוֹת בְּאַכִּילָה דְעָרְב יוֹם כִּיפּוּר שְׁהָרִי פַתְב וַיֵּשׁ לִי עוֹד לְהִבִּיא רְאָיָה מִדְּאֶמְרִינּוּ בְּפִרְק מִי שְׁמַתּוּ ד' כ' ע"ב וְחֵיבִינּוּ בְתַפְלָה פְשִׁיטָא פִּינּוּ דְכַתִּיב עָרְב וּבִנְקֵר וְכוּ' כְּמִצְנוֹת עֲשֵׂה שְׁהַזְמֵן גְּרָמָא הָוִי קִמְשָׁמַע לֹן פִּינּוּ דְרַחֲמֵי נִינְהוּ וְכוּן גְרָסִי בְתוֹסְפּוֹת שְׁמַעְתָּ מִינְהָ דַאֲף דְמִצְנוֹת שְׁהַזְמֵן גְּרָמָא הִיא מְכַל מְקוּם פִּינּוּ דְאִיכָא טַעֲמָא לְחֵיבִין אֲזִלִּינּוּ בְתַר טַעֲמָא וְהָא נָמִי דְכּוֹנְתָה דְאִיכָא טַעֲמָא שְׁפַתְב רש"י הִתְקַן עֲצָמָה בְתַשִׁיעֵי לְעֵינּוּי יוֹם עֲשִׁירֵי נָשִׁים נָמִי חֵיבּוֹת וּמִדְּבָרֵי שֶׁל גְדוּל רַב הָאָר"י יִרְאָה דְהַאֲכִילָה וְהַעֵינּוּי דְתַשִׁיעֵי וְעֲשִׁירֵי מִיָּשָׁף שְׁיִיכִי לְנָשִׁים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים וּמַעַתָּה יֵשׁ לְצוּוֹת לְנָשִׁים לְקַיִּים מִצְנוֹת אַכִּילָה בְתַשִׁיעֵי דְכְנוֹת חוּבָה נִינְהוּ עַכ"ל וּמִבְּנֵי שְׁדַעְתּוּ דְנָשִׁים חֵיבּוֹת וְהַזְהִיר לְצוּוֹת לְנָשִׁים לְקַיִּים מִצְנוֹת זֹו.

(כָּל הַפְּתוּב מִן ד"ה וְהִנֵּה מִלְשׁוֹן הָרַב וְכוּ' עַד כָּאן הוֹסְפִיתִי בְּקוֹנְטְרִיסֵי בְּשִׁנְתֵינּוּ הִיא אַסְת"ר לִפ"ק שְׁזִכִּיתִי בְּסִפְר הַתּוֹרָה לִיְמוּדֵי ה' וּמַה שְׁפַתְב אַחֲרֵי כֵן כְּבָר הִנֵּה פְתוּב (מֵאֲז): וְרִאִיתִי לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַד"ר אַבְד"ק פֶּאֲנִיוּעֵז יצ"ו בְּקוֹנְטְרִיס גָּפֵן אַדְרַת אֲשֶׁר בְּקוֹבֵץ יְגִדִּיל תּוֹרָה קוֹנְטְרִיס ט' ס' קכ"ג ד' רי"ד ע"ד אוֹת ה' שְׁפַתְב בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מֵר רַבּוּ לְפִשְׁטֵס סְפָקוּ שֶׁל הַגְרַעַק"א הַנְּ"ל מִמָּה שְׁאֶמְרוּ בִירוּשְׁלַמִי פֶּרֶק ב' דְתַעֲנִית הֶלְכָה י"ג (צ"ל סוּף הֶלְכָה י"ב) וּבְפֶרֶק א' דְמַגִּילָה סוּף הֶלְכָה ד' וּבְרִישׁ פֶּרֶק ח' דְנִדְרִים ר' יַעֲקֹב בַּר אַחָא מְפָקֵד לְסַפְרֵיָא אִין אַתָּיָא אַתָּתָא מִיִּשְׁאֲלִכּוֹן אִימְרִין לָהּ בְּכָל מִתְעַנִּין חוּץ מִשְׁבַּת יוֹם טוֹב וְרֵאשׁ חֲדָשׁ וְחוּל הַמּוֹעֵד וְחַגְנוּפָה וּפּוּרִים וּמִדְּלָא נִזְכָּר שֶׁם גַּם עָרְב יוֹם הַכִּיפּוּרִים מוּכַח דָּאִין חֵיבּוֹת אַכִּילָה זֹו לְנָשִׁים וּמִתְרוֹת לְהַתְעַנּוֹת בּוּ וּבְאַמַּת אִם לֹא הִנֵּה מְפּוֹרְשׁ בְּדַבְרֵי מוּהַרִ"ל דְנָשִׁים חֵיבּוֹת בְּאַכִּילָה זֹו הֵינּוּ מְקַבְּלִים הוֹכְחָה נְכוּנָה זֹו אַף פִּינּוּ שְׁמִפְרָשׁ בְּדַבְרֵי מוּהַרִ"ל בְּהִקְפָּה עַל פְּרָחִין לֹא מִיָּמֵר כְּמוֹ שְׁפַתְב יְדִידֵי הָרַב אַד"ר יצ"ו דִּישׁ לֹא מֵר דר' יַעֲקֹב בַּר אַחָא סְבִירָא לָיָה כְּמֵאֵן דְאֶמְר דְקָרָא דְמַעְרַב עַד עָרְב לְתוֹסְפֵת יוֹם הַכִּיפּוּרִים אַתִּי וְלֹא סְבִירָא לָיָה דְרִשָׁה זֹו (דְּכָל הָאוּכַל בְּתַשִׁיעֵי וְכוּ') אַף לְאַנְשִׁים כְּלָל: וְהַשְׁגָּתִי עַתָּה סְפָר יְקָר מְנַחַת חִינּוּף וְרִאִיתִי בְּפִרְשַׁת אֶמְרוּר בְּסִי"ג אוֹת ט' ד' קכ"ה ע"ב (בְּד"ה וְהִנֵּה הַרְהַמ"ח) שְׁהִבִּיא סְפָק זֹה (אִם נָשִׁים חֵיבּוֹת בְּאַכִּילָה דְעָרְב יוֹם הַכִּיפּוּרִים) וְדַעְתּוּ בְּזָה דְתַלּוּי דִין זֹה בְּעִיקָר הַדְרָשָׁה הַזֹּו אִם הִיא מְדַאוּרִיקָתָא אוֹ אֵינְהָ

אֵלָא מְדַרְבְּנָן דָּאם הִיא מְדַאורֵייתָא נְשִׁים פְּטוּרוֹת פִּינָן דְּהוּי מְצוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמָן גְּרָמָא כְּמוֹ בְּתוֹסְפַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּאִמְרִינָן בְּסוֹפָה ד' כ"ח דְּאִצְטְרִיף הָאֲזַרְחָ גְּבִייה לְרַבּוֹת נְשִׁים פִּינָן דְּלִיפָא עוֹנֵשׁ וְאֲזַהֲרָה הֵנָּה אֲמִינָא דְּפְטוּרוֹת מְשׁוּם שְׁהִזְמָן גְּרָמָא אִם פֶּן גְּבִי אֲכִילָה דְּלִיפָא רִיבּוּי לְנְשִׁים פְּטוּרוֹת וְלֹא שְׂיִיף לְחֵיבּוֹן מְדַרְבְּנָן דָּאם פֶּן בְּכָל מְצוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמָן גְּרָמָא יִהְיוּ חֵיבּוֹת מְדַרְבְּנָן בְּדְפְרִיף הַש"ס בְּבִרְכוֹת גְּבִי קִידּוּשׁ הַיּוֹם אָבֵל אִם עֵיקַר הַדְרָשָׁה הִיא מְדַרְבְּנָן וְחַו"ל אֶסְמִיכוּ אֲמַצְנֹת עֵינּוּי אִם פֶּן פֶּשֶׁם שְׁחֵיבּוֹת בְּעֵינּוּי פֶּן חָל עָלֶיהֶן תִּקְנַת חַו"ל בְּעֶרְב יוֹם הַכִּיפּוּרִים וְעַל פִּי זֶה הִכְרִיחַ שְׂדֵעַת הַרְמַב"ם דְּעֵיקַר דְּרָשָׁה זו (דְּכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתַשְׁעֵי וכו') הִיא מְדַרְבְּנָן דְּאִי מְדַאורֵייתָא הִנְהִי לוֹ לְכַתּוּב בְּפִירוּשׁ דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת מִמְצוֹה זו אֵלָא וְדָאִי מְדַרְבְּנָן הוּא וְאִין חִילְקִי בֵּין אֲנָשִׁים לְנְשִׁים אֱלוּ תוֹרָף דב"ק וְהִנְהִי מַה שְׂפַתְב לְהִכְרִיחַ שְׂדֵעַת הַרְמַב"ם שְׁדְרָשָׁה זו הִיא מְדַרְבְּנָן מְלֵא פְתַב דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת אֶלְמָא פְּשִׁטָא לִיה בְּדֵעַת הַרְמַב"ם דְּנְשִׁים חֵיבּוֹת אֲנָכִי הַרְוֵאָה בְּסִפְר לְמַטָּה יְהוּדָה לְהַרְה"ג מוהר"ר דְּוֹד אֲבֵרְהֶם קַעֲמַפְנֵעַר יצ"ו בְּתַשׁוּבוֹת שְׁבַסּוֹף הַסֵּפֶר ס' טו"ב שְׂדֵקְדֵק לְהוֹכִיחַ מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת וְהוּא דְּבַש"ס רִישׁ פֶּרֶק הַמְבִיא וּבְשִׁבְת רִישׁ פֶּרֶק הַשׁוֹאֵל אִמְרִינָן דְּגַם בְּדַאורֵייתָא מוּטָב שְׂיִהְיוּ שׁוֹגְגִין וְלֹא מְזִידִין דְּהָא תוֹסְפַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּאִמְרִייתָא וְאֲכִלִי וְשָׁתוּ עַד שְׁחֵשְׁכָה וְלֹא מְחִינָן בְּהוּ וְהַרְמַב"ם פְתַב דִּין זֶה בְּלִשׁוֹן נְשִׁים שְׁאוֹכְלוֹת עַד שְׁחֵשְׁכָה וכו' וְאִילוּ בְּגִמְרָא לֹא הִנְזַפְר נְשִׁים בְּדִין זֶה רַק דְּאֲכִלִי וְשָׁתוּ וְאִף שְׂיִשׁ לֹמַר אֵהָא דְּאֲכִלִי וְשָׁתוּ דְּקָאִי אֶהְיִי נְשִׁי וכו' דְּאִמְרִינָן הֵתָם מְקַמֵּי הָכִי מְכַל מְקוֹם אִין דְּרַף הַרְמַב"ם לְהוֹסִיף מַה שְׁלֹא הִנְזַפְר בְּגִמְרָא בְּפִירוּשׁ לְכֹן פְתַב שְׁהוֹקְשָׁה לְהַרְמַב"ם הִיכִי מוֹכִיחִינָן דְּגַם בְּדַאורֵייתָא לֹא מְחִינָן מְדַאֲכִלִי וכו' הָא בְּאֲכִילָה בְּעֶרְב יו"כ יֵשׁ מְצוֹה וְאִם פֶּן הוּוּ טוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹה דְּאִסּוּרוֹ קַל לְפִי מַה שְׁפּוֹסֵק הַרְמַב"ם דְּאִף אִם לֹא עֲשֵׂה מְצוֹה פְטוּר אָבֵל בְּעֶלְמָא בְּדָבָר שְׂאִין לְטַעוֹת בְּדָבָר מְצוֹה אִימָא לָף דְּמְחִינָן בְּהוּ אֵלָא וְדָאִי דְּהָא דְּאֲכִלוּ וְשָׁתוּ נְשִׁי הוּוּ וְהֵן אִינָן בְּמְצוֹת אֲכִילָה בְּעֶרְב יוֹם כִּיפּוּר וְלֹא הוּוּ טוֹעָה בְּדָבָר מְצוֹה וְאֲפִילוּ הָכִי לֹא מְחִינָן בְּהוּ מְשׁוּם דְּמוּטָב שְׂיִהְיוּ שׁוֹגְגִין וְלְכַאוּרָה הַמְצָאָה נְכוּנָה הִיא כְּנֻגַד הִיסוּד שֶׁל הַגָּאוֹן מְנַחַת חֵינּוּף בְּדֵעַת הַרְמַב"ם כְּנֻ"ל אֵלָא שְׁהַרְב הַנ"ל (לְמַטָּה יְהוּדָה) פְתַב שְׂמַצָּא שְׁהָרָא"ש גוֹרֵס דְּהָא נְשִׁי דִּינָן דְּאֲכִלִי וְשָׁתוּ וְיֵשׁ לֹמַר שְׂכַף הִיְתָה גִירְסַת הַרְמַב"ם וְלְכֹן פְתַב נְשִׁים שְׁאוֹכְלוֹת כְּלִשׁוֹן הַש"ס וּמְכַל מְקוֹם גְּרָאָה דְּמַגּוּף דְּבְרֵי הַש"ס יֵשׁ לְדִקְדֵק דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת שְׂאִם לֹא פֶן קָשָׁה קוֹשְׁיַת הַרְב הַנ"ל וְהִיא הַעֲרָה נְכוּנָה וּמַה שְׂפַתְב בְּשֵׁם הָרָא"ש דְּבְרֵיו הֵם בְּפֶרֶק בְּתָרָא דִּיּוֹמָא ס' ח' וְהִבִּיא דְּבְרֵיו מִרְן הַבֵּית יוֹסֵף בְּס' תר"ח וְכֹן בְּפֶרֶק ד' דְּבִרְכוֹת ס' ו' אֲמַנְם פְּכַר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְּכִינָן דְּבַמּוהרֵי"ל מְפּוֹרֵשׁ דְּנְשִׁים חֵיבּוֹת בְּאֲכִילָה בְּיוֹם זֶה שׁוּב אִין לְנוּ לְהַנְדֵס וְלֹמַר בְּהִנְפֻף עַל פִּי אִיזָה הוֹכַחוֹת וְכָל שְׂלֵא נְמַצָּא בַש"ס מְפּוֹרֵשׁ דְּנְשִׁים פְּטוּרוֹת דְּבְרֵי מְהֵרִי"ל שְׂרִירִין וְקִינִימִין (וּמַה שְׁהַחֲלִיט הַגָּאוֹן מְנַחַת חֵינּוּף בְּדֵעַת הַרְמַב"ם דְּדְרָשָׁה זו אֶסְמַכְתָּא מְדַרְבְּנָן הִיא הִנְהִי הַרְב לִיְמוּדֵי ה' בְּסוֹף לִיְמוּד ט"ן פְתַב דְּהַרְדְּב"ז בח"ב בְּלִשׁוֹנוֹת עַל הַרְמַב"ם ס' פ"ח פְתַב דְּרַבִּינָן ס"ל דְּאֲכִילָה בְּעֶרְב יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְצוֹה מִן הַתּוֹרָה הִיא דְּדְרָשָׁה גְמוּרָה הִיא אִף שְׂאִינָה בְּכָלֵל מְצוֹת עֲשֵׂה וְכֹן מְסַקְנַת הַרְב מְגוֹן אֲבֵרְהֶם בְּס' ת"ק(ע): וּבְסִפְר פְּדָה אֶת אֲבֵרְהֶם לְהַרְב הַגְּדוֹל כְּמוהרָא"ף יצ"ו בְּמַעְרַכַת הִי"ד אוֹת ה' פְתַב בְּזָה הַלְשׁוֹן בְּעֵינָן שְׂאִמְרוּ כְּאִילוּ הַתְעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעֵשִׂירִי שְׂקִיל וְטָרִי הַגָּאוֹן שְׂאִרִית יַעֲקֹב אֲשַׁכְנִי ס' י"ג אִם נְשִׁים חֵיבּוֹת בְּהָא דְּכָל הָאוֹכֵל בְּתַשְׁעָה פִּינָן דְּהוּא שְׁהִזְמָן גְּרָמָא וְעָלָה

מן היישוב דההפסקה שלא לאכול להתחיל להתענות איתנהו בנשים עכ"ד יצ"ו ולפי
שספר הנ"ל אין מצוי אצלי לא יכולתי להבין הדברים על בורנין ומי שנמצא בידו ישכיל
בכונתו ועיין בספר תבואות השדה לידדי הגאון מוהר"א דאייטיש יצ"ו בח"ב בשער
המועדים שער ו' אות י"א מה שפילפל בדין זה: ובמכתב ידדי הגאון אד"ר הנ"ל (ענה
אבד"ק מיר) יצ"ו מיום ר"ח טבת תרנ"ו כתב לי בענין זה וז"ל בענין חקירת הגרע"א
אם נשים חייבות באכילת ערב יום הכיפורים כבר נדפס בשמי"ב ב"ה בקונץ יגדיל תורה
סי' קכ"ג לפשוט מירושלמי ספ"ב דתענית ופ"ק דמגילה דאמר שם ריב"ב מפקד לספריא
אין אתת איתא משאלפון תימרון לה בקל מתענין חוץ משבתות ויו"ט ר"ח וחוש"מ
תנקה ופורים ויעי"ש וש"מ תרתי א' ש"מ דביו"ט וחש"מ גם נשים אסורות להתענות
ונפשטה ספיקת הגרע"א בת' סי' א' ב' ש"מ דמאכילת עיוה"כ פטורות ומותרות גם
להתענות אז אף יש לדחות לענין יו"ט דמ"מ אינן חייבות לאכול פת רק שלא להתענות
ואכמ"ל עכ"ל וכבר כתבתי על דב"ק למעלה (בד"ה ראיתי): שוב ראיתי (בשנתנו היא
ס"ר) בשו"ת חסד לאברהם תאומים במהדורא תניינא סי' ס"ה שהביא מה שנסתפק
רבינו עקיב"א אם נשים חייבות באכילה דערב יום כיפור והגאון המסבך כתב ולדידי
אין שום ספק כיון דמצוה זו נפקא מווענייתם וכו' ממילא כיון דנשים ישנן בווענייתם ישנן
גמי בכל המצוות הנכללות בעינוי וכו' ושוב הוקשה לו דמהסוגיא דסופה ד' כ"ח הנ"ל
מוכח דפטורות דאם לא כן מאי קושיא הא איצטרף לרבויינהו בעינוי בכדי שתהיינה
חייבות גם במצוות עשה באכילה בערב יום כיפור דנפקא לן מווענייתם ולא סגי במה
דאיתרבו (פלומר במה דאיתנהו) בלאו וכרת ותירץ דבפרק בתרא דיומא ד' פ"א גליף
תנא מקרא דווענייתם תוספת מחול על הקדש ואמרין דתנא דיליף מעצם עצם מיבעי ליה
קרא דווענייתם להא דכל האוכל בערב יום כיפור וכו' ונמצא דפליגי תנאי אי קרא דווענייתם
אתי לתוספת או לאכילה דערב יום כיפור וכיון דחד מהני מילי מידריש מקרא דווענייתם
או תוספת יום הכיפורים או אכילה דערב יום כיפור נקיט הש"ס חד והוא הדין לאידך
דכל חדא וחדא כדאית ליה אתי האזרח לרבויי נשים במילתא דאיכא בכלל העשה וליתא
בכלל הלא תעשה אלו תנרף דב"ק ונראה לומר לפי דרכו דמשום הכי נקיט הש"ס הך
דתוספת ולא עביד איפכא למינקט הך באכילה ונימא דהוא הדין לאידך משום דהנה
מצוין למימר דילמא לא ילפינו מקרא אלא חדא מילתא וכיון דהש"ס קאמר דאתי קרא
לאכילה דערב יום כיפור לא הנה אמינא דאיתרבו גמי לתוספת דאין לנו שום סברא
לומר מדאיתנהו באכילה דערב יום כיפור איתנהו גמי בתוספת משום הכי קאמר הש"ס
דאתי לתוספת עינוי וממילא מישתמע דאתי גמי לרבויינהו לאכילה דערב יום כיפור
דמדאיתנהו בעינוי פאנשים לגמרי מסתברא ודאי דאיתנהו גמי באכילה דערב יום כיפור
ועוד תירץ הגאון חסד לאברהם דלא הוי מצי הש"ס למימר דהאזרח אתי לעינוי כי הכי
דנימא דנשים איתנהו באכילה דערב יום כיפור על פי דברי המקנה בקידושין ד' ל"ד
דבמצוה דאיכא גמי לא תעשה נשים חייבות בה אף שהיא מצוה שהזמן גרמא וכו' עי"ש
שעל פי דבריו יש לסתור מה שכתבתי בטעמא דלא נקיט הש"ס דקרא איצטרף משום
אכילה דערב יום כיפור ועל כל פנים למדנו שדעת הגאון גם כן דנשים חייבות באכילה
דערב יום כיפור: ו) מה שטובלים בערב יום הכיפורים יש בזה שני טעמים א) משום
טהרה מקרי ב) משום תשובה וכתב הרב מגן אברהם בסי' תר"ו סק"ח דמהאי טעמא

טובלים גם נערים ובתולות שהם בני מצות וכן כתב בש"ע הגאון מוהרש"ז סעיף י"ב
ובמטה אפרים ס"ח (ובקיצור ש"ע להגאון מוהרש"ג נר"ו בס"א קל"א סעיף ו') דגם
נערים ובתולות יש להם לטבול וקצת תימה על הבאר היטב אשר דרכו בקדש צדיק
עת"ק דברי המגן אברהם וכו' קרא שמ"ט כיע"ש שוב ראיתי ד"ה עשה על דבר
השמ"ט והוא על פי מה שכתב הריב"ש בסוף סי' תכ"ה דאף על גב דבדורות הראשונים
היו מטבילין אף את הקטנות כמו שנראה בש"ס מפל מקום כתב הרמב"ן שבתלויה
בדורות אחרונים משום דהוי חומרא דאיתי לידי קולא שיבואו בה לידי מכשול להקל
באיסור דרבנן עי"ש שהרב השואל התפלל למה לא תקנו טבילה לפנויה כדי שלא יפשו
בה רבים ועל זה השיב דאדרבא אם היו מתקנים פן היה מזה תקלה כי איסור נדה חמיר
להו והביא דבריו בקיצור מרן הבית יוסף ב"ד סוף סי' קפ"ג ובמחצית השקל שם על
דברי הרמ"א וכן כתב בבאר היטב א"ח ריש סי' ש"ג ועל פי דברי הבאר היטב בס"י
ש"ג ה"ל ראיתי למרן מוהרד"ף בספר שושנים לדוד ריש פרק במה אשה שכתב ליישב
יתור לשון התנא דתני לא תצא אשה (ולא תני סתמא לא תצא) דאיתי לאשמעינן דדוקא
אשה הוא ולא תצא דילמא מיתרמי לה טבילה וכו' אבל בתולה דאסורה לטבול תצא
כיון דלית גבה טבילה ולמיחוייא לא תישינו שאינם דברים יקרים וכו' עי"ש הנה מבואר
מפל זה דאין טבילה לבתולות דאיכא למיחש לתקלה כמו שכתב הריב"ש בשם הרמב"ן:
איברא דדברי מרן מוהרד"ף קשים לדעתי הקצרה שהרי מבואר בדברי הריב"ש דבזמן
הש"ס מיהא היו נוהגים להטביל הקטנות אלא דבדורות אחרונים הוא דבתלויה לטבילתא
דחשו לתקלה ואם פן איך יתכן לפרש דתני תנא אשה למעוטי בתולה שהרי היא גם פן
מותרת לטבול אם תרצה לצורך טהרות ויש לחוש דילמא שלפא ואיתי לאתויינהו ארבע
אמות ברשות הרבים (ועוד יש לעמוד על דבריו וכבר ראיתי להרב נחמד למראה בריש
פרק במה אשה ד' ט"ז ע"ב שעמד על דבריו עי"ש) ודווקא לומר דדוקא פשוטות ליתיה
לבעלה הוא דחשו חכמים דשלפא ומייתניהו משום דבהולא היא ליתיה לבעלה אבל
משום טבילת הרשות לא חשו חכמים לזה איך שיהיה הנה מבואר מפל הנז"ל דיש חשש
תקלה בטבילת בתולות ואם פן מסתברא דאין להניח לבתולות לטבול גם בערב יום
הכפורים דהוי חומרא דאיתי לידי חשש תקלה ולכן לדעתי הקצרה יפה עשה הרב באר
היטב שהשמ"ט דבר זה ואף דנהגו משפחות המיוחסות בישראל שטרם שמתחיל הבתולה
לספור שבעה נקיים לדם חינוך טובלת ואחר כך היא לובשת לבנים וכל זה טרם פניסתה
לחופה כבר כתב הרב נחמד למראה שם דאין סתירה למנהג זה מתשובת הריב"ש דכיון
דטבילה זו סמוכה לפרק בתולה נשאת כדי שתהיה רגילה בנה אף שאינה טבילה של
מצוה מותרת לטבול דכ"י הא חששא רחוקה היא שתזנה סמוך לחופתה עי"ש אבל
בעלמא החשש הוא במקומו ואף ביום אדיר בימי שנה יום הכפורים כי קדוש היום
למיחש בעי כבנהרדעא דאבעיל כמה בתולתא ביומא רבה (עיי' יומא ד' י"ט סוף ע"ב)
ואף אם לא נחוש שמא תזנה בו ביום או ביום הכפורים כי אימת יום הכפורים עליהם
אבל אחר יום הכפורים כיון שטהרה ממקור דמיה יש לחוש לתקלה ח"ו ושב ואל תעשה
עדיף ובתשובת הרשב"א סי' תתל"ח הובאה תשובת מוהר"ם והביאה מרן בבית יוסף
יו"ד סי' קפ"ז (בד"ה וכתוב בתוך) דרואה דם מחמת תשמ"ש דאסורה לבעלה תתגרש
מיד ואסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבא עליה דחיישינו שמא יבא עליה כיון דוסתות

דַּרְבָּנָן חִיְיָשִׁינוּן מִשׁוּם דְּאִיסוּר דְּרַבָּנָן קִיל וְכוּ' עי"ש והוא הדין דַּיִש לְחוּשׁ בְּטְבִילת
הַבְּתוּלוֹת פִּינוּן דְּאִיסוּר קַל הוּא נִגְדַּ אִיסוּר גְּדָה: וְדַע דְּלִפִּי הָאִמּוּר דַּיִש לְחוּשׁ לְפָה.

שְׁכַתְב הָרִיב"ש לָאו דְּוִקָא בְּתוּלָה אֲלָא כָּל פְּנוּיָה לֹא תִטְבֹּל אַחַת בְּתוּלָה וְאַחַת אֶלְמָנָה
וּגְרוּשָׁה וְאַף דְּנִרְאָה מִדְּבָרֵי הַשׁוֹשְׁנִים לְדוּד דְּמִשְׁמַע לִיה דְּוִקָא בְּתוּלָה הוּא דְּאִיסוּרָה
לְטְבֹּל (דְּהָא וְדָאי אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה מִן הַנִּישׁוּאִין גַּם הִיא נִקְרָאת אִשָּׁה וְאִי סְבִירָא לִיה דְּגַם
הֵן אִיסוּרוֹת קִשָּׁה הִכִּי תִנָּא אִשָּׁה סְתָמָא) כְּבָר כְּתִב בְּנִחְמָד לְמִרְאָה שֵׁם דְּמִבְּנָאָר בְּדְבָרֵי
הָרִיב"ש דְּכָל אִשָּׁה פְּנוּיָה הִיא בְּכָלל הָאִיסוּר עי"ש וְגַם דְּבָרֵי הַשׁוֹשְׁנִים לְדוּד אֶפְשָׁר
לְפָרֵשׁ בְּדוּחַק שְׁפִן הִיא גַּם דְּעָתוֹ וְאִם כֵּן אִין חִילוּק בְּזָה עָתָה נִדְפַס סְפָר מְרָר וְאַהֲלוֹת
לִידִידֵי הַגָּאוֹן מֵהֶר"א פּוֹסֵק יצ"ו וְנִרְאִיתִי שֵׁם בְּאֵהֶל אֶרֶץ גּוֹד ד' פ"ד סוֹף ע"א שֶׁהִבִּיא מֵה
שְׁכַתְב הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם לְטְבֹּל בְּתוּלוֹת בְּעָרְב יוֹם הַכַּפּוּרִים וְהָרֵב הַמְּחַבֵּר נר"ו כְּתִב דְּנִרְאָה
לוֹ שְׁלֹא תִטְבְּלוּ הַבְּתוּלוֹת מִחֻשׁשׁ תְּקֵלָה וְכוּ' וְכֵן כְּתִב שֵׁם ד' צ"ד ד"ה אָף עי"ש נִהְיִיתִי
מְאֹד שְׁמַצָּאתִי תִנָּא דְּמִסְיַע לִי: אָף שְׁנִחְלַקוּ הַרְמַב"ן וְהֶר"א שֵׁם גַּבִּי עָרְב תִּשְׁעָה בְּאָב אִם
כָּל זְמַן שְׁמֹתָר לְאֶכּוֹל דְּהִיָּנוּ שְׁלֹא קִבֵּל עֲדִיין הַתַּעֲנִית מִןתָּר גַּם כֵּן בְּרַחֲיִצָּה וְסִיכָה
דְּלֵהֶרֶמב"ן אִיסוּר וְהֶר"א שֵׁם הַשִּׁיג עָלָיו שְׁדַבֵּר תִּימָה הוּא שְׁיֵאֲכַל וְיִשְׁתָּה וְיִהְיֶה אִיסוּר
בְּרַחֲיִצָּה וְעִיין בְּפּוֹסְקִים בְּסִי' תִקְנ"ג מְכָל מְקוֹם נִרְאָה פְּשוּט דְּהַרְמַב"ן מוֹדָה בְּעָרְב יוֹם
הַכַּפּוּרִים דְּכָל זְמַן שְׁמֹתָר לְאֶכּוֹל מִןתָּר בְּרַחֲיִצָּה דְּוִקָא גַּבִּי תִשְׁעָה בְּאָב יֵשׁ לוֹמֵר דְּאִיסוּר
מִשׁוּם מֵה שֶׁהִנָּאת הַרְחִיצָה וְסִיכָה הַנָּאָה דְּאַחַר שְׁעָה הִיא כְּמוֹ שְׁכַתְב הַרְמַב"ן שְׁנִרְאָה
שְׁרוּחִץ לְצוּרָף תִּשְׁעָה בְּאָב וְאִינוּ בְּדִין שְׁיִתְעַנֵּג בְּתִשְׁעָה בְּאָב אֲבָל גַּבִּי יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא
שְׁיָיִף לְאִיסוּר מֵה שְׁנִהְיָה אַחַר שְׁעָה לְקְדוּשׁ ה' מְכַוֵּב וְתִבְאָ עָלָיו בְּרַכָּה כֵּן כְּתִב הַגָּאוֹן
מִנְחַת חִינּוּף בְּכַרְשֵׁת אֶמּוּר ס' ש"ג אֹת ט': ח) מִי שֶׁהוּא אֲבָל תוֹף שְׁכַעָה בְּעָרְב יוֹם
כַּפּוּר כְּתִב הָרֵב מְגוֹן אֲבָרְהָם בְּסוֹף ס' תר"ו שְׁכָל דִּינֵי אֲבִלוֹת נוֹהֵג עַד הַלִּילָה לְעַנּוּן
יְשִׁיבָה עַל גַּבִּי קִרְקַע וְכִינּוּצָא זוּלַת הַטְּבִילָה דְּמִןתָּר לְטְבֹּל שְׁעָה אוֹ שְׁתִּים קוֹדֵם הַלִּילָה
וְכֵן כְּתִב הָרֵב חִי אֲדָם כָּלֵל קמ"ג אֹת ח' וּבִש"ע הַגָּאוֹן מוֹהֶרֶש"ז ס' תר"ו אָף הַגָּאוֹנִים
בְּרַפִּיּוֹסָף וְשַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה שֵׁם הַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ בְּשֵׁם הָרֵב דְּבָרֵי יוֹסֵף ס' ס"א דְּהַמִּיקָל
לְאֶכּוֹל סְעוּדָה הַמְּפַסְקַת עַל גַּבִּי מְטָה וְסַפְסָל לֹא הִפְסִיד וּבָא לִידֵי עָתָה סְפָר קִיצוּר שְׁלַחַן
עָרוּף לְהָרֵב מוֹהֶרֶש"ג וְנִרְאִיתִי שֵׁם בְּסִי' קל"א אֹת ו' שְׁפַתָּם גַּם כֵּן כְּהַמְּגוֹן אֲבָרְהָם וְכְתִב
בַּהֲגָהָה וּבְשַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה כְּתִב בְּשֵׁם דְּבָרֵי יוֹסֵף וְכוּ' וְהַסְפֵּר הִנָּה אִין אֲתִי וְלֹא יְדַעְתִּי טַעְמוֹ
עכ"ל וְלִנְכוּת אֵת הָרַבִּים אֲעֵתִיק תוֹרָף דְּבָרֵי הָרֵב דְּבָרֵי יוֹסֵף הַנָּ"ל וְהוּא שְׁבַתְחֵלָה הִבִּיא
דְּבָרֵי הָרֵב מְגוֹן אֲבָרְהָם הַנָּ"ל וְשִׁכֵּן כְּתִב הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם בְּסִי' תִקְמ"ח ס' ק י"ד דִּישִׁיבָה עַל
גַּבִּי קִרְקַע וְחִלִּיצַת מְנַעֵל נוֹהֵג עַד שְׁתַּחֲשֵׁף בְּדַכְתָּב הַטוֹר בִּיּוֹ"ד ס' ת' וְוִקָא רַחֲיִצָּה
מִתִּירִים אַחַר מְנַחָה מִשׁוּם דְּכְשִׁרוּחִץ עֲכָשְׁיוֹ נִהְיָה מְמַנּוּ בְּרַגְל וְכוּ': וְכְתִב עַל זֶה דְּטַעַם
הַמִּתִּירִים לְרַחֲוֵן אַחַר מְנַחָה אִינוּ בְּדַכְתָּב הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם אֲלָא הוּא מִשׁוּם דְּאַחַר מְנַחָה הָיוּ
כְּאִילוּ נִכְנַס יוֹם טוֹב בְּדַכְתָּב מְרָן הַבֵּית יוֹסֵף וְהִבִּיא ש"ס דְּמוֹעֵד קֶטָן ד' י"ט אֶמֶר רַב
הוּנָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ הַפֶּל מוֹדִים כְּשֶׁחֵל שְׁלִישִׁי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת עָרְב הַרְגֵל שְׁאִיסוּר בְּרַחֲיִצָּה
עַד הָעָרְב וּפְיָרֵשׁ רש"י דְּהוּא עַד הַלִּילָה אֲבָל הַתּוֹסְפוֹת כְּתִבוּ בְּשֵׁם הַרִי"ט דְּעַד הָעָרְב
הִיָּנוּ מִבְּעָרְב יוֹם טוֹב וְרוּצָה לוֹמֵר דְּלֹא שְׁרִי מִצְפָּרָא וְכֵן כְּתִב הַג"א בְּשֵׁם רַב"ן דְּהִיָּנוּ
עַד תְּפִלַּת הַמְּנַחָה דְּעַמְדוֹ מְנַחְמִים וְכֵן כְּתִבוּ קֶצַת מְרַבְּנוֹתָא וְהֵם הֵם הַיֵּשׁ מִתִּירִים לְרַחֲוֵן
אַחַר מְנַחָה שֶׁהִבִּיא מְרָן בִּש"ע הָרִי דְּאָף עַל גַּב דְּלֹא הִקְלוּ לוֹמֵר מִקְצַת הַיּוֹם כְּכּוֹלוֹ

להתירו מן הבנקר מפל מקום אחר מנחה שרי דהוי פאילו פבר נכנס יום טוב ואם פן לא שפא רחיצה לא שפא שאר דיני אכלות פוסק אחר תפלת המנחה ערב הרגל דכבר נכנס שמחת הרגל: ומה שהביא המגן אברהם מהטור יו"ד סי' ת' (לענין זקיפת המטה בערב שבת דעלמא דאסור לישוב בה עד הלילה) התם בשבת איירי דאינו פוסק האכלות מה שאין פן רגל דמפסיק ומבטל גזרת שבועה וזה מתחיל אחר תפלת מנחה לכן נראה לי דהמיקל לאכול סעודה המפסקת על הכפא וספסל לא הפסיד עכ"ל ועין רואה פי דבריו טובים ונכוחים ראויים למי שאמרן והגאונים ברפי יוסף ושערי תשובה הביאו דבריו לדינא בשתיקה פהודא המדקדק בדברי הברכי יוסף ושערי תשובה עיניו תחזינה פי השערי תשובה ראה בגוף תשובת הדברי יוסף ולא שהעתיק מהברכי יוסף) ואם פן נדאי דיש לסמוך עליהם ומתוך מה שהעתיקתי הראת לדעת כי אין טעם הקילא להיות סעודה המפסקת דאין בזה מעלה ומוריד ועיקר הטעם הוא משום שהוא אחר תפלת המנחה שאם עושה סעודה המפסקת קודם תפלת המנחה אין לי מי שיתירנו לאכול על הספסל והברכי יוסף והשערי תשובה כתבו סתם לפי שדברו חכמים בהנה שרוב בני אדם עושים סעודה המפסקת אחר תפלת המנחה ובספר מטה אפרים סוף סי' תר"ו סתם פהמגן אברהם ומפל מקום לא הזניח סברת הדברי יוסף וכתב ויש מקילין וכו' ואם המחבר שערי תשובה מר ניהו הרב מוהרא"ף מחבר ספר מטה אפרים (עיין במה שכתבתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ו אות כ"ח) צריך לומר דחזר בו מסברתו ששערי תשובה דשם נראה דנקיט לדינא פהרב דברי יוסף והרה"ג מוהרא"ף בספרו פדה את אברהם במערכת הפ"א אות ד כתב עשינו מעשה עם הרב חינא וחסדא להקים את האבל בערב פסח אחר מנחה גדולה תקף ולומר לו לא יבא עוד שמשך וכו' וכן עשינו בערב יום כפור בשביל סעודה המפסקת אלא דהרב קול אליהו ח"ב סי' ס"ד החמיר עד הלילה והפריז על המדה וכו' עכ"ל: ט) מנהג פשוט להשפים בליל ערב יום הכיפורים לומר סליחות קודם עשיית הפפרות אלא שיש מקומות שמרבין בסליחות ויש שאין מרבין בליל ערב יום הכיפורים כמבואר בדברי הפוסקים בסי' תר"ד וזה הנה פשוט בעיני שאין חולק בדבר אמנם עתה ראיתי בספר תניא רבתי בהלכות יום הכיפורים בריש סי' ע"ח כתב בערב יום הכיפורים אין משכימין לומר תחנונים וסליחות ואין נופלים על פניהם וכו' עי"ש ואיה"ש צריך לעיין בפוסקים אם הביאו סברתו שוב ראיתי שפספר רוח חיים סי' תר"ה הביא דברים אלו בשם שיבולי הלקט פלל ק"א וכתב שהם מחזקים גם הלילה ליום טוב וסיים דאף שמנהגנו הוא להשפים גם בליל ערב יום כפור ולומר סליחות מפל ומנהג הקרימאקים הי"ו למעט בסליחות בליל ערב יו"כ ומשמטים איזה פיוטים מהנהוגים אצלם לאומרם בכל לילי הסליחות ואמרו שפן המנהג מקדם קדמתה מאבות אבותיהם ואין אתם יודע טעם ההשמה והייתי סבור שטעמם בזה לפי שבלילה הזו כל העם טרודים בעשיית הפפרות (אשר נוהגים לעשותם כל בני העיר איש לא נעדר) וגם עושים אחר הסליחות סדר התרת נדרים לכן ממהרים לצאת על ידי השמטת הפיוטים ועתה אני אומר שאולי טעם המייסדים המנהג הנה פדי להראות שמחזקים הלילה הזאת כמו יום טוב ויהנה מאיזה טעם שיהנה המנהג נכון הוא: י) מי שברור לו שאם יתענה צום גדלי' יזיק לו צום יום כפור ויהנה לו מחלה שנוגע לספק פיקוח נפש ויצטרף לאכול

ביום כפיפור ותענית צום גדלני ברור לו שלא יזיק ולא יגרע שום דבר מהתענית נשאל הרה"ג מוהרמ"ק דומ"ץ מעזריטש יצ"ו בספר אהל משה סי' ט"ז אם יצום צום גדליה ולא יחוש למה שיגרום לו שלא להתענות ביום הכפורים לפי שאם לא יתענה ביום כפור הרי הוא אנוס או נימא לא יתענה בצום גדליה כדי שיוכל להתענות ביום כפיפור וכתב דלכאורה תלי בפלוגתא דהרדב"ז וחס"ט צבי שהוכחא בבאר היטב סי' צ' סק"א בכתוב בביית האסורים ולא היה יכול להתפלל בעשרה והתחנן לפני השר ולא אבה ליתן לו רשות רק יום אחד איזה יום יבחר לו אם יצא תכף או יבחר לו יום ראש השנה בכדי לשמוע קול שופר (אמר המחבר תיבות אם יצא וכו' עד קול שופר אינם בבאר היטב רק הם תוספת שהוסיף משה מדעתו הרב המחבר יצ"ו לבאר יום הבחירה וכתב כן לפי שלא נמצא אצלו ספר שו"ת הרדב"ז ששם צייר יום הבחירה יום הכפורים או יום פורים והקולות יחדלון כי לא נזכר שם קול שופר עינין שם והיא בתשובות הרדב"ז דפוס נוארשא תרמ"ב בחלק ד' סי' אל"ף פ"ז ונחזור לדברי הרב יצ"ו) ופסק הרדב"ז שלא יחמיץ המצנה ויתפלל תכף בעשרה ואין מעבירין על המצות והחכם צבי חולק עליו והביא ראיה מפרק התכלת ד' מ"ט דאיבעיא לן צבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהם קודם ומוקי לה במוסף דהאידין ותמיד דלמחר תדיר עדיף או מקודש עדיף ולהרדב"ז אף אי תדיר עדיף מוספין קדמי דאין מעבירין על המצות והאריה ושוב מצא סוגיא ערוכה בפרק קמא דמועד קטן ד' ט' ע"א רומיא דקראי כתיב פלס מעגל רגליה וכו' וכתוב ארח חיים פן תפלוס לא קשיא כאן במצנה שאפשר על ידי אחרים כאן במצנה שאי אפשר על ידי אחרים ופירש רש"י פלס וכו' לשקול ולענין איזו מצנה גדולה ותעשה הגדולה פן תפלוס משמע כל מצנה שייבוא לידיה עשה אותה בין גדולה בין קטנה ולא תניח קטנה מפני גדולה מצנה שאפשר על ידי אחרים תפלוס על ידי אחרים אל תפלוס מצנה שבאה לידיה עשה גדולה או קטנה ובחיי אדם פלל ס"ח ובגשמת אדם הכריע פהחכם צבי דלא שייך בזה אין מעבירין על המצות ואם פן בנדון דידן נמי להרדב"ז צריך להתענות צום גדליה אף שזה מדברי קבלה וזה מן התורה אין מעבירין על המצות ולהחכם צבי לא יתענה בצום גדליה כדי שיוכל להתענות ביום כפיפור אלו דברי הרב יצ"ו: והנה אנכי לא אטפל להשיב ולהורות פדת מה לעשות בשאלה הלזו רק לפי שרואה אנכי שיש לפלפל בדברי הרב יצ"ו אמרתי לרשום מה שיש לי להעיר אגון שומעת בענין זה על כל מה שכתב הרב יצ"ו ואכתוב בסיעתא דשמיא על סדר דבריו וראיותיו והמענין יכריע לענין דינא ואומר כי מאי דפשיטא ליה דאף היכא שזו מדאורייתא וזו מדברי קבלה סובר הרדב"ז שאין מעבירין על המצות במחילת פבוד תורתו אין נראה לי פן בדעת הרדב"ז שהרי כתב באותה תשובה בזה הלשון אבל מה שראוי לסמוך עליו הוא דאגון קיימא לן דאין מעבירין על המצות ואין חולק בזה כלל הילכך המצנה ראשונה שתבא לידי שאי אפשר לעשותה והוא חבוש בביית האסורים קודמת ואין משגיחין אם המצנה שפגעה בו תחילה היא קלה או תמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות וזה פשוט מאד עכ"ל הרי דקאמר טעמא דאין מעבירין על המצות משום שאין אתה יודע שכרן של מצות וזה ודאי אין שייך לומר פן אלא בשתי מצות שוות ששתייהן הן מצות של תורה שאף שזו נראית קלה בעינינו וזו נראית תמורה מכל מקום כיון שלא נתפרש שכרן אנו אומרים אולי הקלה בעינינו תמורה היא אבל פשהאחת של תורה והאחרת

מדברי קבלה אטו מי אית לן לספוקי בהו איזו קלה ואיזו חמורה הא ודאי של תורה חמורה ואם פן בדין הוא לדחות הקלה מפני החמורה ותצא דינ"א (לפי דרך הרב יצ"ו) לדחות מצוה דמדברי קבלה שהיא צום גדל' מפני מצוה של תורה שהיא עינוי יום הפיפורים ותרונויהו רבנן קדישי הרדב"ז והחכם צבי שונים בדין זה ובטלה מחלוקת שהמצוה ביניהם הרב הג"ל יצ"ו: ורבין חסידא בארעא דרבנן סוף אות א' גסתפק במי שיש לפניו שתי מצוות אחת דאורייתא ואחת דרבנן ופגע ברישא בההיא דרבנן אי אמרינן בכי האי גוונא אין מעבירין על המצוות ויעשה המצוה דרבנן או לא נאמר כלל זה אלא בשתייהו דאורייתא או שתייהו דרבנן וכתב לדייק דגם במצוה דרבנן נגד של תורה אין מעבירין וכו' והוא מדברי רש"י בפרק ערבי פסחים ד' ק"ג (עלה דאמרינן התם לא נחלקו על המזון שהיא בתחלה) שכתב דכיון שגמר סעודתו בההיא איחייב ברישא דאין מעבירין על המצוות עכ"ל דמשמע טעמא משום דברכת המזון קדמה ואתיא הא אי נר ובשמים אתו ברישא אינהו הוו קדמי משום דאין מעבירין וכו' ולפי זה נראה דכל שפן דמידי דהוא מדברי קבלה דאתי ברישא קדים לדאורייתא מטעם דאין מעבירין על המצוות אף פבר בא חכם הרב גזע ישי בסימן כ"ו ודחה דיוקו מדברי רש"י הג"ל ומסיק לדידי חזי לי מסברא דליכא משום אין מעבירין טל המצוות במצוה דרבנן מפני מצוה דאורייתא פי למצוה דאורייתא משפט הבכורה דהוי מקודש טפי ממצוה דרבנן וכבר פתבנו דלגבי תדיר ושאינו תדיר וכן מקודש ושאינו מקודש ליכא משום מעביר על המצוה היכא דמעביר על שאינו תדיר מפני התדיר וכן על שאינו מקודש מפני המקודש עכ"ל ואם פן לגבי שתי מצוות דאורייתא ודדברי קבלה יש לומר גם פן דאורייתא קודמת דהוי מקודש טפי ואף שצדד שם לומר דגם בדרבנן אמרינן (לגבי מצוה דאורייתא) דאין מעבירין על מצוה דרבנן היינו משום שהחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה עי"ש אבל בדברי קבלה דאינם צריכים חיזוק ודאי אית לן למימר דמצוה דאורייתא דעדיפא מדברי קבלה הוא קודמת ואין על המצוה דדברי קבלה משום אין מעבירין על המצוות כלל: שם (בגזע ישי) סי' כ' הביא תשובת הרדב"ז גבי חבוש בבית האסורין הג"ל והביא שפדברי הרדב"ז כתב מפונש הרמב"ם בפירוש המשנה ריש פרק שני דאבות אמתניתין דהוי זהיר במצוה קלה כבחמורה וכו' שהפונה שלפי שלא הגיד הכתוב שכר מצוות עשה לא נוכל לידע איזו קלה ואיזו חמורה אצל השם יתברך ולכך אמרו אין מעבירין על המצוות וכו' עי"ש דב"ק שמתבאר פדברי הרדב"ז ושפן מתבאר מסוגיא דמועד קטן ברימא דקראי דפלס ואל תפלס הנז"ל והביא מה שהקשה הגאון חכם צבי על הרדב"ז והרבה להשיב על דבריו ועוד הביא דברי איזה רבנים שדברו בזה ושקיל וטרי בדבריהם ובסוף הסימן כתב כלל הניצא מפל מה שכתבנו דבמצוות שלא פורש בתורה מעלת האחת על חברתה כגון ששתייהו תדירות או מקודשות או שאינן תדירות ולא מקודשות אף שבראה לנו שזו חמורה וזו קלה לא למראה עינינו נשפוט ואין מעבירין על הקלה (בעינינו) מפני החמורה אמנם במצוה שפונש מעלתה על חברתה כגון תדיר ואינו תדיר מקודש ואינו מקודש ובאה לידו תחלה השאינה תדיר או השאינה מקודשת מעביר עליה כדי לעשות התדירה או המקודשת וכו' אלו תנורף דב"ק על פי סוגיא דמועד קטן ודברי הרמב"ם והרדב"ז הג"ל ומדבריו יש לנו ללמוד לשתי מצוות דאורייתא ודדברי קבלה שאין על המצוה דדברי קבלה משום אין מעבירין וכו'

ויכול לדחותה כדי לקיים מצוה דאורייתא: הן אמת דבמכתב לחזקתהו בפסגיא דיומא דף ל"ג ע"ב (בדפי הספר ד' ע"ז ע"ב בד"ה תו חזיתיה) כתבתי דלפי שיטת הרמב"ן דאין לדישון מזבח הפנימי עיקר מן התורה ובכל זאת איתמר בש"ס התם גבי דישון אין מעבירין וכו' מוכח דאף דתקדא מצוה דאורייתא ותקדא מדרבנן אמרינן ביהיא דרבנן אין מעבירין וכו' והבאתי שהראוני שהרב בתי פנסיות בבית אבטינס ד' ל"ג ע"ד קדמני בזה עי"ש מכל מקום הא אנו הקא במאי עסקינו אליבא דהרב"ז ונהרי לשיטת הרב"ז והרמב"ם הנז"ל ודאי נכונים דברי הרב גזע ישי שפיון שהטעם דאין מעבירין וכו' הוא לפי שאין אתה יודע שכתבן של מצות ואין אתנו יודע איזו קלה ואיזו חמורה אם כן במצוה שידוע שהיא גדולה על חכרתה ודאי לא נוכל לומר על הקלה אין מעבירין אלא מעבירין הקלה מפני החמורה ואף לשיטת הרמב"ן הנז"ל יש לומר דמאי דמוכח מסוגיא דיומא אינו אלא לקדימה אבל לא לדחות של תורה לגמרי ועוד יש לומר כמו שצדד בגזע ישי דבמצוה דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם ולכן אין דוחים אותה מפני מצוה דאורייתא החמורה ומינה דהיא דאיכא תרי מצות תקדא דרבני קבלה ותקדא מדאורייתא יש לנו לומר דמעבירין על הקלה דרבני קבלה מפני החמורה של תורה פיון שדברי קבלה אין צריכים חיזוק כן נראה לי הדל שלא פדברי הרב אהל משה יצ"ו שכתב שלדעת הרב"ז יש לו לקיים המצוה דרבני קבלה אף שיצטרף לבטל מצוה של תורה: אלא דבנדון השאלה הנז"ל אם תענה בצום גדלי' או לא כדי שלא יצטרף לאכול ביום כיפור נראה לדעתי הקצרה דכיון דמצוה של תענית צום גדלי' היום הוא זמנו ועינוי של יום הכיפורים לא הגיע זמנו רק שאנו באים לדון מחמת שעל ידי העינוי היום בא לידי ביטול העינוי הגדול ממנו שהוא יום הכיפורים אם יש לו לחוש לזה ויבטל העינוי של היום או לא יחוש ויתענה היום הנה בכי האי גוונא פולי עלמא מודו שחייב להתענות היום (צום גדלי') שהוא חובת היום ואין פוט"ר אותו מפני מה שיצטרף לחלל יום הכיפורים לאכול בו שאף שהדבר פשוט שאסור לאדם לעשות קודם יום הכיפורים דבר שיגרום לו לחלל את יום הכיפורים משום פיקוח נפש כל מקום זהו כשעושה דבר הרשות דבעגן זה פיון שאינו מוכרח לעשות אותו הדבר אסור לו לעשותו כדי שלא יגרום לו לבטל העינוי היום כיפור אבל כשעושה מפני שפרי בחיובא הוא היום לעשותה אינו רשאי לבטל מצות היום מפני מה שימשו מזה לבטל העינוי דיום כיפור והיה ביום ההוא אם יצטרף לאכול אין בו עון אשר חטא פי הוא עשה בצום גדלי' ברשות המצוה והחובה אשר הוטלה עליו בו ביום ומה שיאכל ביום כיפור מקיים מצות השם וחי בהם אמר רחמנא כן נראה מצד הסברא: וגם יש להביא ראיה לזה מתשובת הריב"ש שהביא מן הבית יוסף בסוף סי' רמ"ח (בד"ה נכתב עוד) על היוצאים בשנירא במדבר והכל יודעים שצריכים לחלל את השבת פי מפני הסכנה לא יוכלו לשבת לבדם בשבת אם ראוי למחות בידם שלא יצאו בשנירא במדבר תשובה דבר זה מתורתו של הר"ן למדנו שהוא נתן טעם להיא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם שבת משום דמקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם השבת קמי שבתא מיקרי ונראה פמתנה לדחות את השבת מפני שאין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש והוא הדין ליצא במדבר בשנירא וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל את השבת עכ"ל הר"ן והלפי זה כל היוצא מן הישוב למדבר ביום א' ויום ב' ויום ג' מותר לפי שאלו השלשה ימים מתניחסים לשבוע שעבר ונקראים

בְּתֵר שְׁבֵתָא וְאִין לֹו לְהַמְנַע מִחֲמַת שְׁבֵת הַבָּאָה שְׂאֲזֵי אִם יֵאָרַע לֹו סַפְנָה וְיִצְטָרֵף לְחַלְלֵי מַפְנֵי פִיקוּס נָפֶשׁ מוֹתֵר הוּא וְאִין כְּאִן חִילוּל אֲבָל הַיּוֹצֵא בְיוֹם ד' וְכו' אֲסוּר לְפִי שְׁשִׁילְשָׁה יָמִים אֵלֹו מִתְיַחֲסִים לְשֵׁבֶת הַבָּאָה וְנִקְרָאִים קַמֵי שְׁבֵתָא וְאִם כֹּן נִרְאָה כְּנִכְנַס בְּכֹנְנָה בְּמָקוֹם סַפְנָה כְּדֵי שְׁיַחַלְלֵי בּוֹ אֶת הַשְׁבֵּת וְאִף שְׁהָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם פִּירְשׁוּ הַבְּרַיְוֹתָא בְּדִרְפֵי אַחֲרֵת מִקְל מָקוֹם הַדִּין אֲמַת וְכוּ כְּתִב מוֹרֵי הָרַ"ן עַכ"ל הָרִיב"ש וְסִיִּים מָרֵן שְׁפֹן כְּתִב הָרֶשֶׁב"ץ בְּתִשְׁבֵּה וְשִׁפְתִב דְּלִדְבַר מַצְוָה מוֹתֵר לְצִאת אֶפְיִלֹו בְּעָרְב שְׁבֵת עֵי"ש וּפְסִק כֹּן בְּשִׁלְחֹן עָרוֹף הָרִי דְאֶזְלִינֵן בְּתֵר הַשְׁתָּא וְלֹא חֲשַׁחִין אֲנַחְנָא לְמַה שְׁעֲתִיד לְבֹא וְכֹל שְׁהַמְעֵשָׂה שְׁעוֹשֵׂה עֵתָה הוּא בְּהִיתֵר אִף שְׁיִדְעֵנוּ בְּבִירוֹר שְׁיִהְיֵה מוֹכְרַח לְחַלְלֵי אֶת הַשְׁבֵּת מוֹתֵר וּמִזֵּה נוֹבִין וְנִדוֹן לְנִדוֹן שְׁלָנוּ שְׁהוּא מִתְעַנֶּה בְּצוּם גְּדִלְיָ לְקַיִים מַצְוֹתוֹ דְּפִשְׁטָא שְׂאִין לֹו לְמִנּוּע מִזֵּה מַפְנֵי מַה שְׁיִצְטָרֵף לְחַלְלֵי אֶת יוֹם פִּיפּוֹר וְכִשְׂיֵאֲכֹל בְּיוֹם פִּיפּוֹר אֲנוֹס הוּא עַל פִּי הַדְּבָר וְאִין בּוֹ שׁוּם חֲטָא עַל זֶה: אִיבְרָא דְבִהֵיא דְיוֹצֵאִים לְמַדְבָּר אִין הַפִּל מוֹדִים לְהַתִּיר וְיֵישׁ חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים דְּלֹא הַתִּירוּ כְּשֵׁהוּא קוֹדֵם שְׁלִשָׁה יָמִים לְפָנֵי הַשְׁבֵּת לְדַבַּר הַרְשׁוּת אוֹ בְּתוֹף שְׁלִשָׁה יָמִים לְפָנֵי הַשְׁבֵּת מִשׁוּם מַצְוָה אֲלֵא לְהַפְלִיג בְּסַפְיָנָה שְׂאִינוּ בְּרוּר שְׁיַחַלְלֵי אֶת הַשְׁבֵּת שְׁהָרִי אֲפִשְׁרֵי שְׁיִגְיעוּ לְנִמְל קוֹדֵם הַשְׁבֵּת אֲבָל כְּשִׁדוּעַ וְדֹאִי גָמוֹר שְׁהוּא צָרִיף לְחַלְלֵי אֶת הַשְׁבֵּת לֹא הַתִּירוּ בְּשׁוּם עֲנִין וְעִיִּין בְּשִׁלְחֹן עָרוֹף הָרַב מוֹהֲרֹו"ש בְּסַעֲרֵיף י"ג שְׁיֵישׁ לְהַחְמִיר כְּדַבְּרֵיהֶם וְאִין לְמַחֲזוֹת בְּהַמְקִילִים וְאִם כֹּן הָכִי נָמִי יֵישׁ לוֹמֵר בְּנִדוֹן דִּין לְפִי צִיּוֹר הַשְּׂאֵלָה שְׂאִם יִתְעַנֶּה בְּצוּם גְּדִלְיָ יֵבֵא בְּנִדְאִי לִידֵי סַפְק פִּיקוּס נָפֶשׁ וְיִצְטָרֵף לְאֲכֹל בְּיוֹם פִּיפּוֹר יֵישׁ לוֹמֵר דְּאֲסוּר לֹו לְהַכְנִיס עֲצָמוּ בְּזֵה אִף שְׁהוּא עוֹשֵׂה בְּזֵה מַצְוָה כְּמוֹ שְׂאֲסוּר לְצִאת לְמַדְבָּר אִף לְדַבַּר מַצְוָה כֹּן נִרְאָה לְכַאוֹרָה: אֲמַנְם נִרְאָה שְׁגַם הַמְחַמְרִים שְׁם מוֹדִים בְּנִדוֹן דִּין שְׁהֵם לֹא הִחְמִירוּ אֲלֵא לְהַתְבַּטֵּל מִן הַמַּצְוָה שְׁהִיָּה לֹו לְעֲשׂוֹת וְהֵם אָמְרוּ שְׁיֵישׁ בְּטֵל כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֵה נִרְאָה כְּמַתְנֶה לְחַלְלֵי אֶת הַשְׁבֵּת אֲבָל בְּנִדוֹן שְׁלָנוּ שְׁיִצְטָרֵף לְעַבּוֹר אִיסוּר לְאֲכֹל בְּיוֹם צוּם גְּדִלְיָ שְׂאֲסוּר לְאֲכֹל בּוֹ מַדְבָּרִי קַבְלָה מִהִיכָא תִיתִי לְהַתִּיר לֹו לְעַבּוֹר עַל אִיסוּר מַפְנֵי שְׁלֹא יִהֵא נִרְאָה כְּמַתְנֶה לְחַלְלֵי אֶת צוּם פִּיפּוֹר דְּהָא וְדֹאִי אִיסוּר דְּשְׁלֹא יִהֵא נִרְאָה כְּמַתְנֶה לְחַלְלֵי וְכו' אִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאֵר מַדְבָּרִי הַגָּאוֹן בְּשִׁלְחֹן עָרוֹף שְׁלֹו הַנּוֹ"ל שְׁמַדְרְבְּנֵן הוּא שְׁיֵישׁ לְחוּשׁ לְהֵא דְנִרְאָה כְּמַתְנֶה לְחַלְלֵי וְאִם כֹּן אִיף יִתְכֹן לְהַתִּיר לֹו לְעַבּוֹר עֵתָה עַל אִיסוּר דְּדַבְּרִי קַבְלָה מַפְנֵי שְׁלֹא יִהְיֵה נִרְאָה כְּמַתְנֶה וְכו' וּמַה גַּם שְׁיֵישׁ לְחַלְק דְּהַתֵּם פִּינֹן שְׁהַדְּבָר יְדוּעַ לְכֹל שְׁצָרִיף הוּא לְחַלְלֵי אֶת הַשְׁבֵּת מִיחֻזִי שְׁפִיר כְּמַתְנֶה לְחַלְלוֹ אֲבָל בְּנִדוֹן דִּין שְׂאִינוּ יְדוּעַ לְכֹל שְׁמַחֲמַת תְּעַנִּיתוּ בְּצוּם גְּדִלְיָ יֵבֵא לִידֵי סַפְק פִּיקוּס נָפֶשׁ וְיִצְטָרֵף לְאֲכֹל בְּיוֹם הַפִּיפּוֹרִים אִין זֶה מְקַרִי כְּמַתְנֶה לְחַלְלֵי יוֹם הַפִּיפּוֹרִים וְלִכֹּן צָרִיף הוּא לְהַתְעַנּוֹת בְּצוּם גְּדִלְיָ פִינֹן שְׁפָרוֹר לֹו שְׁהַתְעַנִּית בּוֹ לֹא יִזִּיק לֹו לְבּוֹ בְּיוֹם וְלֹא יִגְרַע שׁוּם דְּבָר מִהַתְעַנִּית וְאִם יִהְיֵה זֶה סָפָה שְׁבִיוֹם פִּיפּוֹר יִצְטָרֵף לְאֲכֹל הִיתֵר הוּא וְאִין כְּאִן חִילוּל כְּמוֹ שְׁבִיָּאֵר הָרִיב"ש גַּבִּי הַיּוֹצֵאִים בְּמַדְבָּר כְּנֹו"ל כֹּן נִרְאָה לְדַעֲתֵי הַעֲנִיָּה: וְנִרְאָה שְׁיֵישׁ לְהַבִּיא רְאִיָּה שְׁצָרִיף לְהַתְעַנּוֹת בְּצוּם גְּדִלְיָ וְלֹא לְחוּשׁ עַל אֲשֶׁר בְּסַבֵּת זֶה יִהֵא מוֹכְרַח לְחַלְלֵי אֶת יוֹם פִּיפּוֹר אִף שְׁתְּעַנִּית זֶה קַל וְזֶה חֲמוֹר דְּהַגָּה רַש"י בְּסוֹפָה ד' כ"ה ד"ה שְׁחַל שְׁבִיעֵי שְׁלָהֶם בְּעָרְב פִּסַּח כְּתִב דְּמִטְעַם עוֹסֵק בְּמַצְוָה פְּטוֹר מִן הַמַּצְוָה מוֹתֵר לִישְׁמַאוֹת לְמַת אִף עַל פִּי שְׁטוֹמָאָה זֹו תְּעַכְבַּ עַל יְדוֹ אֲכִילַת פִּסַּח אֲלֵמָא דְּמַצְוָה קִלְיָ הַבָּאָה לִידָף אִינָף צָרִיף לְדַחוֹת מַפְנֵי הַחֲמוּרָה הַעֲתִידָה לְבֹא עַכ"ל וְהַתֵּם לָאוּ בְּמַת מַצְוָה שְׁדוּחָה כֹּל הַתּוֹרָה כְּוֹלָה מִשׁוּם גְּדוּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת

מִיָּרִי אֵלָא בְּטוֹמְאָת מַת מִן הַקְּרוּבִים דְּאִיכָּא עֲלֵיהּ מַצְוָה וְכַדְכָּתְבוּ רַש"י וְתוֹסְפוֹת שֶׁם אֵלְמָא דְלֵא מִשְׁגַּחֲבִין בְּמַה שְׁעֲשִׂיית מַצְוָה הַקְּלָה תִּגְרוֹן לְבַטֵּל מִמֶּנּוּ מַצְוָה הַתְּמוּרָה כְּקָרְבַּן פֶּסַח שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פֶּרֶת וְהִכִּי נָמִי יִתְעַנֶּה בְּצוּם גְּדֻלָּה שֶׁהִיא מַצְוָה קְלָה וְלֹא נַחוּשׁ עַל מַה שֶׁזֶּה יִהְיֶה סִבֵּה לְבַטֵּל הַתְּמוּרָה וּבִפְרֵט שְׁעַל הָרוּב אַף שֶׁיִּצְטָרֵף לְאֹכֹל בְּיוֹם כִּפּוּר לֹא יִצְטָרֵף לְאֹכֹל כְּשִׁיעוּר בְּבַת אַחַת וַיּוּכַל לְאֹכֹל פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְּשִׁיעוּר וְכֵן בִּשְׂתֵיָהּ שָׂאז לֹא יִהְיֶה הַחִילּוּל חֲמוּר כֹּל כֹּף כִּי אֵין בּוֹ אִיסוּר פֶּרֶת כְּמוֹכֵן אִף יֵשׁ לְדַחּוֹת דְּשִׂאנֵי הַתָּם שְׂדוּחָה הַתְּמוּרָה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה לֹא כֹן בְּגִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה הַנ"ל שֶׁיִּצְטָרֵף לַעֲבֹר עַל עֵינּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּקוּם עֲשֶׂה אֶפְשָׁר דְּכִי הֵאֵי גִוּוּנָא יֵשׁ לָנוּ לֹאמַר דִּיבְטֵל הַקְּלָה הַגּוֹרְמַת לְבַטֵּל הַתְּמוּרָה וּמְכַל מְקוּם יֵשׁ לְצַדֵּד דְּדַחֲנֵהּ זֹו שְׂיִיכָה כְּשֶׁהַמַּצְוָה קְלָה שְׂנֵאמַר לוֹ לְבַטֵּלָהּ כְּדִי שְׂלֹא יִצְטָרֵף לַעֲבֹר עַל הַתְּמוּרָה בְּקוּם עֲשֶׂה תִּהְיֶה בִּיטוּלָהּ בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה אֲבָל כְּשֶׁגַּם בִּיטוּל הַקְּלָה הוּא בְּקוּם עֲשֶׂה כְּגִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה אוֹלֵי יֵשׁ לֹאמַר שְׂדִינָם שְׂנֵה לְבִיטוּל הַתְּמוּרָה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה שְׂהֵדִין נוֹתֵן לְהַתְּבַטֵּל מִפְּנֵי הַקְּלָה אִף שְׂתִּגְרוֹם בִּיטוּל הַתְּמוּרָה וּכְמוֹ כֹן בְּגִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה כִּינֹן שְׂאֵם לֹא יִתְעַנֶּה בְּצוּם גְּדֻלָּה הֵרִי הוּא עוֹבֵר עַל הַקְּלָה בְּקוּם עֲשֶׂה יִהְיֶה הֵדִין נוֹתֵן שְׂיִקְיָם אֵת הַקְּלָה שְׂחִיב בָּהּ עֲתָה אִף שְׂבִסְבֵּתָהּ יִצְטָרֵף אַחַר כֹּף לְבַטֵּל הַתְּמוּרָה בְּקוּם עֲשֶׂה וְעֵדִין צָרִיף לְהַתִּישֵׁב בָּזֶה: עוֹד כָּתַב הַרְבֵּ הַנ"ל (אֵהֵל מִשֶּׁה) יצ"ו וְנ"ל וְאִמְנָם לְדַעֲתֵי מְסוּגֵיָא דְּמוֹעֵד קִטָּן אֵין שׂוּם רְאִיָּה דְּהַתָּם אִף לְפִירוּשׁ רַש"י מִיָּרִי דְּשִׂתֵי הַמַּצּוֹת שְׂשׂוּקֵל יוּכַל לְקַיָּם שְׂתִיָּהּ בְּיוֹם אַחַד אוֹ בְּיוֹם הַמַּחֲרַת דְּהוּי שְׂהִיָּה מוֹעֲטַת אֲבָל בְּאִנְפֹן שְׂאֵלְתִּינּוּ דִּיתְאַרְף הַזְּמַן יָמִים רַבִּים מִי יוֹדַע שְׂאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יְמוֹת וְאִף שְׂהַמְּגוֹן אֲבָרְהֵם בְּסִי תַקְס"ח ס"ק י"ג כָּתַב דְּלִזְמַן מוֹעֲט לֹא חִיָּשִׁין שְׂמָא יְמוֹת אִמְנָם בְּשַׁעַר הַמְּלָף הַלְכוֹת סוּפָה הַשִּׁיג עַל הַמְּגוֹן אֲבָרְהֵם וְגַם דַּעַת הַפּוֹסְקִים דְּמַה שְׂיִתְאַחַר יוֹתֵר מִשְׂבַּעָה יָמִים נִקְרָא זְמַן מְרוּבָה וְהִרְאָיָה (שְׂהִבִיא בְּהַחֲכָם צְבִי) מִפְּרָק הַתְּכַלֵּת נָמִי אֵינָה רְאִיָּה כְּמוֹ שְׂכַתְּבַת הַקְּצוֹת הַחֲשׂוֹן בְּסִי ק"ד סוּף סק"ב דְּזֶה שְׂהַגִּיעַ הַזְּמַן מִיָּקְרִי מְקוֹדֵשׁ וְאֵם כֹּן יֵשׁ מַעֲלָה גְּדוּלָּה בָּזֶה שְׂזִמְנוּ מְקוֹדֵשׁ עַכ"ל יצ"ו מְדַבְּרִיו נִרְאָה בְּעַלְלִיל דְּמִשְׂמַע לִיָּה דְּהַגְּאוֹן חֲכָם צְבִי הִבִּיא הַסּוּגֵיָא דְּמוֹעֵד קִטָּן לְהוֹכִיחַ מִמֶּנָּה שְׂלֹא כְּדַעַת הַרְדָּב"ז אֵלָא יֵשׁ לוֹ לְפִלְס הַמַּצְוָה וּלְהַנִּיחַ הַקְּטִנָּה דְּהַאִידְנָא כְּדִי לַעֲשׂוֹת הַגְּדוּלָּה דְּלִמְחַר וְהִיָּה סְלֵקָא דַּעֲתִין לֹאמַר כֹּן גַּם בְּגִדּוֹן שְׂאֵלְתוֹ שְׂלֹא יַעֲשֶׂה הַמַּצְוָה דְּצוּם גְּדֻלָּה הַיּוֹם כְּדִי לַעֲשׂוֹת הַגְּדוּלָּה דְּהוּא צוּם כִּפּוּר וְלִזְהָ דַּחָה דְּהַתָּם שְׂאֵנִי שְׂאֵין שֶׁם שְׂהִיָּה מְרוּבָה כִּי גַם הַשְּׂנִיָּה יְכוּל לַעֲשׂוֹתָהּ הַיּוֹם אוֹ מְחַר לְכֹן יֵשׁ לוֹ לְפִלְס וּלְהַנִּיחַ הַקְּטִנָּה כְּדִי לְקַיָּם הַגְּדוּלָּה אֲבָל בְּגִדּוֹן שְׂאֵלְתוֹ שְׂיַעֲבֹר זְמַן רַב יוֹתֵר מִשְׂבַּעָה יָמִים אֵין לוֹ לְפִלְס וַיֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת הַמַּצְוָה דְּהַאִידְנָא כֹּן נִרְאִית כְּוִנְתּוֹ אִמְנָם הַמַּעֲיִין בְּגוּף דְּבָרֵי הַגְּאוֹן חֲכָם צְבִי יִשְׂר יַחֲזֶה שְׂמָה שְׂהִבִיא סוּגֵיָא דְּמוֹעֵד קִטָּן הוּא אֲדַרְבָּא לְהוֹכִיחַ מִמֶּנָּה כְּסִבְרַת הַרְדָּב"ז שְׂאֵין לוֹ לְבָרַר וּלְדַחּוֹת מַצְוָה הַקְּטִנָּה שְׂבָאָה לִידּוֹ כְּדִי לַעֲשׂוֹת הַגְּדוּלָּה דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמַּצּוֹת דְּהִכִּי מוּכַח מִשְׂיִנּוּיָא דְּגִמְרָא דְּבַמַּצְוָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים נֵאמַר כֹּן תְּפִלְס לְפִי פִירוּשׁ רַש"י דְּמַצְוָה הַבָּאָה לִידּוֹ עֲשֶׂה גְּדוּלָּה אוֹ קְטִנָּה וְכֹן כָּתַב מְפּוֹרֵשׁ בָּזֶה הַלְשׁוֹן אֵלָא שְׂרוּאָה אֵנִי דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז תְּלַמּוּד עָרוּף הֵם בְּמוֹעֵד קִטָּן וְכו' וְאַחַר שְׂהִבִיא הַסּוּגֵיָא וּפִירוּשׁ רַש"י סִיָּים וְאִמַּר וּמְסַתְּמָא דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז בְּמַצְוָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר עַל יְדֵי אַחֲרִים מִיָּירוֹ עַכ"ל וְלְכַאֲרָה אֵין הַלְשׁוֹן מְדוּקְדָק דְּמֵאֵי מְסַתְּמָא דְּקֵאמַר הָא וְדֵאֵי בְּהִכִּי מִיָּירִי דְּהָא בְּתַפְלָה בְּצַבּוּר קָא עָסִיק וְהִיא מַצְוָה דְּרַמֵּיָא עֲלֵיהּ וְאֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ עַל יְדֵי אַחֲרִים אֵלָא נִרְאָה שְׂכּוֹנְתּוֹ לֹאמַר

דלא נימא דלהרדב"ז גם במצנה שאפשר על ידי אחרים הדין פו אלא דעובדא הכי הנאי אהכי קאמר דקושטא דמילתא הוא דדברי הרדב"ז הם דוקא בכי האי גוונא דמיירי דהיינו מצנה שאי אפשר לעשות על ידי אחרים ואם פו מיסתייעא מילתיה מהאי סוגיא דיש לו להקדים לעשות המצנה דהאינדנא אף שהיא קטנה ולפי זה בנדון השאלה גם פו שהוא מצנה שאי אפשר לעשות על ידי אחרים הדין נותן שיתענה צום גדל' אף אם יהיה נדחה צום פיפור וכל שפן לפי מה שכתב הרב יצ"ו דבכאן יש חשש שמא ימות פיון שהוא לזמן מרובה לפי הסכמת הפוסקים דיותר משבעה ימים הני זמן מרובה אם פו בנדאי שיש לו לקיים המצנה דהאינדנא: והנה הגאון חכם צבי שם אחר שהביא סייעתא להרדב"ז מסוגיא דמועד קטן הנ"ל ס"ג ונ"ל והיה דברפת הלכנה שכתב הרב תרומת הדשן שיש לנו להמתין לא קשיא דהתם המצנה היה נעשית באופן יותר משנבח לכו יש להמתין כדי לקיימה על צד היותר טוב וכו' והיה דתמידין ומוספין יש לומר דכחדא מצנה חשיבי דתרנוייהו עבודת הקרבנות וכחד בהמה נינהו אבל במצות שונות אין מעבירין קלה מפני חמורה הא מיהא במצנה אחת שאפשר לעשותה היום שלא מן המוכחר ולמחר מן המוכחר טוב להמתין למחר ואין בזה משום מעבירין על המצות עכ"ל הנה מדבריו הללו נראה שאחר שהוכיח מסוגיא דמועד קטן פדעת הרדב"ז הוקשה לו מדברי הרב תרומת הדשן שכתב להמתין מלכרה ולא אמר דאין מעבירין על המצנה כדאמר מר הרדב"ז וכו' הוקשה לו מסוגיא דהתכלת גבי מוספין ותמידין דהנה לן למימר אין מעבירין וכמו שהקשה פו בתחלת התשובה ומיישב דיש לחלק בין מצות שונות למצנה אחת והיה דתמידין ומוספין נמי מצנה אחת חשיבי וכו' והדבר תמוה איך ניחא ליה ליישב בזה דברי הרדב"ז שהרי גם הרדב"ז במצנה אחת מיירי תפלה בצבור דבין של אותו היום ובין של יום פורים ויום הפיפורים מצנה אחת שתעשה יותר מהודרת הוא וקאמר דאין מעבירין וכו': לכו נראה שחזר בו ממה שכתב לסייע לדינו של הרדב"ז מסוגיא דמועד קטן לפי שיש לומר דמה שאמרו שם דמצנה שאי אפשר על ידי אחרים יש לו לעשות הקטנה שבאה לידו אינו אלא בשתי מצות שונות אבל במצנה אחת יש לו להמתין למחר לעשותה מן המוכחר ודבר זה לא למדנו מפורש מסוגיא דמועד קטן רק שלפי דברי הרב תרומת הדשן מוכרחים אנחנו לחלק פו ומינה דבנדון הרדב"ז דהוא מצנה אחת (תפלה בצבור) יש לו להמתין ליום מצויין (פורים או יום הפיפורים) כדי שתהיה התפלה מן המוכחר פו נראה לומר בכונתו אף שהוא דוחק גדול ודבריו סתומים מאד לכונה זו והרב גזע ישי בסי' כ' (בד"ה ומה שכתב) הבין הדברים כפשטן שפונתו ליישב דברי הרדב"ז דלא תיקשי לן עליה מהיה דמוספין דהאינדנא ותמיד דלמחר והנה בהני"ח דתרנוייהו פחדא מצנה חשיבי ובחדא מצנה מודה הרדב"ז שיש להמתין לעשותה מהודרת ועל זה הרבה להשיב עליו דהא נדון הרדב"ז מצנה אחת היא דהיינו תפלה בצבור ומפל זאת קאמר דאין מעבירין על היום שבא ראשון וכו' עי"ש ולפי דבריו צריך לומר שדעת הגאון חכם צבי מסכמת לדינו של הרדב"ז אחרי שיישב מה שהיה קשה עליו מסוגיא דהתכלת ומדברי התרומת הדשן (אלא שישובו אינו מוכן כמו שתמה עליו הרב גזע ישי כנז"ל) והרי עיינו הרואות לרבני האחרונים שמייחסים אליו שחולק על דינו של הרדב"ז במי שהיה חבוש בבית האסורין הנ"ל ואם פו מוכרחים אנחנו לומר שגם הם הבינו בכונתו שחזר בו וכו' וכמו שכתבתי למעלה ואף שבאמת הוא דוחק

נסבול זה הדחק פי היכי דלא נישוייה לגאון עצום דכנותיה דלא ידע מאי קאמר חס ושלום: ולפי זה אם נאמר דתענית צום גדל' וצום פיפור פחדא מצנה חשיבי דזה וזה יום תענית הוא יהיה הדין נותן לדעת הגאון חכם צבי להמתין ליום פיפור לעשות המצנה מן המוכרח והוא דאף על גב שאינו מחוייב לחוש למה שיהיה גורם לו לאכול ביום הפיפורים פנין שעשה הוא מחוייב לקיים המצנה בשעתה ואם אחר כך יצטרף לאכול ביום פיפור אינו נקרא חילול וכמו שלמדנו פן מההיא דהולכי מדברות שאין חושש בדבר כל שעושה בהיתר דהיינו ביום א' וב' וג' אפילו אם יוצא לדבר הרשות ואם לדבר מצנה אפילו בערב שבת שרי מפל מקום הרי לדעת הגאון חכם צבי במצנה אחת יש לו להמתין לעשותה מן המוכרח והכא נמי נאמר פן שיש לו להמתין לעשות התענית מן המוכרח ביום הפיפורים והיה בהניח דתרוניהו פחדא מצנה חשיבי דזה וזה יום צום אבחרהו: אמנם מלבד מה שכתב הרב אהל משה יצ"ו דהכא יש לחוש למיתה פנין שהוא יותר משבעה ימים דלדעת הפוסקים חשיב זמן מרובה עוד נראה לדעתי הקצרה דעד פאן לא אמרו להמתין כדי לעשותה מן המוכרח אלא פשמבטל המצנה ביומיה בשב ואל תעשה כמו בברכת הלבנה וקרפן מוסף ותפלה בצבור אבל הכא בנדון השאלה אם נדחה התענית ליום פיפור יצטרף היום לעבור על מצות עינוי צום גדל' בקום עשה שיאכל וישתה בו ביום וזה לא מצינו שיאמרו הפוסקים שמותר לעבור היום בקום עשה כדי לעשות מצנה מן המוכרח ואין לומר דכיון דשיעור אכילה לאבד התענית הוא בכזית פמבואר בסי' תקס"ח לענין נדר להתענות או בככותבת לדעת הסוכרים דשיעור תענית צבור הוא כמו ביום הפיפורים נרק לתענית שעל ידי נדר הוא בכזית כמו שכתבתי דעות אלו בשדי חמד בחלק אסיפת דינים במערכת בין המצרים סי' ב' אות ט"ז אם פן יאכל זה בצום גדל' פחות פחות מפשיעור ולא יאבד תעניתו היום וגם יוכל להתענות גם ביום הפיפורים דזה אינו דנהי דאינו מאבד תעניתו בפחות מפשיעור מפל מקום איסורא מיהא איפא אף בפחות מפשיעור ואם פן אינו רשאי לעבור על המצנה בקום עשה כדי לעשותה ביום פיפור מן המוכרח פאמור: ומה שהביא בשם הגאון קצות החשן שדחה ראית הגאון חכם צבי מההיא דפרק התכלת הנה לפי הנראה הביא דבריו בקיצור נמרץ ולא הייתי מבין פונתו ולא נטפלתי בדב"ק לפי שלא היה אצלי ספר קצות החשן ואחר זמן רב השגתי פבער ה' וראיתי דב"ק נ"ל (אחר שהביא דברי הרדב"ז הנ"ל) וראיתי בתשובת הגאון חכם צבי סי' ק"ו שהקשה על הרדב"ז מהא דפרק התכלת תדיר עדיף או מקודש עדיף ואי פסברת הרב אף אי תדיר קודם אין מעבירין על המצות ומוסף קדים אלא ודאי דלא אמרינו אין מעבירין אלא בשתיקה (שוות) אבל לא בחד מינייהו עדיף ולא קשיא מידי לפירוש רש"י בלשון אחר ופירוש תוספות דמקודש היינו אותו שזמנו מוקדם ואם פן היא היא איבעיא דש"ס תדיר עדיף או מקודש עדיף והיינו או שזמנו עכשיו נקרא מקודש עדיף אף על גב דמצנה שזדמן אחר כך היא עדיפא ומסקינו דשניהו שוין ואם פן הוא הדין הרדב"ז אין חוששין למצנה קלה או חמורה דהמצנה ראשונה היא נקראת מקודש לפי שזמנה עכשיו ומקודש שנה למצנה החמורה שיבא אחר כך עכ"ל ולכאורה אינו מוכן איה תתיישב בנה קוששין למצנה קלה או חמורה דהמצנה ראשונה היא נקראת עדיף וכו' פלומר דמה שזמן מצותו קודם חשיב מקודש מפל מקום היכי מסקינן דשניהם שוים ואיזה שירצה יקדים הלא לפי דברי הרדב"ז אף אם המצנה שבאה לידו תחילה

היא קלה והמצנה שלאחר כף היא תמורה צריף לעשות הקלה ולא ישגיח כלל על התמורה משום דאין מעבירין על המצות וכל שכן אם שתי המצות שוות דפשיטא שיש לנו לומר שיעשה המצנה הראשונה שבאה לידו משום דאין מעבירין על המצות: ובשם הרה"ג מוהר"י העשיל ממעזריטש פתב (באהל משה שם) לפשוט הספק הזה ממחלוקת ה"ה וה"ב"ו שהביא ה"ה בפרק ר' אליעזר דמילה אמתניתין דמרחיצין את הקטן (בד"ה והביא דאישתפיה חמימיה) באי אישתפיה חמימי דלאחר המילה ואיפא חמימיה לקודם המילה אי דחינו המילה כדי שלא נצטרף לחלל השבת במכשירין או נימא השתא מיהא כדין מהלינו ובתה הכי פיקוח נפש הוא שדוחה את השבת וזו דעת ה"ה דשרי למימהליה שאין למצנה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרף אחר כף לדחות את השבת דבתה הכי פיקוח נפש הוא דדחי ליה ודעת ה"ה וה"ב"ו דלדחות המילה בכדי שלא נצטרף לחלל השבת ואם כן שאלתינו תליא בהו פלוגתא דלה"ה וה"ב"ו דלא יתענה בצום גדלי' כדי שלא ידחה יום הכפורים ולה"ה יתענה ומה שידחה יום הכפורים הוא מחמת פיקוח נפש (אמר המחבר פננתו מסתמא לפסוק בה"ה וה"ב"ו כי ב"ב"ה היו ועוד שפרן הבית יוסף בסוף סי' של"א פתב דנראה מה"ה וה"ב"ו והטור בהלכות מילה שפוקרים כן) והרב המחבר פתב דיש לדחות דה"ה וה"ב"ו אסרו למול משום שצריף לעשות מעשה אבל בשאלתינו שהוא בשב ואל תעשה והחייב בא עליו תיקוף אפשר דמודו שיתענה צום גדלי' אף שידחה יום הכפורים שהדבר נעשה מאליו בלי שום דחיה שהרי הוא מתענה ואינו עושה שום דבר עכ"ד יצ"ו ולי הדל נראה שאין נידחית בזה ראייה זו דאף שהחילוק בין לעבור בשב ואל תעשה לבקום עשה הוא חילוק נכון מפל מקום בנדון כזה לא יועיל חילוק זה דהתינח אם מה שהיינו אוסרים הנה מעשה דרשות הנה מקום לומר דממה שאסרנו לעשות מעשה לא נוכל ללמוד לאסור מה שהוא בשב ואל תעשה אבל כשמצינו שאסרו מעשה דמצנה רבה דמילה שהיא דאורייתא ונכרתו עליה י"ג בריתות והיא מצנה שיש בה פרת מפני שלא נצטרף אחר כף לחלל את השבת יש לנו ללמוד במפל שכן שיש לנו לאסור המצנה קלה דדברי קבלה כדי שלא נצטרף אחר כף לחלל את יום כפור אף שאם באנו לקיים המצנה דדברי קבלה אין אנחנו עושים שום מעשה מפל מקום יותר יש לנו לחוש למה שלא נצטרף אחר כף לחלל את יום הצום הנורא על ידי קיום המצנה דדברי קבלה: ובעיקר דברי ה"ה הללו שאוסר למול היכא דאישתפיה חמימי כדי שלא נצטרף לחלל את השבת תמיה לי ממה שכתב ה"ה עצמו גבי אין מפליגין בספינה וכו' שהבאתי לעיל (בד"ה וגם יש להביא) דמותר להפליג ביום ראשון ושני ושלישי בשבת אף שונדאי נצטרף לחלל השבת אבל ביום ד' וכו' אסור וכתב הרשב"ץ דאם יוצא לדבר מצנה גם בערב שבת מותר והיינו לפי טעמו של ה"ה ואם כן למדנו דלה"ה משום מצנה אין אנו חוששים למה שנראה פמתכונן לחלל את השבת אף שבאמת ידוע הוא שיש לחלל שבת מותר לעשות כן ומה שיש לחלל אחר כף את השבת פיקוח נפש הוא ושרי ואם כן באישתפיה חמימי נמי נימא הכי שיעשה המצנה למולו אף שידוע שיש לחלל שבת אחר כף משום פיקוח נפש הוא ושרי וצריף לומר דדוקא בערב שבת הוא דשרי לצאת לדבר מצנה אף שידוע שיש לחלל את השבת ולא חיישינו למיחזי פמתכונן לחלל את השבת אבל ביום שבת עצמו שהחילול עתיד להיות בו ביום והרי הוא עושה מצנה זו על דעת כן שיש לחלל תיקוף את

השבת כמו באישתפיה חמימי בכי האי גוונא לאו מיחזי כמתפנין לחלל את השבת הוא אלא מתפנין ממש לחלל את השבת חשיב ולפיכך אסור ואם פנים אנוחנו בחילוק זה נראה דבגדון השאלה הנ"ל יש לומר דמטעם זה גם להר"ן"ה יתענה בצום גדל' ולא יחוש למה שעל ידי זה יצטרף לאכול ביום כפור פנין שאינו עושה מעשה זה אלא לפני כמה ימים קודם יום כפור הרי זה דומה ליוצא למדבר ולשאר מקום ספנה משום דבר מצנה לפני השבת דשרי ולא חיישינו למיחזי כמתפנין לחלל את השבת פנין דמשום מצנה הוא עושה: שוב כתב (הרב אהל משה שם) דמטעם אחר טוב שיאכל בצום גדל' כדי שיהא מוכשר ביום כפור מהא דקיימא לו בסימן תקצ"ה דנדאי דרבנן נדחה משום ספק דאורייתא דהכי אמרינן התם מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחת בקיאים בתפלת מוסף ולא בתקיעות הולך למקום שבקיאים בתקיעות אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק משום דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן הרי מפורש דנדאי דרבנן נדחה משום ספק דאורייתא וכמו כן יש לומר דנדאי דדברי קבלה נדחה מפני ספק של תורה ואם כן יש לדחות תענית בצום גדל' מפני התענית דיום כפור ואין סברא לחלק דבברכות דראש השנה שאני דמבטל הברכות בשב ואל תעשה אבל הכא קום עשה הוא שיאכל בצום גדל' וגם דכאן יש חשש שימות דנראה ברור דאין לחלק דהנה מה שיש לחוש שמא ימות הרי הוא ספק אם יקיים את המצנה דאורייתא וכבר פשטינו מהתם דאף דהברכות נדחות בנדאי והתקיעות הוא בספק שמא לא ימצא שם תוקעים ומפל מקום נדחות הברכות מחמת ספק דאורייתא וכן בגדון דידן דחיישינו שמא ימות אם כן הוי ספק ודברי קבלה נדחין מחמת דאורייתא אף מחמת ספק דאורייתא וגם אין לחלק בין שב ואל תעשה לקום עשה פנין דאמרו בש"ס דדחינו לדרבנן מחמת ספק דאורייתא ודאי אין שום חילוק בין קום עשה לשב ואל תעשה וזה ברור כשמע ואם כן בשאלתינו במי שחושש שאם יצום בצום גדל' לא יוכל להתענות ביום כפור ודאי יאכל בצום גדל' מחמת הספק אולי יצטרף אחר כך לדחות יום הכפורים עכ"ל יצ"ו: ולפום ריהטא נראה דאין לדמות גדון השאלה לההיא דתוקעין ומברכין לפי מה שכתב הריטב"א בחדושו בסוגיא ההיא (בדף ל"ד ע"ב) דהא דמניחין את הנדאי דרבנן (בברכות) מפני הספק של תורה (דתקיעות) היינו שהעיר שתוקעין בה כבר הוחזקה משנים שעברו שיש שם שופר ותוקע אלא שעכשו אנו מסתפקים אולי אין שם שופר או תוקע דמשמע מזה דאם יש לפנינו מקום שמברכין בנדאי ואין לו מקום שהוחזק מכבר שיש שם שופר ותוקע רק שמסתפק על מקום אחד אולי יש שם שופר ותוקע אינו מניח מקום הנדאי שמברכין מפני מקום הספק שלא הוחזק מכבר שיש שם שופר ותוקע וכן כתב בקונטרס מנחת פתים שבסוף ספר מנחת קנאות בדף ס"ה ע"ג דמשמע מדברי הריטב"א דאי לא דמוחזק מימים שעברו אין לו להניח מקום שמברכין ולחפש איזה מקום דילמא תוקעין שם ונמצא שמה שהולכין אחר הספק של תורה הוא משום שמעמידין אותו המקום על חזקתו אבל אם לא הנה לאותו מקום שום חזקה אין מניחין הנדאי דרבנן מפניו ואם כן לגבי השאלה דגדון שלנו שאין שייך לומר שהוחזק יום הכפורים שאיש הנה יתענה בו פנין שאנו חוששים בו שמא ימות לפי שהוא זמן מרובה דהיינו יותר משבעה ימים וממילא הדר דינא לפי מה שביאר הריטב"א שאין לו להניח הנדאי דדברי קבלה שהוא תענית

צום גדלי' מפני הספק דיום כפור כיון שאין שייך על זה חזקה: ומה שכתב (הרב אהל משה יצ"ו) דנדאי דרבנן נדחה אפילו בקום עשה מפני ספק דאורניתא יש להביא ראיה לדבריו מדברי הרב הלך"ט בח"א סי' קמ"ג שכתב על ברפת מעין שלש (שהוא ספק מחמת פלוגתא אם הוא דאורייתא) שאם נסתפק אם ברה או לא דצריך לברה משום דאיסור ברכה שאינה צריכה אינה אלא מדרבנן וברפת מעין שלש היא ספק דאורייתא והאיסור דרבנן נדחה מפני ספק דאורייתא הרי דאף לברה בקום עשה קאמר דשרי מפני הספק של תורה ואף שפרן הפרי חדש חולק בדינו של הרב הלך"ט וכתב דברפת מעין שלש אם נסתפק אם ברה אינו חוזר ומברך דלא? הא אלא ספק שב ואל תעשה עדיף כבר ביאר טעמו הרב זכור לאברהם בח"א במערכת הבי"ת ד' ט"ו ע"א דאף דספק דאורייתא עדיף מנדאי דרבנן ומפני זה פשאכל כדי שביעה ומסתפק אם ברה צריך לברה מכל מקום בברכת מעין שלש דאעיקרא ספק הוא אם חייב לברה אותה מן התורה או אינו אלא מדרבנן אם כן פשאכל בה אם כבר ברה או לא הנה בכי האי גונא לא הוי ספק דאורייתא דהא אפילו למאן דאמר שהיא מדאורייתא מכל מקום מה שצריך לברה משום דספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן דחומר הספקות הוא מדרבנן לדעת הרב פרי חדש בסי' ק"י בכללי הספק ספיקא וכן דעת הרב הלך"ט בח"ב סי' עז"ר ולכן כתב דשב ואל תעשה עדיף דתרוניהו דרבנן ואין לדחות נדאי דרבנן מפני ספק דרבנן אבל בנדאי דרבנן נגד ספק דאורייתא דחונן הנדאי דרבנן ומברך בקום עשה משום הספק דאורייתא ומכל מקום לנדון שלפנינו מסתברא דהמצוה דרבנן שזמנה עתה אין לדחותה לעבור עליה בקום עשה מפני החשש שמא יבא אחר זמן לדחות בסבתה את של תורה אף שדחייתה תהיה גם כן בקום עשה והשם לא ימנע טוב להולכים בתמים ולא תאונה אליו רעה אחר זמן השגתי ספר אשל אברהם החדש להגאון מבוטשאטש וראיתי בסי' תר"ב שכתב וז"ל בהגהה למחברת ראש השנה וכו' צום גדלי' ספק חשש על ידי שיתענה ביום כפור שייך בכך מה שאמרו חז"ל עוקרים מצוה דאורייתא בשב ואל תעשה על ידי תקנה דרבנן ויתענה ואם אחר כך לא יוכל להתענות ביום כפור הקדוש הרי אז יהיה אנוס ומותר ובפרט אם פקוח נפש הותרה והגם שיהיה אז קום ועשה מכל מקום הרי פורשים לספינה או למדבר בשׁיירא גם שעל ידי זה יהיה פקוח נפש אז דוחה שבתורתנו הקדושה וכל שכן שכן הוא מצד תענית דברי קבלה שלא לעשות קום ועשה נגד דברי חז"ל ובפרט צום גדלי' יותר משלשה ימים לפני יום הכפורים ושלשה ימים לפני שבת פורשים אל שׁיירא כנ"ל ואם על ידי צום גדלי' ספק חשש אבר יש לומר דקיל עכ"ל הרי פשיטא ליה להרב הנ"ל כמו שכתבתי בס"ד דצריך להתענות בצום גדלי' שבא לפניו ואין פוטר אותו מחשש שלא יוכל להתענות ביום כפור שאם לא יוכל להתענות הרי הוא אנוס ברשות התורה: (יא) אין נותנים חרם (במקומות שיש רשות לזה מצד הממשלה) וכן אין משביעים אדם בבית דין עד אחר יום כפור כן כתב הרמ"א בסי' תר"ב בשם מהרי"ל וכתב הגאון חתם סופר בחלק חשן משפט סי' ע"ז (בד"ה ויעני' מג"א) שזה מנהג קבוע אבל יש מקומות שנוהגים כן כל חדש תשרי וכן נוהגים פה ואין הטעם משום לתא דיום טוב שרוב חדש תשרי הוא כמו יום טוב ואין אומרים באשכנז תחנה ממוצאי יום כפור עד סוף החדש וכעין שאין נותנים חרם בשבת ויום טוב וכתב בחינוך פרשת ויקהל כדי שישבתו גם החוטאים מיגונם דאם כן גם בניסן יהיה כן שהוא

יום טוב טפי אלא הטעם הוא משום שכל החדש תלויים קצת בדין אפילו אחר סוכות וכתב עוד שם בכתם סופר דמשמע מדברי הגאון בפרי מגדים שאם רצה הנתבע לישבע אין מונע ממנו השבועה משמע שטעם המניעה היא לטובת הנתבע ואין פח בתובע להביא הנתבע בספנת הדין וכו' וכתב שאין דבריו מוכרחים דכיון דבעון שבועת שקר נפרעים מכל העולם לאו כל כמיניה להביא את כל העולם בספנה וכו' עי"ש מה שכתב לענין מעופרת שכתב הרמ"א בחשן משפט סי' צ"ו דאין מוסרין שבועה למעופרת עד שתלד וקצתניש לדקדק על הרב פרי מגדים דאף אם לא היה בשבועה עונש לכל העולם כי אם להנשבע אם הוא רוצה לישבע למה אין מונעים ממנו שבועה הרי זה בעצמו אסור להביא עצמו לידי חשש ספנה והאומר הריני מספן בעצמו ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מפני אותו מפת מרדות כמו שכתב הרמב"ם בפירק אחד עשר מהלכות רוצח דין ה' וכל שכן שימנעו בית דין להביאו לידי חשש ספנה וכן יש לדקדק על הרב חתם סופר שפירא דלולא שהעונש מגיע לכל העולם הנה ניחא ליה דברי הרב פרי מגדים ואמאי הרי כיון דאף אם נשבע באמת לפעמים נענש כעונדא דבש"ס דמייתי בכתם סופר למה לא ימנעו ממנו השבועה בבית דין בימים אלו שהם ימי הדין כשם שאנו חוששים לחשש ספנה של כל העולם כן יש לנו לחוש לספנה דידיה ולכן מן הראוי למנוע ממנו שבועה אף אם הוא רוצה ומצינו בכמה דברים שכתבו הפוסקים בכיוצא בזה שאם אומר הריני מספן בעצמי ומה לכם עלי אין שומעין לו כגון לענין קטלנית ולענין עלייה לספר תורה אב וכן ושני אחים זה אחר זה שהוא מחשש עין הרע ולענין שני מחותנים משם אחד ולענין עשיית מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה כמו שרשמתי במקום אחר והא גמי דכנותיהו היא וענין בספר חמדת משה לידידי הרה"ג מלאדיזו יצ"ו בסי' ח"י שנסתפק באם יש חשש שיפסיד התובע אם אין משביעין אותו עתה כגון שהנתבע נחויז לדרכו ולא יהיה בעיר אחר יום הפיפורים אם משביעים אותו או אף בכי האי גוונא אין משביעים אותו והביא דברי הפרי מגדים הנ"ל דמשמע דאם רצה הנתבע לישבע משביעין אותו וכתב על דבריו דכיון שעונש שבועה הוא על כל העולם נהי שהנתבע יכול לחוב בעצמו אבל איך יכול לחוב לכל העולם וכו' ובמחילת כחה"ר אומר אני דגם לעצמו אינו יכול לחוב כאמור ועי"ש שהביא שו"ת הגאון חתם סופר הנ"ל ולענין ספקו אם מפני הפסד של התובע אם משביעים אותו נשאר נבוך בדין זה ולא איפשיטא ליה: (ב) מי שפזר או נשבע בערב יום תשעה באב בחצי היום שלא לאכול בשך ששים יום נסתפק הרב משה ידבר אם מותר לאכול בשך בערב יו"כ בפסועה המפסקת דנימא מקצת יום ששים ככולו או דלמא אסור כל יום ששים כן כתב הרב יהודה יעלה (ספרדי) בחלק יו"ד סי' כ"ה וכנראה דהרב משה ידבר לא איפשיטא ליה והרב המחבר כתב דהדין פשוט דמותר לאכול בערב יום פיפור אחר חצי היום שפבר שלמו ששים יום מעת לעת בחצי יום תשעה בתשרי שהרי תכף בשעה שפזר התחיל נדרו וזה נדר ששים יום ולא ששים וחצי והביא מתניתין ריש פירק קונם יין שאיני טועם יום אחד שבת אחת וכו' ונפסקה להלכה בסי' ר"ך ופירש הרא"ש שאם נדר יום אחד והיה עומד בחצי היום אסור עד למחר בחצי היום וכו' וכן כתב הרב המאירי וכו' ואין סברא לחלק בין יום אחד שבוע אחת וכו' לששים יום וכו' אלו תנרף דב"ק: ומי שנשבע שלא לאכול בשך ולא לשנות יין בערב יו"כ נשאל על זה הרב הלק"ט בח"א סי' כ"ו והשיב דאעיקרא אפילו להתענות

מותר בו והוא אחד מעשרת ימי תשובה ואף בראש השנה ושבת בינתיים מותר להתענות וכל שכן ערב יום כיפור אלא שבגליל היו נוהגים להרבות בשמחה והשוו אותו לעינוי כדאמרין פל האוכל ושומה בו פאילו התענה תשיעי ועשירי עכ"ל והרבנים המו"ל (שו"ת הלק"ט הוצאה שניה) יצ"ו ציינו לעיין בשלחן ערוך סי' תר"ד ובמגן אברהם סוף סי' תק"ע וכוונתם לתמוה על הרב הלק"ט דהרי שלחן הלכה פסוקה דמצנה לאכול בו וכתב הרמ"א דאסור להתענות בו אף תענית חלום גם בסי' מבואר שיש מבוכה אם מה שאסור להתענות בו הוא מדאורייתא ממש או אינו אלא אסמכתא מדרבנן ודעת הרב מגן אברהם שם שהיא דרשה גמורה והיכי פשיטא ליה להרב הלק"ט שמוותר להתענות בו ויפה העירו על זה וכבר הרבנים בית הרואה ניד אהרן המה ראו פן תמהו על הלק"ט בזה כמו שכתב בשם מרן חיד"א בברכי יוסף וציינו גם דברי הרב מגן אברהם פיעיין שם ומסתמא אין אצלם ספרים הללו והרב יד אהרן כתב עוד ולשאלתו עיין בדברי מרן הבית יוסף בסי' תי"ח ובשפתי פהן יו"ד סי' רט"ו עכ"ל ודברי מרן שבסי' תי"ח הם בד"ה ומיהו לדעת הרמב"ם וכו' ששם נסתפק על ראש חדש וערב יום כפור אם שבועה חלה עליו ורצה לומר דתלי הא באיסור התענית בהם אם מן התורה או מדרבנן ושקיל וטרי עוד עיין שם ודברי השפתי פהן שבסי' רט"ו הם בס"ק י"א שכתב דאף אם איסור התענית בהם הוא מדאורייתא מכל מקום פינו שאינו מפורש ומדרשא הוא דאתו שבועה חלה עליהם עיי"ש והתמיהות הללו בריאות וטובות ומה שכתב ידידי הרב המובהק מוהר"ר בן ציון אלקלעי יצ"ו בהבורו על הלק"ט (שנדפס בעיק"ו ירושת"ו בשנת תרנ"ה) ונקרא בשם הלכה רוחת שם בסי' כ"ו בבבאור פונת הרב הלק"ט לסלק מעליו פל התמיהות הנ"ל במחילת כתי"ר לא נראו דבריו בעיני דלאו שפיר חזו והמעיין יבחר ויקרב: ובספר ארחות חיים החדש לידידי הגאבד"ק ספינקא יצ"ו הביא בסי' תר"ד דברי הרב הלק"ט וציינו לעיין במגן אברהם סוף סי' תק"ע אף הוא היה מתפונן למה שנתפוננו הרבנים המו"ל הנ"ל והביא שם דברי מר מחוננו ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו ונ"ל דברי הלק"ט תמוהים שלא הנזכיר מכאן ובפרט מדברי הרמ"א דאפילו תענית חלום אסור להתענות בו אף דמכל מקום יש לומר דהשבועה מבשר ויין חלה דאין חיוב לאכול בשך דוקא אפילו בשבת כמו שכתב ביוזרה דעה ריש סי' שמ"א ושפתי פהן שם עכ"ל ומשמע מדבריו דלהתענות לגמרי אין שבועה חלה עליו ואיני יודע למה כתב פן בפשיטות ובדברי הגאון שפתי פהן סי' טו"ר הנ"ל מבואר דאף אם אכילה בערב יום כיפור מן התורה מכל מקום פינו שאינו מפורש בתורה שבועה חלה עליו ואם פן אף אם בכלל המצנה דאכילה ביום הקדוש הזה היא לאכול בשך שבועה חלה עליו ומה שכתב שאין חיוב לאכול בו בשך חידוש הוא לגדול שפמותו שלא זכר מתניתין דפרק ח' דנדריים משנה ו' קונם בשך שאיני טועם עד הצום אינו אסור אלא עד לילי הצום וכתב רבינו עובדיא שמצנה להרבות בסעודה בערב יום כיפור הרי קאמר דאיכא מצנה באכילת בשך ולכן מותר לאכול בו גם הגאון ישועות יעקב בסי' תר"ח סוף אות ב' כתב דמצנה לאכול בשך בערב יום כפור דאין שמחה אלא בבשר וכיון דקימא לן דאין שמחה אלא בבשר בהמה יש לאכול בשך בהמה כבשאר רגלים אף פשיטא דאף בשאר רגלים די באכילת בשך בהמה פעם אחת ביום ולכן בסעודת שחרית של ערב יו"כ אף שאין לאכול מאכלי חלב מכל מקום מותר לאכול בשך עוף וכו' ובסעודה המפסקת היו רגילים בבשר בהמה

וכו' אלו תנורף דב"ק הרי דנקיט דאיפא חיובא לאכילת בשר בערב יום כפור ושמחה זו למדנו מההיא דבגליל היו מרבין בו בשמחה כמו שהזכיר הרב הלק"ט אלא דמה שכתב הטעם משום דאין שמחה אלא בבשר הנה הרשב"ש בסי' קע"ו הביא דבריו הרב ערוך השלחן בהשמטות לסימן תק"ע כתב דאם נשבע שלא לאכול בשר בשבת ויו"ט שבועה חלה עליו דרק בבשר קדשים הוא דאמרו אין שמחה אלא בבשר כו' עיי"ש: והרב ארעא דישראל במערכת הרי"ש אות ט' נסתפק במי שנשבע שלא לאכול ולשתות בליל ערב יום כפור אם חלה שבועה עליו או אם נשבע להתענות לילה ויום תשיעי אם מיקרי כולל או דילמא גם בלילה אסור להתענות וחיוב לאכול ולא חלה שבועה וכתב שפיר ראה להרב בני חיי בריש הלכות יום הכפורים ושאר אחרונים דסברי דמה שאמרו האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הפתוב וכו' היינו גם בלילה אף כתב דאין נראה לו כן מההיא דריש פרק קמא דכתובות דף ה' ע"א במה שאמרו גזרה שמה ישחוט בן עוף בשבת ופריד יום הכפורים שחל בשני שבת ידחה (שמה ישחוט לצורך תשיעי) ותירצו התם אית ליה רנוחא הכא לית ליה רנוחא פירש רש"י דבחתן הסעודה היא בלילה אבל ערב יום הכפורים הסעודה היא ביום דמתבאר מזה דאין חיוב סעודה בערב יום כפורים אלא ביום וממילא משמע דשבועה חלה עליו אם נשבע שלא לאכול בלילה וגם אם נשבע שלא לאכול לילה ויום תשיעי חילה בכולל וכן מוכח ממתניתין דסוף פרק קונם זין בשר שאיני טועם עד שיהיה הצום אף לפי מה שכתבו התוספות בפרק קמא דברכות ד' ח' (ד"ה כאילו התענה) וכפי מה שהבין בדבריהם הרב פרי חדש בריש הלכות יום הכפורים תורה יוצאה דגם בלילה איפא מצוה אבל לדעתו אין הכרח לדבריו דאימור דבערב דאמר קרא היינו לאשמעינו תוספתכתב איהו גופיה בסמוך עיין שם עכ"ל ולא ידעתי למה לא הזכיר מה שכתב הרב מגן אברהם בסי' תר"ד בשם הרב שני לוחות הברית גבי מי שנשבע שלא לאכול בשר חוץ מיום טוב אם מותר לאכול בליל ערב יום כפור דתליא במנהגי המקומות אם מרבין בתחנונים באשמורת אין מחזיקין הלילה ליום טוב וכו' ודעת המגן אברהם נוטה יותר דאינה יום טוב מדנופלין על פניהם במנחה עיי"ש שוב ראיתי בבני חיי שם שכתב שיש שאין נופלין על פניהם במנחה והוא טעות כמו שמתבאר מדברי השל"ה ומגן אברהם (הנ"ל) וכו' וזולת זה לא ראיתי שכתב דבר מה שכתב בשמו שבכלל מה שאמרו כל האוכל וכו' הוא גם הלילה ומה שהכריח מההיא דשמה ישחוט בן עוף נראה דאפשר לדחות דלעולם אימא לך דגם בלילה אסור להתענות אלא דסגי ליה במאי דאכיל כל דהו ולא בעינו סעודה רק שלא יהיה מעונה ואף אם יאכל לחם צר ומים לחץ הרי בהכי נפיק מידי עינו ולתתם צר אין שום טירדא אבל משום סעודת היום דבעיא הכנה דרבה ודאי איפא למיחש דמחמת טירדתו יבא לשחוט בן עוף ובדרך זו אפשר לדחות גם הראיה מההיא דנדרים ד' ס"ג ע"ב אף לפירוש הר"ן דלילי הצום דקתני היינו יום כפור וכן פירש רבינו עובדיא דנדאי להרבות בסעודה אינו אלא ביום ולא בלילה ומכל מקום תענית אפשר דאסור גם בלילה וכל שכן למה שנראה מדברי רש"י דבשאר צומות קאמר תנא דמתניתין שהרי כתב עד לילי הצום עד אותה לילה שיעזוב למחר ואותה לילה מותר לאכול בשר פשוט דבריו מורה דמפרש שאוכל בלילי הצום ממש לולא כמו שפירש הר"ן דכי קתני לילי הצום לאו דוקא וכו') שכן היה דרפם לאכול בשר בלילה שיחליפו פח לתענית של יום מחר וכן הבין מרן מוהרד"ף

בשׁוֹשׁוּנִים לְדוֹד שֵׁם בְּכֹנֶנֶת דְּבָרֵי רַשׁ"י וְדַיָּיק לֵה נְמִי מִדְּהַעֲתִיק רַשׁ"י לִילֵי צוּם וְלֹא לִילֵי
הַצּוּם בַּה"א הַיְדִיעָה דְּלִישְׁתַּמַּע צוּם הַיְדוּעַ דְּהֵינּוּ צוּם כִּיפּוּר הֵן אַמַּת שְׁבִסוּף דְּבָרֵי
הַקּוֹשֶׁה לוֹ עַל פִּירוּשׁ רַשׁ"י וְלֹא מֵצֵא מְנוּחַ פִּי אִם לְהַעֲמִיס בְּדְבָרֵי רַשׁ"י פִּירוּשׁ הַר"ן
וּשְׂאָר הַמְּפָרְשִׁים דְּעַל צוּם כִּיפּוּר קְאָמַר תַּנְא דְּמַתְנִיתִין וְסִיגִים שֶׁהוּא דוֹחַק גְּדוּל וְהַצְרִיף
עֵינֵן מִפְּל מְקוּם אַף אִם תְּהִיָּה פְּנֹנֶת רַשׁ"י כְּפִירוּשׁ שְׂאָר הַמְּפָרְשִׁים כְּבָר כְּתַבְתִּי שְׂאִין מְזֵה
הַכְּרַח שְׂמֹתָר לְהַתְעַנּוֹת בְּלִילָה: וּמִפְּל מְקוּם פֶּסֶק דִּינוֹ שֶׁל הַרְב אַרְעָא דִּישְׂרָאֵל שְׂאִם
נִשְׁבַּע שְׂלֹא לֶאֱכֹל בְּלִיל עֶרֶב יו"כ שְׁבֻעָה חָלָה עָלָיו הוּא אַמַּת וְלֹא מִטְעֵמִיהָ (מִפְּנֵי
שְׂמֹתָר לְהַתְעַנּוֹת בַּה) דְּאַפִּילוּ נִימָא שְׂאָסוּר לְהַתְעַנּוֹת בַּה מִפְּל מְקוּם כְּבָר כְּתַבְתִּי מִסְקֶנֶת
הַגָּאוֹן שְׂפַתִּי פִּהוּ בְּסִי רַט"ו הַנ"ל דָּאִם נִשְׁבַּע שְׂלֹא לֶאֱכֹל בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר שְׁבֻעָה חָלָה
עָלָיו אַף אִם נֶאֱמַר שְׂאָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ מִפְּל מְקוּם פִּינּוּן שְׂאִינוּ מְפּוֹרָשׁ בַּתּוֹרָה
שְׁבֻעָה חָלָה וְאִם כֵּן לִילוֹ כִּיּוֹמוֹ דְּלֹא עֲדִיפָא הַלִּילָה מֵהַיּוֹם עֲצֵמוּ וּלְקַמֵּן בְּאוֹת ט"ו הַבְּאֵתִי
דְּבָרֵי הַגָּאוֹן סְפָר הַחַיִּים דָּאִין מֵצִוָּה כָּלֵל לֶאֱכֹל בְּלִילָה דְּלֹא כְּמִי שְׂפַתְב דַּחְשִׁיבָא יוֹם טוֹב
וְאִם כֵּן וְדַאי שְׁבֻעָה חָלָה: יג) תַּרְנַגּוּל הַכְּפָרָה דְּעֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר שְׁנִשְׁחַט וְנִמְצָא טְרִיפָה
אִם צְרִיף לִיקַח אַחַר לְכְפָרָה כְּמוֹ שְׂפַתְב בְּסִפְר תּוֹרַת אַבִּיגְדוֹר דְּצְרִיף כְּפָרָה אַחֲרַת כְּמוֹ
בְּקָרְבֵן שְׁנִמְצָא טְרִפָה אוֹ אִינוּ צְרִיף דָּאִף דְּתַרְנַגּוּל טְרִפָה אִינוּ רְאוּי דְּהַקְרִיבָהוּ לְפַחְתִּיף
אַבְל מֵאֲחַר שְׂלֹא נוֹדַע הַטְרַפּוֹת עַד אַחַר שְׁחִיטָה נִרְאָה שְׂפַכְר קִיִּים הַמְנַהֵג וְנִתְכַפֵּר אֵלּוֹ
דְּבָרֵי הַשּׂוֹאֵל שְׂבִסְפָר כְּנַף רַנְנָה סִי ט"ו וְהַגָּאוֹן הַמְחַבֵּר הָאָרִיף בְּתַשׁוּבָתוֹ שְׂאִין צְרִיף
כְּפָרָה אַחֲרַת דְּעִיקָר עֲנִין הַכְּפָרוֹת הוּא מֵה שְׁנוֹתָנִים דְּמִיָּהוּן לְעַנְיִים וְאִין נִפְקָא מִיָּנָה בֵּין
כְּשֶׁרָה לְטְרַפָּה וְיִתְּן דְּמִי הַטְרַפָּה לְעַנְיִים וְנִבְחַר לֵה' מִזְבֵּחַ פִּי עַל יְדֵי הַצְדָּקָה שְׁנוֹתָן לְעַנְיִים
הוּא שְׂמַתְכַפֵּר לוֹ וְיֵמָה שְׁשׁוֹחֲטִים הַתַּרְנַגּוּל הוּא לְעוֹרֵר לֵב הָאָדָם לְתַשׁוּבָה וְהַחֲסִי יִתְּן אֵל
לְבוֹ שְׂפַל הַמַּעֲשִׂים הַנַּעֲשִׂים בְּכְפָרָה זֹה הִיָּה מִן הָרְאוּי לְעַשׂוֹת בְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ שְׂאִם לֹא נִכְנַע
לְכַבּוֹ וְלֹא שָׁב בְּתַשׁוּבָה קְרִינּוּ בִּיהַ זְבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה וְכִיּוֹן שְׁנַעֲשׂוּ הַמַּעֲשִׂים הַלְלוּ
בְּשַׁחֲטִיתַת תַּרְנַגּוּל זֶה וְשׁוּב נוֹתֵן הַצְדָּקָה לְעַנְיִים דְּמִי פְדִיּוֹן הַכְּפָרוֹת הָרִי שָׁב וְנִתְכַפֵּר וְרָפָא
לוֹ וְכַתַּב שֵׁם (בְּסוּף ד"ה וְהִנֵּה הַכְּפָרָה) שְׂאִם נִתְנַבְּלָה הַכְּפָרָה בְּשַׁחֲטָה יֵשׁ לִיקַח כְּפָרָה
אַחֲרַת וְסִיִּים בְּסוּף הַתַּשׁוּבָה אַבְל בְּגוּף עֲנִין הַכְּפָרָה מְשַׁבַּח אֲנִי תְּמִימִי דְרָף שְׂפּוֹדִין
הַכְּפָרוֹת וְנוֹתָנִים לְעַנְיִים וְהוּא מִמֶּשׁ אוֹתוֹ הַתִּיקוֹן שְׂפַתְבוּ הַמְקַנְבְּלִים כְּאֲשֶׁר בִּיאֲרַתִּי
הַפְּנֹנָה הַפְּשׁוּטָה לְדַעַת הַטּוֹר וְהַפּוֹסְקִים שֶׁהוּא תִיקוֹן פָּגַם בְּרִית וְהַמְדַקְדֵּק בְּטוֹר יִרְאָה
שְׂפַתְב מִתְחַלָּה עֲנִין הַכְּפָרוֹת וְאַחַר כֹּף כְּתַב וּרְגִילִים לְתַת דְּמִיָּהוּם לְעַנְיִים יִרְאָה מְבוֹאֵר
שְׂפִיפָה הַנְּעַלְמִים וְגִילָה דְרָף צְדָקָה וְכִסְפָּר נְגִיד וּמֵצִוָּה כְּתַב שְׁנָה יוֹתֵר טוֹב וְהַצְדָּקָה וְדַאי
נִחְשָׁבֶת קָרְבֵן כְּמִבְּנֵי אַבְרָהָם בְּא"ח סִי שֶׁל"ד וּבְאַחְרוֹנִים לִיו"ד סִי קפ"ה: יד) אָסוּר לְהַתְעַנּוֹת
בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים אֲפִילוּ תַעֲנִית חֲלוּם כֵּן כְּתַב הַרְמ"א בְּסִי תר"ד וְכַתַּב הַרְב מְגֵן
אַבְרָהָם שְׂאִם רוּצָה לְהַתְעַנּוֹת עַד זְמַן סְעוּדָה הַמְּפַסְקַת וְאִז יֵאָכַל שְׂפִיר דְּמִי וְכֵן כְּתַבוּ
הַרְבָּנִים מוֹהַרז"ש בְּשֶׁלְחַן עֲרוּף שְׁלוֹ וּמִטָּה אֲפָרִים בְּאוֹת ט"ו אֲמָנָם הַרְב חֲזִי אָדָם בְּכָלֵל
קַמ"ג אוֹת ב' אַחַר שְׂפַתְב סְבֵרַת הַרְב מְגֵן אַבְרָהָם דְּמִי שְׁחַלֵּם בּוֹ וְיִרָא לְנַפְשׁוֹ וְרוּצָה
לְהַתְעַנּוֹת עַד סְעוּדָה הַמְּפַסְקַת רַשָּׁאי דְּמֵן הַתּוֹרָה סִגִי כְּשִׂיאֲכַל פַּעַם אַחַת סִיִּים וּמִיָּהוּ פִּינּוּ
דְּלֵאֲחַר חֲצוֹת חָל עָלָיו שֵׁם תַעֲנִית מוּטָב שְׂלֹא לְהַתְעַנּוֹת וְאִם רוּצָה יִקְבַּל עָלָיו לְהַתְעַנּוֹת
יוֹם אַחַר וְיִקְנֹבֵל כְּאִילוֹ הַתְעַנָּה הַיּוֹם עכ"ל וְכִסְפָּר סְפָר הַחַיִּים לְהַגָּאוֹן מַהר"ר שְׁלֵמָה
אַבְד"ק יוֹזַעְפִיף כְּתַב עַל דְּבָרֵי הַמְּגֵן אַבְרָהָם וְלְדַעַתִּי אִין נִרְאָה כֵּן פִּינּוּ דְּקִיָּמָא לֵן זְרִיזִים

מקדימין למצות והוא עצמו גם פן הוי דאורייתא שהרי ילפינו זה מאברהם וילכה אתי שפיר מה שהאריך המגן אברהם אם גם הלילה הוי יום טוב ומותר לאכול בשר וילדעתי זה אינו דבלילה לא הוי יום טוב ואין מצוה כלל באכילתו והטעם כמו שפכת המגן אברהם עצמו פינו דעיקר המצוה לאכול הוי די בפעם אחת ביום רק מפת זריזין מקדימין הוי מצפרא נהרי קיימא לו דאין מקדימין טפי מצפרא וכמו שאמרו בפרק קמא דפסחים מנא לו דזריזים מקדימין ואין מקדימין טפי מצפרא לכה בלילה לא שייך זה וליפא מצוה כלל אבל ביום שפיר הנה ליה מצוה מן התורה לאכול מיד מפת דזריזין מקדימין ואף זה דאורייתא לכה אין להתענות בו אפילו תענית חלום עכ"ל והנה אינו מבנרר אצלי דהא דזריזין מקדימין למצות הוא מן התורה (פדכתב הרב הנ"ל) וצריך לעיין בזה איה"ש אמנם אף אם נאמר פן ונאמר גם פן דלאכול בערב יום הפיפורים היא מצוה מן התורה (וזה אינו פשוט כמו שמתבאר ממה שפכתתי לעיל אות ד) מכל מקום משמע לי דכל שאינו מתעצל במצוה ורק מפני איזו סבה מוכרחת אינו מקדים לעשותה אינו עובר משום הא דזריזין מקדימין ואם פן זה שחלם וירא לנפשו ולכן מתענה אינה שעוה פדי שתתישב דעתו ולא יהא לבו נוקפו מפחד ד' יש לומר דאין בכי האי גוונא משום זריזין מקדימין ויכול לקיים המצוה אחר פה: ט) תוספת מחול על הקודש שצריך ליום הפיפורים אם הוא מן התורה וכמה שיעורו עיין במה שפכתתי בקונטרס הפללים מערכת התי"ו אות ד"ן: טז) על הדלקת הנרות ליום הפיפורים אם צריך לברך או לא הוא מחלוקת הראשונים עיין למרן בבית יוסף סימן תר"י ובשלחן ערוך פתב יש מי שאומר שמתברך על הדלקת נר יום הפיפורים וסיים הרמ"א וכן המנהג במדינות אלו אמנם רבני הספרדים האחרונים הסכימו שלא לברך משום ספק ברכות להקל דכיון שלא נתברר בינינו הספרדים איך הוא המנהג חזר הדין להקל במקום שיש מחלוקת בפוסקים וכבר אסף איש טהור הרב הגדול מוהרי"ץ פלאג"י יצ"ו בספרו הבהיר יפה ללב בסי' תר"י דעות הסוברים פן הלא הנה הרבנים מוהרי"ק ש בספר ערוך לחם ופרי חדש (וכתב דלא כמו שכתב בספר האגודה בפרק יום הפיפורים דכשחל יום הפיפורים בשבת פולי עלמא מודו דצריך לברך) ומחזיק ברכה בשם הרדב"ז משום דקיימא לן דאמנהגא לא מברכינן וביום הפיפורים שחל בשבת אין ההדלקה מצוה שהרי אינו אוכל ואם פן אינו מדליק אלא משום מנהג ואין מברכים על המנהג וכתב הרב יצ"ו דכן משמע בארחות חיים דף ק"ה ע"ג אות כ"ה והנה נראה לי שפוננתו לומר שבספר ארחות חיים משמע שגם בחל יום הפיפורים בשבת אין לברך אמנם השגתי עתה ספר ארחות חיים וראיתי דב"ק (והם בהלכות יום הפיפורים בסי' כ"ד אות כ"ה) ונ"ל יש מקומות נהגו להדליק וכו' ויש מקומות נהגו שלא להדליק שמה יראה את אשתו וכו' ואם חל בשבת חייבים הפללהדליק בכל מקום שהדלקת נר בשבת חובה ובמקומות אלו נהגו להדליק וצריך עיון אם חייבים לברך על הנר ויש מי שאומר שאינו מברך כלל לפי שאינו אלא מנהג בעלמא עכ"ל ומדכתב יש מי שאומר שאינו מברך כלל משמע ליה להרב יצ"ו שפוננתו (בתוכת פלל) לומר שאף אם חל בשבת אינו מברך אמנם לי הדל נראה דאחל בחול הוא שנסתפק אם לברך או לא ולא היכא דחל בשבת שהרי פבר פתב שאם חל בשבת חייבים להדליק בכל מקום לפי שהדלקת נר בשבת חובה הרי דהדלקה ביום הפיפורים בחול קרי מנהגא ובשבת קרי חובה אלא ודאי שפוננתו היא על היכא דחל

בחול שפכת שבמקומותיו נהגו להדליק טל זה הוא שנסתפק אם צריף לברך ועל זה הוא שהביא היש מי שאומר שאין צריף לברך ומיבת פלל לא לרבות חל בשבת אתי אלא לישנא בעלמא הוא דהא קנהיב טעמא לפי שאינו אלא מנהג בעלמא ובחל בשבת מר הוא דאמר דחובה הוא ואי נמי יש לומר דהיש מי שאומר שאין לברך פלל פונתו היא אף פשחל בשבת משום דסבירא ליה דגם אם חל בשבת פינון שיום הפיפורים הוא ואין בו אכילה ושתייה אין בו חיוב הדלקת הנר אלא מנהג בעלמא הוא ואין לברך ומביא דבריו ללמוד מהם דכשחל בחול דאינו אלא מנהג שפנה פולי עלמא מודו שאינו אלא מנהג אין לברך אבל פשחל בשבת דלדעת רבינו הארצות חיים ההדלקה בו היא חובה משום שהוא שבת בזה לא נסתפק פלל ופשוט דלדעתו יש לברך כמו בשאר שבתות השנה פו נראה לדעת הקצרה בדעת הארצות חיים (ועיין לקמן בד"ה וראיתי להרב ערף השלחן): וכתב עוד בקפה ללב שגם הרב שלחן גבוה העלה דהעיקר הוא שלא לברך וישפן דעת הרב רוב דגן בדרף קנ"ד ע"ב וישפן פתב הרב זכור לאברהם בח"א דף מ"ג ע"ב בשם הרב גור אריה בשם המקובל מוהר"ם ריקאנטי סי' קס"ד (ומבואר שם דאפילו בשבת אין לברך) ועוד הביא שפן דעת הרב הגדול מוהר"ר מרדכי הלוי בכתבי ידו וסיים ששמע מפי מגידי אמת שפן דעת מר אביו מרן החבי"ף ומה שכתוב בספרו מועד לכל חי סי' ט"ז דף קל"א אות ל"ב דיש לברך על ההדלקה בביתו כמו בשבת הוא טעות המעתיק והספרים שציין (במועד לכל חי וזה ערף השלחן והרדב"ז וגור אריה ומחזיק ברכה ושלחן גבוה וזכור לאברהם) יוכיחו על זה שהרי הם פתבו שלא לברך אלו תורף דב"ק: והנה מריש הנה משמע לי שדעת הרדב"ז נוטה לברך והוא ממה שכתב בחלק חמישי סי' שני אלפים ר"ט בזה הלשון שאלת על מה שכתב הרא"ש שמדלי ק נר ליום הפיפורים במקום שנהגו ומברכים עליו והא קנימא לן אמנהגא לא מברכינן מידי דהנה אערבה שהוא מנהג נביאים כפר קדמא המרדכי וכמה אחרים שאמר לברך דאין יאמר וצינונו והוא לא נצטוה על זה ונראה לי בטעמו של הרא"ש דמשום שלום הבית קבעוה חובה שהרי בליל שבת אין שם מצנה מפורשת אלא שהוא בכלל כבוד שבת ונצטונו על כבוד שבת ביום הפיפורים נמי פתיב לכבוד ה' מכובד ואמרינן בגמרא זה יום הפיפורים וכינון שאנו מצווין לכבודו הדלקת הנר בכלל מצות כבוד הוא ומצו לברוכי ולא דמי לערבה שאין לה עיקר מן התורה פלל ואין בין יום הפיפורים לשבת אלא שזה בסקילה וזה בכרת הילכף לכבוד נמי שוים הם עכ"ל הרי שישנו בנותן טעם לשבח לדברי הרא"ש וכינון שלא נחלק עליו ולא אמר שאין פו מנהגינו הנה משמע לי שפן דעתו נוטה אמנם אחרי שמרן חיד"א פתב בשמו בתשובה אחרת שפסק שלא לברך בהכרח צריכים אנחנו לומר דלדברי הרא"ש הוא דאמר בההיא דבחלק חמישי וליה לא סבירא ליה: ויש להרגיש בין על הרב השואל ובין על הרדב"ז שהיה להם להקשות על הרא"ש מדידה אדידה דגבי הדלקה פתב לברך אף שהוא מנהג בעלמא ודבריו הם בפרק יום הפיפורים סי' ז"ך ואילו גבי טבילה בערב יום הפיפורים פתב שם בסי' כ"ד דרב סעדיא אמר דבעלותו מלטבול מברך על הטבילה ואין דבריו נראים דאין רמז בתלמוד לטבילה זו ואין לה יסוד ולא מנהג נביאים ולא עדיפא מערבה דאמרינן חביט חביט ולא ברך וכו' וכן הוא בקיצור פסקי הרא"ש בסי' כ"ד שלא לברך ובסי' ז"ך לברך ואי הכי הנה להו להקשות דידיה אדידה דהא עדיפא מלהקשות דקנימא לן דלא

מְבָרְכִינוּ אֲמִנְהָא דְהָא דְבָר זֶה (שְׁלֵא לְבָרַךְ אֲמִידֵי דְמִנְהָגָא) לָאו מָר בַּר רַב אֲשֵׁי חֲתִים
עָלָה שְׁלֵא רְאִינוּ וְלֹא שְׁמַעְנוּ שְׁנֹזְפֵר דְבָר זֶה בְּתַלְמוּד מְפֹרֵשׁ שְׁאִין לְבָרַךְ עַל הַמְנַהֵג רַק
שְׂמֵהּהִיא דְעֵרְבָה דְאֲמָרִינוּ בְּסוּפָה דָּף מ"ד חֲבִיט וְלֹא בְרִיף אֲמַר מְנַהֵג הוּא יִלְפִי לֵה נְהָרִי
כְּמָה פּוֹסְקִים סוּבְרִים גְּבִי הַדְּלָקָה עֲצָמָה לְבָרַךְ (וְעֵינִין בְּתוֹסְפוֹת פָּרָק הִיָּה קוּרָא דָּף י"ד
(ד"ה וּמִים) שְׁכַתְּבוּ דְמְבָרְכִים אֲמִנְהָג) וְלֹא נִפְלְאֵת הִיא מַה שְׁהָרָא"ש יִסְבוּ"ר וּל"ו יִדְע
דְּמְבָרַךְ וְלָכוּ הִיָּה לְהֵם לְהַחְזִיק קוֹשְׁיָא עַל פִּי דְבָרְיוּ שְׁבָסִי כ"ד דְּגַלִּי דְעֵתִיָּה דְנִקְיֵט
דְּבְמִידֵי דְמִנְהָגָא אִין מְבָרְכִין הִיָּפָה מְמַה שְׁכַתְּב גְּבִי הַדְּלָקָה וְעַל כָּל פְּנִים תִּירוּזִין הֶרְדְּב"ז
עוֹלָה יָפָה גַם עַל מַה שְׁכַתְּב בְּסִי" כ"ד מֵהַטְעַם שְׁבִיָּאָר דְהַדְּלָקָה שְׁאִנִּי שְׂהִיא בְּכָלֵל כְּבוֹד
הַיּוֹם וְהַגְּאוֹן חֲתָם סוּפֵר בְּחֻלְק יו"ד סִי" קצ"א עֲמַד (בד"ה וְהִנֵּה הָרָא"ש) בְּסִתִּירַת דְבָרֵי
הָרָא"ש הִלְלוּ וְכַתְּב דְצָרִיף טַעַם לְחֻלְק בִּינֵיהֶם וְלֹא רָאָה מִי שְׂהַתְעוֹרֵר בְּזֶה וְאִנִּי הִדַּל
תַּלְמִיד תַּלְמִידֵי הִנֵּה הִבְאִיתִי דְבָרֵי מִי שְׁגָדוּל מֶרֶן הֶרְדְּב"ז שְׁכַתְּב לְחֻלְק בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת:
וְרֵאִיתִי לְהֵרַב עֲרַף הַשְּׁלַחֵן בְּסִי" תר"י שְׁעַל מַה שְׁכַתְּב מֶרֶן יֵשׁ מִי שְׂאוּמֵר דְּמְבָרַךְ הִבִּיא
מַה שְׁמֶרֶן הַפְּרִי חֲדָשׁ פָּסֵק כְּהַמְרָדְכִי שְׁלֵא לְבָרַךְ וּשְׁמֶרֶן חֲדָשׁ אֲבִיבְרִיךָ בְּרַכָּה הִבִּיא
מִתְּשׁוּבַת הֶרְדְּב"ז דְאֲפִילוּ חַל יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁבַּת אִין הַדְּלָקָה מְצוּה שְׁהָרִי אִינוּ אוֹכֵל
וְאִינוּ אֵלָא מְנַהֵג וְאִין מְבָרְכִין עַל הַמְנַהֵג וְכַתְּב עַל זֶה וְתִימָה דְנִמְשָׁף אַחַר הַסְּמ"ג נְהָרִי
הֶרְמַב"ם וְהַמְרָדְכִי סוּף יוֹמָא וְהַאֲרַחְוֹת חֲיִים וְהַפֵּל בּוּ בְּהַלְכוּת שַׁבַּת בְּשֵׁם הַר"ד סְבָרִי
דְחִיב לְהַדְּלִיק כְּשֶׁחַל בְּשַׁבַּת מְשׁוּם דְּבִירוּשְׁלֵמִי ר' סִימוֹן בְּשֵׁם רִיב"ל פָּסֵק כֵּן עִי"ש וְגַם
בְּשָׂאָר יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּתַב הָרָא"ש דְּמְבָרְכִין מְשׁוּם שְׁלוֹם הַבַּיִת וְנִרְאָה דְאֲזִיל לְטַעֲמִיָּה
דְּמְבָרְכִין עַל הַלֵּל דְרֵאשׁ חֲדָשׁ אַף שְׂהוּא מְנַהֵג אֲבָל לְהֶרְמַב"ם וְרִבִּינוּ יִשְׁעִיָּה וְהֶרְדְּב"ז
שְׁכַתְּבִתִּי בְּסִי" תכ"ב שְׁאִין מְבָרְכִים עַל הַהֵלֵל דְרֵאשׁ חֲדָשׁ מְשׁוּם דְּמִנְהָג הוּא הֵכָא נְמִי
דְּכּוֹנְתָה עַכ"ל וְתִימָה הוּא מַה שְׁמַחֲלִיט בְּדַעַת הָרָא"ש דְּמְבָרְכִים עַל הַמְנַהֵג וְשְׂמַפְנֵי זֶה
הוּא מַה שְׁפָסֵק גְּבִי הַדְּלָקָה לַיּוֹם הַכִּפּוּרִים לְבָרַךְ וְלֹא זָכַר שׁוּר דְבָרֵי הָרָא"ש גְּבִי טְבִילָה
בְּעֵרַב יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁאִין לְבָרַךְ עַל הַמְנַהֵג וּמַה שְׁסוּבֵר הָרָא"ש דְּמְבָרְכִים עַל הַלֵּל
דְרֵאשׁ חֲדָשׁ הִנֵּה מְגוּף דִּין זֶה אִין סִתִּירָה לְמַה שְׁכַתְּב גְּבִי טְבִילָה בְּעֵרַב יוֹם הַכִּפּוּרִים
דְשָׂאִנִּי הַלֵּל שְׁיֵשׁ בּוּ קִרְיָאָה וְשִׁיףָּה בְּיָה לֹאמֵר וְצִיּוֹנָה פִּינּוֹן שְׂהוּא פְּקוּרָא בְּתוֹרָה כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ
הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּפָה דָּף מ"ד וּבִיָּאָר כּוֹנְתָם הַגְּאוֹן חֲתָם סוּפֵר בִּיּו"ד סִי" קצ"א הַנְּ"ל שְׂרַצוֹנָם
לֹאמֵר דְשִׁיףָּה עַל כָּל פְּנִים וְצִיּוֹנָה שְׁהָרִי צִיּוֹנָה לְלִמּוּד תּוֹרָה וְגַם הַלֵּל בְּכָלֵל וּלְפִי דְרַכְּנוּ
לְמַדְנוּ שְׁהֵרַב עֲרַף הַשְּׁלַחֵן הִבִּין בְּדַעַת הַאֲרַחְוֹת חֲיִים דְכְשֶׁחַל בְּשַׁבַּת הַהַדְּלָקָה הִיא חוֹבָה
וְכִינּוֹן שְׁכּוֹן וְדֹאִי שְׁחִיב לְבָרַךְ וּמַה שְׁכַתְּב דְצָרִיף עֵינּוֹן אִם יֵשׁ לְבָרַךְ וְכו' הִיָּינוּ וְדֹאִי לְכְשֶׁחַל
בְּחוּל וְכְמוֹ שְׁכַתְּבִתִּי אֲנִי הִדַּל לְמַעְלָה בְּסִיעֵתָא דְשְׂמִיָּא: וּבְסִפֵּר קִנְיָן פִּירוּת בְּסִי" ס' דָּף
ק"ד אוֹת ב' כְּתַב וְז"ל וְעֵינִין לְמֶרֶן הַקְּדוּשׁ בְּסִי" תצ"ד וּבְהַלְכוּת שַׁבַּת סִי" רס"ג סְעִיף ט'
שְׁכַתְּב דְדוֹקָא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחַל בְּחוּל הוּא דִּישׁ מִי שְׂאוּמֵר שְׁלֵא לְבָרַךְ אֲבָל כְּשֶׁחַל
בְּשַׁבַּת חֲיִיבִים הַפֵּל לְהַדְּלִיק וּלְבָרַךְ וְכֵן כְּתַב מוֹר"ם בְּהַלְכוּת יוֹם הַכִּפּוּרִים דְמִזְכִּיר
בְּבִרְכַת הַדְּלָקָה גַם אֵת יוֹם הַכִּפּוּרִים וְעֵינִין זְכוּר לְאַבְרָהָם וְכו' (הַעֲתִיק דְב"ק וְסִיִּים)
וְעֵינִין לְהֵרַב שְׁלֵמִי תוֹדָה סִי" תע"ו דְאִין לְבָרַךְ כְּשֶׁחַל בְּשַׁבַּת דְכִינּוֹן דְתַלִּי בְּמִנְהָגָא אִם
לְהַדְּלִיק אוּ לֹא אִין מְבָרְכִים אֲמִנְהָגָא וְכְשֶׁחַל בְּשַׁבַּת אִין הַהַדְּלָקָה מְצוּה שְׁהָרִי אִינוּ אוֹכֵל
שְׂיִצְטָרַף לְאוֹר הַנֵּר וְאִינוּ מְדֻלֵּק אֵלָא מְשׁוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים דְתַלִּי בְּמִנְהָגָא עַכ"ל וְעַם
שְׁמֶרֶן לֹא כְּתַב בְּסִיגְנוֹן שְׁכַתְּב בְּשֵׁמוֹ מְכָל מְקוֹם מְמַה שְׁכַתְּב בְּסִי" רס"ג סְעִיף ה' וּבְיוֹם

הפניפורים בלא שבת יש מי שאומר שלא יברך נראה דכשחל בשבת פולג עלמא מודו דיברך ומה שציינו לסימן תצ"ד אולי היא טעות וצריף להיות סי' תר"י ששם כתב יש מי שאומר שמברך על הדלקת נר יום הפניפורים ומה שכתב בשם ספר שלמי תודה ספר זה אינו מצוי אצלי אבל הן הן הדברים שכתב שם למעלה מזה בשם הרדב"ז דפוס אשפנזי עי"ש: ועל סתירת דברי הרא"ש מטבילה להדלקה שעמד הגאון חתם סופר כנז"ל הנה נודמן לידי ספר שו"ת מהר"ם ריקאנטי ומחנבר לטהור ספר מעשה בצלאל לידידי הגאון אבד"ק סיני יצ"ו וראיתי שכתב ליישב (אעתיק דב"ק לפי שצריף אני להשיב הספר לבצלאל) ונ"ל בסי' קס"ד נראה ליישב דמעשה דמנהג שהוא לתכלית הפרשה מאיסור אלים ממעשה דמנהג שאינו להפרשה מאיסור (ועל דבר שהוא לשמור מאיסור שני גם כן ברכה פעין שכתב בחתם סופר א"ח סי' צ"ט דעיקר ברפת עירוב הוא על השמירה מאיסור הוצאה) ולכן מברכים על הדלקת נר יום הפניפורים שהוא להפרישו מאיסור תשמיש עיין פסחים ד' ג"ן מה שאין כן טבילת ערב יום הפניפורים דאינו להפריש מאיסור וכן בטבילה דעל דם טוהר שכתב החתם סופר הנ"ל לברך הוא גם כן משום דהא אין בוועלים על דם טוהר ומגידר ושמירה לחפש איסור עיין בית יוסף יורה דעה סי' קצ"ד עכ"ל ודבריו נכונים אבל לא היה צריף לזה שפבר יישב הרדב"ז בטוב טעם נדעת כנז"ל וכמעט הרי הוא כמבאר כן בדברי הרא"ש בסי' ז"ך: טו"ב) על הצעת השלחן ליום הפניפורים כמו בשבת שכתב הרמ"א בסוף סי' תר"י בשם המרדכי ומנהגים הנה מרן בבית יוסף תמה ואמר ואיני יודע טעם לעריכת שלחן ביום הפניפורים כתב הרב מאמר מרדכי שמנהג פשוט ביניהם אחר סעודה מפסקת לערוף שלחן במפה יפה ועורכים עליו ספרים הרבה במקום הפת ומכסים אותם במפה אחרת ומניחים כן עד מוצאי יום הפניפורים ונראה שהמנהג נכון מאד ואין לשנותו שהוא לרמז שנה היום אדיר ונורא מכובד מאד ואין לנו לכבדו במאכל ומשקה פי אם לעסוק בתורה ותפלה ולשוב אל ה' ודברי ריצוי ותחנונים לפני אבינו שבשמים תברך שמו ובשם הרב גזירות שמשון כתב ידידי הגאבד"ק סאפינקא יצ"ו בספר ארחות חיים בסי' תר"י אות ז הטעם כדי שייזכר תמיד שהוא יום הפניפורים ולא יחלל בשום דבר כמו שכתב בסי' ש"א סעיף ט"ז בהגהה שלא יצא בשבת פדורף שהוא יוצא בחול ומהאי טעמא מציעים השלחן בשבת ניום טוב כל היום כמו שכתב רמ"א בסי' רס"ב: אמר המחבר למודע"י אני צריף כי אות זו (י"ח) הוא תורת חכם ידידי הגאון מוהר"ר מנחם נתן אווערבאף איש ירושלים תוב"ב מחבר ספר היקר זכות אבות יצ"ו כן הגאון המפורסם אבד"ק לוגשיץ שליט"א נכד הגאון האדיר המפורסם הרב מקאלוע וראב"ד דעיהק"ו ירושת"ו בעהמח"ס אמרי בינה זצ"ל, אשר בקשני לספקה אל קונטרס הזה אף גם לעיין בה ולחנות דעתי הדלה על חקירתו הגדולה ועם פי לא עלתה בידו כעת להשלים רצונו ובשמים לא עלתה לי מגודל טירדתי בסידור קונטרסיי בעח"י תפלה עושה מחצה ויתענגו הלומדים בחריפות ובקיאיותו כי שלמה משנתו ועוד חזון איה"ש פי אקח מועד אולי אבנה גם אנכי לעשות רצון צדיק אשר חפצתי בעה"י: יח) יש לחקור הא דנוהגין כמה אנשים לעשות בערב יום פניפור סגולות שונות שלא ירגישו הצום ואחרים מתחכמים עוד לאמר שנה הסגולה היא יותר בדוקה ומנוסה שלא יבא שום תאוה לא לאכילה ולא לשתיה ואני העני בדעת חושש אם יאות לעשות כן דפשוטות הקרא דכל הנפש אשר לא תעונה וגו' הוא חיוב

להיות בו בעינוי ואיך נעשה דברים הגורמים להסיר הענוי ביום הקדוש הזה ובשבת (ד' קט"ו) פירש רש"י ד"ה מותר בקטבת ירק דהכא משום עגמת נפש ואינו אוכל ונהרי קרוב לענוי שרי ונדקא מן המנחה ולמעלה שהוא שואף ומצפה לאכול ואיפא עגמת נפש וכו מפרש הר"ן (עיינו במגן אברהם סי' תרי"א ס"ק ד') חזינו דכל מה שנוכל להוסיף הענוי הוא מצנה ואיך נעשה לכתחילה בקום נעשה להסיר כל הענוי: והנה הא דאיתא בשלחן ערוף (סי' תר"ח) דאוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות שצריך להוסיף מחול על הקודש דמשמע דעד קודם בין השמשות אין שום סרה לאסור האכילה ושתייה יש לעיין דהלא באוכל קודם בין השמשות דפשיטא דלא יש שיעור עיכול עד הלילה ולהמבואר בשלחן ערוף הלכות שבת (סי' רע"א) דאם גמר סעודתו וקודש היום קודם שיברך ברכת המזון מזכיר של שבת דלא אזלינן בתר התחלת סעודה (ועיינו בטורי זקב סי' קפ"ח ס"ק ז' מה שהאריך בפירוש התוספתא שם ובמגן אברהם סי' רט"א ס"ק י"ד וסי' רס"ז ס"ק א' ד"ה וצ"ע) לפי זה אל הדין לענין יום הכיפורים למה יהא מותר לאכול עד קודם בין השמשות דכל זמן שלא נתעפל המזון חשוב כאלו השתא אכל ונימא דאסור לאכול כל זמן שלא יש שיעור שיתעפל המזון קודם בין השמשות: א) ולכאורה נוכל לדמות למה שכתב מרן רעק"א זצ"ל (באו"ח סי' קפ"ו) [לענין קטן שאכל ביום אחרון של שנת י"ג לעת ערב קודם הלילה ובתחלת הלילה שנעשה גדול עדיין לא נתעפל המזון אם מחוייב לברך על השביעה שבמעיו או כיון דבשעת אכילתו הוי קטן אינו חייב מדאורייתא לברך וכתב דאם נידון דאורייתא יש לומר דאם בירך קודם הלילה דכשהחשיף צריף לחזור ולברך כיון דבעידן דבירך לא היה חייב מן התורה לברך אינו יכול לפטור חיובו של דאורייתא ומסתיע מדברי המגן אברהם (סי' רס"ז) ואף דמסיק הגרע"א ז"ל דאינו דומה להא דנסתפק החכמת אדם דאם אכל פשהוא אוגן ונקבר המת קודם שנתעפל המזון שבמעיו דהתם החיוב נמשך מן התחלת האכילה עד אחר העיכול אלא דבעידן דעוסק במצוה דהיינו באנינות פטור מלברך בזה יש לומר דתוכף פשגמר המצוה צריף לעשות מצותו דבברכת המזון אבל בבר מצוה דבעידן אכילה הגבירא בעצמותו אינו בר חיוב יש לומר דמעולם לא נתחייב מדאורייתא עיין שם ולפי זה הוא הדין הלא בנידון דידן בעת שאוכל בערב יום כיפור הגבירא בעצמותו אינו בר חיוב אז פי עדיין לא הגיע הזמן להיות בעינוי ומשום הכי אף דלא נתעפל האכילה בלילה מה שאכל אז בהיתר אכל אולם לפום ריהטא יש לעיין בזה מהא דאיתא ביומא ד' פ"א) זר שבלע שזופין של תרומה ונהקיאן ואכלן אחר הראשון משלם קרן וחומש שני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד וכתבו התוספות ישנים שם (ובכתובות ד' ל' ומנחות ד' ס"ט) דאף דעדיין לא נתעפל מכל מקום בתרומה כיון שנתחלה באכילת הראשון נפקא ליה מתורת תרומה כמו בכהן שסוף דבן בתו מתעגל (כריתות ד' ז' עי"ש) ועיין בכפות תמרים יומא דהקשה על הרמב"ם מסוף פרק גיד הנשה (ולפי מה שכתבו התוספות ישנים דנדקא בתרומה נתחלה באכילת הראשון לא דמי לאכל חלב חצי זית ונהקיאן וקורן ואכל ואכמ"ל) חזינו דהעיקר תלוי בשיעור עיכול דאם הקיאן אחר העיכול אף בשאר איסורין חשיב כאילו לא הקיאן ולפי זה בברכת המזון דבר מצנה אם לא נתעפל עד הלילה אף דבשעה שאכל לא היה הגבירא בר חיובא מדאורייתא מכל מקום אזלינן בתר השתא דכל זמן שלא נתעפל חייב מן התורה ואינו יוצא בזה שפירך קודם הלילה

(וכהדר"ג בש"ד חמד במערכת ברכות אות יו"ד עומד לימין דעת הרבנים שהביא הרב פתחי תשובה (ביו"ד סי' שמ"ג) דמה שמכרינו עד שיתעפל הוא זמן החיוב ולא תשלומין ומטעם זה סבירא להו דאונן דאכל ונקבר המת קודם שיתעפל דמברך ברכת המזון אחר הקבורה ובמערכת אגנינות (אות ג') חוזר ושונה שהוא הדין בברכת המזון דכן הוא קבועות זמנה עד שיתעפל המזון אם קודם שנתעפל נקבר חיובא רמ"א עליה לברך פיון שלא עבר כל זמנה דומיא דתפילה והבדלה מפל הלין מוכח פדברי נאני מתפלא על הדרג"ת שענינו משוטטות בכל למה לא הביא בשם מרן רעק"א ו"ל במקום שהביא בשם הפתב סופר שהוא נכדו של הגאון רבינו עקיב"א ו"ל והיה לו דין קדימה להביאו וכמו כן בכללי הפוסקים (סי' ט"ו אות ל"ב) בענין החיי אדם הביא הדרכ"ת להקת נביאים אחרונים שפלו בברי החיי אדם ולא הזכיר שגם מאורינו הגרע"א ו"ל מביא בכמה מקומות דברי החיי אדם וחקמת אדם ובהלכות אבלות (סי' ש"פ) כתב דהתפמת אדם צדד להקל הרי דהחזיק אותו מרן הגרע"א ז"ע לפוסק) נמצא דבנדון דידן שאוכל לכתחלה קודם שיעור שיתעפל המזון במעיו דבעת שיתחיל זמן חיוב הענוי עדיין לא נתעפל המזון הנה לנו לאסור לאכול עד שיעור שיתעפל המזון במעיו קודם בין השמשות: ב) והנה בספר קול אליהו (סו' ט') חקר במי שאכל או שתה והקיא או חייב לברך ברכת המזון והעלה להמבואר (בסוף גיד הנשה) שאף שהקיא חייב לענין איסורי מאכלות אסורות כמו כן לענין ברכה איכא למימר בטר הנאת גרונו אזלינן ואף דקיימא לו כל שנתעפל המזון שוב לא יברך והכא נמי אין לה עיפול גדול מזה שהרי הקיא וכתב דהא ליתא דלא יבצר אם לאנשאר לו תמצית מהאוכל במעיו אף מי שאכל כזית ממש והקיא שיעור כזית ממש בהא ודאי לא יברך לאחריי שהרי נתעפל ולכאורה מהאי דזר שבלע שזופין תרומה דחידשו התוספות דאף שלא נתעפל נתחלה התרומה באכילת הראשון משמע דלא פקול אליהו דלדבריו למה לי הטעם בתרומה פיון שנתחלה התרומה נפקא ליה מתורת תרומה תיפוק לי' דלא יבצר אם לא נשאר לו תמצית מן התרומה במעיו אף יש ליישב ואין פאן מקום להאריך) נמצא להאמור כל זמן שלא ידענו אם יש שיעור עיפול גם כן חייב לברך מן התורה כי אף דספק ברכות להקל מפל מקום האי הוי ספיקא דאורייתא דהחיוב הוא ודאי והפטור אם כבר נתעפל הוא ספק והשתא כל שפן דמצות עינוי ביום הכיפורים שחמורה מברכת המזון דהנה להתכמים ליתן שיעור לאכול עד זמן שיתעפל המזון במעיו קודם בין השמשות ואף דמרן אא"ז מו"ר זצ"ל באמרי בינה (ח' או"ח סי' ט"ו) האריך שם להשיג על הקול אליהו דאינו דומה אכילת איסורין לברכת המזון דברכת המזון לכולי עלמא בעינו אכילת שביעה והנאת גרון (וראיתי לכ"ג בספרו שדי חמד במערכת אכילה אות יו"ד) שהביא בשם הספר פתח הדביר שפמה רבנים פתבו דהנאת גרונו לא מהני לברכה וכמו שהעלה מרן זקני שר התורה ו"ל ומאד דאבה נפשי שאין לי הספר הנז' לעיין בו מאיזה טעם הנה דוחים דברי הקול אליהו) וגם פושט ספקות מרן הרע"א זצ"ל דאינו מתחייב לברך שנית פיון דעיקר חיובא דברכת המזון הוא רק על אכילה ושביעה יע"ש בדבריו הנחמדים מפל מקום לנדון דידן הלא אכילת ערב יום כיפור היא אכילת איסורין ובאיסורין מפורש (בגיד הנשה) דאף דהקיא חייב כל שפן היכא דלא הקיא ולא נתעפל עדיין במעיו דיש לעיין הא דמותר לאכול עד קודם בין השמשות ועיין תוספות בכורות

(דף י"ט) גבי פדיון הבן כל שעמא ושעמא רכב עליו חיוב פדיון הבן ואינו דומה לשאר חוב דמאותו שעה נשתעבדו נכסיו כו' עיי"ש הוא הדין הקא כל שעה ושעה רכב על האדם החיוב שיוכל לקיים מצות עינוי ובאוכל קודם שיעור שיתעפל הרי עושה מעשה עתה שיגמר אחר כך איסור שלא יהיה מעונה (ואפשר הא דהרמב"ם סובר דאין תוספת יום פיפור אלא לאכילה ושתיה לא למלאכה (דעמדו עליו האחרונים ז"ל) מהאי טעמא דבאכילה ושתיה כדי שיהא על כל פנים מעט שיעור עיפול מה שאכל מה שאין פן במלאכה לא שיגד טעם הזה האמנם דהיא סברא קלישאתא להעמיס בכוננתו פכה מפל מקום קצת טעמא איפא מיהו): ג) ועיין בהר"ן שבת (פרק י"ט בד"ה ואינו פן) דעת הר"ן ז"ל שכל שאנו יודעים בתחלת הדבר שיבא לידי איסור מלאכה דוחין את המצוה כדי שלא יבא בסוף לידי פה (ולכאורה מדברי הר"ן הנוכל לפשוט ספיקא דמרן רע"א ז"ל (בתשובות סי' קנ"ט) בענין לעשות מקח בערב שבת שיוחל ויהיה נגמר הקנין בשבת עיי"ש ולפי המבואר בהר"ן תליא בפלוגמת הרמב"ן והר"ן ז"ל ועיין בספר מים חיים ממרן זמני בעל דבר משפט סי' ו' מה שהאריך בזה ואכמ"ל) הרי דאפי' המצוה נדחה כדי שלא יבא לידי איסור אחר פה וגדולה מזו מצינו בנדה (דף ל"ח) דהתסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי בשבת שלא יבואו נשותיהן אח"כ לידי חילול שבת של הלילה לפי זה לכל הפחות היה להפוסקים להביא דמצד מדת חסידות לא יאכלו בערב יום פיפור רק עד שיעור שיוכל להתעפל קודם בין השמשות כדי שלא יבואו לידי חילול העינוי ממש כמו המדת חסידות שלא שמשו מטותיהן רק ברביעי מטעם זה והא דלכאורה קשה איך יעברו החסידים הראשונים מצות עונתן של תלמידי חכמים שהיא רק משבת לשבת כדנרשת הש"ס בבבא קמא (ד' פ"ב) מקרא אשר פריו יתן בעתו וכו' (עיי"ש תוספת יום טוב פרק ה' משנה ו' דהוכיח ממתניתין דאוקלת עמו מלילי שבת ללילי שבת) משום האי חששא דיבא אחר פה לידי חילול שבת של הלילה אף דאפשר דאלו החסידים הראשונים היו מזמן קודם שסדר רבינו הקדוש המשנה מפל מקום כמו דמצינו באברהם אבינו שקיים אפילו עירובין קודם שגצטוה פן אלו החסידים הראשונים שדקדקו כל פה במצות לחוש לחשש רחוק כזה שמה יבואו לידי חילול שבת ודאי דהיה להם לחוש גם לדרש של הפסוק אשר פריו יתן בעתו ומדקראו להם שעשו מדת חסידות אף שפלטו מצות עונה מוכח פשיטת הר"ן ז"ל הנ"ל דכל שאנו יודעים בתחלת הדבר שיבוא לידי איסור מלאכה בסוף נדחה מפניה אפילו מצוה (ולכאורה מדברי הר"ן הנוכל לפשוט ספקות השואל ומשיב שהביא כ"ג במערכת הפללים (מערכת א' אות שמ"ט) לענין לולב שאינו יבש פעת אבל סופו להתניבש בתוך החג אם פשר לצאת בו דודאי אינו יוצא בו וכל הספרים פמעט רובם פכולם אשר כתה"ק רשם לענין אי אזלינן בתר השתא או מעיקרא לא ראיתי מעולם ודברי הנודע ביהודה תגנינא שציינו לעיין בסי' קמ"ב (הוא טעות הדפוס וצ"ל ל"ו) וסי' קע"ו בהג"ה לא מצאתי שם שום הגה באותו סי' גם היה לכהדר"ג לרשום דאזלינן בתר השתא לענין ברכה בערב יו"כ שהביא בשם הגאון עמק שאלה (במערכת ברכות אות ט"ז) דשמה יארע אונס שלא יוכל להתענות הני ברכה לבטלה הרי דאזלינן בתר השתא: ד) איברא בזה יש לעיין לשיטת הר"ן ז"ל דהלא לענין דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים פתב הר"ן ז"ל בספר המאור שם וז"ל דבין בזו בין במה שאמרו אין צרין על העיירות של נכרים

דכולהו מקום ספנה היא וכל שלשה ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פיקוח נפש והוא הדין להפריש במדברות וכל מקום ספנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת עכ"ל ונראה כל האיסור דאין מפליגין שלשה ימים קודם השבת הוא וקרא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מפליגין הרי דמצוה אינה נדחה מפני זה שיעשה אחר כך מלאכה וכמו שהשיג הרי"ף שם על היש אומרים דאין מפליגין מטעם גזירת תחומין והקשה לדבר מצוה אמאי שרי עי"ש פרי"ף ותו דהלא לכאורה הרי"ף סותר דבריו למה שכתב בפירק ר' אליעזר דמילה נראה בעליל מדבריו דבכל דברים שגזע שיבואו אחר כך לאיסור אף דהשתא עדיין היתר הוא אסור לעשות ואף מצוה נדחית לפי זה אפילו שלשה ימים הראשונים יתהוה אסור להפליג בספינה דמאי מהני מה שאלו השלשה ימים שייכים לשבת שעברה דסוף סוף יעשה מלאכה בשבת הבא על ידי זה שמפליג עתה בספינה וזה הטעם דשייכים לשבת שעבר שייכים רק לענין הבדלה למי שלא הבדיל דיש לו זמן עד אמצע השבוע וכדומה אבל לא לענין זה וראיתי בתשובת רדב"ז (ח"ג סי' ע"ז) שהאריך בדברי הרי"ף ובספר תוספת שבת (סי' רמ"ח) הרבה גם כן להשיג על הרי"ף שסובר דאיסור הפלגה היא מטעם מלאכה למה התירו במקום מצוה לגרום לחלל שבת באיסור תורה ע"ש ולא אדע למה לא הקשו על הרי"ף מדידן' אדידן' למ"ש (בפירק רבי אליעזר דמילה) ולא ראיתי מי שיעורר בזה ובפרט דשם (בפירק ר' אליעזר דמילה) למר שכתב הרי"ף דמצות מילה היא יותר מצוה קבועה ממצות שחיטה ביום טוב כל שכן דשאר מצוה אינה קבועה כל כך כמו מילך ואפילו הכי במילה אומר הרי"ף דדוחין המצוה ואיך מתיר להפליג בשלשה ימים הראשונים למדבריות שיש נדאי ספנה ויעשה מלאכה ועי' במג"א (סי' רמ"ח ס"ק יו"ד) דהביא בשם תשו' הרי"ף ל דכיון דידע בנדאי שיחלל שבת אסור (ואין אתי המהריב"ל לעיניו בו) נמצא לפי זה דאף דבשעה שמפליג עדיין זמן היתר הוא לגמרי אף על פי כן אנו דנין על הסוף שיתנהו מזה כמו כן גזון דידן אף בשעה שאוכל עדיין אין הזמן החיוב להיות מעונה בכל זאת הלא בכח אכילה ההוא יתנהו איסור דאורייתא שכל זמן שלא יתעפל המזון במעיו אינו מקיים מצות עינוי ואיך לא חשו חז"ל לזה לאסור לאכול עד שיעור שיתעפל ועיין בשו"ע מקובצת ביצה דף ח' שכתב דכל שעושה על דעת שידחה הלאו לבסוף ואי אפשר לו בלאו הכי הוי כדוחה אותה בתחלה משמע דזה איסור דאורייתא ע"ש: ה) אולם כד דייקין בזה שפיר יש לחלק מכל הליו דשאני קום ועשה לישב ואל תעשה דהחסידיים הראשונים דנמנעו מלשמש חשו שלא יבואו לאיסור לעבור בקום עשה וכן האי דאין מפליגין כל הני המה אסורים בקום עשה לאפוקי העינוי ביום פניפור אף שאם לא נתעפל בזמן החיוב להיות מעונה הוא רק שב ואל תעשה לכן לא חשו חז"ל לגזור לאסור לאכול עד פשיעור העיכול פנין דכי אתחיל מערב יום פניפור לאכול כמאן דאגמרי בידיים בהאי ענדא דלית ביה איסור דמי ודומה לזה כתב נמוקי יוסף בבבא קמא בסוגיא דאשו (דף כ"ב) וז"ל אשו משום חציו פאלו בידו הבעירו ואי קשיא לה אם פן היכי שרינו עם חשכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת וגומרת בשבת וכו' וסיים פי נעין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו פזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותו שעה נעשה הכל ולא חשבינו ליה מעשה דמכאן ולהבא וכו' עד וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמרי בידיים

אלי עדנא דלית ביה איסור חשוב עכ"ל ע"ש דלכאורה צריך הבנה דהלא סוף סוף בשביל הדלקתו בזמן ההיתר דולק בשבת והאיה מותר להדליק דלמה יגרע מאין מפליגין שלשה ימים קודם לשבת או מהאי מעשה דהתסידים הראשונים דעל כל פנים דולק מתמתו אלא ודאי דשאני התם דאחר כך יעשה מעשה איסור זהו איסור אבל היכא דהגר דולק מעצמו אחר כך בלי שום מעשה בשבת שרי אף דאם אשו משום חציו לא נשרף בעת שזרק החץ רק אחר כך אם כן יש מעשה השרפה אחר כך וכן הגר מה שדולק הרי ניפר המעשה מקל מקום מעשה מחדש לא אתעבידא בהו רק מה שעשה בזמן ההיתר מה שאין כן בכל אלו הנז' שגם אחר כך יעשה מעשה דגין על השתא לא על הקודם וכמו כן העינוי ביום כפפור אף שמלא פרסו על ידי אכילה דקודם ואינו מרגיש העינוי מפל מקום הלא אינו עושה בזמן החיוב של עינוי שום מעשה להסיר העינוי רק ממילא דמי לגר הנדלק בערב שבת ודולק בשבת הגם דיש לדון בזה דאינו חשיב שב ואל תעשה כיון שמתחלה בעת שאכל בהיתר היה על ידי מעשה אפשר דנחשב כמעשה כמו בגזיר שנקנס לשידה תיבה ומגדל ובא חברו ופרע עליו ראש המעזיבה דחשבינו ליה כאלו אחר כך עושה מעשה מתמת תחלת המעשה של הכניסה בהיתר (וכן משמע מדברי התוספות שבועות דף י"ז ד"ה או אף שכתבו דלרב אשי חשוב שהיה כמעשה כיון דתחילת הלבישה על ידי מעשה יעו"ש והארכתי בזה במקום אחר) אף זה אינו ראיה דשאני בגזיר שהיה לו לחשוב בתחלת הכניסה דאפשר יתרמי אחד שיפתח את המעזיבה ואותו הפותח עושה ממש מעשה מצטרפין פשיעתו דלא חשש לשמא יפתח אחד לאותו מעשה ומשום הכי חשיב כאלו הוא עצמו עושה מעשה: ובה נראה לי ליישב מה שהקשה השאגת אריה סי' ל"ב על תוספות יבמות ודף צ') עש"ה שכתבו דמה שאינו פושט אחר כך הטלית בלא ציצית אף לא מתחייב בשעת העיטוף מפל מקום אחר כך הוי קום נעשה הואיל דמתחלתו אי אפשר אלא על ידי מעשה ואף תחלת מעשה של היתרא גורם לאיסור שלאחר שעה להיות נחשב כעושה מעשה ביניים ומסתייע מגזיר ולמה שכתבתי אינו דומה לגזיר כלל ושפיר כתבו התוספות דהוי שב ואל תעשה ומשום הכי עקרו חז"ל מסדן הציצית וגדולה אמרו בסנהדרין (דף ס"ה) דידעוני הוי לאו שאין בו מעשה ופירש רש"י מה שאינו מדבר בשעת מעשה אלא לאחר המעשה ועמד על זה מרן אא"ז זיע"א באמרי בינה (ח' א"ח סי' א') דהלא אחר כך עושה קצת מעשה שמדבר ואינו מסלק העצם מתוך פיו ומאי שנא מהא דפרע את המעזיבה אחר כך ע"ש בדבריו הנחמדים על פי מה שכתבתי נמי אתי שפיר דהלא הדיבור בעצמו אינו איסור רק העצם שמשים לתוך פיו והוא אינו מדבר אבל בפרע את המעזיבה חשוב כאלו הוא בעצמו פרע את המעזיבה היצא מפל מה שביארתי דעל כל פנים יש דעות בזה דכל דבר שתחלת עשייתו אי אפשר אלא על ידי מעשה הגם דתחלת המעשה הוא של היתר רק דגורם לאחר כך לאיסור אף דהוא בשב ואל תעשה אחר כך נחשב התחלת עשייה למעשה כמו שכתב השאגת אריה הנ"ל וכמו שמוכח עוד מכמה וכמה מקומות אשר אין בידי לפורטון, ולפי זה הדרא קושיא לדוכתא דלמה לא החמירו להפסיק מלאכול בערב יום כפפור עד שיהא שיעור עיכול שיתעכל טרם כניסת הלילה: ובמקום אחר הרחבתי הדיבור על דברי המקור חיים (סי' ת"ל) שהקשה על המגן אברהם (סי' תל"ד) כשיש חמץ בבית אף שלא ידע בו דמי לאוכל חלב בשוגג והקשה הא בחלב גופא לא נקרא שוגג רק כשמכווין לאכילה אבל

בְּשֵׁאֵינוּ מְכוּוֹנִין לְאֲכִילָה כָּלֵל כְּגוֹן קֶסֶבֶר רוּחַ הוּא וּבִלְעוּ לֹא מְקַרִי שׁוֹגֵג רַק מִתְעַסֵּק וּמְפַל
מְקוֹם חֲזִיב בְּחֵלֶב מִטַּעַם דְּמִתְעַסֵּק בְּחֵלְבִים וְעֲרִיּוֹת חֲזִיב שְׁפֹן נִהְגָה אֲבָל בְּשֵׁאֵר אִיסוּרִים
שֵׁאֵינוּ נִהְגָה פְּטוֹר מִתְעַסֵּק וּמְפַל שְׁפֹן כְּשֵׁאֵין מִתְכוּוֹנִין כָּלֵל דְּמוֹתָר וְאֶפְּלוּ בְּאֶפְשָׁר וְלֹא
קִמְכוּוֹנִין פְּמִבְּוֹאֵר בְּפִסְחִים (ד' כ"ה) וְאִם כֵּן הֵכָא גַבִּי חֲמִיץ פִּינּוּן שֵׁאֵינוּ נִהְגָה וְלֹא קִמְכוּוֹנִין
אִמְאִי אִסוּר וְחִידוּשׁ דְּדוּקָא בְּדָבָר שֵׁאֵסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה בְּזֵה אֲמַרִינוּ דְּלֹא אִסְרָה
תוֹרָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה רַק בְּכוּנָה וְדָבָר שֵׁאֵין מִתְכוּוֹנִין מוֹתָר אֲבָל כְּשֵׁאֵסְרָה הַתוֹרָה דְּבָר
שֵׁאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה כְּגוֹן הֵכָא שֵׁאֵסְרָה הַתוֹרָה שְׁלֹא יִהְיֶה חֲמִיץ בְּבֵיתוֹ אֶפְּלוּ כְּשֵׁאֵינוּ מִתְכוּוֹנִין
אִסוּר עַכ"ל וְלִכְאוּרָה קִשָּׂה הֲלֹא מִי הֵכָנִיס הַחֲמִיץ בְּבֵיתוֹ דְּנִימָא דְּמְקַרִי שָׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה
הֲלֹא הַחֲמִיץ לֹא בָּא מִעֲצָמוֹ לְבֵית אִם כֵּן לְכַאוּרָה הוּי מַעֲשֵׂה אִף כְּפוֹנְתוֹ דְּאִם הֵנִיחַ הַחֲמִיץ
מְקוּדָם פִּסְחָא אִזְ הִיָּה הַחֲמִיץ בְּרִשׁוּתוֹ בְּהִיתָר וְהֵא שֵׁאֵחֵת כְּפֹךְ נִתְעַפֵּב הַחֲמִיץ בְּבֵית בְּפִסְחָא זֶה
לֹא מְקַרִי מַעֲשֵׂה כִּי הַתְּחִלָּה הִיָּה בְּזִמְנֵי הַהִיתָר אִף עַל זֶה יֵשׁ לְדוֹן דְּאֶפְשָׁר גַּם בְּבֵית הַחֲמִיץ
בְּזִמְנֵי הַהִיתָר וְהַמְשִׁיף בְּשֵׁהִיָּתוֹ בְּבֵיתוֹ עַד זִמְנֵי הָאִסוּר אֶפְשָׁר חָשׁוּב כְּמַעֲשֵׂה בְּמֵאִי דְּלֹא
מְסַלֵּק הַמַּעֲשֵׂה שֶׁעָשָׂה מִתְחִלָּה כִּי תַחֲלַת בִּיאַת הַחֲמִיץ לְבֵית בָּא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה וְהַבֵּאתִי
שְׁמָה דְּבָרֵי הַמְשָׁנָה לְמַלְךְ (פְּרָק ג' דְּהַלְכוֹת בִּיאַת מְקַדָּשׁ הַלְכָה כ"א) וְדָבָרֵי מְרָן א"ז זצ"ל
בְּאִמְרֵי בִינָה (חֵלֶק אֶרְחַ חַיִּים ס' א') וְדָבָרֵי הַש"ס גִּיטִין (ד' ל"ה) גַבִּי פְּרוּזְבוּל דְּמַשְׁנֵי
שָׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה וּבְדָבָרֵי אֲמַרִי בִינָה חֵלֶק חֲשֵׁן מִשְׁפָּט דִּינֵי גְבִיּוֹת חוֹב וְאִכְמַל"ב: ח) וְלַחֲנוּמָר
הַתְּמִיָּה נִרְאָה לֹאמֵר דְּהִנֵּה הַגְּמָרָא בְּיוֹמָא (ד' פ"א) מִמַּעַט תּוֹסַפֵּת יוֹם כִּיפּוּר מַעֲנוּשׁ
וְאִזְזָהָרָה דְּרַק עַל עֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא מוֹזָהָרָה מִמִּילָא בְּפִירוּשׁ רַבְתָּה תוֹרָה דְּלַעֲגִין עֲנוּי יוֹם
כִּיפּוּר אֵין הוֹלְכִין בְּתֵר שִׁיעוּר עֵיכּוּל דְּאִם לֹא כֵּן הֲלֹא שִׁיעוּר עֵיכּוּל הוּא יוֹתֵר זִמְנֵי מִשִׁיעוּר
תּוֹסַפֵּת יוֹם כִּיפּוּר וְאִי נִימָא דְּהַעֲנוּי מִתְחִיל מִזְמַן הָאֲכִילָה עַד שִׁיעוּר עֵיכּוּל אִיף מִמַּעֲטִינוּ
עוֹנֵשׁ וְאִזְזָהָרָה לְתוֹסַפֵּת הֲלֹא מַצֵּד הַעֲנוּי שְׁמַעֲנוּ עוֹנֵשׁ וְאִזְזָהָרָה אֵלֹא וְדֹאִי דְּהַעֲנוּי אֵינוּ
מִתְחִיל רַק בְּעֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם וְלֹא אֵיכְפַת לָן בְּמָה שֶׁעֲדִינּוּ לֹא נִתְעַפֵּל הָאֲכִילָה וְזֶה לְדַעֲתִי
הַסְּפָר דְּבָרֵי רַבִּינוּ יַעֲקֹב מְקוּרֵבִי"ל הַמוּבָא בְּתוֹסַפּוֹת פְּרָק עֲרַבֵי פְּסָחִים וּבְהֵרָא"ש פְּרָק
תְּפִלַּת הַשַּׁחַר ס' ו' דְּלַעֲגִין מַצָּה אֵין לְאֲכוּל עַד שֶׁתַּחֲשֵׁף מִדְּאֲמַרִינוּ בְּתוֹסַפֵּת אֲמַרוּ עֲלוּ
עַל הַלֵּל שֶׁהִיָּה כּוּרָף פִּסְחָא מַצָּה וּמְרוּר וְאִימַת אֲכָלֵן מִשְׁתַּחֲשָׁף וְהַטַּעַם מְשׁוּם דְּכַתִּיב בְּפִסְחָא
וְאֲכָלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה וְלִילָה מִמָּשׁ בְּעֵינֵי וּמַצָּה אִתְקַשׁ לְפִסְחָא דְּאִם אֲכָלָה מִבְּעוֹד יוֹם
לֹא יֵצֵא וְלֹא שִׁיף כָּאֵן תּוֹסַפֵּת עַכ"ל וּפִירוּשׁ הַדְּבָר דְּלֹא נִימָא דְּאִף אִם אוֹכֵל מִבְּעוֹד יוֹם
הַמַּצָּה בְּשִׁיעוּר זִמְנֵי טְרָם שִׁיתְעַפֵּל בְּלִילָה דְּחָשִׁיב כְּאֵלוֹ אֲכָל בְּלִילָה קִמְשַׁמַּע לָן דְּלֹא אֲזַלִּין
בְּתֵר הַשְּׁתָּא פִּינּוּ דְּבִפִּירוּשׁ גְּלַתָּה הַתוֹרָה בְּלִילָה הִנֵּה בְּעֵינֵי דְּאֲכִילָה יִהְיֶה בְּעֲצָם לִילָה
מִמָּשׁ וְלֹא לְצַרְף שִׁיעוּר הַעֵיכּוּל לְזִמְנֵי שֶׁאֲכָל בְּיוֹם וּמִזְזָה נְמִי מוּכַח דְּבִבְרַכַּת הַמְּזוּן אֲזַלִּין
בְּתֵר הַשְּׁתָּא דְּמַצְרַפִּינוּ שִׁיעוּר עֵיכּוּל לְזִמְנֵי אֲכִילָה דְּאִם לֹא כֵּן לְמָה לִי קָרָא לְמַעַט שְׁלֹא
יֵאֲכַל הַמַּצָּה מִבְּעוֹד יוֹם מוֹאֲכָלוֹ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה תִּיפּוֹק לִי דְּבָכֵל מְקוֹם אֲזַלִּין בְּתֵר
מַעֲיָקָרָא אוֹ דְּאֲזַלִּין בְּתֵר הַשְּׁתָּא וְלַעֲנוּיָת דַּעֲתִי הַכּוּנָה בְּדָבָרֵי הַר"י מְקוּרֵבִי"ל הִיא
מְלִתָּא חֲדָתָא אֲשֶׁר לֹא שִׁיעֲרוּ בָּהּ רַבּוֹתֵינוּ בְּבִיאוּרָה וְנִפְשׁוּט סְפִיקָא שֶׁל מְרָן רַעֲקָא"א
בְּעֵנִין בַּר מַצְנָה וְגַם יֵשׁ הוֹכְחָה גְּדוּלָה מְזָה לְדָבָרֵי כַּת"ר שֶׁהַחֲלִיט דְּבִבְרַכַּת הַמְּזוּן (כְּמוֹ
שֶׁהַבֵּאתִי לְעִיל בְּסִי' א') דְּכֵן הוּא קְבִיעוּת זְמַנָּה עַד שִׁיתְעַפֵּל פִּינּוּן שְׁלֹא עֵבֶר כָּל זְמַנָּה אִם
קוּדָם שְׁנִיתְעַפֵּל נִקְפָּר חֲיוּבָא רַמְיָא עֲלֵיהּ לְבָרָף דְּוּמְיָא דְּתַפְלָה וְהַבְּדִלָה וְהוּא מִילְתָּא
דְּמַסְתַּבֵּר אִף מִדְּבָרֵי תְּשׁוּבַת מַהֲרִי"ט (ק' א"ע ס' ט"ז) לֹא מִשְׁמַע כֵּן שְׁכַתֵּב לַעֲגִין אִם

האשה הצריכה לקבל חליצה והיא אוונת מקרי הגברא לא חזי פלל ע"ש מה דמסכים עם מהר"א בן חיים דאף אם פבר קבעו לחליצה למחר ומת אביה אף דיש חשש עגון לא התירו החליצה משום דהיא אוונת חשיב דגברא לא חזי פלל למילתא ומפורש דלא פמרן הגרע"א ז"ל והמהרי"ט הביא ראיה מהרא"ש דבהבדלה פוטר הרא"ש לגמרי שלא יבדיל אפילו למחר פלל הרי דסובר דבאוונן אינו נמשך החיוב מן התחלת האכילה עד אחר העיכול ומקרי עבר כל זמנה דאם לא פן בהבדלה דיש זמן עד יום שלישי בשבתא פמבואר (בסי' רצ"ט) לא האונן פטור להבדיל אפילו למחר אלא נדאי משום דהגברא בעצמו מקרי אז אינו בר חיוב ובמקום אחר הוכחתי דמהרי"ט סובר פתשובת חכם צבי במה שהעלה דאם היא אינה מקפדת להשאיר עגונה אין כופין אותו דהכפיה היא משום לתא דינדה דאין חוסמין אותה דאם לא פן מאי איכפת לן אם היא אינה גברא דחזי דהלא עיקר החליצה היא משום לתא דידיה ונהארקתי בזה דלא יתנגד לזה ממה שפכתב המהרי"ט דטעם המראנ"ח למניעת האוננת מחליצה משום דהיא מצוה ואונן פטור מפל המצות האמורות בתורה (ובמה שהשיג על זה החכם צבי בסי' א' אכמב"ל דמשמע מזה דאונן דפטור מפל המצות הוא דאורייתא דלא כשבות יעקב דסובר דהוא מדרבנן ונהלום ראיתי בס' שדי חמד מערכת הכללים (אות א' סי' רע"א) דעמד על הג' מוהרצ"ח חיות בהגהותיו ליבמות מה שלא פכתב לתרץ בפשיטות דפטור האונן הוא מדרבנן אבל מדאורייתא עולה ליבום יעו"ש ולכבי לא כן ידמה דמדברי מהרי"ט דמסכים עם מהר"א בן חיים ז"ל דאף במקום עגון לא התירו החליצה משום דמקרי דהגברא לא חזי פלל נראה דסובר באמת דהוא דאורייתא וכמו שפכתב כ"ג בשם ספר עוגת אליהו ומניה וביה מוכרע הדבר דאם לא פן הלא עשה דוחה את לא תעשה ולמה החמיר המהרי"ט אפילו במקום עגון נימא דעשה דחליצה ידחה האנינות אלא נדאי משום דאי אמרה אינה מקפדת על עיגון מיעקרא המצוה דחליצה ודמי להאי דכתובות (ד' מ') אי אמרה לא בעינא ליתא לעשה ועל פן מוכרחים לומר דמהרי"ט סובר פחדא פהחכם צבי דהיכא דשניהם אינן מקפידים ליתא לעשה דחליצה ואנינות היא דאורייתא ואינו דוחה המצוה דחליצה אנינות דאורייתא ויש לזכור טובא בפרט הזה ובמה שפכתב כ"ג בזה בדברי חכמים (סי' קי"ט) אף אין המקום מרשה לי פה לבא באריכות) עד שתחשוף כי בזה אזלינן בטר מעיקרא ובהיתר אכל ובה ינה מוכן דברי הפפות תמרים דמתרץ קושית הגמרא דלא רצה הקרא לומר אל תסיר מן הענוי דהוא לשון מגומגם דמשמע בכניסת יום פפור הוא מעונה פבר ומזוהר אל תסיר מן העינוי וזה אינו דבכניסת יום פפור הוא שבוע דכל האוכל ושותה בתשיעי וכו' ולכאורה מהו הגמגום לשון דאם באמת מצרפין זמן העיכול להיות אסור לאכול עד שיעור עיכול דאזלינן בטר השתא הרי באמת החיוב דבכניסת יום פפור יהא מעונה פבר והא דכל האוכל ושותה בתשיעי היינו ביום עד זמן שיתעפל קודם שיכנס הלילה ולא מתרץ כלום אף אם אנו אומרים דבעינוי בפירוש רבתה תורה דלא ניזיל בה בטר השתא רק בטר מעיקרא בזמן אכילה מפש דבריו כו"פ (פפתור ופרח) וע"כ הדבר מוכרח לומר פן דאם לא פן יקשה הא דסוכה (ד' כ"ח) לא נצרכה אלא לתוספת יום פפור סלקא דעתך אמינא הואיל ומיעט רחמנא לתוספת מעונש ואזרה לא נתחייבו נשים פלל קמשמע לן מהאזרח וקשה ונהלא בעינוי בעצם של יום פפור דחיבות מדרב יהודה נפקא דהשנה הפתוב אשה לאיש לכל עונשין ממילא מוכח דחיבות גם בתוספת

יום כַּיָּפוּר בֵּינוֹן דְּשִׁיעוּר עֵינְפוּל הוּא יוֹתֵר זְמַן מְשִׁיעוּר הַתּוֹסֶפֶת אֲלָא וּדְאֵי מְדַאֲיָטְרָךְ
הָאֲזַרְחָ לַתּוֹסֶפֶת יוֹם הַכַּיָּפוּרִים דְּנִשְׁמִים שְׁמַעֲיָנוּ דְלֹא מְשַׁגְחִינוּ בְּהָא לְאַסּוּר הַעֵינְוֵי עַד זְמַן
שִׁיעוּר לְהַתְּעַפֵּל וְגַם מְהָא דְבִיּוּצָה (ד' ל') דְּהוֹכִיחוּ הַש"ס דְלֹא מְחִינְוּ בְּהוּ בֵּין בְּדַרְבְּנָנוּ בֵּין
בְּדְאוּרֵינִתָּא מְהָא דְתּוֹסֶפֶת יוֹם כַּיָּפוּר דְאוּרֵינִתָּא הִיא וְאֲכֹלוּ וְשָׁתוּ עַד שְׁחִשְׁיָכָה (וְעַל
פִּירֵש"י שֵׁם כְּבָר עֲמַד הַשְּׁעַר הַמְּלָךְ הַלְכוּת שְׁבִיתַת הָעֵשׂוֹר אַכמ"ב) וְלֹא אֲמַרִּינוּ לְהוּ
וְלֹא מִיָּדִי וְעֵינֵינוּ שֵׁם בְּהַר"ן שְׁפַתְבּ וְלִי נִרְאָה בֵּינוּ שְׁצוּתָה הַתּוֹרָה תּוֹסֶפֶת צְרִיף לְהוֹסִיף
מְחוּל אֶל הַקְּוֹדֵשׁ אֵיזָה זְמַן חוּץ מִן הַזְּמַן שֶׁהוּא נִזְקֵר בּוּ מִן הַסְּפֵק שְׁאֵם לֹא כֵּן לֹא הִנֵּה
צְרִיף לְהַזְהִיר עַל הַתּוֹסֶפֶת עכ"ל וְאֵי אִיתָּא דְאֲזַלִּינוּ בְּתַר הַשְּׁתָּא עַד שִׁיעוּר שְׁחִתְּעַפֵּל שְׁפִיר
צְרִיף לְהַזְהִיר עַל הַתּוֹסֶפֶת מִטַּעַם זֶה בְּפִרְט לְהַר"ן (פ' י"ט דְּשַׁבָּת) שְׁהַבֵּאתִי לְעֵיל (בְּאוֹת
ג') שְׁפֵל שְׁאֲנוּ יוֹדְעִים בְּתַחֲלַת הַדְּבָר שְׁיָבֵא לִידֵי אִיסוּר דּוֹחִין אֶת הַמְּצוּה כְּדִי שְׁלֹא יָבֵא
בְּסוּף לִידֵי כֹף כֹּל שְׁכֹן הֵכָא בְּחֻמְרָא דְיוֹם כַּיָּפוּר אֲלָא וּדְאֵי דְכִמוּ שְׁפַתְבְּתִי הָעֵינְקֵר מְשׁוּם
גְּזֵרַת הַכְּתוּב דְּעַצְם וְעַצְם וְכִמוּ בְּמִצְוָה דְּגִזְרַת הַכְּתוּב דְּבִלְיָה דְּנוֹקָא לִילָה כְּמוּ שְׁפַתְבּ מְהַר"י
קוֹרֵב"ל (בְּהַגָּה) כֵּן בְּיוֹם כַּיָּפוּר הִיפָּךְ הַדְּבָר דְּעֵינְוֵי הוּא מִתְּחִיל רַק מְלִילָה וְלֹא מְצַרְפִּינוּ
אֲכִילָה לְשִׁיעוּר הָעֵינְפוּל וְתַבְלִין לְזָה נוֹכַל לִיתָּן מִמָּה שְׁפַתְבּ (הָרֵא"ש פָּרָק בְּתָרָא דְיוֹמָא
ס' כ"ב) הַכִּינוּ עַצְמְכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ לְהַתְּחַזֵּק בְּאֲכִילָה וּבְפִירֵש"י ד"ה כֹּל הָאוֹכֵל עֵי"ש:
ט) אַחֲרֵי שְׁבִיאוּרְתִי דְבָרֵי הַר"י מְקוֹרֵב"ל דְּבְמִצְוָה בְּפִירוּשׁ רַבְתָּה הַתּוֹרָה דְלֹא מְצַרְפִּין
אֲכִילָה דְבִיוֹם לְשִׁיעוּר עֵינְפוּל דְלִילָה בֵּינוּ דְכְּתִיב בְּלִילָה הַזֶּה בְּעֵינֵינוּ דְאֲכִילָה תְּהִיָּה בְּעַצְמֵם
לִילָה מְמַשׁ גְּלִמּוּד מְמַנּוּ דְהִיכָא דְאוֹכֵל בְּלִילָה רַק שְׁהֲאֲכִילָה בְּאוֹתוֹ זְמַן הִנֵּה שְׁלֹא בְּהַכְּשֵׁר
וְאַחַר כֹּף טָרַם שְׁנַתְּעַפֵּל מַה שְׁאֲכַל אֲזַ נִתְּכַשֵּׁר מְצַרְפִּינוּ הָעֵינְפוּל לְשִׁיעוּר אֲכִילָה וְיִצְא יָדֵי
חֻבַּת מִצְוָה דָּאֵם לֹא כֵּן לְמָה לִי קָרָא דְבִלְיָה דְלֹא מְצַרְפִּינוּ אֲכִילָה דְבִיוֹם לְשִׁיעוּר עֵינְפוּל
דְּבִלְיָה תִּפּוּק לִי דְאֲפִילוּ בְּלִילָה מְמַשׁ פְּשָׁאֵל בְּאוֹפֵן זֶה לֹא יִצְא אֲלָא וּדְאֵי דָּאֵם רַק
אֲכַל בְּלִילָה לֹא מְשַׁגְחִינוּ בְּזָה מַה שְׁלֹא הִנֵּה הַתְּחַלַּת הָאֲכִילָה בְּהַכְּשֵׁר בֵּינוּ דְבַעַת הָעֵינְפוּל
הוּא בְּהַכְּשֵׁר לְפִי זֶה מְאֹד יִקְשֶׁה מְהָא דְפִרְיָךְ הַש"ס בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה (ד' כ"ח) גְּבִי כְּפָאוּ
וְאֲכַל מִצְוָה דְיִצְא מְהָא דְעֵתִים חָלִים וְעֵתִים שׁוֹטֵה דְפִירוּשׁ הַקְּוֹשְׁיָא הִיא אַמְאֵי יִצְא דְכְּפָאוּ
שְׁד בֵּינוּ דְבְּאוֹתוֹ שְׁעָה הַנִּי שׁוֹטֵה וּפְטוּר מִן הַמְּצוּת אֲכִילָה דְאוֹתוֹ שְׁעָה לָאו כְּלוּם הִיא
וְכַדְכְּתִב הַטּוֹרֵי אֲבָן שֵׁם דְכִי הִזְר חָלִים בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה וְנַעֲשֶׂה בֵּר חֵיבוּבָ צְרִיף לְחֻזּוֹר
וְלֶאֱכֹל דְאֲכִילָה קְמִיִּתָּא לֹא פְטֻרְתּוּ בֵּינוּ דְלֹא בְּאוֹתוֹ שְׁעָה בֵּר חֵיבוּבָ בְּמִצְוּת וְאֵם אִיתָּא
לְמַה שְׁפַתְבְּתִי בְּפִירוּשׁ הַר"י מְקוֹרֵב"ל אַמְאֵי לֹא מְשַׁנֵּי הַש"ס דְכְּפָאוּ וְאֲכַל מִצְוָה דְיִצְא
אֵינְרִי בְּכִי הֵאֵי גְּוֹנָא דְטָרַם שְׁנַתְּעַפֵּל אוֹתָהּ הָאֲכִילָה שְׁאֲכַל עַל יָדֵי כְּפִיָּה שׁוּב הִנֵּה לוֹ
רְצוֹן לְאוֹתוֹ אֲכִילָה וּמְשׁוּם הַכִּי יִצְא וּל"ד (וְלֹא דְמִי) לְתַרוּמָה כְּשֶׁהַפְּרִישׁ בְּעוּדוֹ שׁוֹטֵה
גְּמַר כֹּל הַמְּעַשֶׂה בְּעַת שְׁטוּתוֹ אֲבָל הֵכָא לֹא עֵבֵר כֹּל זְמַנּוּ דְבַעוּד שְׁלֹא נִתְּעַפֵּל הָאֲכִילָה
חֲשִׁיב כְּאֵלּוּ עֵתָה אֲכַל שְׁלֹא בְּכְפִיָּה וְכַעֲיִן שְׁפַתְבּ הַר"ן בְּשֵׁם הָרֵא"ה דְדוֹקָא כִּי הֵאֵי גְּוֹנָא
יִצְא שְׁיֹדֵעַ הוּא שְׁעַכְשִׁיו הוּא פֶּסַח וְזוֹ מִצְוָה אֲלָא שְׁאִין מְכוּוֹן לְצִאָת אֲבָל קְסִבֵּר חוּל הוּא
וְאֲכַל מִצְוָה אוֹ קְסִבֵּר לְאֲכֹל בְּשֵׁר וְאֲכַל מִצְוָה לֹא יִצְא דָּאֵם אִיתָּא דְיִצְא לְמָה לִי לְמַנְקֵט
כְּפָאוּ פְּרָסִיִּים לְנִקְוֹט חֹד מְהַנִּי גְּוֹנֵי עֵי"ש הוּא הַדִּין דְבְּכִי הֵאֵ דְאֲכִילָה לְבַד הִנֵּה בְּכְפִיָּה
וְטָרַם שְׁנַתְּעַפֵּל הִנֵּה בְּרְצוֹן וּדְאֵי דְלֹא יִצְא מְדִלָּא נִקֵּט הַש"ס בְּגוֹוֹנָא זֶה (וּלְפִי זֶה לְכָאוּרָה
לִיתָּא מַה שְׁפַתְבְּתִי עַל מְרֵן רַעַק"א לְעַנְיָן בֵּר מִצְוָה אַמְאֵי לֹא פּוֹשֵׁט מְכָאן דְלֹא אֲזַלִּינוּ
בְּתַר הַשְּׁתָּא רַק בְּתַר מְעִינְקָרָא) וְאֵם כֵּן לְכָאוּרָה לִיתָּא מַה שְׁפַתְבְּתִי בְּכּוֹנוֹת הַר"י

מקורב"ל וגם י'הא מן פ'ר' מה שפ'תב הדכת"ר להחליט דב'כר'פ'ת המ'זון הוא קבוע זמ'נה עד שיתעפ'ל פ'ינו שלא עבר כל זמ'נה ואם ק'ודם שנתעפ'ל נק'בר חיוב'א רמ'יא עליה ל'כר'ף ואי אית'א פ'ן אמאי לא מ'שני הגמ'רא פי האי ג'ונ'א אול'ם אחר התבונ'נות נ'ראה ד'אין הש'גה ל'ד'בר'ינו דלמה ש'העלה המ'קור ח'יים (סי' תנ"ד) דבמ'צה בע'ינו ת'רונ'י'הו הנ'את ג'רון ונ'הנ'את מ'עיו יעו"ש (ואא"ז מו"ר ב'אמרי ב'ינה (דיני פ'סח סי' כ"ג) הוכ'יח מד'ברי ה'ריט'ב"א ס'נ'פה ד'סו'בר נ'מי פ'ן) לפי ז'ה שפ'יר לא יוכל הש"ס לת'רץ ד'אי'ורי ב'כי האי ג'ונ'א דבמ'צה ב'כי האי ג'ונ'א לא י'צא מ'טעם אחר ד'בע'ינו ש'גם ה'ח'ף י'ה'נה ב'ש'יעור א'כילה ב'שעת א'כילה ו'לא מו'עיל מ'ילוי ה'פ'רס ל'בד ו'הש'ת'א א'תו שפ'יר ד'ברי מ'הר"י מקורב"ל ב'מה שפ'תב ד'הנה א'מינ'א ל'ומר פ'ינו ד'כ'שאוכל ב'יום ה'רי יש לו הנ'את ג'רון ו'הע'יפול הוא ב'לילה יש לו הנ'את מ'עיו ב'זמן ה'חיוב מ'צ'רפ'ינו ו'י'צא י'די ח'ובת מ'צה קמ'שמע לו ק'רא ד'בלילה דבמ'צה קפ'יד ק'רא ש'י'ה'נה ש'ניהם ב'יחד ואם פ'נים א'נ'חנו ב'נה בל"פ (נל"פ) ד' ה'ירו'שלמי (פ"ו ד'נז'יר) אחר ש'הבי'א ב'שם פ'לוג'תת ר"י ור"ל ב'א'בר מ'ן ה'חי ש'חלקו ו'א'כלו אית'א ש'ם ר'ב'א ב'ר מ'לל ב'עי פ'זית מ'צה ש'חלקו ו'א'כלו ב'פ'לוג'ת'א דר"י ור"ל א"ר יו'סי ב'ר ב'ון מ"מ לא נ'ה'נה ח'יפ'ו פ'זית ו'פ'יר'ש ה'פ'ני מ'שה דר"י פ'ר'ף ב'ל'שון ב'תמ'י ד'מ'פל מ'קום נ'ה'נה ח'יפ'ו ב'כ'זית ו'יו'צ'א ו'א'בר מ'ן ה'חי ח'ידוש הוא ו'ב'עי ש'לם ו'לפי מה שפ'תבתי ל'פ'ר'ש ד'ברי הר"י מקורב"ל ו'הוכ'חתי מ'ש"ס ר"ה הנז' דבמ'צה בע'ינו הנ'את ג'רון ו'הנ'את מ'עיו ב'בת א'חת לא ב'נה אחר ז'ה נוכל ל'פ'ר'ש דר"י סו'בר ד'אינו יו'צ'א אם ח'לק ה'כ'זית מ'צה ב'פ'יו פ'ינו ד'בע'ינו ש'י'ה'נה ג'רונו ב'ש'יעור ש'לם ב'בת א'חת ו'כמו ד'חז'ינו דקפ'יד ה'תו'רה ב'מ'צה לע'נ'ן ד'אין מ'צ'רפ'ין ה'א'כילה ל'ש'יעור ע'יפול מ'שום ד'בע'ינו ד'בלילה מ'מש י'ק'יים ש'ניהם ה'א'כילה ו'הנ'את מ'עיו מה שלא מ'צינו פ'ן ב'ש'אר ש'יעורי א'כילה הוא ה'דין ד'הנ'את ג'רון ל'חוד לא מ'צ'רפ'ינו אם נ'ה'נה ג'רונו ב'נה אחר ז'ה ד'בע'ינו ב'בת א'חת ו'מ'שום ה'כי אם ח'לק ה'כ'זית ב'פ'יו סו'בר ר"י ב'ירו'שלמי ד'לא י'צא פ'ינו ד'לא נ'ה'נה ח'פו ב'כ'זית ב'בת א'חת לפי ז'ה ל'כ'או'רה י'הא מו'כח ד'לא פ'חתם סו'פ'ר ש'סו'בר ש'אם א'כל ח'צי ז'ית ו'הק'יאו ו'חז'ר ו'א'כל ש'י'צ'א ולענ"ד לא ד'מי מ'צה ל'ש'אר א'יסור'ין ד'לא ק'פ'דינו ב'הו ה'ן לע'נ'ן צ'ירו'ף ש'יעור ע'יפול ל'א'כילה ה'ן מ'צ'ד ד'במ'צה בע'ינו ת'רונ'י'הו הוא ה'דין ד'בע'ינו ש'הנ'את ה'ח'ף י'ה'נה ב'בת א'חת ואם ה'ק'יאו ו'חז'ר ו'א'כל סו'ף פ'ל סו'ף לא נ'ה'נה ח'פו ב'כ'זית ב'בת א'חת ו'יש ל'פלפל ב'נה טו'ב'א ב'ד'ברי אא"ז מו"ר זצ"ל א'ף לא ע'ת ה'א'ס'ף פ'ה א'י'ב'רא ה'א ד'כתב ה'לבו'ש (בסי' תע"ה) ד'טעמ'א ד'בלע מ'צה י'צ'א ו'בלע מ'רו'ר לא י'צ'א מ'שום ד'א'כילת מ'צה א'ף ש'הוא ז'כ'ר ל'ג'א'ול'ה ו'ח'ירות מ'פל מ'קום ב'ע'יק'ר א'כילתו הוא ל'א'כול ל'ש'ו'בע ל'מ'לא א'ת פ'ר'יסו כ'ש'הוא ר'עב ל'פ'יכ'ף יו'צ'א ב'ה א'ף ב'בליע'ה ד'א'ף ב'בליע'ה מ'תמ'לא ה'פ'רס ו'או'כל ל'ש'ו'בע נ'פ'שו א'בל א'כילת מ'רו'ר אינו ל'מלאות ה'פ'רס א'לא ל'ז'כ'ר ו'י'מ'רו ו'כ'ש'אינו מ'ר'ג'יש טעם ה'מ'ר'ירות אינו יו'צ'א ב'ה ו'במ'צה י'נ'צ'א ד'גם ב'מ'צ'רים א'כלו ל'מלאות ה'פ'רס (ואא"ז מו"ר בא"ב הנז' הוכ'יח מ'נה ד'לא כ'הח"ס ה'נ"ל ד'ב'א'כל ח'צי ז'ית ו'הק'יאו ו'חז'ר ו'א'כל ד'י'צ'א ד'נ'ר'אה מ'ה'לבו'ש ד'אינו יו'צ'א מ'שום ד'ב'א'כילת מ'צה ה'מ'צ'נה היא על מ'לוי פ'רס מ'כ'זית ו'ד'ב'ר'יו צ'דקו מ'א'ד) מ'שמע ל'כ'או'רה ד'סו'בר ד'במ'צה לא בע'ינו הנ'את ג'רון לפי ז'ה ה'ד'ר'א קו'ש'י'א אמאי לא מ'שני הגמ'רא ד'ש'אני כ'פ'או ו'א'כל מ'צה ד'י'צ'א ד'אי'ורי ב'כי האי ג'ונ'א ש'ה'א'כילה ה'נה ב'כ'פ'יה ו'המ'לוי ה'פ'רס ט'רם ש'נתעפ'ל ה'נה ב'ר'צון ד'לד'עת ה'לבו'ש ב'נה מ'ק'יים ה'מ'צ'נה ו'צ'ריכ'ין א'נו ל'ד'חוק ד'אין פ'ונ'נת ה'לבו'ש ד'לא בע'ינו פ'לל הנ'את ג'רון רק ד'ע'יק'ר א'כילת א'דם הוא ב'ש'ביל ל'מ'לא פ'ר'יסו ו'א'ף

שִׁמְמִילָא נְהָנָה גְרוֹנוֹ עַל זֶה אֵין עֵיקָר דְּעֵתוֹ וּרְצוֹנוֹ מֵה שְׂאִין כּוֹן בְּמֵרֹר דְּצָרִיךְ דּוֹקָא לִיתָן דְּעֵתוֹ שְׂיִרְגִישׁ הַמְרִירוֹת לְפִיכָךְ בְּלַע מְצָה יֵצֵא דְסוֹף סוֹף נְהָנָה הַחִיךְ גַּם כּוֹן דְּלִפִּי זֶה הוֹכַחַת אַא"ז מו"ר זצ"ל מְוַכַּרְחַת דְּלֹא כְּהַחֲתֵם סוֹפֵר דְּסוֹבֵר דְּבֹאכְל חֲצִי זַיִת וְנִהְיִיא וְחֹזֵר וְאָכַל דְּיֵצֵא דְּמִדְּבָרֵי הַלְבוּשׁ מְפֻרָשׁ לְהִיכָף דְּעַל כָּל פְּנִים מְלוּי כָּרַס שְׁהִיא עֵיקָר בְּאֶכִילוֹת אָדָם לְמֵלֵא כְּרִיסוֹ וּבְחֲצִי זַיִת לֹא נִתְמַלֵּא הַכָּרַס אָכַל לְעוֹלָם דְּהַלְבוּשׁ נְמִי סוֹבֵר דְּבַעֲיֵנוּ הַנְּאֻת גְרוֹן וְהַנְּאֻת מְעִיו עוֹד יֵשׁ לוֹמֵר דְּכֻמוֹ שְׁפַתְבּוֹ הַטּוֹרֵי אָכּוֹן דְּרֵאָיִת הֵרָא"ה אֵינָה מְוַכַּרְחַת דְּהֵנִי דְּשִׁלְחוּ לְאַבּוּהָ דְּשִׁמוּאֵל לֹא נִחְתִּי לְרַבּוּתָא וְכוּ' אֵלֶּא לְאַשְׁמַעֲיָנוּ דְּהָא דְּתוֹקַע לְשִׁיר שְׁנֵה לְמַצָּה בְּהָא מִילְתָּא דְּמִיָּירֵי בֵּיהּ בְּמַצָּה אָכַל לֹא נִחִית לְאַשְׁמַעֲיָנוּ מִילְתָּא חֲדָתָא דְּלֹא אֵיָּירֵי בֵּיהּ עֵי"ש הוּא הַדִּין דְּלֹא נִחְתִּי לְאַשְׁמַעֲיָנוּ הָאֵי מִילְתָּא דְּכִי הֵדֵר חָלִים טָרַם שְׁנִתְעַפֵּל דְּיֵצֵא אָף מֵה שְׁפַתְבְּתִי בְּרֵאשׁוּנָה הוּא יוֹתֵר מְחַנּוֹר דְּכֻמוֹכּוֹן מֵאֵלִיו דְּבָרֵי הַטּוֹרֵי אָכּוֹן בְּזֵה לְדַחּוֹת דְּבָרֵי הֵרָא"ה הוּא דּוֹחַק גְּדוֹל וּבְמָה שְׁבִיאָרְתִּי דְּבֹאכִילַת מְצָה בְּעֵינֵנוּ הַנְּאֻת גְרוֹן דּוֹקָא בְּשִׁיעוֹר שְׁלֵם וְהַנְּאֻת מְעִיו בְּבַת אַחַת לְכֹאֲרָה יֵשׁ לְפַקְפַק בְּהָא דְּהוֹכִיחַ הַמְהַר"ם כּוֹן חֲבִיב שְׁם דְּלֵהֶסוֹבְרִים דִּי"ג שְׁנִים וְיוֹם אֶחָד דְּקָטָן בְּעֵינֵנוּ מַעַת לַעַת מִי שְׁנוֹלֵד רֵאשׁ הַשְּׁנָה בְּחֻצוֹת וְשִׁמְעַת תְּקִיעַת שׁוֹפֵר קוֹנֵד חֻצוֹת דְּצָרִיךְ שְׂיִשְׁמַע אַחַר חֻצוֹת מְחֻדָּשׁ דְּקוֹנֵד חֻצוֹת הֵיךְ קָטָן וּפְטוֹר כְּמוֹ בְּכַפְאוֹ וְאָכַל מְצָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹטֵה הוּא שׁוֹטֵה לְכָל דְּבָר וְגַם אַא"ז מו"ר זצ"ל בַּא"ב (ח' א"ח ס' י"א) הֵעֲלָה דָּאף לְדִידוֹ דְּקִיָּימָא לֹן דְּלֹא בְּעֵינֵנוּ י"ג שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד מַעַת לַעַת מְכָל מְקוֹם אִם נִשְׁלַם בְּשַׁבַּת הִי"ג שְׁנִים וְקִידָשׁ קוֹנֵד חֻצוֹת הַכְּבָבִים חֲיִיב לְקַדָּשׁ שְׁנִית בְּלִילָה מְמַשׁ דָּאז חַל חֲיִיבוֹ שְׁל תוֹרָה וּלְפִי מֵה שְׁפַתְבְּתִי דְּבְמַצָּה בְּעֵינֵנוּ תְּרִיתִי הַנְּאֻת גְרוֹן וְהַנְּאֻת מְעִיו יל"ע וְאִכְמ"ב גַּם י"ל קְוִשִׁית הַטּו"א מְהָא דְּהֵיךְ לוֹ בְּנִים בְּגִיּוֹתוֹ וְנִתְגַּיֵּיר דְּקִיָּים פּו"ר ע"ש וְלְכֹאֲרָה לְפַמ"ש ל"ק וּבְמַק"א יִישְׁבְּתִי עַפ"י מֵה שְׁתַּרְצָתִי קְוִשִׁית הַמְהַר"ט אֶלְגָּאזִי הַל' בְּכוֹרוֹת בְּעֵינֵנוּ מְמַזְר לְמָה יוֹצֵא בְּמַחְצוֹת פּו"ר הָא הֵנִי מְצֻנָה הַבָּאָה בְּעֵבְרָה וְאַחַר כֵּף רֵאִיתִי בְּמַנְחַת חֲזִינוּף שְׁכ' קֶצֶת מְזָה בְּסִי' א' וְאִכְמ"ב ל: י) וְנִחְזוֹר לְדְבָרֵינוּ דְּלַעֲגֵנוּ אֶכִילָה בְּעָרְב יוֹם כְּיַפּוֹר וְדָאֵי דְּלֹא יֵשׁ מְקוֹם לְהַחְמִיר לְהַפְסִיק לְאַכּוֹל עַד שְׂיַעוֹר שְׂיִתְעַפֵּל כְּשֶׁתְּחַשֵּׁף דְּגְדוּלָה מְזָה מְצִינוּ בְּאִיסוֹר חֲמִץ דְּהַבְעַל הַמְּאוֹר סוֹבֵר שְׁבֹאכִילְתוֹ מְקִיָּים הַמְצֻנָה דְּתַשְׁבִּיתוּ כִּיּוֹן שְׁהוּא מְבַעַר מִן הָעוֹלָם וְהֵנָּה לִיָּה לְכָל הַפְּחוֹת לְאַסוֹר לְאַכּוֹל הַחֲמִץ עַד שְׂיַעוֹר זְמַן שְׂיִתְעַפֵּל קוֹנֵד הַלִּילָה וְיֵשׁ לְדַבֵּר בְּזֵה בְּאוֹרְךָ עַפ"י מ"ש לְעֵיל בְּכוֹנוֹת הַמְהַר"י מְקוֹרְב"ל וְאִכְמ"מ) וְאַדְרָבָא עוֹד מְצֻנָה לְהַרְבוֹת מְצַד הַכְּנָה לְתַעֲנִית (וּבְמַק"א עַמְדָתִי עַל מְרֹן רַעַק"א שְׁחַקֵּר לְעֵינֵנוּ נְשִׁים אִם מְחֻיָּבוֹת בְּאֶכִילַת עָרְב יוֹם כְּיַפּוֹר כְּאִנְשִׁים אֲשֶׁר כְּמִדּוֹמֵנִי שְׂרֵאִיתִי בְּשַׁדִּי חֲמֵד שְׁעַמַד ג"כ עָלִיו וְאֵין בְּזוֹכְרוֹנֵי כַּעַת אֵיָּה מְקוֹם מְשַׁכְּן כְּבוֹדוֹ דְּלְטַעֲמָא דְּהֵרֵאשׁוּנֵים הַנְּ"ל וְדָאֵי דְּחִיָּיְבוֹת) וּפְלַפְלִיתִי עַפ"י דְּבָרֵי הַפְּנִי בֵּיצָה (ד' ל') בְּעֵינֵנוּ דְּחִיָּדָשׁ דְּבָר מְתָמִי' שְׁנִשִּׁים חֲיָיְבוֹת בְּמ"ע שֶׁהוּא בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וּלְיִישֵׁב תְּמִיָּהת הַצֵּל"ח אָף אִכְמ"ב אוּלָם לְעֵשׂוֹת סְגוּלוֹת שְׁלֹא יִרְגִישׁוּ כָּלֵל הָעֵינֵינוּ בְּעֵצָם הַיּוֹם הַק' עַל דְּעֵתִי אֲנִי עוֹמֵד שְׂאִין אַרְיָף לְעֵשׂוֹת כּוֹן לֹא מְצַד מִדַּת חֲסִידוֹת וְלֹא מְצַד לְהַסִּיר מְעַצּוֹמוֹ שְׁל הַיּוֹם הַק' וְאַצְפָּה לְהַתְּבַשֵּׁם מִתּוֹרָתוֹ הַק' אֲשֶׁר חֲסָנָה דְּעֵתוֹ הַרְמ"ה בְּזֵה לְדִינָא לְהַלְכָה לְמַעֲשֶׂה: מְנַחֵם נִתָּן אוֹיְעֵרְבָאָף סִימָן ב (בְּדִין קְדוֹשֵׁת הַיּוֹם) א) מְנַהֵג הֵיךְ בְּעִיר זוֹ לְמַפּוֹר סָפֵר כָּל גְּדָרֵי בְּלִיל יוֹם כְּיַפּוֹר וְהֵיךְ נְמַשֵּׁף אֲמִירַת כָּל גְּדָרֵי עַד אַחַר שְׁחַשְׁכָה וְעַל טוֹב יִזְכֵּר שְׁם הַרְבּ הַזְּקוֹן הַמ"ץ אֲשֶׁר קְדַמְנִי ר' יְהוֹשֻׁעַ ז"ל מְרַמְנִיסְקֵי אֲשֶׁר רָאָה וְהַתְּקִין שְׁתַּהֲנֶה מְכִירַת הַכָּל גְּדָרֵי וְשָׂאֵר

הספרים בשפת תשובה ולפעלא טבא אמרין יישר וכבר העיד פן מרן חיד"א בספר שיורי
ברכה סי' שמ"א ד' י"ט ע"ב על כמה קהלות ששינו מנהגם פדי לומר כל נדרי קודם
חשיכה ושפן ראוי לעשות יעי"ש אף בזאת חס לבי בקרבי כי לא הועילו חכמים בתקנתם
והן עוד היום מאחרים לבא לבית הפנסת וכמה פעמים הוכרזו ברבויים על זה וה' הטוב
יכפר וצריף להודיע להשליח צבור כי לא ימתינו בשביל איזה נכבדים המאחרים לבא
כי אף בחול אין נכון לעשות פן מפני טורח צבור כפתוב בפוסקים ואף כי בליל יום
הקדוש הזה ועוד שנמשך מזה לומר הפל נדרי בלילה וגם כי הרבה בני אדם פינו
שיודעים שלא ימחרו להתחיל בבית הפנסת יתעכבו בבתיהם ויהיו נכשלים באיזה
מהענינים חס ושלום ותוספת מחול על הקדש מן התורה ובמקום חשש אסור אין חולקין
כבוד לכן על השליח צבור מוטל להקדים ולא לאחר אלא כאשר יבואו הזרזים מקדימין
ויש מנין בבית הפנסת יתחילו תכף ולא יחושו על המאחרים ובטחונינו בהשם שיעלה
לרצון תפלותינו ועינוינינו אמן: ב) בני הפפרים וכן העומדים בלאזרטו (קארנטין) ואין
להם ספר תורה יכולים לומר כל נדרי כי ספר תורה אינו מעכב לפי הטעמים שנאמרו
באמירת כל נדרי בליל יום פיפור וכן יברכו ברפת שהחיינו וגם מצא בשנייני פנסת
הגדולה שפתב בפירוש דהוצאת ספר תורה אינו מעכב לומר כל נדרי שאם לא הוציא
ספר תורה פלל אין בכך פלום שו"ת לב חיים ה"ב סי' קס"ב ובספר שלמי צבור ד' ש"ף
סוף ע"א הביא דברי השנייני פנסת הגדולה ה"ל וסיים על זה וז"ל וכבר כתבו גורי
האר"י שיש סמך גדול וסודות נוראים בענין הוצאת ספר תורה ע"כ משמעות דבריו
הוא שמבין בכונת גורי האר"י שיש עיפוב בדבר שלא לומר כל נדרי בלא ספר תורה
אמנם מרן החבי"ף נראה שהבין בכונתו דצריף להדר אחר ספר תורה דכלפי מה שפתב
השנייני פנסת הגדולה שאם לא הוציא ספר תורה פלל אין בכך פלום דמשמע קצת דאין
צורך בספר תורה פלל (כמשפט לשון אין בכך פלום) קאמר דבגורי האר"י כתבו שיש
סודות וכו' ואם פן צריף להדר אחר ספר תורה לכתחלה מיהא ואם אי אפשר למצוא
ספר תורה אינו מעכב פלל ויאמרו כל נדרי בלא ספר תורה והכי מסתברא ויש לתמוה
קצת על הלב חיים ה"ל שראה דברי הרב שלמי צבור ד' ש"ף סוף ע"ב ולא הזכיר מה
שפתב שם בעמוד א' ה"ל כיעו"ש: ג) יום פיפור שחל בשבת אומרים כל נדרי ואחר
כך זמן ואחר כך מזמור שיר ליום השבת דאין לומר דמזמור שיר הוא תדיר נגד הזמן
דרגל ותדיר קודם דיש לומר דנהי דנגד זמן דרגלים הוא תדיר מפל מקום זמן גם פן
תדיר בשאר דברים פגון קנה פלים ובית חדש ופרי חדש ואף דרש"י סופה נ"ו פירש
תדיר דזמן נגד סופה משום דאיתיה בכל הרגלים דמשמע דמאי דאיתיה בעניינים דרשות
לא חשיב תדיר וכן מוכח ממה שאמרו בפרק פלהתדיר בבבבאי דתדיר ומקודש דדחי
מצוי קאמרת ופירש רש"י שאין תדירתו חובה וכו' מפל מקום גם מזמור ה"ל אינו
חובה רק מנהג בעלמא כדאיתא בסי' רס"ב והוי מצוי וגם ברפת זמן בשאר דברים הוי
מצוי ויש להקדים הזמן דהוא נקרא מקודש נגד המזמור שהוא מנהג בעלמא ואף אם
היה המזמור שיר תדיר הא קיימא לן דתדיר ומקודש איזה שירצה יקדים כמו שפתב
הרמב"ם משום דבעינן לא איפשיטא וכינן דזמן מיקרי חובת היום דהוא מדינא מה שאין
פן המזמור ה"ל דהוא מנהג בעלמא יש קפידי להקדים חובת היום דהיינו זמן ואחר כך
המזמור אלו תרף דברי הגאון בשו"ת מוהר"ם מרוטובורק האחרונים סי' ח"י והאריף

מאד בענין זה עי"ש ואין פן מנהגינו אלא אומרים מזמור שיר קודם פיוט לה אלי ואחר הפיוט אומרים כל נדרי ושהחיינו ואף דהרב המגיה בשלמי צבור ד' קצ"ג פתב דהנכון להקדים פיוט לה אלי להמזמור עי"ש מפל מקום נתפשט המנהג כנז"ל לפי שכן הוא בהמתחזרים שביד העם ולא רציתי לשנות מנהגם ועי"ש בשם השניירי פנסת הגדולה סי' רס"ז שבמקומו לא היו נוהגים לומר מזמור שיר וכו' והוא הנהיג לאמר קודם הפיוט ובאמת שדברי הגאון מוהרמ"מ הנ"ל נכונים בטעמם וכן ראיתי להגאון מוהרא"ז מרגליות בס' מטה אפרים סי' תרי"ט אות י"ג שפקפק על מנהגינו מטעם אחר וכתב שמנהגם הוא להקדים ברכת זמן למזמור שיר וכן ראיתי להגאון מוהרש"ל אבד"ק יוניעפוף בספרו ספר החיים בסי' תרי"ט ששאל על זה והשיב שיש לומר שהחיינו קודם מזמור שיר ליום השבת ופלפל מאד בדין תדיר קודם וביאר שם (בדף מ"ה ע"ה ד"ה והנה) שאף שמקדימין שהחיינו שהוא משום יום הכיפורים להמזמור שהוא משום שבת מפל מקום בתפלה שפיר מקדימין להזכיר של שבת לשל יום הכיפורים וכתב כמה טעמים עי"ש: ד) לא ידעתי טעם למנהגנו שאין אומרים חצי קדיש קודם תפלת ערבית ליל יום כיפור (כמו שנוהגין בכל ימות השנה בחול ובשבת יום טוב) רק מתחיל השליח צבור והוא רחום ואמר ברכו ובספר שלמי צבור בד' ש"ף אות יו"ד פתב ואין אומרים קדיש קודם והוא רחום כמו שכתב בשניירי פיון שאין אומרים מזמורים כבשאר לילות אין אומרים קדיש עכ"ל ומלבד דעליה אני דן והיא גופא קשיא למה לא יתקנו לומר מזמור ואחריו קדיש כבכל השנה אף גם קשה לפי מנהגנו שמחזירין הספר תורה להיכל ואומרים מזמור לזוד הבו וכו' ושוכה למעוננו וכו' אם פן הנה נכון לומר אחר זה חצי קדיש כבכל ימות השנה ובספר בתי פנסיות סי' קנ"ג בד' ס"א ע"א הזכיר מנהג הנ"ל וכתב דהנה נראה לו לתקן לומר אינה מזמורים קודם ברכו פדי שפיני וביני יצניעו הספר תורה בהיכל קודם אמירת ברכו ובשעת אמירת ברכו איש על מקומו יבא בשלום ולא יתבלבלו ולא יהיו טרודים בזה בעת אמירת ברכו ויכוננו את לבם אף לא מלאו לבו לשנות המנהג ותקן שבעוד שמברכים להמלה ולהקהל ומזכירים גשמות המתים יחזירו הספר תורה וכו' עי"ש שלא פתב שום טעם להמנהג הזה: אחר שנים רבות השגתי שו"ת הלק"ט וראיתי בח"ב סי' ש"ז שכתב הרב טעם למה שנוהגים שאין אומרים קדיש אחר קריאת התורה בשבת במנחה ומפסיקין ולמה לא יקדשו תיכף אחר הקריאה כמו בשאר הימים וכתב ליישב שכווננו בזה שחצי קדיש יעלה לכאן ולכאן על הקריאה ועל התחלת התפלה שיש לומר קדיש זולת בתפלת שחרית שפדי לסמוך גאולה לתפלה תקנו הקדיש קודם יוצר מה שלא תקנו בערבית שלא היו מתחילין אלא והוא רחום וכו' וברכו ובלי שבת לא הנה צורך להתחיל אלא ברכו שהחצי קדיש על התחלת התפלה אומר אחר השכיבו ולהיות שכבר נהגו כל זה שכתבתי יהיה לענין דינא בעיר חדשה או אם יתרוצו לחזור ולתקן ומר בריה דרב שם פתב ונ"ל אמר המני"ח ומטעם זה אין אומרים קדיש ליל יום הכיפורים עיין בא"ח סי' נ"ד בהרב המגיה ונ"ל פי לעולם אין אומרים קדיש בלא תהלה שלפניו ולכן לעולם מתחילין ערבית בלא קדיש עי"ש והספרדים נהגו לומר בימות החול אינה פסוקים ולומר קדיש דערבית ובשבת אומרים מזמור שיר ליום השבת ובכל חג אומרים מזמור השניף לחג בראש השנה הרנינו וכו' אבל ביום הכיפורים שאין מזמור קבוע מדבר בו ואין אומרים אלא בקשות וכל נדרי לכן אין אומרים קדיש

וּכְדֵי שְׁנֵדַע שְׂאִין אוֹמְרִים קְדִישׁ אֱלֹא עַל מְזֻמּוֹר לְכֹף תִּקְנֵנוּ שְׁבָלִיל יוֹם הַכִּיפּוּרִים לֹא יֵאמְרוּ מְזֻמּוֹר וְלֹא קְדִישׁ כְּדֵי שְׂאֵגֵב זֶה יִתְנֶנּוּ הֶהֱמוֹן לֵב לְדַעַת עַל מַה זֶה וְלִלְמַדּוֹ כִּי אֵין לֹמֵר קְדִישׁ אֱלֹא בַתְּהִלָּה וְאִם נֹאמֵר אֵיזָה מְזֻמּוֹר כִּינּוֹן שְׂאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּעִנְיָנוּ שֶׁל יוֹם גְּנָאֵי לְאִנְמוֹרוֹ וְלֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת פֶּן וְדוּק עַכ"ל וְכִפִּי הַנִּרְאָה פְּנֹת הָרֵב לֹמֵר שְׁנֵי טַעְמִים עַל הַעֲדָר קְדִישׁ בְּלִיל יוֹם כִּיפּוּר (א) לְכִי שְׂאֵין לָנוּ מְזֻמּוֹר מְנוּחָד הַשְּׁנִיָּה לְיוֹם כִּיפּוּר וּמַה שְׁכַתְּבָה בְּסוּף דְּבָרָיו וְאִם נֹאמֵר אֵיזָה מְזֻמּוֹר וְכו' נַעוֹץ לְתַחֲלָתוֹ לְמַה שְׁכַתְּבָה שְׂאֵין לְיוֹם כִּיפּוּר מְזֻמּוֹר קְבוּעַ וְכו' טַעַם (ב) כְּדֵי לְהוֹדִיעַ וּלְפָרְסֵם שְׂאֵין אוֹמְרִים קְדִישׁ בְּלִיתִי אֲמִירַת אֵיזָה פְּסוּקִים וְכו' וּבְחָרוּ לִיל יוֹם כִּיפּוּר לַעֲשׂוֹת שְׁנֵינוּ זֶה לְכִי שֶׁהוּא זְמַן קַהֲלָה לְכָל עַדַת יִשְׂרָאֵל שְׁפֹנְלָם בָּאִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת אִף אוֹתָם שְׂאֵין רְגִילִים לְבֹא בְּשַׁאֲרַ לִילוֹת וְלֹא נִתְקַרְרָה דַּעֲתִי הַקְּצָרָה בְּדַבְּרֵי הָרֵב וְהַשְּׁגָתִי סֶפֶר לֵב חַיִּים ח"ג וְרֵאִיתִי בְּסִי' קל"ה שְׁעַמַּד בְּעִנְיָנוּ זֶה וְכַתְּבָה שְׁהִיָּה רוּצָה לְתַקֵּן לֹמֵר אֵיזָה מְזֻמּוֹר וְאַחֲרָיו חֲצִי קְדִישׁ וְלֹא מְלֹאוֹ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת חֲדָשָׁה בְּאַרְצָ וּמִצָּא שְׁכֹן כְּתֹב הָרֵב בְּתֵי כְּנֶסֶיּוֹת וְכו' (הַנּוֹז"ל) וְהֵבִיא גַם שׁו"ת הַלֵּק"ט הַנּוֹז"ל וְעַתָּה בְּבוֹאֵי אֶל הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה רֵאִיתִי בְּבֵית תְּפִלָּתִי (פָּה עֵיהֶק"ו חֲבָרוֹן תּוֹב"ב) שְׂאֵמְרוּ חֲצִי קְדִישׁ וְגַם וְהוּא רַחוּם וּבְרַכּוֹ וְאֵמְרוּ לִי שְׁכֹן נוֹהֲגִים בְּקַהֲלֵ קְדוּשׁ בֵּית אֵל שְׁבַעִיר קְדוּשָׁנוּ רְיוּשָׁלַיִם תּוֹב"ב וְהַנּוֹאֲנִי: (ה) מַה שְׁנוֹהֲגִים לְקִרוֹת יַחֲדֵי בְּלִיל יוֹם כִּיפּוּר בְּמַחְזוֹרִים מִפְּנֵי שְׂאֵימַת יוֹם כִּיפּוּר עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שְׁכַתְּבָה מְרַן בַּש"ע סִי' ער"ה סְעִיף ח' מִשְׁמַע מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים דְּבִין הַשְּׁלִיחַ צְבוּר וּבִין הַיַּחֲדִידִים מְנוֹתָרִים דְּלֹא כְּדַמְשַׁמַּע מְדַבְּרֵי הַרֵא"ם בְּסֶפֶר הַיִּרְאִים בְּעַמּוּד זְמַנִּים דְּדוֹקָא לְשַׁלִּיחַ צְבוּר הוּא דִּהְוֵתָר וְגַם מִשְׁמַע דְּדוֹקָא סְדֵר תְּפִלָּה מְנוֹתָר אֲבָל סְדֵר לִימוּד מִשְׁנָה אוֹ תְּהִלִּים וְכִינְצָא אֲסוּר דְּאֵימַת יוֹם כִּיפּוּר שְׁנִיָּה בְּאוֹמְרוֹ סְדֵר תְּפִלוֹת אוֹ סְלִיחוֹת מַה שְׂאֵין כֵּן בְּשַׁאֲרַ לִימוּד עַל כֵּן טוֹב לִיְזַהֵר מִלְּקַרְא יַחֲדֵי אִם אֲפֹשֶׁר וְהַמִּיקָל לֹא הַפְּסִיד שֶׁם חֲדָשׁ דָּף ע"ב ע"ב וְאֲנִי אוֹמֵר דִּהְמִיקָל הַפְּסִיד דִּהְוָה עוֹבְדָא בְּזַמְנֵינוּ שְׂאֵחָד נִשְׂאָר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּלִיל כִּיפּוּר שְׁחַל בְּשַׁבַּת כְּדֵי לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה כֹּל הַלְּיָלָה וְהִיָּה רַחוּק מִחֲבֻרַת הָאֲנָשִׁים וְהִטָּה הַנֵּר בְּשׁוֹגֵג וְלֹא אֶהְיָא לִיָּה אֵימַת יוֹם כִּיפּוּר וּמְכַל מְקוֹם לְלַמּוֹד תְּהִלִּים מְנוֹתָר כְּבָכֵל לִיל שַׁבַּת כִּינּוֹן שְׁהֵם שְׁגוּרִים בְּפִיו לֹא חֲיִיִּשִׁינוּ שְׂמָא יִטָּה כִּינּוֹן דָּאֵין צָרִיף לְרֵאוֹת בְּסֶפֶר אֱלֹא רֵאֲשֵׁי פְּרָקִים וְהַשַּׁאֲרַ יוֹדַע בְּעַל פָּה כְּמוֹ שְׁכַתְּבָה מְרַן חֲדָ"א בְּיוֹסֵף אֲנוֹמֵץ סִי' ד"ן וּבְמוֹרָה בְּאַצְבַּע סִי' ד"ן אוֹת קמ"ח דְּלֹא כְּדַמְשַׁמַּע מְהָרֵב שֶׁם חֲדָשׁ דָּגַם קְרִיאַת תְּהִלִּים בְּכָלֵל הָאֲסוּר בְּעֵלְמָא כֵּן כְּתֹב הָרֵב פְּתַח הַדְּבִיר ח"ג סִי' ער"ה אוֹת יו"ד וי"ב: (ו) חוֹלָה שְׂאוּכַל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים כְּתֹב הָרֵב מְגַן אֲבָרְהָם סִימֵן תְּרִי"ח סק"י דָּאֵין לוֹ לְקַדָּשׁ מִשׁוּם שְׂאֵין דַּעֲתוֹ מִיְּשַׁבַּת עָלָיו וְכַתְּבָה הָרֵב קִנְיָן פִּירוֹת בְּמַעֲרָכָה זֹ אוֹת ב"ן דְּהָרֵב עֵיקְרֵי הַד"ט סִי' כ"ח אוֹת ג' הַקְּשָׁה מְדִין זֶה עַל מַה שְׁכַתְּבָה הָרֵב בֵּית יְהוּדָה בַּח"ב סִי' פ"ז דְּחוֹלָה שְׂאוּכַל בְּלִיל תְּשַׁעָּה בָּאֵב דְּמַבְדִּיל קוֹנְדֵם וְכֵן כְּתֹב הָרֵב כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְכו' עי"ש וְסֶפֶר עֵיקְרֵי הַד"ט אֵינוֹ מְצוּי אֲצֵלִי וּמַמָּה שְׁכַתְּבָתִי בְּשִׁדֵי חֲמַד ח"א בְּחֻלְק אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעֲרָכַת בֵּין הַמְּצָרִים סִי' ב' אוֹת ה' נִרְאָה דְּהַרְבָּנִים בְּרַכִּי יוֹסֵף וְזָכוּר לְאַבְרָהָם וְקַמַּח סֵלֶת וּמִשְׁפֵּט כְּתוּב וְלֵב חַיִּים וְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סְבָרֵי כְּהַכְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְאִם כֵּן הִיָּה נִרְאָה דְּלִדְיָדָהּ הוּא הַדִּין דְּחוֹלָה שְׂאוּכַל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים יְקַדָּשׁ לְכִי דְבָרֵי הָרֵב עֵיקְרֵי הַד"ט דְּתִלִּי הָא בְּהָא אִף לִי הַדֵּל נִרְאָה דְּהַרְבָּנִים הַנּוֹז"ל שְׁחֵיבּוּ לְחוֹלָה לְהַבְדִּיל בְּלִיל תְּשַׁעָּה בָּאֵב וְדָאֵי מִיְּרֹו בְּחוֹלָה שְׁדַעֲתוֹ מִיְּשַׁבַּת עָלָיו וְיוּכַל לְהַבְדִּיל וּדְכֹנוֹתָא בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים פְּטוּר מִקְדוּשׁ לְכִי מַה שְׁכַתְּבָה הַשְּׁבוּלִי הַלְּקֵט שְׁהֵבִיא הַמְּגַן

אברהם בטעם שלא לומר קידוש משום דלדידה משום פיקוח נפש כחול שויהו רבנן
ובחול אין שייך קידוש ולא הנפירה אבל בתשעה באב לענגן הבדלה לא שייך טעם זה
דאף דלדידה לא תשיב תשעה באב ומטעם זה אינו אומר בברכת המזון נחם כמו שכתב
בשמו בברכי יוסף סי' זקנ"ת מפל מקום מוצאי שבת הוא וכיון שגם לדידה הוא חול
נראה פשוט שזקוק להבדיל כנלע"ד לחלק אחר זמן רב השגתי ספר עיקרי הד"ט וראיתי
שכבר כתב לחלק פן והוקשה לו מיום הפיפורים שחל בשבתובא לכלל ישוב עי"ש
ולענגן דינא הנה השגתי עתה ספר תנאי רבתי הנדפס בןארשא עם ביאורי מוהרש"ה
וראיתי בהלכות יום הפיפורים בדרף פ"ה (בסוף ד"ה ותנאי פשאסרו) שכתב ומי שלא
התענה ביום הפיפורים אינו מזכיר מעין המאורע בברכת המזון פן מצאתי בשם רבינו
אביגדור וכתב על זה בפיאורים (באות כ"ט) וז"ל בשיבולי לקט כלל ק"ג מבואר טעמו
של רבינו אביגדור עכ"ל וכבר הזכרתי שהרב מגן אברהם כבר הביא טעמו של השיבולי
לקט ולענגן דינא כתב הגאון מטה אפרים בסוף סי' תרי"ח שזכיר יעלה ויבא ורצה
והחליצנו ויבצע על שתי פפרות ואם יש טורח להחולה רשאי להקל שלא להזכיר ושללא
לבצוע על שתי פפרות וקידוש אינו רשאי לומר משום חשש ברכה לבטלה ואם שכח
לומר יעלה ויבא או שהיה עליו לטורח אז קודם שיאמר ברכת הטוב והמטיב יאמר פרוף
שנתן ימים קדושים לעמו ישראל את יום הפיפורים וכו' ואינו חותם והשגתי מקרוב
ספר למטה יהודה להרה"ג הראד"ק יצ"ו וראיתי בחלק התשובות סי' כ' שעל פי מה
שאמרו בירושלמי אמתייתין דבפרק פל כתבי דף קי"ז בפלוגתא דתנא קמא ור' יוסי
לענגן הצלת מזון כמה סעודות יציל דלר' יוסי מצילין לעולם מזון שלש סעודות ולרבנן
אינו מציל אלא כנגד הסעודות שעתיד לעשות דפריף בירושלמי על דעתיהון דרבנן ביום
הפיפורים לא יציל כלל ומשגי כל עמא מודו שמצילין מזון סעודה אחת מפני הספנה ועל
זה שקיל וטרי הרה"ג הנ"ל ומתוף השקלא וטרנא אסיק שחולה שאוכל ביום הפיפורים
צריף להזכיר המאורע בברכת המזון עי"ש דב"ק: ז) חולה מסוכן שאינו מתענה ביום
פיפור ומתפללים בביתו יכול לעלות לספר תורה בשחרית פי הקריאה ביום פיפור היא
מחמת קדושת היום כמו בשבתות וימים טובים אבל במנחה מספקא לן אם הקריאה היא
משום התענית אלא דבשאר תענית קורים ויחל וביום פיפור בפרשת עריות ואם פן מי
שאינו מתענה אינו יכול לעלות או נימא דגם קריאה זו מחמת קדושת היום לקרות גם
במנחה כמו בשבת וגם מי שאינו מתענה יכול לעלות וצריף עיון לדינא הגאון רבינו
עקיבא איגר בשו"ת סי' כ"ד ומשמע דביום פיפור שחל בשבת גם במנחה יכול לעלות
והשגתי עתה ספר לב חיים חלק שלישי וראיתי בסי' קל"ד שגשאל בחולה מסוכן שאוכל
ביום הפיפורים והוא רגיל לעלות לתורה בכל שנה אם מותר לעלות בשנה זו ומתבאר
מדברי תשובתו דעל קריאת שחרית מייירי והשיב בסי' תקס"ו סעיף ו' כתב מרן שלא
יעלה לספר תורה מי שאינו מתענה וכתב הרב באר היטב באם קראוהו לספר תורה
מותר לעלות והרב טורי זקב אוסר ובגדון השאלה יש לאסור משגי טעמים אליבא דכולי
עלמא א) דאינהו קיימי בשאר תענית צבור ואנן במאי עסקינן ביום הפיפורים דעיננו
יום הפיפורים דאורייתא וכל שפן דבסדר היום קורא המפטיר תענו את נפשותיכם והוא
אכל ושתה ולא אורח ארעא לקרותו לתורה אף בספר ראשון וכו' וכל שפן שמנהגנו
הוא שלא לקרות לתורה בשאר תענית צבור את מי שאינו מתענה ב) דהרב בית חדש

לא התיר אלא אם כָּבַר קְרֹאוּהוּ לַעֲלוֹת לֹא כֵן בְּנִדּוֹן שְׁאֵלְתֵינוּ שְׁהוּא רוֹצֵה לַעֲלוֹת פְּשִׁיטָא דְאָף שְׂרָגִיל לַעֲלוֹת בְּכָל שָׁנָה לֹא יַעֲלֶה בְּשָׁנָה זֹו כִּינּוּ שְׁהוּכְרַח לְאַכּוֹל וְיִתֵּן עֲלֵיתוֹ לְאַחַר אִם מִקְפִּיד עַל זֶה אֱלוֹ תוֹנְרָף דב"ק: וְהִנֵּה בְּשָׂדֵי חֲמֵד מְעַרְכַת בֵּין הַמְצָרִים ס"ב ב' אוֹת ב' הַבְּאֵתִי דְבָרֵי הַגָּאֵין חֲתָם סוֹפֵר בְּסִימָן קנ"ז דְּמָה שְׁפָתָבוּ הַפּוֹסְקִים בְּסִימָן תַּקס"ו סְעִיף ו' דְּמִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה יֵצֵא מִבֵּית הַפְּנִסָּת הֵינּוּ דוֹקָא בְּתַעֲנִית בַּה"ב שְׁאִינוּ אֱלָא מְנַהֵג וְזֶה שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה אִינוּ אֶצְלוֹ חוֹבָה וְכָל שְׁאִינוּ מְחַנּוּיָב בְּדָבָר אִינוּ מוֹצִיא אַחֲרֵים יְדֵי חוֹבָתָם אֲבָל תַּשְׁעָה בָּאָב אֵית בֵּיהּ תַּרְתִּי לְטִיבוֹתָא (א) דְּגַם הַחוֹלָה חָשִׁיב קִצָּת מִתְעַנֶּה דְבָרֵי אִינוּ אוֹכֵל אֱלָא מָה שְׁצָרִיף לוֹ דוֹקָא וְעַל מָה שְׁאִינוּ צָרִיף הָרִי הוּא פְּכָל אָדָם וּמְחַנּוּיָב בְּדָבָר קָרִינוּ בֵּיהּ ב) אֶפִּילוֹ אִם אִינוּ חָיִיב בְּדָבָרִים שְׁאִינָם צָרִיכִים לוֹ מְכָל מְקוֹם תַּשְׁעָה בָּאָב יוֹם הוּא שְׁנַתְחַיִּיב בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה שְׁחֲרִית וּמְנַחָה וְלָכֵן אָף מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה יְכוֹל לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה דְּלֹא יֵצֵא מְכָלֵל חַיִּיב הַקְּרִיאָה וּכְתַב פֶּן לְהִלָּכָה וּלְמַעֲשֵׂה וְשִׁהֲסַפִּימוּ עִמּוֹ בְּעֲלֵי הוֹרָאָה וְאִנִּי הִדַּל פְּתַבְתִּי שֶׁם דְּמִתְבָּאָר מִדְּבָרֵי רַבְּנֵי הָאֲחֻרָנִים (שְׂרַשְׁמַתִּי שֶׁם) דְּלֹא שְׁמִיעָא לְהוּ כְּדָאָמַר מַר הַחֲתָם סוֹפֵר אֱלָא בְּכָל תַּעֲנִית צְבוּר הַדִּין פֶּן שְׁלֹא יַעֲלֶה מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה זוֹלַת אִם חָל בְּיוֹם שְׁנֵי אוֹ חֲמִישֵׁי שְׁהוּא יוֹם קְרִיַאת הַתּוֹרָה דְּבִזָּה הוּא דִּיכוֹל עֲלוֹת בְּשְׁחֲרִית מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה עֵינֵן שֶׁם: וּמְכָל מְקוֹם לְעֵנֵן יוֹם הַכִּיפּוּרִים נִרְאִים לְדַעְתִּי הַקְּצָרָה דְּבָרֵי רַבֵּינוּ עֶקִיבָא הַנָּ"ל דְּחַיִּיב קְרִיַאת הַתּוֹרָה בּוֹ הוּא מְשוּם קְדוּשַׁת הַיּוֹם כְּמוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְלָכֵן בְּשְׁחֲרִית יוֹם הַכִּיפּוּרִים נִרְאָה שְׁיִכוֹל מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה מְפַנֵּי סַפְּנַת חוֹלָיו לַעֲלוֹת וְזֶה אֶפִּילוֹ אִם חָל יוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּחוֹל וְכָל שֶׁפֶן בְּחָל בְּשַׁבָּת וְיְכוֹל לַעֲלוֹת אָף בְּמְנַחָה וּמָה שְׁפָתָב בְּלֵב חַיִּים שְׁכִינּוּן שְׁקוּרִין בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים מְצַנֵּת עֵינָיו אִין בְּדִין שְׁיַעֲלֶה לְסַפֵּר תּוֹרָה מִי שְׁאֶכֶל וְשָׁתָה הִנֵּה כִּינּוּ שְׁחוֹלָה זֶה הַתּוֹרָה הַתִּירָה לוֹ לְאַכּוֹל בְּיוֹם זֶה וְעוֹשֵׂה מְצָנָה בְּזֶה כְּמוֹ שְׁפָתָבוּ הַפּוֹסְקִים יֵשׁ לוֹמַר דְּאֶכִּילְתוּ חָשִׁיבָא עֵינָיו דְּוּמִיָּא דְּאֶכִּילַת עֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים שְׁהִיא מְצָנָה וְאֶפִּיקְתָּא רַחֲמֵנָא בְּלִשׁוֹן עֵינָיו וְאִם פֶּן חוֹלָה זֶה שְׁמְצָנָה עָלָיו לְאַכּוֹל אִינוּ יוֹצֵא מְכָלֵל תַּעֲנוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם וּמָה שְׁפָתָב שְׁמַנְהִיגֵנוּ הוּא שְׁלֹא לַעֲלוֹת בְּשׁוּם תַּעֲנִית צְבוּר מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה נִרְאָה נְדָאִי דְּעַל שְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת הוּא שְׁאָמַר שְׁכָף מְנַהֵגָם וּמְשָׂאָר תַּעֲנִית צְבוּר בָּא לְלַמּוֹד הָרַב לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים (וְלֹא שְׂיַדַע הָרַב שְׁהַמְנַהֵג הוּא פֶּן בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים עֲצָמוּ פֶּן מְשַׁמַּע לִי מִתּוֹף דב"ק) וְאִין זֶה מְוַכְרַח דְּשַׁפִּיר יֵשׁ לוֹמַר כְּסֻבְרַת רַבֵּינוּ עֶקִיבָא דְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים חַיִּיב הַקְּרִיאָה בּוֹ הוּא מְשׁוּם קְדוּשַׁת הַיּוֹם כְּמוֹ בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְכֵן הִיא דַּעַת מַר חֲתָנוּ הַגָּאֹן חֲתָם סוֹפֵר גַּבֵּי תַּשְׁעָה בָּאָב דְּיוֹם הוּא שְׁנַתְחַיִּיב בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה וּבְקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשְּׂדֵי בְּמַעְרַכַת בֵּין הַמְצָרִים ס"ב ב' אוֹת ה' הַבְּאֵתִי דְבָרֵי רַב אֶחָד יצ"ו שְׁהַכְרִיחַ דְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה בְּיוֹם תַּעֲנִית אִינָה מְשׁוּם תַּעֲנִית שְׁהָרִי בְּאֵמִירַת עֲנָנוּ נְחָלְקוּ הָרֵאשׁוֹנִים אִם יֵאָמְרוּ אוֹתוֹ בְּשְׁחֲרִית מְחַשֵּׁשׁ שְׁלֹא יוֹכֵל לְהַתְעַנּוֹת וְאִילוּ בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה כְּוֹלֵי עֲלָמָא מוֹדוּ דְּקוּרִין בְּשְׁחֲרִית וְהַבְּאֵתִי שֶׁם בְּשֶׁם קוֹנְטְרִיס מְנַחַת פִּתִּים אֲשֶׁר בְּסוֹף סֶפֶר מְנַחַת קְנָאוֹת שְׁפָתָב בְּשֶׁם שׁו"ת שְׁנוֹת חַיִּים ס"ב שְׁמ"ב שְׁמִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה יְכוֹל לַעֲלוֹת לְסַפֵּר תּוֹרָה וְלָכֵן לְדַעְתִּי הַקְּצָרָה הִנֵּה נִרְאָה שְׁאָף בְּמְנַחָה יְכוֹל לַעֲלוֹת מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה לוֹלֵא שְׂרַבֵּינוּ עֶקִיבָא הֵנִיחַ דִּין זֶה בְּצָרִיף עֵינֵן לְדִינָא אֲבָל בְּשְׁחֲרִית יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִיָּהָא נִרְאָה שְׁיִכוֹל לַעֲלוֹת זוֹלַת אִם נִהְגוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים עֲצָמוּ שְׁלֹא יַעֲלֶה מִי שְׁאִינוּ מִתְעַנֶּה דְּאִזּוּ יַעֲשֵׂה פְּמַנְהֵגָם אֲבָל אִין מְנַהֵג עַל זֶה בְּפִרְטוֹת עַל יוֹם הַכִּיפּוּרִים אִין לְלַמּוֹד יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְשָׂאָר תַּעֲנִיּוֹת צְבוּר: ח) כְּתַב

הרב מגן אברהם סי' רפ"ב אות ג' דאף דכשחל יום טוב בשבת דינא הוא דיכולים להוסיף על מגן הקרואים אליבא דכולי עלמא מפל מקום ביום כיפור שחל להיות בשבת אין יכולים להוסיף משום שהפרישיות מכווננים שמסיימים במילי דכפרה לכן טוב שלא לשנותם עי"ש ולכאורה לפי הטעם זה היה לנו להתיר ביום כיפור שחל בחול שיהי יכולים להפסיק פדור שמפסיקין ביום כיפור שחל להיות בשבת אף בדברי המגן אברהם מבואר דבין בחול בין בשבת אין מוסיפין ומצאתי בשו"ת חתם סופר סי' ק"ע שכתב דגם בחל בחול יש קפיצא כדי שלא ישנה יום כיפור שחל בחול ליום כיפור שחל בשבת ועיי"ש שכתב דאף על גב דהר הלבוש סבירא ליה דשפיר דמי להוסיף מפל מקום קשה לעשות מעשה נגד המגן אברהם פשאין בו צורה גדול דאפילו לשנות הנגזון הנהוג לאו שפיר דמי אבל אם כבר נהגו להוסיף גם ביום כיפור שחל בשבת אזי יכולים להתזיק במנהגם ואין שום חשש ופיקפוק וכתב בשם הרב אליהו רבה שהעיד שכן המנהג בפראג שמוסיפין ביום כיפור שחל להיות בשבת והיכא דנהוג נהוג ואריף עי"ש: ט) מנהגנו לומר ברפת על התורה ועל העבודה במנחת יום כיפור ואם חל בשבת מזכירין של שבת כמו שפסק מרן בסי' תבר"ך ושמעתי שגדול אחד גער במפטיר ולא הניחו לברך ברפת על התורה ומסתמא טעמו הוא משום שכתב הרמ"א בשם מרדכי והגהות מיימוניות ומהרי"ל שלא לאומרה ואנן לא קיימא לן הכי אלא כמו שכתבו רבנותא קמאי ובתראי (הזכירם לטובה בתשובתו) למעלה מעשרים גדולים שסוברים לברך גם על התורה ועל העבודה וכן הוא המנהג ואין שום חשש ברכה לבטלה חס ושלום שו"ת תפארת אדם סי' כ"ח ואף דבענין ברכות כתבו הרבה פוסקים דלא אצלנין בתר רובא וחוששין למיעוט הסוברים שלא לברך מפל מקום בדבר שהמנהג הוא לברך אין אומרים ספק ברכות להקל ועושים בהמנהג עיין מה שרשמתי בשדי חמד ח"א בחלק אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות י"ט סק"ו וגם דעת הרבה פוסקים דבברכת שבת והודאה למקום ברוך הוא לא אמרינן ספק ברכות להקל כמו שרשמתי שם בסק"ה: יוד) מי שרואה קרי בליל יום הכיפורים וזה דרכו תמיד כל הימים לטבול לקריו כדי להתפלל ולבו נוקפו להתפלל ביום הקדוש הזה עוד טומאתו בו אם מותר לטבול עיין לקמן בסי' ג' אות כ"ט: יא) בשו"ת שאגת אריה סי' ע"ב ע"ג האריף להוכיח דאיסור לאו דמחמר נהג ביום כיפור בשבת אבל איסור שביתת בהמתו ועבדו דאין המלאכה נעשית בעצמו ואין בשבת אלא עשה ליתיה ביום כיפור ובפנים מאירות ח"ב סי' קמ"א כתב דאיסור שביתת בהמתו ומחמר ביום כיפור בשבת ועמ"ש בסי' תצ"ה דגם ביום טוב מצווה על שביתת עבדו ובהמתו דאיכא נמי לאו ובכלל לא תעשה כל מלאכה הוא פן כתב הרב ערף השלקן סי' תי"ו אות ב' ובספר רוח חיים סי' תרי"א ציין לעיין בזה בשו"ת חסד לאברהם תאומים סי' נ"ט ואינו מצוי אצלי אף ראיתי בספר שו"ת ריב"א (רבינו יואל בר' אליעזר אונגאר) בסוף סי' יו"ד שכתב דיש ראיה דאין איסור מחמר ביום הכיפורים ונ"ל דלדעת רבים מגדולי הפוסקים אין שביתת בהמתו ואין איסור מחמר ביום טוב והוא הדין ביום כיפור דלמען ינוח שורף ולא תעשה מלאכה אתה ובהמתך וכו' רק בשבת נאמר ויש להביא ראיה משעיר המשלח שקשרו חוט השני בין קרנותיו והוי משא דלמה לא עבר המולכו לצוק על איסור מחמר וגם הרי בהמתם של ישראל היה ולמה לא עברו על שביתת בהמתם ואם נאמר פינן דכתיב שורף בלשון יחיד בעינן דנקא בעלים מיוחדים ולא של שנתפוח

היא תינח לר' אלעאי בְּחֻלִין ד' קל"ו אַבְל לְרַבְּנָן דְּלָא מְמַעְטִי אֵלָא שְׁנֵתְפוּת נְכָרֵי קִשָּׁה
וְגַם בְּשֵׁנוּתָהּ נְכָרֵי בְּסִי רַנ"ו אֵינּוּ מִתִּיר אֵלָא בְּהִתְנֶה שְׂיִהְיֶה יוֹם שַׁבַּת שְׁל הַגּוֹי וְלָא
מְמַעְטִינָן שְׁל שְׁנֵתְפוּת (א"ה עֵינָן ח"ס ח"מ ס' קצ"ד כְּעֵין זֶה) עכ"ל וְהוּא חִידוּשׁ גְּדוֹל
שְׂהַגְאֹן שְׁאֵגַת אַרְיָה הָאֲרִיף בְּדִין זֶה וּמְסִיק דְּיוֹם הַכִּיּוֹרִים כְּשַׁבַּת לְדִין מְחַמֵּר כְּמוֹ שְׁכַתְב
בְּשֵׁמוֹ הַרְבֵּי עֲרַף הַשְּׁלֶחַן נֶעְלַם מִמֶּנּוּ הָא דְשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שְׂהִי קוּשְׁרִין חוּט בֵּין קַרְנָיו
כו' דְמוּכַח דְאִין דִּין מְחַמֵּר בְּיוֹם הַכִּיּוֹרִים כְּמוֹ שְׁכַתְב הַגְּאֹן רִיב"א הַנ"ל: אָמְנָם
בְּהוֹרְמְנוּתִיהָ דְמַר (הַרִיב"א) אוֹמֵר אֲנִי שְׁכַתְב כֵּן לְפִי שְׁלֵא רָאָה דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת יִשְׁנִים
בְּיוֹמָא בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם אֲמַתְנִיתִין בְּדָף ס"ז ע"א וְמָה הִנֵּה עוֹשֶׂה חוּלְק לְשׁוֹן שְׁל
זְהוּרִית וְכו' שְׁכַתְבוּ חוּלְק לְשׁוֹן שְׁל זְהוּרִית וְאִם תֵּאמַר לְמָה יְדַחַה הַבָּאָת הַלְשׁוֹן חוּץ
לְתַחוּם וְכִי הָיִי זֶה כְּמוֹ דְחִיַּת הַשַּׁעִיר בְּשַׁבַּת וְטוֹמְאָה וְיֵשׁ לוֹמֵר שְׁאִין מְבִיאִים אוֹתוֹ בְּיוֹם
הַכִּיּוֹרִים שְׁפָכֵר הִבְיָאוּ אוֹתוֹ מְאֲתָמוּל אִי נָמִי עַל רֹאשׁ שַׁעִיר מְבִיאִים אוֹתוֹ דְמְחַמֵּר
כְּלֹאֲחַר יָד הוּא כְּדֹאֲמְרִינָן בְּפִסְחִים בְּרִישׁ פֶּרֶק אֱלוֹ דְבָרִים גְּבִי סְפִין עכ"ל וְאִם כֵּן בֵּין
לְתִירוּץ רֵאשׁוֹן בֵּין לְתִירוּץ שְׁנִי לֹא הִנֵּה בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח דִּין מְחַמֵּר דְאָף לְתִירוּץ שְׁנִי
הִתְיַתֵּר הוּא מְשׁוּם שְׂהִיָּה כְּלֹאֲחַר יָד וְהִתִּירוֹ בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח אַבְל בְּעֵלְמָא גַּם זֶה אֲסוּר
וְדְבָרֵי רִיב"א הַנ"ל צְרִיכִים עֵינָן וְגַם עַל הַגְּאֹן שְׁאֵגַת אַרְיָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ לְכֹאֲוֶרָה שְׁלֵא
נִסְתַּיֵּיעַ מְדְבָרֵי תּוֹסְפוֹת הַלְלוֹ דְמוּכַח וְהָרִי הוּא כְּמִבְּנֹאֵר דְאִיסוּר מְחַמֵּר אִיתִיהָ בְּיוֹם
הַכִּיּוֹרִים נָמִי וְשְׁמָא מְשׁוּם שְׂיֵשׁ לְדַחַת דְּהַתּוֹסְפוֹת הַנְּצָרְכוּ לְזֶה מְשׁוּם יוֹם הַכִּיּוֹרִים
שְׁחַל בְּשַׁבַּת אַבְל מְשׁוּם יוֹם הַכִּיּוֹרִים שְׁחַל בְּחוּל לֹא הָיִי צְרִיכִים לְזֶה דְאָף אִם לֹא הִנֵּה
מוֹלִיכוֹ מְאֲתָמוּל וְאָף אִם הִנֵּה מְחַמֵּר לְהַדְיָא הִנֵּה שְׂרִי וּמְשׁוּם הִכִּי לֹא מֵיַתִּי רֹאָה
מְדְבָרִיָּהֶם אַבְל עַל כָּל פְּנִים לְהוֹכִיחַ מָהָא דְשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח דְאִין אִיסוּר מְחַמֵּר בְּיוֹם
הַכִּיּוֹרִים נְרָאָה דְלֹא יִתְכֵן לְפִי דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת הַלְלוֹ: וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפִשׁ"י בְּסַפְרָן שְׁל
צְדִיקִים וּמְצַאֲתִי בְּשׁו"ת תּוֹרַת חֶסֶד לְהַגְאֹן מְלוּבְּלִין יצ"ו שְׁבִסִּימָן ל"ג עֲמַד בְּחִקְרִיהָ זֹאת
וְהִבְיָא דְבָרֵי הַגְּאֹן שְׁאֵגַת אַרְיָה דְאֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב עַל רֵאיוֹתֵינוּ וּמְכַל מְקוֹם
מְסִיק שְׁם בְּאוֹת י"א דְמוּכַח מִהִירוּשְׁלָמִי בְּפֶרֶק שְׂשִׁי דְיוֹמָא הַלְכָה ג' בְּהָא דְחַלָּה הַמִּשְׁתַּלַּח
מְהוּ וּמְסִיק בְּדְבָרֵי חֲכָמִים דְאִם חָלָה מְרַכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר וּמוּכַח דְהַשְׁאֲלָה הִיָּתָה אִם מוֹתֵר
לְהַרְכִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר וְאִם אִיסוּר מְחַמֵּר אֵינּוּ אֵלָא מְדְרַבְּנָן מֵאִי מְבַעֲיָא לִיָּה אֲטוּ לֹא יָדַע
דְּמְשׁוּם מְצַנֵּת שְׁלִיחַת הַשַּׁעִיר מוֹתֵר לְעֵבֹר עַל אִיסוּר דְרַבְּנָן וְהָרִי בְּלֹאוֹ הִכִּי הוּא עוֹבֵר
עַל אִיסוּר תְּחוּמִין דְרַבְּנָן בְּהַלִּיכְתּוֹ וְדוֹחַק לומר דְּמְשׁוּם דְאִיכָּא שְׁנֵי שְׁבוּתִין מְסַפְקָא לִיָּה
אֵלָא וְדֵאִי דְאִיסוּר מְחַמֵּר בְּיוֹם כִּיּוֹר הוּא מְדֹאוּרִיָּתָא וְאִין לְדַחַת דְּהַשְׁאֲלָה הִיא עַל יוֹם
כִּיּוֹר שְׁחַל בְּשַׁבַּת דְּהָא לֹא הֵנְזַכֵּר שְׁם שַׁבַּת כְּלָל אֱלוֹ תַנְרַף דב"ק וְעַם שְׁלַכְאוּרָה יֵשׁ
לְדַחַת הוֹכְחָתוֹ דְאָף שְׁהוּא דוֹחַק לומר דְּמְסַפְקָא לִיָּה מְשׁוּם תְּרִי שְׁבוּתִין מְכַל מְקוֹם יֵשׁ
לוֹמֵר דְעַל שְׁבוּת אַחַת הוּא דְמִבְעֵיָא לִיָּה אִם הָעֵמִידוֹ דְבָרִיָּהֶם לְבַטַּל מְצַנֵּת שְׁלִיחַת בְּשִׁנָּה
זוֹ כְּדִי שְׁלֵא לְעֵבֹר אִיסוּר דְמְחַמֵּר דְרַבְּנָן אוֹ לֹא וְאִין רֹאָה מִמָּה שְׁמוֹלִיכוֹ חוּץ לְתַחוּם
דְאֲסוּר מְדְרַבְּנָן דִּישׁ לוֹמֵר כְּמוֹ שְׁכַתְב רַבִּינוּ הַטּוֹרִי זֶהָב בְּסִימָן תַּקִּפ"ח דְּמְשׁוּם הִכִּי לֹא
גְּזָרוּ בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר מְשׁוּם שְׁמָא יִתְקַן כְּלִי שִׁיר שְׁאִם כֵּן הָיִי מְבַטְלִים בְּזֶה מְצַנֵּת הַתּוֹרָה
לְגַמְרֵי שְׁגַם בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׁחַל בְּחוּל הִנֵּה אֲסוּר לְתַקְנֵעַ וְאִין כֵּחַ בְּיַד חֲכָמִים לְבַטַּל הַמְצָנָה
לְגַמְרֵי וְרַק מְשׁוּם שְׁמָא יַעֲבִיר אֵת הַשׁוֹפֵר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים הוּא דְגְזָרוּ רַק בְּשַׁבַּת וְתַתְקִינִים
מִיָּהָ מְצַנֵּת הַתּוֹרָה בְּיוֹם טוֹב שְׁל רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁחַל בְּחוּל וְהָכָא נָמִי אִם הָיִי גּוֹזְרִים מְשׁוּם

תחומין היו מבטלים את מצות התורה לגמרי ולזה אין פתח משום הכי לא גזרו אבל להרפיבו על החמור מספקא להו אם העמידו דבריהם דאיסור מחמר דרבנן לבטל מצות שילוח באקראי דומיא דשופר שביטלו מצות שופר באקראי כשחל בשבת משום גזרה ומסקינן לרבנן מרפיבו על החמור דלא העמידו דבריהם במקום ביטול מצות שילוח אף שהוא באקראי ולא דמי לשופר משום דהתם גזרו משום חשש שיעבךר איסור תורה שיעבירנו ברשות הרבים אבל הכא דאין חשש שיעבךר איסור תורה רק איסור מחמר דרבנן הוא דאיכא לא העמידו דבריהם במקום ביטול מצות שילוח אלא מדרבנן ולא העמידו ראית הגאון יצ"ו מן הירושלמי הג"ל והוא דעל כרחין לומר דמחמר ביום הכיפורים הוא איסור תורה והותר משום מצות שילוח שאם תאמר דאינו אלא מדרבנן ולא העמידו דבריהם במקום ביטול מצנה דאורייתא אפילו באקראי (משום דליכא חשש איסור תורה כנז"ל) אם כן תינח ביום הכיפורים בחול אבל ביום הכיפורים שחל בשבת דאיכא איסור תורה ודאי יש לאסור להרפיבו על החמור משום מחמר בשבת דאיסור מן התורה נהרי סתמא אמור רבנן בש"ס ירושלמי הג"ל חלה המשלח מרפיבו על החמור ומשמע בין בחול בין בשבת (דאף דאי בעינן לאוקומי מילתייהו דרבנן בירושלמי הג"ל דמייירי בשבת דוקא לא ניתן ליאמר כדאמר מר הגאון יצ"ו דשבת מאן דכר שמיה התם אבל לומר דמייירי בין בחול בין בשבת הא ודאי קושטא דמילתא הכי הניא דהא סתמא קאמרינן מרפיבו על החמור) והשתא אי אמרת בשלמא דמחמר ביום הכיפורים איכא איסור תורה ואפילו הכי מותר משום מצות שילוח משום הכי מותר בין בחול בין בשבת אלא אי אמרת דמחמר הוא ביום הכיפורים מדרבנן ומה שלא העמידו דבריהם במקום ביטול מצות שילוח הוא משום דליכא חשש איסור תורה אם כן תינח בחל בחול אבל בחל בשבת דאיסור מחמר מן התורה אמאי שרי אלא ודאי כדברי הגאון יצ"ו דדעת הירושלמי הג"ל דאיסור מחמר מן התורה בין בשבת בין ביום הכיפורים וקים להו לרבנן דמשום מצות שילוח שרי ועוד הוכיח שם הגאון תורת חסד יצ"ו דמחמר ביום הכיפורים הוא מדאורייתא ממה שכתבו התוספות ישנים שהבאתי למעלה, (בד"ה אמנם בהורמנומיה) בתרוץ שני דעל ראש השעיר מביאין אותו דמחמר פלאחר יד הוא משמע דמחמר ממש הוא איסור תורה דדונק לפרש שפונתם לומר דאף משום שבות ליכא כי אם משום שבות דשבות דאין זה במשמע מדבריהם אלא מוכח דסברי דמחמר גמור אסור מן התורה וכדמוכח מהירושלמי הג"ל והכי נקטינן עכ"ד וכבר כתבתי למעלה בריש אות זו שכן דעת הגאונים שאגת אריה ופנים מאירות וערוך השלחן כנז"ל ועיין בספר ארחות חיים הקדש בסי' תרי"א סוף אות ד: ואם מעביר ארבע אמות ברשות הרבים וכן זורק ביום הכיפורים חייב כמו בשבת הנה בשו"ת חסד לאברהם תאומים במהדורא תניינא סי' ס"ד כתב בשם הגאון השואל דכנראה תליא בפלוגתא דקמאי בפירוש מה שאמרו בשבת דף צ"ו ע"ב מעביר ארבע אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי לה דיש מפרשים שהוא הלכה למשה מסיני לחייב בשבת ולדידהו אין דגין מהלכה לחיוב ביום הכיפורים ולהיש מפרשים דגמירי לה היינו שפן מקובל אצלם שהעברה תולדה דהוצאה היא גם ביום פניור ויום טוב חייב בזה משום מלאכה וכתב הגאון המחבר דאם נאמר דמותר מן התורה יש לומר שגם איסור דרבנן אין בו שלא מצינו בשום מקום שגזרו חכמים על זה ובדוכתי טובא בש"ס מוכח דאיסורא מיהא איכא א)

אָמרינוּ בַשַּׁבָּת דָּף קי"ד יום הַכִּיפּוּרִים שָׁחַל בַּשַּׁבָּת לֹא הָיוּ תוֹקְעִים וְכוּ' וְעַל פְּרָחִין דְּאַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים אָסוּר בְּיוֹם כִּיפּוּר דָּאֵי שְׂרֵי לְגַמְרֵי לִיתְקַעוּ פִּי הֵיכִי דְלִידְעוּ דְבַשַּׁבָּת אָסוּר לְטַלְטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים מַה שְּׁהֵי מוֹתֵר בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים (ב) בְּיוֹמָא דָּף ע"ח דְּשְׂרֵי לְעַבְרָא בְּמֵימֵי בְּיוֹם הַכִּיפּוּר וְאָמְרִינוּ תִּינַח בְּיוֹם כִּיפּוּר דְּלִיפָא מְנַעַל שַׁבָּת דָּאִיפָא מְנַעַל מַאי וְהֵינּוּ אֵי שְׂרֵי לְעַבְרָא בְּמֵימֵי וְלֹא חִינְשִׁינוּ דָּאִתִּי לְאַתּוּי ד' אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים מְבִנְיָא דְּאִילוּ הָיָה בְּיוֹם כִּיפּוּר מְנַעַל הָיָה אָסוּר לְעַבְרָא בְּמֵימֵי דְּלִיפָא אִתִּי לְאַתּוּי וְכוּ' אֲלֵמָא דָּאָסוּר וְכוּ' (פְּתַב לְבָאָר שְׂאִין מְמַקּוּמוֹת אֵלּוּ הִכְרַח לּוֹמֵר דָּאָסוּר מְדִאֲוִרִיתָא רַב דְּעַל כָּל פְּנִימֵי מְדַרְבְּנָן מִיָּהָא מוֹכַח מִהֵם דָּאָסוּר וְסִינִים) וְאַחֲרֵי כָּל הָאָמּוּר הָרַבָּה סוּגִיאוֹת מְבִנְיָאוֹת דְּמַעְבִּיר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְיוֹם טוֹב אָסוּר אֲלֵא שְׂיֵשׁ לְדַחֲוֵק וּלְפָרְשָׁם אָסוּר מְדַבְּרֵי סוּפְרִים וְהוּא דְּבַר זָר לּוֹמֵר כֵּן מֵאַחַר שְׂלֵא מְצִאנוּ בְּשׁוּם מְקוֹם בְּתַלְמוּד שְׁגָזְרוּ חז"ל וְאָסְרוּ הַעֲבָרָה אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים בְּיוֹם כִּיפּוּר וְיוֹם טוֹב שׁוּב פְּתַב לְהוֹכִיחַ וּלְהַכְרִיחַ דְּלַכּוּלֵי עֲלֵמָא אַף לְהַמְפָּרְשִׁים דְּמַעְבִּיר וְזוּרְק הוּא הִלְכָה לְמַשָּׁה מְסִינֵי חֲזִיב הַמַּעְבִּיר וְהַזּוּרְק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וּבְיוֹם טוֹב כְּמוֹ בַּשַּׁבָּת אֵלּוּ תוֹרָף דְּב"ק: יב) בְּבֹאֵי פָּה (קְרֵאסוּב) רְאִיתִי שְׁהִיוּ נוֹהֲגִים לְצוּוֹת לְגוּי לְהַדְלִיק גְּרוֹת בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּשַׁעַת הַנְּעִילָה כְּדִי לְקֵרוֹת לְאוֹרָן וּבס"ד בְּיִטְלֵתִי הַמְנַהֵג הִזָּה וְכֵן הָיוּ נוֹהֲגִים לְהַדְלִיק עַל יְדֵי גוּי בַּשַּׁבָּת כְּשָׁחַל יוֹם טוֹב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְיִטְלֵתוֹ בַּעֲה"י עֵינִן בְּבַרְכֵי יוֹסֵף וּמְחֻזֵּק בְּרַכָּה סִי תְקִי"ד וְהִבִּיא שׁו"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה ח"א סִי ל"ג וְכֵן רְאִיתִי בְּשׁו"ת חֲתָם סוּפֵר ח"ו סִי פ"ו (ד"ה וְנִבְהַלְתִּי) שְׁכַתְב דְּהַגְּאוּנִים בְּעַל הַהַפְּלָאָה וּמֵר רַבּוּ אָסְרוּ בְּכַח שְׂלֵא לְהַדְלִיק שׁוּם גֵּר בְּיוֹם כִּיפּוּר בְּנְעִילָה וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִים אַחֲרֵיהֶם וּבִיָּאָר שָׁם דְּכַשְׁחַל יוֹם כִּיפּוּר בְּחוּל הָיָה אֶפְשָׁר לְצַדֵּד לְהַקֵּל יוֹתֵר מֵאֵם חַל בַּשַּׁבָּת וְסִינִים דְּאֶפִּילוּ חַל בְּחוּל אֵין לְהַתִּיר עֵינִן שָׁם בְּאוֹרָף וְעֵינִן עוֹד בְּסִפֵּר זְכַרְנוּ לְחִיִּים ח"ב דָּף י"ט ע"א וְהַגְּאוּן פְּתַב סוּפֵר בְּסו"ק ט"ז פְּתַב דְּיֵשׁ לְצַדֵּד לְלַמֵּד זְכוּת עַל הַנּוֹהֲגִים כֵּן בְּיוֹם כִּיפּוּר שָׁחַל בְּחוּל אֲבָל בְּיוֹם כִּיפּוּר שָׁחַל בַּשַּׁבָּת אֵין לְהַנּוֹהֲגִים הֵיִתֵר עַל מִי לְהַשְׁעֵן וְיֵשׁ לְמַחּוֹת בְּיָדָם כָּל הָאֶפְשָׁר עֵי"ש וְעֵינֵיף תְּחֻזִּינָה שְׂלֵא זְכַר תְּשׁוּבַת הַגְּאוּן מֵר אָבִיו חֲתָם סוּפֵר הַנְּ"ל שְׁכַתְב דְּהַגְּאוּנִים אָסְרוּ בְּכַח וְכוּ' וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִים וְכוּ' כְּנֹז"ל וְאֵם כֵּן פְּשִׁטָא וְדָאֵי דְּהִכִּי נְקֻטִינוּ לְאַסְנֵר אִיִּסֵר וּבְסִפֵּר מִטָּה אֶפְרִים סִי תְקַצ"ט ס"ד (לְעַנְנֵן יוֹם טוֹב שָׁחַל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת) פְּתַב דָּאֵם יֵשׁ עֲכוּמ"ז יְצַנָּה לְהַעֲכוּמ"ז לְהַדְלִיק קֶצֶת גְּרוֹת לְהֵאִיר לְהַקְהֵל וְיִתְפַּלֵּל הַשְּׁמֵשׁ עִם הַצְּבּוּר וְאַחַר כֵּף יְדִלִיק כָּל הַגְּרוֹת שְׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת לְצוֹנְרָף יוֹם טוֹב עכ"ל וּבְדוּדָאֵי לֹא אָמַר הָרַב לְעֲשׂוֹת כֵּן אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב שְׁאֶפְשָׁר לְהַדְלִיק עַל יְדֵי עֲכוּמ"ז אַחַר שְׁחֻשִׁיכָה שְׁהַצְּבּוּר לֹא יִתְפַּלְלוּ אֲלֵא אַחַר שְׁחֻשִׁיכָה אֲבָל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּצָרִיף לְהַדְלִיק מִבְּעוֹד יוֹם כְּדִי לְקֵרוֹת סִדֵּר הַנְּעִילָה וְדָאֵי דָּאֵין שׁוּם הֵיִתֵר כְּנֹז"ל (וּקְצַת תִּימָה שְׂלֵא פְּתַב בְּסִי תְרַכ"ג שׁוּם דְּבַר מְזָה לְעַנְנֵן סִדֵּר הַנְּעִילָה דְּמִילְתָא דְּשִׁכִּיחַ הוּא שְׁיִצְטָרְכוּ לְגְרוֹת וְהָיָה לוֹ לְבָאָר מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל בְּזָה): וְכָל זֶה הֵינּוּ כְּשִׁפְכָר הַתְּפַלְלוּ הַצְּבּוּר בְּלַחֵשׁ וּבִשְׁבִּיל הַשְּׁלִיחַ צְבּוּר אֵין שׁוּם צוֹנְרָף לְהַדְלִיק דְּדִי לוֹ בְּגְרוֹת הַדּוּלְקִים לְפָנָיו כְּכִי הָא יֵשׁ לְמַחּוֹת שְׂלֵא לְהַנִּיחַ לְצוּוֹת לְהַדְלִיק לְצוֹנְרָף הַצְּבּוּר כְּדִי לּוֹמֵר פִּיּוּטִים עִם הַש"ץ דְּמִי בְּקֵשׁ מִיָּדָם לּוֹמֵר פִּיּוּטִים בְּאִיסוּר אַף אֵם הַיּוֹם מְעוֹנָן מֵאֵד וּקְוֹדָם שְׁהַתְּפַלְלוּ הַצְּבּוּר נְעִילָה גְּבַר הַחֻשָּׁף מֵאֵד עַד שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהֵם לְהַתְּפַלְלֵי וּמְצִוִּים לְעֲכוּמ"ז לְהַדְלִיק יֵשׁ לְהַנִּיחָם בְּזָה כְּמוֹ שְׁכַתְב בְּשׁו"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה הַנְּ"ל גַּם מְבִנְיָאָר שָׁם דְּלְטַלְטֵל

ממקום למקום גרות הדלוקים מערב יום פיפור שרי: וכתב הרב קנין פירות במערכת יום הפיפורים אות צ"ט (וכנראה הם דברי הרב שני לוחות הברית שהזכיר שם באות ע"ד) גרות יום הפיפורים שפבו פשיטא שלא יאמר לכותי שידליקם ולא כמו שעושים רבים מעמי הארץ ואפילו לרמז לעכומ"ז להדליק אסור ומצוה עושה פשיטתם פה ובמוצאי יום הפיפורים ידליקם: יג) אם יש חילוק מלאכות ביום הפיפורים כמו בשבת או אין בו חילוק מלאכות שיום הפיפורים בזה שנה ליום טוב נסתפק בזה הגאון שער המלך בראשון מהלכות שמטה ויובל וכתב להוכיח דיום הפיפורים דינו כיום טוב מדאמרין בשלישי דמכות דף כ"א ע"ב דמאי דלא תני תנא יש חורש וחיוב משום תשעה לאונו דהינו דחיוב משום זורע גם פן הוא משום דאין חילוק מלאכות ביום טוב ואם איתא דיש חילוק מלאכות ביום הפיפורים ליתני יש חורש וכו' יום הפיפורים (במקום יום טוב) והוי תשע שוב כתב דנראה שנה תלוי במחלוקת ר' יוסי ור' נתן בהבערה ללא יצאתה או לחלק דלמאן דאמר לחלק יש לומר דרק בשבת גילתה תורה חילוק מלאכות דחמיר דדונו בסקילה ולמאן דאמר ללא יצאתה אבל לחלק ילפינו מדכתיב ועשה אחת מהנה כדאיתא בפרק פלל גדול דף ע' יש לומר פינו דמקרא דכתיב בדין חטאות הוא דילפינו הכי הרי יום הפיפורים נמי דחיוב חטאת יש בו חילוק חטאות ומתניתין דלא תני יום הפיפורים איכא למימר בפלוגתא לא מייירי ושלא כדברי הגאון רמ"ע מפאנו בסי' קכ"ג דפשיטא ליה דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים אלא הדבר שנוי במחלוקת אלו תנרף דב"ק וכתב על זה הרב טעם המלך וז"ל הנה גם הרב טורי אכן במגילה דף ז' ע"ב עמד בזה ורצה להביא ראיה מדתנו אין בין יום הפיפורים לשבת אלא וכו' ואי אין חילוק מלאכות ליום הפיפורים הא טובא איכא בינייהו והעלה גם הוא דיש לומר מתניתין ר' יוסי היא דיליף חילוק מלאכות מאחת מהנה ואין חילוק בין שבת ליום הפיפורים וצדקו דברייהם וכן מפנרש בירושלמי פרק שלישי דשבועות הלכה ד' אמתניתין שבועה שלא אוכל ואכל אונקלין שאין ראוי וכו' הדא אמרה אין אבות מלאכות ביום הפיפורים והכי פירושו וכו' שאין חיוב ביום הפיפורים על מלאכות הרבה בהעלם אחד דאין חילוק מלאכות ליום הפיפורים ועי"ש להרב פני משה אלו תנרף דב"ק ולפום ריהטא איני מבין פונתו שנראה שהוא בא להביא ראיה להגאונים שער המלך וטורי אכן דלר' יוסי שנה יום הפיפורים לשבת לענין חילוק מלאכות מדברי הירושלמי והוא לפי הנראה עזר פנגדו שיהי הירושלמי סתמא נקיט בפשיטות דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים ומשמע דלדברי הפל קאמר הכי בין לרבי נתן ובין לר' יוסי והוא פנגד היסוד של הרב שער המלך דתלי האי דינא בפלוגתא ועל הירושלמי קשה מדתנו אין בין יום הפיפורים לשבת והא איכא חילוק מלאכות: והנה אמת דלפי מה שפירש הגאון טורי אכן לא קשיא מידי על הירושלמי מהא דאין בין שבת ליום הפיפורים והוא שבתחלה כתב (על מה שאמרו בגמרא בהאי אין בין וכו' הא לענין תשלומין זה וזה שונים) דהוא הדין דהנה מצי למימר הא לחילוק מלאכות זה וזה שונים ומתניתין ר' יוסי היא דיליף חילוק מלאכות מאחת מהנה דאילו לר' נתן דיליף מהבערה דלחלק יצאה יש לומר דדוקא בשבת גלי קרא ולא ליום הפיפורים וכו' והדר קשיתיה אמאי לא דייק בגמרא הא לענין חילוק מלאכות זה וזה שונים ור' יוסי היא ולא ר' נתן כדדייק לענין תשלומין ותירץ דמתניתין דאין בין וכו' במזיד מייירי כדקתני שנה זדונו בידי אדם וכו' אבל בחילוק מלאכות דבשוגג לא מייירי

עכ"ל דמתבאר דפשיטא ליה דחילוק מלאכות לא נאמר אלא על השוגג ולקרפון אבל לא על המזיד ולחייב מלקות ומשום הכי מתניתין אתיא ככולי עלמא פנין דאיירי במזיד דלא שנייה ביה חילוק מלאכות והירושלמי דקאמר דאין חילוק מלאכות ליום הפיפורים יש לומר דנקיט כר' נתן דיליף חילוק מלאכות מהבערה ודוקא בשבת גלי קרא ולא ביום הפיפורים אבל לשיטת הגאון שער המלה שמתבאר דלא שאני ליה בין שוגג למזיד וגם במזיד סבירא ליה דשנייה חילוק מלאכות שאם לא פן היכי מוכיח ממתניתין דמכות יש חורש תלם אחד וכו' דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים מדלא קתני יום הפיפורים והווי תשע מלקיות וכו' הא מלקיות במזיד הוא דהווי אלא ודאי דמשמע ליה דחילוק מלאכות שנייה גם על המזיד ולמלקות ואי הכי קשה היכי נקיט הירושלמי בסתם דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים הא ממתניתין דמגילה שמעינן דסתמא דמתניתין נקיט דיש חילוק מלאכות ביום הפיפורים מדקתני אין בין שבת ליום הפיפורים וכו' הא לענין חילוק מלאכות זה וזה שונים דנקיט כר' יוסי דיליף מחיובי חטאות ולדידיה הוא הדין ביום הפיפורים דאית ביה חיוב חטאת ואין לומר דהירושלמי נקיט פאידיה סתם מתניתין דקתני יש חורש תלם אחד וכו' ויום טוב ומדלא תני ויום הפיפורים וליהווי תשע מוכח דגם ביום הפיפורים אין חילוק מלאכות כדאמר מר הרב שער המלה בראשית דבריו דמלבד דקשה להמציא פלוגתא בין תרי סתמי וגם קשה על הירושלמי מאי חזית דסמייהו אהו סתמא ולא אסתמא דאין בין שבת וכו' ותו דעד כאן לא אמר הרב שער המלה הכי אלא מקמי דנחית למימר דהא מילתא בפלוגתא מיתניא בין ר' נתן ור' יוסי אבל לבתר דנחית להאי סברא הא קאמר דהא דלא תני מתניתין דמכות יום הפיפורים הוא משום דלא מיירי בפלוגתא ואי הכי אין לנו תו הוכחה לענין הלכה מהא דלא תני יום הפיפורים במקום יום טוב ואם פן פנין דמוכח מאידיה סתמא (דאין בין שבת ליום הפיפורים) דלענין חילוק מלאכה זה וזה שונים היכי פסיק ותני בירושלמי דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים באופן דלדידי חזי דמדברי הירושלמי הנ"ל קשה על הרב שער המלה ומה שכתב הרב טעם המלה שצדקו הדברים וכו' שפן מפורש בירושלמי ועל שניהם (שער המלה וטורי אבן) הוא אומר פן לדעתיה הקצרה דבריו נפלאו ממני: ומרן מוהריט"א בספרו שמחת יום טוב סי' פ"ח נסתפק גם פן בדין זה אם יש חילוק מלאכות ביום הפיפורים כשבת והביא מה שכתב הרמ"ע מפאנו בפשיטות דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים ותמה עליו מדתנן אין בין שבת וכו' דמשמע דלענין חילוק מלאכות זה וזה שונים וליכא למימר דאין בין לאו דוקא פדכתבו התוספות בשאר דוכתי דהא דייקנין מינה דהאי אין בין וכו' הא לענין תשלומין זה וזה שונים אלמא דהאי אין בין דוקא הוא שוב מצא בירושלמי דשבועות פרק ג' הלכה ד' דאתמר בהדיא דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים וכדברי הרמ"ע אלו תנרף דב"ק ולא כתב ליישב מה שהוכיח בהיקף ממתניתין דאין בין שבת וכו' וכבר פתבתי דברי הגאון טורי אבן דאין הכרח ממתני' משום דמיירי במזיד וכו' ואולי גם דעתו היא פן אף שלא ביאר ועל כל פנים הדין אמת כדברי הרמ"ע מאחר שמפורש פן בירושלמי והגאון ישועות יעקב בהלכות תחומין סי' ת"ד אות ב' קרוב לסופה לא ראה מה שכתב הרמ"ע שהביא הגאון שער המלה והוא נתעורר בספק זה אם יום הפיפורים שנה לשבת או דינו פיום טוב וכתב שבמקום אחר פלפל בזה והספיק דהדבר תלוי בזה דלרב נתן דיליף חילוק מלאכה בשבת מקרא דלא תבערו אש

ביום השבת ומגויה ממעט דונקא בשבת ולא ביום הפיפורים ולמאן דיליף חילוק מלאכה מאחת שהיא הנה הוא הדין ביום הפיפורים ושהביא ראיה דלדין נקטינן דיש חילוק מלאכה ביום הפיפורים אבל רב נתן סבירא ליה דאין חילוק מלאכה ביום הפיפורים אלו תנן דברי קדשו והרב נחמד למראה בח"ב בריש פרק פלל גדול (סוף דף י"ט בגוף הספר נרשם בהדף ט"ו והוא טעות כי הוא דף י"ט) הביא מה שהוכיח הרב שער המלך ממתניתין דיש חורש וכו' דביום הפיפורים אין חילוק מלאכות ודינו כיום טוב כנו"ל ודחה דבריו דמאי דלא תני יום הפיפורים הוא משום שעיקר זדונו בכרת פדדחי בגמרא אמאי דהנה בעי למימר דמתניתין דשנה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת אתיא כר' יצחק דאמר מלקות בחיבי כריתות ליכא דאי פרבנו אידי ואידי בידי אדם הוא ודחינו ואפילו תימא רבנו זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בכרת והכי נמי לא מצי תנא למיתני יום הפיפורים בהדי הנה דכולהו עיקר חיובן מלקות ואילו יום הפיפורים עיקר חיובו כרת הוא אלא דאם התרו למלקות לוקה ולעולם אימא דיש חילוק מלאכות ביום הפיפורים אלו תנן דב"ק ואין דבריו נוחים לדעת הקצרה במה שכתב דלא הוי מצי למיתני יום הפיפורים משום דלא דמי להנה וכו' דאמאי לא הרי כל פונת התנא היא לאשמענו דמשפחת בתרישה אחת דחייב כמה מלקיות ומנה מספר שמנה ומאי נפקא ליה לתנא אם כל המלקיות הן מעיקרן או שעיקרן כרת סוף סוף הא משפחת בתרישה אחת כמה מלקיות ואם הנה הדין דיש חילוק מלאכות ביום הפיפורים לא הנה מישתמיט מלקיות דמשפחת תשע מלקיות פשהו ביום הפיפורים ואינו דומה למאי דדחי בש"ס זה עיקר זדונו וכו' דכלפי מאי דהנה בעינו למימר דמתניתין לא אתי פרבנו דרבי יצחק שפיר דחינו דמתניתין אתיא ככולי עלמא ומפרשינו לרבי יצחק כפשטה ולרבנו זה עיקר זדונו וכו' אבל למנן מלקיות אפשר הנה לתנא למיתני יום הפיפורים אם הנה הדין דיש חילוק מלאכות ביום הפיפורים ולישפח תשע מלקיות: אמנם מה שנראה לדחות הוכחה זו הוא על פי מדותיו של הגאון שער המלך עצמו והוא דכיון דפלוגתא היא ור' יצחק סבירא ליה דאין מלקות בחיבי כריתות אם כן יש לומר דמשום הכי לא תני יום הפיפורים משום דבפלוגתא לא מיירי כי הכי דאמר מר דבפלוגתא דר' נתן ור' יוסי לא מיירי והכי נמי יש לומר דאף דלמאי דקימא לן פרבנו דיש מלקות בחיבי כריתות משפחת לה ביום הפיפורים דהווי תשע בפלוגתא לא מיירי שוב ראיתי שם בנחמד למראה לקמיה בדרף כ' ע"ב (ד"ה ולע"ד) שכתב לדחות כן וזה נכון וראיתי מה שכתב עוד שם (בד"ה ומעתה) ויש לעמוד על דבריו הן כמה שכתב דכיון דאין חילוק מלאכות ביום הפיפורים אם חרש וזרע וחזר וחרש אינו חייב על חרישה שניה והן כמה שכתב דלפי מה שכתב מרן הבית יוסף בס' תרי"א דכיון דמסיק הש"ס הא דרפרם ברותא היא אידחיא הא דרפרם מהלכה לגמרי וכן כתבו התוספות וכו' אם כן הדין נותן דיש חילוק מלאכות ביום הפיפורים כשבת עי"ש ואין להאריך והמענין בדב"ק ישר יחזה מה שיש לעמוד על דבריו: והגאון מוהר"ם תאומים (מחבר ספר דבר משה) בספרו אורחין תליתאי בס' ע"ח כתב שהגאון ישועות יעקב נסתפק בזה ולא מצא הכרע לדבר (אמר המחבר כבר הבאתי למעלה בד"ה ומרן מוהריט"א תנן דב"ק ומה שהסכים לדינא) ומילתא דמכעיא ליה פשיטא לי כי מצאתי הדבר מבואר בירושלמי פרק ג' דשבועות הלכה ד' וכו' (הביא דברי הירושלמי ומה שפירש הגאון פני משה וסניי) הרי מפורש

דיום הכיפורים כיום טוב דאין בו חילוק מלאכות וציינן לעיין בספר ברוך טעם בשער הכו"ל דין ד' ואינו מצוי אצלי וכינוה דעתו לדעת הקדוש הרמ"ע שסובר פן כנו"ל וחידיוש הוא שלא ראה דברי הגאון שער המלך ואולי לא היה נמצא בידו והשגתי עתה חלק ב' מן ספר ארחות חיים הקדש וראיתי בריש סי' תרי"א שכתב בשם שו"ת זכרון יצחק סי' פ' שמר אביו הגאון בעל ספר משנת חכמים הוכיח דאין חילוק מלאכות ליום הכיפורים (ולא הודיענו הוכחתו) ושוב הביא הרב המחבר יצ"ו שבישועות יעקב נסתפק וכו' ושבארין תליתאי (הנ"ל) מצא מפניך בירושלמי וכו' וגם ציינן לספר ברוך טעם הנ"ל ותמיה לי שלא ראה דברי השער המלך אף גם על מה שכתב דהישועות יעקב לא מצא הכרע לדין זה ואילו ממה שכתבתי למעלה בשמו מתבאר ק שמצא הכרע והספיק וכו' כנו"ל: ולענן מוקצה למאן דאמר דשבת דחמיר לאינשי שרי וביום טוב אסור דקיל להו ואתי לזלוזלי נסתפק הגאון פרי מגדים בספר ראש יוסף בחידושו למגילה ד' ז' יום הכיפורים למי דומה אם לשבת או ליום טוב פנין דלית ביה סקילה והביא דבריו ידידי הגאון טוב ש"מ אבד"ק ברעזאן יצ"ו בספר ארחות חיים הקדש בסי' תרי"א ס"ק ד' וכתב על דבריו דנראה דדומה לשבת ונראה מדברי התוספות בתולין ד' ק"א ד"ה הזיד בשבת ושגג ביום הכיפורים פטור שכתבו דאף דשבת בסקילה מה שאין פן יום הכיפורים אפילו הכי אם היה יודע שהוא יום הכיפורים הנה שב מדיעתו דיום הכיפורים חמיר ליה דהוא יום סליחה וכפרה וכונראה מלשון מרן בסי' תרי"א דכל שאסור לטלטל בשבת אסור לטלטל ביום פטור ולא ביום טוב: עוד הביא שם (בארחות חיים) דבספר ת"מ בפסחים ד' מ"ז נסתפק למאן דסובר מוקצה מן התורה אם גם ביום כיפור אסור מן התורה דמוקצה נפקא לן מנהכיננו את אשר יביאו וביום הכיפורים לא שייך זה והגאון יצ"ו כתב דבאסיפת זקנים בריש ביצה בשם הגהת רש"י כתב דאף למאן דאמר מוקצה מן התורה אינו אלא באכילה אבל בטילטול לכולי עלמא הוא מדרבנן אם פן אינו נפקא מינה ביום הכיפורים מזה: יד) במה ששינינו בסוף יומא (דף פ"ה ע"ב) עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו ראיתי להרב מראה הגדול ח"א בדרוש ו' לתשובה (בד"ה ואשר) שכתב דנראה דהא דבעינן ריצוי חברו היינו בשאר שנים אבל בשנת השמיטה פנין שמקיים מצות השמיטה פתקנה ומשמט חובות חברו גם ה' לא ימנע טוב ומכפר לו גם עבירות שבין אדם לחברו בלא ריצוי מדה פנגד מדה וכו' עי"ש ועם פי לא מצאתי סתירה מפני שיש לזה מקום אין דעתי הענייה מסכמת לחלק בזה אלא נראה דבכל זמן הוא הדין דאין יום הכיפורים מכפר בלא ריצוי חברו בעבירות שבין אדם לחברו: טו) צריך לומר כל סדר הוידוים אף אם יש בהם עונות שלא עבר עליהם וכמו שכתבו גורי האר"י ובעל נפש ישתכל יפה בדברי הרמב"ם בזה הביאותים בקונטרס שם הגדולים דף ל"ז ע"ב וילבש חרדה פן כתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' זר"ת אות ב' ספר שם הגדולים שבידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוננים לשל דפוס ישן לכן לא אנוקל להעתיק דבריו עם פי זכורני שראיתי להבות דב"ק (שהוכיח לאיש חסיד שלא רצה להתנדות כל הכתוב בסדר הוידוי פי ידע איניש בנפשיה שלא עבר עליהם והוא השיב לו דטועה בזה) וז"ל ספר החסידים בסי' תר"א פתיב חטאנו רשענו כלל עצמו בכלל לפי שכל ישראל ערבים זה לזה לכה צריך בלשון רבים לבקש סלח לנו אבינו כי חטאנו ואנו אומרים על חטאים שחייבים עליהם סקילה שרפה הרג וחקק

אף על פי שידע האדם שלא חטא בכך שיהא חייב אף על פי כן צריך שיתודה כף לפי שכל ישראל ערבים זה לזה ועוד פדי שיודה החייב שלא יתבייש להתנדות והוסיף מרן חיד"א בפירושו שם כי לא ידע האדם מה פעל ועשה בגילגולים שעברו וכן פתב רבינו האר"י שיתפלל בלשון רבים וכבר פתבנו בכמה מקומות מה שהשיב הרמב"ם לחסיד שלא היה רוצה להתנדות וכו' והשיב לו דברים הראוים אליו עכ"ל והרב יפה ללב נר"ו בסי' זר"ת אות ט' הביא מה שפתב בספר החסידים הנ"ל ושפן פתב בספר החסידים סי' כ"ב וכתב עוד בשם ס' פ"ג ערבית יום הפיפורים וכן יאותה ליראי ה' פשישאלו פפרה על נפשם פהיום הזה לכונן לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל שהוא משרשו או הקרוב לשרשו וכו' וכבר אמרו על חסיד אחד שמצאנו צועק ובוכה ומתודה בקול מר ושאלוהו מה כל התרדה והשיב פי איש אחד משרש נפשו המיר דתו היום במקום פלוני וניצור לו כי נפשו לא מטוקרה לכן יתודה ככל הוידוים אף עונות שלא חטא ויכונן לכל אחד מאלו ויכופר לו ולהם: טז) בקריאת התורה במנחה שהקורא שלישי הוא המפטיר אין אנחנו נוהגים לומר קדיש אחר קריאת התורה קודם ההפטרה וכן בשלחן ערוך סי' תבר"ך לא נזכר לומר קדיש קודם ההפטרה ובספר מטה אפרים שם פתב בפירושו שלא לומר קדיש אף בספר תנאי רבתי בסי' פ"א ד' פ"ז ע"א פתב ומקדישין בין קריאת התורה להפטרה ומפטיר בנבואת יונה וכו' וצריך לעיין בפוסקים איה"ש אם הביאו דבריו: יז) מה שנהגו שלא ללבוש הקיט"ל בראש השנה ויום כיפור בשנה ראשונה של חתונה מה טעם יש בזה ואם אחד רוצה ללבוש אם גוערים בו נשאל הגאון מוהר"ם שיק חוף סי' כ"ח וכתב שלא ראה בפוסקים שהזכירו מנהג זה ואולי הוא משום שהחתן מסתמא הוא פחות מכן עשרים פי בן י"ח לחופה ולבישת הקיט"ל יש בו שני טעמים א) להדמות למלאכי השרת וזה אין שייך בכן פחות מעשרים שאין בו דעת צלילה ככן עשרים שמטעם זה אינו מוכר בנכסי אביו פחות מכן עשרים וטעם ב) פדי לזכור יום המיתה וכיון דאין בית דין של מעלה מענישים לפחות מכן עשרים לא ראו להקפיד בו שילבוש הקיט"ל וכו' ומכל מקום כיון שלא נזכר מנהג זה בשלחן ערוך אין גוערים במי שרוצה ללבושו עיין מגן אברהם סי' תר"ץ ס"ק כ"ב: ח) בסדר עבודת יום הפיפורים ובפיוטים שידו על זה האריך בספר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי) בקונטרס שיורי טהרה במערכת העי"ן מאות נ"א עד סוף אות ע"ח עי"ש ביאור יפה בכמה דברים שבפיוטים גם הגאון מוהר"א תאומים בשו"ת חסד לאברהם מהדורא תניינא בחידושים שבסוף הספר האריך מאד בפילפולים חריפים וישרים פזרכו בקודש עי"ש מדף ל"ב עד סוף הספר גם הרב בית דוד בסי' תל"ו פתב סדר עבודה לספרדים וכתב עוד שהרא"ש בסוף יומא פתב סדר העבודה באורף ואחר כך פתבה בקיצור גמרץ ולפי שיש הרבה שיבושים מהמדפיס טרח וכתב לה פפי מה שצריך להיות והוא זה א) תמיד של שחר ב) וידוי פרו ג) הגרלה ד) וידוי פרו שנית ה) שחיטת פרו ו) הקטורת ז) הנזאת דם הפך על הפפורת אחת ושבע ח) שחיטת שעיר ט) הנזאת דמו על הפפורת אחת ושבע י) הנזאת דם הפך על הפפורת אחת ושבע יא) עירו דם הפך ודם השעיר ליתן על ארבע קרנות מזבח הזהב ושבע על טהרו יב) וידוי שעיר המשלח יג) שילוחו של שעיר המשלח יד) הוצאת אמורי פר ושעיר טו) קריאת התורה טז) אילו ואיל העם יז) הקטרת אמורי פר ושעיר יח) הוצאת כף ומחמה יט) פר העולה ושבעה כבשים ושעיר הנעשה בחוץ כ) תמיד של בין הערבים זה

סדר של ר' אליעזר ולר' עקיבא עם תמיד של שחר פר לעולה ושבעה כבשים ואחר כך עבודת היום שעיר הנעשה בחוץ ואילו נאיל העם ואמורי פר ושעיר והוצאת כף ומחטה ותמיד הערב ויש לידע שחסר גם כן לשון שאחר הזאת דם הפר לפני הפרוכת מביא (בסדר שבהרא"ש) הזאת דם פר ושעיר על קרנות המזבח ואינו כן פי קודם להזאת קרנות הנה חוזר ונוטל דם השעיר ומזה על הפרוכת ממנו כמו שעשה מדם הפר ואחר כך הנה מערבן להזאת הקרנות ואין ספק שהיה טעות סופר פי בפנים בסדר העבודה בארנפה הביאו הרא"ש וצריף להגיה בסדר עבודה הקצר כך הזאת דם הפר על הפרוכת אחת ושבע הזאת דם השעיר על הפרוכת אחת ושבע עירוי דם הפר וכו' וכן הוא בסדר אתה כוננת וכן מבואר במשנה ד' ג"ן ע"ב ויליף לה בדרך נ"ו ע"ב מדכתיב וכן יעשה לאהל מועד וכן כתב רש"י בחומש: וחקר הרב בית דוד בסי' תל"ו ד' קי"ד סוף ע"א למה לא תקנו ברכה לכהן גדול קודם סדר עבודה שיברך אשר קדשנו במצותיו וציונו לעשות כף וכף כמו שתקנו בשאר מצות ולא כתב שום טעם ובגליון הספר שלפני כתוב עיני אבודרהם ד' ע"ד שכתב שהיו מברכים הפהגים על הקרבנות עכ"ל ונחתים עלה ח"פ הי' והנה דברי הרב אבודרהם שציין לפי הנראה פונתו היא למה שכתב בדיני ברפת המצות ומשפטיה (בד"ה צריף אני שתמסור לי וכו' ובדפוס שלפני נוארשא תרל"ח הוא בדרך ח' ע"א ושם בעמוד ד' קרוב לסופו כתב) וז"ל וכן על הקרבת הקרבנות ועל הסמיכה וזריקה והקטרת אמורין ושאר מעשיהו והוא הדין ליציאת שמן על תנוף און מצורע ועל בוקן ידו ומאי דדמי להו וכל מעשה מנחות דהיו מברכים עליהו עכ"ל ונראה מדברי הרב הכותב שפונתו לומר שלפי דברי הרד"א תורה יוצאה שעל כל מעשה עבודת הקרבנות ביום הכיפורים הנה מברך שלא כדברי הרב בית דוד דפשיטא ליה שאין מברכים וחתר לדעת טעם הדבר שאין מברכין ושפיר קאמר: והנה ביום הכיפורים היו בכלל העבודות הרבה חטאות פידוע ולגבי חטאות אינו פשוט שהיה מברך והא מילתא מספקא ליה להרב אביר יעקב (שיטה למסכת פרייתות) בסוגיא דדרך כ"ה ע"א דבהדי דשקיל וטרי בסוגיא דעגלה ערופה כתב בדרך קי"ד ע"ב דממה שכתב הרב מוהרד"א שהיו מברכין על הקרבת הקרבנות ולא חילק בין שאר הקרבנות לחטאות ואשמות מוכח ודאי שגם על הקרבת חטאות ואשמות היו מברכין והקשה מאי שנא מהשבתגזלה והחזרת רבית שכתב הרב מוהרד"א עצמו שם (והם דברי תשובת הר"י בן פאלאט) שאין מברכים עליהו משום שהם מצוה הבאה בעבירה ורצה לחלק בין עבירה שהיא במזיד כגזלה ורבית לחטאות שהן באות על השוגג ולא חשיבי מצוה הבאה בעבירה והוקשה לו דהא איכא ארבע אשמות שבאות גם על המזיד וסתמא קאמר שהיו מברכים על הקרבנות ואף שיש לחלק דשאני גזל שאם הנה צריף לברך הנה צריף להזכיר בברכה את העבירה אשר קדשנו וכו' להשיב את הגזלה להחזיר הרבית אבל במעשה חטאת אין צריף להזכיר גוף העבירה מפל מקום הרי ידוע שהפהו העובד הנה צריף שיכוין בעבודתו לשם זבח ולשם בעליו והשוחט חטאת ואשם הנה צריף שתהיה מחשבתו לשם אותו חטא שחטא ושבא עליו כמו שכתב הרמב"ם בסוף פרק קמא ממצעשה הקרבנות וכין שכן מאי שנא מהשבת גזלה וכי תימא דשאני השבת גזלה שהברכה צריף לברכה הגזל עצמו לכן אי אפשר לו לברך דהוי מצוה הבאה בעבירה אבל החטאות ואשמות שמקריבם הפהו והוא לא חטא ועושה מצות השם להקריבם שפיר מצי לברך אפתי קשה מה נענה

לסמיכה שהיו הפעלים סומכים ולדידיה באה בעבירה היא וכשהיו מברכים היו צריכים להזכיר את העון וסיים ולפי נוטה שלא היו מברכים על חטאות ואשמות אלא דאין לי ראה חותכת להחליט פן ובפרט באשם תלוי וכו' אלו תנן דב"ק ולפי זה אין לנו בירור על חטאות של סדר עבודת יום הכיפורים אם היו מברכים או לא אלא דלדעת הקצרה מסתמיות דברי הרד"א נראה דגם על חטאות ואשמות היו מברכים ואף שהיו מכוננים על אותו החטא מפל מקום פיון שלא היו צריכים להזכיר בפה את מעשה החטא (כמו בהשבת גזלה שצריך לברך שצינונו להשיב את הגזלה) והיה די שיאמרו בברכתם שצינונו לעשות מעשה חטאת וכיוצא והוא בא לתקן מה שענינות אין קפידא א בזה משום מצוה הבאה בעבירה: ועל כל פנים בשאר מעשה הקרבנות נראה ודאי שהיה מברך הפה גדול ביום הכיפורים כדרך שהיה מברך בשאר ימים ויפה העיר הפותב על הרב בית דוד כנז"ל והרב יפה ללב יצ"ו בחלק ג' בקונטרס אחרון על חלק א"ח שבראש ספרו הנ"ל פתב בסי' תרכ"א דף י"ט ע"ג ליישב חקירת הרב בית דוד על פי מה שכתב הרב אביר יעקב לחלק בין השבת גזלה (שאין מברכים) לעריפת עגלה (דמברכין) דהשבת גזלה משום שצריך להזכיר בברכה את העון אשר חטא לומר וצינונו להשיב הגזלה לכן אין לברך אבל בעגלה ערופה אין צריך להזכיר החטא בהברכה וכו' וסיים ולפי זה יצא לנו דאין לברך בסדר עבודה פיון שהיום על כל קרבן בא זכרון מזכרת עון פדתנו בא לו אצל פרו וכו' ומתודה עויתי וכו' פפר נא לעונות וכו' ועוד תנו בא לו אצל פרו שניה וכו' ומתודה וכו' פפר נא וכו' וכן בפרק ו' משנה ב' בא לו אצל שער המשלח וכו' ומתודה וכו' אלו תנן דב"ק ולי הדל אין נראה לומר שלא היה הפה גדול מברך כלל על סדר עבודת יום הכיפורים והשם הטוב יזכנו לראות בגין בית הבחירה וכהנים בעבודתם ודבר מי יקום והיו הדברים האלה משום דרוש וקבל שפר: וכתב עוד ביפה ללב שם בטעם שלא תקנו לברך בתחילה קודם סדר העבודה על פי מה שכתב הרב באר עשק סי' ק"ג דאחד מהתנאים הצריכים כדי לברך קודם המצוה הוא שתהא המצוה נגמרת וכל סדר היום בעבודת יום הכיפורים כחזא מצוה הוא וידוע שהפה הגדול היה בספק ספנה בכניסתו אל בית קדש הקדשים והיה מתפלל תפלה קצרה שלא להבעית את ישראל שלא יאמרו שמת שם וכו' וכו' ומשום חששא זו שמה ימות על היותו נכנס למקום ספנה כמו שהיו אומרים לו ראה שאתה נכנס למקום אש להבת שלהבת ושמה לא יגמור כל סדר העבודה כולה לכן לא תקנו לו שייברך בתחלה שמה לא יגמור כל סדר העבודה ונמצאת ברכתו לבטלה ולי ההדיוט יש לפקפק במה שכתב שכל סדר העבודה כחזא מצוה חשיבא (ואין, צריך לברך אלא ברכה אחת וכיון שאפשר שלא יבא לידי השלמה אינו מברך) שהרי מדברי הרד"א משמע שאף על קרבן אחד היה מברך על הזריקה בפני עצמה וכן על שאר עבודותיו ולא אמרין שכל עבודות קרבן אחד חשובות מצוה אחת וכל שכן שלא נאמר שכל העבודות הנעשות בכמה קרבנות ביום הכיפורים חשובות כאחד ועוד לו: הרי פן הרי מצינו פיוצא לזה שחששו הקדמונים לענין אמירת ענינו ביום התענית שלא לאמרו בתפלת שחרית שמה יאחזנו בולמוס ולא יוכל להתענות ובכל זאת אמור רבנו דבתפלת המנחה יאמר ענינו כמו שכתבו הפוסקים בסי' תקס"ה סעיף ג' ואם פן הכא נמי דהחשש הוא שמה ימות בהיכל הרי יכול לברך תכף בצאתו בשלום מן הקדש על העבודות שיש לו עוד לעשות אחר ההקטרה או על כל פנים סמוך לגמר

עבודת היום (קודם הקרבת תמיד של בין הערבים) ואף דבעינו ברכת המצות עובר לעשייתן מפל מקום פשאי אפשר לברך עובר ממש יכול לברך בעודו עוסק במצנה קודם שגמר אותה: יט) אם יש לברך ביום כיפור ברכת שעשה לי כל צרפי (שהיא על נעילת סנדל שאסורה ביום הכיפורים) וכן ברכת נטילת ידים וברכת המעביר חבלי שינה (שהו על נטילת הידים ורחיצת הפנים שאסורות בו ביום) רשמתי בקונטרסים פאת השדי בחלק אסיפת דינים במערכת בין המצרים סי' ב' אות ט': כ) בנוסח על חטא שאומרים על חטא שחטאנו לפניך באונס קשה לכאורה אונס רחמנא פטריה ולנערה לא תעשה דבר ואינו בגדר חטא כלל והמפרש מחזור רומאניא פירש שהפונה שאנסוהו עפ"ם לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה ואם לאו יתגדלו ויהו מאותן שיעבור ואל יתרג וכן פירש הרד"א והקשה עליהם הרב בית דוד בסי' תל"ז ד' קי"ד ע"ב דלמה יתנדה הרי יפה עשה פדין יעבור ואל יתרג ואדרבא אם היה נהרג היה מתחייב בנפשו ואף לדעת הסוברים דרשאי להתמיר על עצמו והוא משנפח מפל מקום אין נראה להתנדות על כף לכן פירש דקאי על עבירות שדינם ליתרג ולא לעבור וכתב הר"ן שאם עבר ולא נהרג פטור ומפל מקום ביטל מצות ונקדשתי ועל זה מתנדה אי נמי בשאר מצות קאמר ובאונס קמזון וכיוצא שמן הדין לקבל העונש ולא לעבור: ומה שאומרים על חטא שחטאנו לפניך בוידיי פה פירש המפרש מחזור רומאניא דהיינו שהתנדה ופירסם חטאו ואמרינו חציף עלי מאן דמפרש חטאיה והקשה הרב בית דוד שם דלא מציינו שזה נקרא חוטא פדי שיתנדה אלא איסור בעלמא הוא דאיכא פדכתיב אשרי גשוי פשע פסוי חטאה והא קיימא לן בסי' תר"ז אם רצה לפרט החטא הרשות בידו לכן פירש שהודה בדבר שאסור להודות פגון בדבר של שקר או בשמץ מינות פהיה דנאמן עלי הדיין עכ"ל ויפה השיב על דבריו הרב טהרת המים במערכת החי"ת אות ל"א דבחטא שאינו מפורסם בדברים שבינו לבין המקום ברוך הוא יש איסור לפרסם ויש צד חילול השם ח"ו וכן מבואר בכל הפוסקים ואם פן יפה פירש המפרש הנ"ל שחטאנו בוידיי פה שהתנדה על חטא שבינו למקום ולא היה מפורסם: כא) על מה שנוהגים ביום הכיפורים וכן בשאר ימים טובים לומר בשעת הוצאת הספר תורה שלשה פעמים י"ג מדות ושלשה פעמים פסוק ואני תפילתי ערער הרב השואל (מוהר"ר יוסף איזאקזאן) בשו"ת בגן ציון ח"א סי' ל"ו מדאמרינו האומר שמע שמע הרי זה מגונה ולפירש"י האומר פסוק שלם וכופלו משתקין אותו ועל כל פנים לדברי הפל האומר פסוק וכופלו מגונה מיהא הוא ומה שפופלין פסוקים (אודף כי עניתי וכיוצא) בהלל כתב רש"י בסנפה ד' ל"ח הטעם משום שכל ההלל כפול ורשפ"ם בפסחים דף קי"ט ע"ב כתב הטעם משום שאמרוהו ישי ודוד ושמואל וטעמים אלו אין שייכים לאמירת י"ג מדות ופסוק ואני תפילתי וניתחא ליה להרב השואל לומר דרק באמירת שמע שמע ומודים מודים דמקחזי כשתי רשויות הוא דמשתקין אותו או הוי מגונה אבל לכפול שאר פסוקים שרי הגאון המהר"ם הביא מה שכתב רבינו יונה על מה שפופלין בסליחות פסוק שמע ישראל שפנין שמנהג אבותיהם בידיהם מפמה שנים פשאומרים אותו פל הקהל מוכחא מילתא שאין פננתם לשתי רשויות ומרן הבית יוסף הוקשה לו על זה בסי' ס"א מהירושלמי שהביא רבינו הטור שם אהא דהאומר שמע שמע וכו' דוקא בצבור אבל ביחיד שרי וזה היקף דברי רבינו יונה וכל שאומרים אותו פל הקהל ביחד איכא למיחש טפי ושמא ישלומר התם פשאומר

אותו יחיד בצבור אבל פשל הקהל אומרים אותו ליכא למיחש מידי ולענין הלכה נקטינן כהנה רבנא דאסרי וכו פסק בשלחן ערוך ונהרב בית חדש פתב דמשמעות סוגיא דפרק אין עומדין הוא דדוקא ביחיד האומר לפני רבים משתקין משום דמיחזי כשתי רשויות אבל פשאומרים כל הצבור לתקוע בלב כל ישראל שימסור נפשו על קדושת שמו ותברך טוב מאד לכפול שלשה פעמים דבשלשה הוי חזקה ועל פיוצא לזה לא אסרו לומר שמע שמע ולכן אין לבטל המנהג שנהגו כן דלא כמו שכתב בשלחן ערוך ללמדם שלא יאמרוהו והמגן אברהם ואלהיהו רבה פתבו שנעלם ממנו סוגיא דפרק ה' דסופה ד' ג"ן ע"ב דאף שהיו פולם אומרים אנו ליה וכו' פריה מהאומר שמע שמע וכתב שדבריהם תמוהים דהתם לא היו אומרים פולם כי אם הפהגים בלבד (והוכיח שכן הוא) ואם כן מה ראיה מזה שגם אם יאמרו כל הקהל איכא חשדא דשתי רשויות דמי יחשוד את מי ולכן סברת הבית חדש נכונה ועם שאין לפסוק נגד פסק השלחן ערוך מכל מקום בדברים שנהגו כן אין לבטל המנהג ואולי מה שכופלים י"ג מדות וכו' נאני תפילתי גתניסד המנהג על פי רבינו יונה ובית חדש ועוד יש לומר דלאו אין אנו צריכים לזה דאף דמה שחילק הרב השואל הוא דחשק שהרי גם באלו יש לחוש שאומרים כן לשתי רשויות כמו שחששו בגמרא באמירת אנו ליה יש ליישב באופן אחר דדוקא באומר שני דברים שוים דרף תחינה ובקשה או דרף שבח ותהלה שייך החשד דשתי רשויות לא כן בקורא פסוקי תנ"ך וראיה לזה שהרי מצנה לחזור הפרשה שנים מקרא ועל פי האר"י יש לכפול כל פסוק ופסוק וקורין פסוק שמע ישראל שני פעמים זה אחר זה ואין קפידא וכיין דמה שמזכירין י"ג מדות אינו דרף תחינה שאם כן הנה אסור לאמרם בימים טובים אלא על פרחין אין אומרים אלא בקורא פסוק בתורה בואני תפילתי לכן אין בזה משום קורא שמע וכפלו אלו תנ"ך דב"ק: ולפום ריהטא יש לפקפק לכאורה דנהי שאין אמירת פסוקים אלו משום תחינה שאם כן הנה אסור משום תחינה בשבת כמו שאמר הרב אבל אין הכרח שאומרים אותם כמי שקורא בתורה בעלמא שאם כן מאי שנא פסוקים אלו מכל פסוקים שבתורה ולמה בחרו באמירת פסוקים אלו ומוכרחים לומר שאמירת פסוקים אלו הם דרף שבח ותהלה ואם כן הנה לנו לאסור אמירתם כפול כמו בפסוק שמע ישראל פשאומרו דרף שבח ותהלה (לא בקורא בתורה) שאסור לכפלו גם מה שכתב דאף שאין לפסוק נגד הש"ע מכל מקום וכו' איני מבין דב"ק שאם לא נבטל מנהגם הרי זה היפך פסק מרן שכתב דהאומרים אותו שני פעמים מלמדים אותם שלא לאמרו ואיך יתקיימו שתיהן שלא לפסוק נגד השלחן ערוך ושללא לבטל מנהגם ומה שכתב דבקורא פסוקי תנ"ך לית לן בה אין להקשות על זה ממה שכתבו התוספות בפרק אין עומדין דף ל"ג ע"ב ד"ה אמר פסוקא פסוקא במה שנוהגים לומר שבועה פעמים ביום הפיפורים ה' הוא האלקים דהוא שבק להקדוש ברוך הוא וכו' וגם מצינו בקרא שתי פעמים ה' הוא האלקים גבי אליהו עכ"ל דמשמע דאף שהוא מקרא קודש אי לאו דבקרא גופיה הגיעו כפול לא היינו יכולים לכפלו וזה לכאורה היפך דברי הרב אמנם נראה דלא קשיא דהתם משום שאומרים דרף שבח להקדוש ברוך הוא ולא בקורא פסוק בעלמא הוצרכו לומר הטעם משום דהנכפל בכתוב עצמו אבל בקורא דרף קריאה אף שבפסוק אינו כפול שפיר דמי לכפלו ועיין במה שכתבתי בחלק הפללים מערכת השי"ן אות צ"ו בשם הרב אברהם אזור במערכת השי"ן אות נד"ר: ומה שכתב דדוקא באומר דרף

תחנינה ובקשה אסור וכו' יש לפקפק שהרי בירושלמי והובא בדברי הראשונים בפרק אין עומדין ובטור סי' ס"א מחלק בקה דהאומר שמע שמע הדא דתימא בצבור אבל ביחיד תחנונים הם אלמא דבדרה תחנונים שפיר דמי ואף שהראשונים דחו הירושלמי משום דבש"ס דילן לא פלוג רבנן בין צבור ליחיד הנה פבר הבאתי בשדי חמד מערכת ראש השנה סי' א' אות ה' ס"ק ח"י דברי מי שגדול בשו"ת שאלת שלום מהדורא תננינא סוף סי' מ"ח דיש לומר דש"ס דילן דאינו מחלק הוא משום דסובר דגם ביחיד אינו תחנונים פינן שאומרו דרה שבה והודאה אבל על כל פנים מה שנראה מדברי הירושלמי דכשאומר דרה תחנונים מותר יש לומר דגם הש"ס דילן מודה וגם בצבור מותר דלמעט בפלוגתא עדיף עיי"ש אלמא דבדרה תחנונים שפיר דמי: וראיתי להגאון מוהר"ן טריוויטש בקובץ על יד סוף פרק שני מהלכות קריאת שמע שהביא קושית הגאון אברהם דאישתמיטייה להבית חדש סוגיא דסופה וכו' כנז"ל והשיב על זה ולי נראה דיפה פינו הבית חדש דכתב זאת לשיטת הרי"ף והרמב"ם דבקרא הפסוקים לא הוי אלא מגונה ועיקר סברת מגונה היינו שנראה פמתלוצץ ויפה עולה סברת הבית חדש דבצבור לא שייך מתלוצץ אבל מודה הבית חדש באומר מלה במלה וכפלה דמשתקין היינו דהוי איסורא אם פן אין לחלק בין צבור ליחיד ויש דמקשה הגמרא ממלה מלה דמשתקין מקשה שפיר עכ"ל נראה שפונתו ליישב דלא אמר הרב בית חדש לחלק בין יחיד לצבור אלא בגוונא דלא הוי אלא מגונה וכגון באמירת פסוקים לשיטת הרי"ף דבאומר פסוק שלם וכפלו רק גנאי הוא דאיכא (שלא כפירוש רש"י דבפסוק שלם משתקין אותו) אבל תמיה לי שהרי הרב בית חדש פתב דמשמעות סוגיא דפרק ו עומדין הוא דדוקא ביחיד האומר בפני רבים משתקין אותו אבל כשאומרים כל הצבור וכו' אלמא דבגוונא דמשתקין קאמר דיש לחלק בין יחיד לצבור וזה כנגד היסוד של הרב מוהר"ן הנז"ל שכתב לדעת הבית חדש דבגוונא דמשתקין אותו דאיכא איסורא מודה הבית חדש שאין לחלק בין יחיד לצבור ומה שנראה מדבריו דבגוונא דאין משתקין רק דמגונה ליכא איסורא הנה לשון מרן בסי' ס"א סעיף ט' אסור לומר שמע שני פעמים בין שכופל התיבות שאומר שמע שמע בין שכופל הפסוק משמע דבתרנייהו איכא איסורא אף בגוונא דאינו אלא מגונה:.

כב) בחזרת המוסף אחר גמר סדר העבודה אומרים ובכך הנה לאין מחמד כל עין וכו' ועתה וכו' אבל נתת לנו וכו' יום אדיר בימי שנה והרב יפה ללב יצ"ו בקונטרס אחרון שבייפה ללב ח"ב בסי' תרכ"א אות ב' רחש לבו להוסיף תנאר גדול ולומר יום אדיר וגדול בימי שנה על פי מה שדרשו בפסיקתא כי גדול יום ה' זה יום הפיפורים והאריף קצת ושאר ימים טובים שהם ששה א' דראש השנה וא' דשבועות ושנים שנים דפסח וסוכות הם בגדר ששה ימי החול ויום הפיפורים הוא השביעי בגדר יום השבת כמו שכתב הגאון מוהרש"א בחידושי אגדות במתניתין דריש יומא וכתב שמר אביו מרן החבי"ף בספר פפר לחיים ד' י"ג ע"א פתב דלא מלאו לבו להוסיף מה שלא תארו הקדמונים ומר בריה יצ"ו פתב על דבריו ולא איתנישבא בלבאי מילתא פי האי עכ"ד ולי ההדיוט נראין דברי אבא שאין להוסיף תנאר זה ביום הפיפורים שמאחר שליום השבת אין מתארים בתנאר יום גדול אם יתארו פן ליום הפיפורים הרי מגרעות נתן ליום השבת ובפרט כשחל יום הפיפורים בשבת שמזכירים בו את השבת בלא תנאר גדול ואף

שְׁבֻשְׁבֹת בְּנוֹסַח רִצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ שְׁבֻבְרַפֶּת הַמְזוֹן אוֹמְרִים הַשְּׁבֹת הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ וְכוּ' כִּי יוֹם זֶה גְּדוֹל וְקְדוֹשׁ וְכוּ' מִכָּל מְקוֹם בְּתַפְלָה שְׁאִין אוֹמְרִים כֵּן עַל הַשְּׁבֹת אִם יֹאמְרוּ גְּדוֹל עַל יוֹם הַכְּפוּרִים הוּא קִצֵּת כְּזִילְזוּל בְּכַבוֹד הַשְּׁבֹת וְלָכֵן נִרְאָה דְּאֵהֲנִיא שְׁיִטְמִיָּה דְּסָבָא קְדִישָׁא שְׁלֵא לְהוֹסִיף עַל מַה שְׁתִּאֲרוּ הַקְּדוּמוֹנִים וְרֵאִיתִי בְּיַפְּה לְלֵב ח"ג בְּנִימוּקִיו לֵא"ח (שְׁבֻרָא' הַסְּפָר) בְּסִי' תְּרַכ"א אוֹת ב' הֵן לֹו הוּבָא שְׁם דְּבָרֵי הָרַב מוֹהֲרִי"ץ פִּיגוּ"ן יצ"ו שְׁהֲאָרִיף בְּעֵנָן זֶה הוּא הַצַּד צְדָדִים לְכָאן וּלְכָאן וְהִלְכָה זֹו הַעֲלָה דְּבַחַל יוֹם הַכְּפוּרִים בַּחוּל אִין לְהוֹסִיף תְּנֹאֵר גְּדוֹל וְכִשְׁחַל בְּשֻׁבֹת נָכוֹן לְהוֹסִיף וְלֹאמַר יוֹם אֲדִיר וְגְּדוֹל וְכוּ' וְאַחֲרֵיו אָרִי עֲלָה הֵרָה"ג מוֹהֲרִ"ר רנ"י דִּי שְׁיִגוּרָה יצ"ו שֶׁר הַמְּסַכִּים לְדַעַת הֵרָה"ג הַמְּחַבֵּר יצ"ו שְׁיִשׁ לֹאמַר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אֲדִיר וְגְּדוֹל לֹא שְׁנָא חַל בְּשֻׁבֹת לֹא שְׁנָא חַל בַּחוּל וְדַעַתִּי הַעֲנִיָּה כְּמוֹ שְׁפַתְבִּיתִי לְמַעַלָּה שְׁלֵא לְהוֹסִיף עַל הַגְּנוּסַח שְׁבִינְדִינוּ מִטַּעַם הַנַּ"ל וְהַבּוֹחֵר יְבַחֵר: כג) חוּלָה שְׁיִשׁ בּוֹ סַכְנָה וְצָרִיף לְשַׁחוּט לֹו וְרֵאָה הַשּׁוֹחֵט שְׁהַסְּפִין הוּא פָּגוּם נִשְׁאֵל הַגְּאוֹן בְּסַפֵּר כְּנָף רְנָנָה בְּסִי' ס"ב אִם מְוֹתֵר לְהַשְׁחִיז אֵת הַסְּפִין לְהַעֲמִידוֹ יָפָה וּבְתֻשׁוּבָתוֹ הִבִּיא מִהַשְּׁפַתְבִּית הַמְּגוֹן אֲבָרְהֵם בְּסִי' שְׁכ"ח ס"ק ט' לְבָאֵר הַטַּעַם שְׁפַתְבוֹ הַקְּדוּמוֹנִים דְּמוּטָב לְשַׁחוּט וְלֹא לְהַאֲכִילוֹ נְבִלָה (מִשּׁוּם דְּבִנְבִלָה עוֹבֵר עַל כָּל זֵינִת וְכִזְיִת וּבִשְׁחִיטָה לִיכָא אֲלֵא אִיסוּר אֶחָד) דְּאָף כְּשִׁאִין צָרִיף רַק כְּזֵינִת אֶחָד מִכָּל מְקוֹם כָּל מִשְׁהוֹ וּמִשְׁהוֹ הָוִי אִיסוּר אַחַר דְּחֻצִי שְׁיַעוּר מִן הַתּוֹרָה וְכְמוֹ שְׁפַתְבִּית הַפְּרִי מְגִדִים אָף בְּשׁוֹ"ת חֲתָם סוּפֵר סִי' ע"ט כְּתִב דְּהַרְשֵׁב"ץ בְּחֻלָּק שְׁלִישִׁי סִי' ל"ח הַקְּשָׁה עַל הַר"ן וְכִי חוּלָה אוֹכֵל הַרְבֵּה זֵתִים וְכְתִב הַחֲתָם סוּפֵר דְּלֹא קִשְׂיָא מִיַּדִּי דְּעַל כָּל פְּנִים צָרִיף יוֹתֵר מִזֵּינִת אֶחָד עִי"ש וּמְבוֹאֵר דְּבִשְׁבִיל זֵינִת אֶחָד אִין שׁוֹחֵטִין רַק מְאֲכִילִין נְבִלָה אִם כֵּן לְעוֹלָם אִין הֵיִתֵר לְחַלֵּל שְׁבֹת בְּהַרְבֵּה מְלֹאכוֹת אֲלֵא כְּשִׁאִינָה כָּל כְּפֹה הַרְבֵּה כְּשִׁיעוּר הַזֵּתִים שְׁצָרִיף אֲכֹן הַעֲיָקֹר כְּמוֹ שְׁפַתְבִּיתִי לְדַעַת מְגוֹן אֲבָרְהֵם כְּנֹז"ל דְּבִלְאוֹ הֵכִי יֵשׁ עוֹד הַרְבֵּה טַעֲמִים דְּמוּטָב לְחַלֵּל שְׁבֹת מְלֵהֲאֲכִיל נְבִלָה וְכוּ' (הַאֲרִיף קִצֵּת לְפִלְפֵל בְּעֵנָן זֶה וּמְסִיק בְּסוּף ד"ה וְהֵנָּה בְּיוֹמָא) וְלִפִּי זֶה מְוֹתֵר גַּם כֵּן לְהַשְׁחִיז הַסְּפִין וְלְהַעֲמִידוֹ כְּדִי לְשַׁחוּט כְּדִי שְׁלֵא לְהַאֲכִילוֹ נְבִלָה אֲמָנָם זֶה בְּשֻׁבֹת אֲבָל בְּיוֹם כְּפוּר צָרִיף עֵינָן אִם מְוֹתֵר לְהַשְׁחִיז סְפִין כְּדִי לְשַׁחוּט וּבְנוֹדַע בִּיהוּדָה נִסְתַּפֵּק אִם אִיסוּר נְבִלָה הָוִי אִיסוּר מוֹסִיף לְגַבִּי יוֹם כְּפוּר מִשּׁוּם דְּנְבִלָה יֵשׁ בָּהּ טוֹמְאָה עִי"ש אֲכֹן הַרִיטְב"א בְּקִדְוִשִׁין ד' ע"ג כְּתִב בְּפִשְׁיטוֹת דְּנְבִלָה שְׁנַתְנְבִלָה הַיּוֹם אִין אִיסוּר נְבִלָה חַל עַל אִיסוּר יוֹם כְּפוּר וְעֵינָן שְׁבוּעוֹת כ"ד וּפְסָחִים ל"ו אִם כֵּן כְּשִׁשְׁחֹט בְּסַכְּסִין פָּגוּם וְיִנְחֹר וְיַעֲקוֹר (בְּדִלְיָכָא נְכָרִי) גְּמִי לֹא יֵהָא בְּיוֹם כְּפוּר אִיסוּר נְבִלָה וְאִין לְחַלֵּל יוֹם כְּפוּר בְּהַשְׁחִיזוֹת סְפִין בְּחֻזָּם וְאִין כָּאֵן צְוִרָף בְּשַׁחֲטָה רַק אִי גִימָא דְּמַחֲיִים אִיכָא אִיסוּר עֲשֵׂה דְּשִׁאִינוּ נְבוּחַ עֵינָן תּוֹסְפוֹת בִּיצָה כ"ה אָף לְדַעַת רִיצַב"א בְּתוֹסְפוֹת שְׁבוּעוֹת כ"ד אִין בְּזֵה אִיסוּר עֲשֵׂה אִם כֵּן אִיסוּר לְהַשְׁחִיז סְפִין רַק לְשַׁחוּט בְּהַסְּפִין כְּמוֹת שְׁהוּא דְּאָף דְּבִיבְמוֹת ל"ג ב' קְאָמַר נְפָקָא מִינָה לְקַבְּרוֹ בֵּין רְשָׁעִים גְּמוּרִים עִי"ש אִין נִרְאָה לְהַתִּיר בְּשֻׁבִיל זֶה חִילוּל יוֹם כְּפוּר בְּהַשְׁחִיזוֹת סְפִין כְּמוּבָן וְכוּ' וּמְסִיק דְּכִי הֵאִי גּוֹנָא מוּטָב לְהַשְׁחִיזוֹת הַסְּפִין עַל גַּבִּי עַץ אוֹ אֲבָן דְּמְבוֹאֵר בְּסִימָן תְּק"ט דְּאִינוּ אֲלֵא אִיסוּר דְּרַבְּנָן מְלֵהֲאֲכִילוֹ סְפִין אִיסוּר עֲשֵׂה דְּשִׁאִינוּ נְבוּחַ אֲלוֹ תְּנִרְף דְּב"ק: סִימָן ג' (בְּדִין עֵינָנוּ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים) א' יוֹלְדֵת אַחַר שְׁלִשָּׁה יָמִים עַד שְׁבַעָה נִרְאָה מְדַבְּרִי הַפּוֹסְקִים בְּסִי' תְּרִי"ז דְּדוֹקָא אִם אֲמָרָה צָרִיכָה אֲנִי מְאֲכִילִין אוֹתָהּ הֵא סְתָמָא אִין מְאֲכִילִין אוֹתָהּ עִי"ש וְהָרָא"ש בְּפָרָק מְפָנִין סִי' ה' כְּתִב לְעֵנָן חִילוּל שְׁבֹת וְאַסִּיקָנָא נְהַרְדְּעִי אֲמָרִי חִיָּה שְׁלִשָּׁה שְׁבַעָה

שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשָׁה וכו' שְׁבַעַה אַם אַמְרָה אִין צְרִיכָה אַנִי אִין מְחַלְלִין עָלֶיהָ שְׁבַת הָא סְתָמָא
מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֵת הַשְּׁבַת וְכַתֵּב שֵׁם הַגָּאוֹן קָרְבַן נִתְנָאֵל אוֹת ל"ד מִכָּאן תִּמְיָה רַבָּה עַל
ש"ע ס' תרי"ז וְשִׁפְסַק לְאַחַר שְׁלֹשָׁה אַם לֹא אַמְרָה צְרִיכָה אַנִי אִין מְאָכִילִין אוֹתָהּ הָא
אַפְּלוּ בְּאִיסוּר סְקִילָה מְקִילִינָן כָּל שְׁפָן בְּאִיסוּר פְּרַת וְאִין אַחַד מְהַאֲחֻרוּנִים שְׁהַרְגִישׁ עַל
כֵּן פְּסַק הִלְכָה דְּבִסְתָמָא מְאָכִילִין אוֹתָהּ בְּיוֹם פִּיפּוּר תוּף שְׁבַעַה עכ"ל וְלִפִּי הַנֶּרְאָה לֹא
הִבִּיט עֵין בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ הַטּוֹר שְׁפַתְבּ בְּסִי תרי"ז פְּסִיגְנוֹן לְשׁוֹן מֶרֶן אַף דְּבִקְצוֹר פְּסָקִי
בְּשְׁבַת שֵׁם וּבִטּוֹר ס' ש"ל כְּתִב כְּמוֹ שְׁפַתְבּ הָרֵא"ש הַנֶּ"ל עִי"ש וְהִזָּה לוֹ לְתַמּוּהָ עָלִיו
מְדִידָהּ וְלֹא זֹו בְּלִבְד אֵלָא שְׁגַם דְּבַרֵי הָרֵא"ש קָשׁוּ אַהֲדָדִי שְׁבַפְרָק בְּתָרָא דְּיוֹמָא ס' יו"ד
הִבִּיא לְשׁוֹן הַרְמַב"ן מְשַׁלְשָׁה וְעַד שְׁבַעַה אַמְרָה צְרִיכָה אַנִי מְאָכִילִין אוֹתָהּ וְלֹא חָלַק עָלִיו
וְכֵן פְּסַק בְּקִיצוֹר פְּסָקִי שֵׁם מְשַׁמַּע הָא סְתָמָא אִין מְאָכִילִין אוֹתָהּ וְהוּא הִיפָּךְ מִמָּה שְׁפַתְבּ
בְּפָרָק מִפְּנֵין הַנֶּ"ל וְגַם מָה שְׁהַקְשָׁה עַל מֶרֶן פָּאן מְדַבְרֵי הָרֵא"ש הִזָּה לוֹ לְהַגְדִּיל הַתִּמְיָה
עָלִיו מְדִידָהּ אַדְּיָדָהּ דְּבִסִּי ש"ל ס"ד כְּתִב כְּדַבְרֵי הָרֵא"ש הַנֶּ"ל דְּאֵם אַמְרָה אִין צְרִיכָה
אַנִי אִין מְחַלְלִין דְּמְשַׁמַּע דְּבִסְתָמָא מְחַלְלִין וְכַבֵּר הַרְגִישׁ בְּכָל זֶה הַגָּאוֹן דְּגוּל מְרַבָּה בְּסִי
תרי"ז וְכַתֵּב וּבְסִי תרי"ז מִיַּרְי בְּשַׁחְבְּרוּתֵיהָ אוֹמְרוֹת שְׁאִינָה צְרִיכָה וְכֵן מְדַנְקֶדֶק לְשׁוֹן
שְׁלַחַן עֲרוּף הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ז בְּסִי תרי"ז אוֹת ד' מְשַׁלְשָׁה יָמִים עַד סוּף שְׁבַעַה יָמִים
לְלִידְתָּהּ אַם אַמְרָה צְרִיכָה אַנִי לְאַכּוֹל אַף עַל פִּי שְׁחַבְּרוּתֵיהָ וְכֵן הָרוּפְאִים אוֹמְרִים שְׁאִינָה
צְרִיכָה אַף עַל פִּי כֵּן מְאָכִילִין אוֹתָהּ מִיַּד פְּחוֹת פְּחוֹת מְכַשְׁיַעוֹר עכ"ל וְהָרִי הוּא כְּמִבְּנוֹר
שְׁאֵף הוּא הִזָּה מְתַפְּנִין לִיַּיִשֵּׁב שְׁנֵי פְּסָקִי דִּינִים הִיָּא דְּסִי ש"ל וְהָאִי דְּקָמֵן דְּבִסִּי ש"ל
שְׁאִין חַבְּרוּתֵיהָ אוֹמְרוֹת אִינָה צְרִיכָה לְכֵן מְסַתְּמָא נְמִי מְחַלְלִין אַבְּל הֵכָא דְּמִיַּרְי
בְּשַׁחְבְּרוּתֵיהָ אוֹמְרוֹת אִינָה צְרִיכָה מְשׁוּם הֵכִי בְּעֵינָן אַמְרִתָּהּ וְאֵם כֵּן אִין חַבְּרוּתֵיהָ
אוֹמְרוֹת אִינָה צְרִיכָה גַם בְּדִינָא דְּקָמֵן מְאָכִילִין אוֹתָהּ בְּסְתָמָא וְכֵן רְאִיתִי לְרַב אַחַד גְּדוֹל
בְּדוֹרְנוּ אַבְד"ק סְאָגוֹרָאן יצ"ו הוּבָאוּ דְּבַרְיוּ בְּקוֹבֶץ יַגְדִּיל תוֹרָה קוֹנְטְרִיס ט' ס' קכ"ז אוֹת
ח' שְׁפִירֶשׁ כֵּן פְּנוֹת דְּבַרֵי שְׁלַחַן עֲרוּף הַרְבֵּ הַנֶּ"ל וְדַקְדֶּק עַל מָה שְׁכַתֵּב בְּש"ע הַנֶּ"ל בְּסִי
תרי"ח סְעִיף י"ג וְכַתֵּב שְׁגַם בְּנִתִּיב חַיִּים פְּסַק דְּבִסְתָמָא מְאָכִילִים עִי"ש גַם הַרְבֵּ קִנְיָן
פִּירוֹת בְּמַעְרַכַת יוֹלְדַת אוֹת א' בְּשֵׁם הַרְבֵּ גָּאֵל שְׁהִבִּיא דְּבַרְיוּ הַרְבֵּ פַחַד יִצְחָק (בְּמַעְרַכַת
יוֹלְדַת וְדִינָה) כְּתִב דְּבִסְתָמָא כְּגוֹן שְׁשַׁתְּקָה מְאָכִילִין אוֹתָהּ כְּמוֹ שְׁמַחְלִין עָלֶיהָ אֵת הַשְּׁבַת
וְשִׁפְן כְּתִב הַר"ן בְּיוֹמָא דְּבַרֵי הַר"ן הֵם בְּרִישׁ פָּרָק יוֹם הַפִּיפּוּרִים (בד"ה וְלַעֲנִין חִזָּה)
שְׁכַתֵּב וְלַעֲנִין תַּעֲנִית דִּינִינָן לָהּ כְּלַעֲנִין חִזְלוֹל שְׁבַת דְּשַׁלְשָׁה אִינָה מְתַעַנָּה שְׁבַעַה אַמְרָה
אִינָה צְרִיכָה מְתַעַנָּה וְהוֹלְכַת וְאֵם לֹא מְאָכִילִין אוֹתָהּ עִי"ש מְתַבָּאָר שְׁדַעַת רַבְּנָן קַדִּישִׁי
הַנֶּ"ל לְהַקְּל לְהַאֲכִילָהּ בְּסְתָמָא (שְׁלֹא אַמְרָה צְרִיכָה אַנִי וְאִין חַבְּרוּתֵיהָ אוֹמְרוֹת שְׁאִינָה
צְרִיכָה): גַם בְּסִפְרָ הָאֲשַׁכּוֹל בְּהַלְכוֹת מִילָה ס' ל"ו (צד 114) הִבִּיא מְסַקְנַת הַש"ס
דְּנַהֲרְדְּעֵי אַמְרֵי שְׁלֹשָׁה שְׁבַעַה שְׁלֹשִׁים וְכו' וּבִיָּאָר דִּין הַשְּׁלֹשָׁה וְסִיָּים מְשַׁלְשָׁה עַד שְׁבַעַה
אַמְרָה אִינָה צְרִיכָה אִין מְחַלְלִין שְׁתַּקָּה מְחַלְלִין מְסַפֵּק וְכַתֵּב עַל זֶה הַגָּאוֹן נַחַל אֲשַׁכּוֹל
בְּס"ק ט' וְז"ל מְסַפֵּק כְּרַה"פ (פְּרוּב הַפּוֹסְקִים) וּבְשַׁלְחַן עֲרוּף ס' ש"ל לֹא פִּירֶשׁ בְּשַׁתְּקָה
וּבְסִי תרי"ז כְּתִב אַמְרָה צְרִיכָה מְחַלְלִין מְשַׁמַּע סְתָם לֹא וְזֶה נֶגֶד רֹב הַפּוֹסְקִים וְהַטּוֹר
בְּסִי ש"ל כְּתִב לְהַדְּיָא סְתָמָא מְחַלְלִין וְכֵן תַּמְיָהנִי עַל הַרַע"ב שְׁפִירֶשׁ לֹא אַמְרָה צְרִיכָה
אַנִי אִין מְחַלְלִין מְשַׁמַּע שְׁתַּקָּה אִין מְחַלְלִין נִגְרַר אַחַר לְשׁוֹן מֶר זוּטְרָא אַבְּל מְסַקְנָא
דְּנַהֲרְדְּעֵי דְּנִקָּא אַמְרָה אִינִי צְרִיכָה אִין מְחַלְלִין אַבְּל שְׁתַּקָּה מְחַלְלִין עכ"ל וְדַבְרֵי רַבִּינוּ

עוֹבְדֵי אֱלֹהִים הֵם בְּסוֹף פֶּרֶק מִפְּנֵי עֵי"ש וְצָרִיף לְעֵינַי בְּמִפְרָשִׁים אִם עֲמָדוֹ עַל דְּבָרֵי
הָרַע"ב עַל כָּל פְּנִים לְמַדְנֵוֹ שְׂדַעַת רַבֵּינוּ הָאֲשָׁפוֹל הִיא דְּבִסְתָמָא מְחַלְלִין וּמַעֲיֵד הַגְּאֹוֹן
נַחַל אֲשָׁפוֹל שְׁכֵן דַּעַת רַוֵּב הַפּוֹסְקוֹם וְגַם הָרַ שְׁבַח שֶׁל מִי בְּסוּגְיָא דְשַׁבַּת ד' קכ"ט פְּתַב
שְׁהַדִּין אֲמַת דְּגַם בְּסְתָמָא מְאָכִילִין וְכַתְּבֵי לִיזְשֵׁב לְשׁוֹן מְרֹן שְׁפַתְבֵּי אִם אֲמַרְהָ צָרִיכָה אֲנִי
מְאָכִילִין דְּנִקְטָה כִּי מִשׁוֹם סִיפָא דְמִכָּאֵן וְאֵילָף הָרִי הִיא כְּכֹל אָדָם עֵי"ש בְּדָף ר"ג וְכֹן פְּתַב
בְּסִפְרָא אִיסוּר וְהִתֵּר בְּדִין פִּיקוּס נֶפֶשׁ בְּכָלֵל ט"ו אוֹת ב' מְשַׁלְּשָׁה וְעַד שְׁבַעָה אִם אֲמַרְהָ
אֵינָה צָרִיכָה אֵינִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֵת הַשַּׁבַּת אֲבָל אִם שְׁתַּקָּה וְאֵינִי צָרִיף לֹאמַר אִם אֲמַרְהָ
צָרִיכָה אֲנִי מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֵת הַשַּׁבַּת עַכ"ל וּמִשְׁמַע וְדָאֵי דְכָל שְׁכֵן לְעַנְיָן עֵינְוֵי בְּיוֹם
הַפִּיפּוּרִים דְּבִשְׁתַּקָּה וְלֹא אֲמַרְהָ צָרִיכָה אֲנִי מְאָכִילִין אוֹתָהּ אֲמַנְם צָרִיף עֵיוֹן דְּבִאִיסוּר
וְהִתֵּר כָּלֵל ס' אוֹת ב' פְּתַב וְיִוְלְדַת וְכו' מְשַׁלְּשָׁה עַד שְׁבַעָה תְּלוֹי בְּאֲמַרְהָ צָרִיכָה אֲנִי עַכ"ל
וּמְדַלָּא פְּתַב תְּלוֹי בְּאֲמַרְהָ אֵינָה צָרִיכָה אֲנִי מוֹכַח דְּבִסְתָמָא אֵינִי מְאָכִילִין: וְרֵאִיתִי לְהַגְּאֹוֹן
אֲבַד"ק יוֹזַעֲפֶנְף בְּסִפְרוֹ סִפְרֵי הַחַיִּים בְּסִי' תְּרִי"ז סְעִיף ד' שְׂדַקְדָּק מְלִשׁוֹן מְרֹן (אִם אֲמַרְהָ
צָרִיכָה אֲנִי וְכו') דְּבִסְתָמָא אֵינִי מְאָכִילִין אוֹתָהּ וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַדְּגוּל מְרַבְּבָה שְׁהַקְשָׁה
הַפְּסָקִים אֲהַדְּדִי וְמָה שְׁתִּירֵץ דְּבִסִּי' תְּרִי"ז מִיִּירִי כְּשֶׁחֲבָרוּתִיהָ אוֹמְרוֹת אֵינָה צָרִיכָה וְכַתְּבֵי
עַל זֶה שֶׁהוּא דוֹסֵק וְלִכֹּן חִילְקֵי יָדַע בְּאֲוֹפֵן אַחַר דְּבַהֲהִיא דְּסִי' ש"ל דְּמִיִּירִי בְּדְּבָרִים
הַשְּׂיִיכִים לְיִוְלְדַת דוֹקָא לְעַנְיָן זֶה הוּא דְּמִסְתָּמָא מְחַלְלִין שְׁהַדְּבָרִים יְדוּעִים שְׁצָרִיכִים לְכָל
יִוְלְדַת וְאֲפִשֵׁר שֶׁהִיא בְּעַצְמָהּ אֵינָה מְרַגְּשַׁת שְׁצָרִיכָה לְאוֹתוֹ דְּבָר וְלִכֹּן כָּל שְׁלֹא אֲמַרְהָ
בְּפִירוּשׁ שְׁאֵינָה צָרִיכָה מִסְתָּמָא מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֲבָל לְעַנְיָן אֲכִילָה הָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר חוּלָה
וְעֵינְוֵי הָאֲכִילָה הִיא מְרַגְּשַׁת וְלִכֹּן דוֹקָא אִם אֲמַרְהָ צָרִיכָה מְאָכִילִין אוֹתָהּ וְלֹא בְּסְתָמָא
וְהֵאָרִיף לְהַכְרִיחַ וְלְהַסְבִּיר חִילּוּק זֶה וְהַעֲלָה כֹּן לְדִינָא דְיִוְלְדַת תּוֹף שְׁבַעָה כָּל שְׁלֹא אֲמַרְהָ
צָרִיכָה אֲנִי אֵינִי מְאָכִילִים אוֹתָהּ אֵלּוֹ תוֹרָף דְּב"ק וְהוּא שְׁלֹא כְּדְּבָרֵי רַבְּנָן קְדִישֵׁי הַנּוֹז"ל
וְאֵף שְׁלִפּוּם רִיקֵטָא דְּבָרֵיו נִרְאִים נְכוּנִים מְכֹל מְקוּם לְדִינָא אֲפִשֵׁר לְסַמְוֵה עַל דְּבָרֵי רַבְּנָן
קְדִישֵׁי הַנּוֹז"ל וּבְפִרְט שְׁנַמְצָא כֹּן מְפִנְרֵשׁ לְחַד מְקַמָּא רַבֵּינוּ בְּעַל הָאֲשָׁפוֹל כְּנֹז"ל וְהַשְּׂגָתִי
סִפְרֵי אֲרַחּוֹת חַיִּים הַחֲדָשׁ וְרֵאִיתִי בְּסִי' תְּרִי"ז אוֹת ד' שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַגְּאֹוֹנִים דְּגוּל מְרַבְּבָה
וְקָרְבֵן נִתְנָאֵל הַנּוֹז"ל בְּלִי חוּלְקֵי וְכַנְרָאָה אֵינִי אֲצַלּוֹ סִפְרֵי הַחַיִּים הַנּוֹז"ל מְדַלָּא הַזְּפִיר סְבָרְתוֹ:
וְכַתְּבֵי בְּסִפְרֵי קִנְיָן פִּירוֹת ד' ב"ן אוֹת ה' בְּשֵׁם הָרַב מוֹהֲרֵי"ךְ הוּבָא בְּס' צְרוּר הַפְּסָף סִי'
י"ג דָּאִם יְלָדָה דְּרָף מְשַׁל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּשַׁבּוּעַ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת וּבְיוֹם רַבִּיעִי הוּא יוֹם
הַפִּיפּוּרִים חֲשִׁיב יוֹם פִּיפּוּר תּוֹף שְׁלִשָׁה וְלֹא תַתְּעֵנָה כָּלֵל: וְדַע דְּמָה שְׁנִזְכָּר בְּדְּבָרֵי
הַפּוֹסְקִים בְּדִינִים אֵלּוֹ יִוְלְדַת לֹא דוֹקָא אֲלָא אֵף הַמְּפַלֵּת יֵשׁ לָהּ דִּין יִוְלְדַת לְעַנְיָן חִילּוּל
שַׁבַּת יוֹם הַפִּיפּוּרִים וְדוֹקָא שְׁהַפִּילָה לְאַחַר אַרְבַּעִים כֹּן פְּתַב הָרַב מִטָּה אֲשֶׁר בְּגִימּוּקֵי
עַל רַבֵּינוּ יְרוּחֵם בְּד' קכ"ב ע"ב בְּשֵׁם ס' גוּר אֲרִיָּה סִי' ש"ל וְסִי' תְּרִי"ז אַחַר זְמַן רַב גְּדַפְּס
סִפְרֵי אֲרַחּוֹת חַיִּים הַחֲדָשׁ לִידִידֵי הַגְּאֹוֹן אֲבַד"ק סַאֲפִינְקָא יצ"ו וְרֵאִיתִי בְּסִי' תְּרִי"ז אוֹת ד'
בְּהַגְּהָה מִיִּידֵי הַגְּאֹוֹן אֲבַד"ק בְּרַעְזָאֵן יצ"ו שְׁפַתְבֵּי בְּשֵׁם פְּתַבֵּי הָרַע"ק דְּבִמְפַלֵּת קוֹדֵם
הַזְּמַן שֶׁל לִינְדָה אֵינִי לְהַתִּיר תּוֹף שְׁלִשָׁה בְּאֲמַרְהָ שְׁאֵינִי צָרִיכָה וְדוֹקָא בְּיִוְלְדַת בְּזַמְנָה גַם
בְּאֲמַרְהָ אֵינָה צָרִיכָה מְאָכִילִין עַכ"ל וּלְפִי הַשְּׁעָרִתִי אֵינִי מְצוּי בְּעַקְדָּ סִפְרֵי הַסִּפְרֵי הַיְקָר
מִטָּה אֲשֶׁר הַנּוֹז"ל וְנִרְאָה דְּכֹדָאֵי הוּא לְסַמְוֵה עָלָיו כִּי הוּא רַב גְּדוֹל וּמְבַהֵק וְכָל שְׁכֵן שְׁפַתְבֵּי
כֹּן בְּשֵׁם הָרַב גוּר אֲרִיָּה גַם רֵאִיתִי שְׁהָרַב פְּחַד יִצְחָק בְּאוֹת הַיּוֹ"ד (בְּמַעְרַכַת יִוְלְדַת וְדִינִיהָ)
פְּתַב כֹּן מְדַעַת עַצְמוֹ (שְׁלֹא צִיָּין מִי בְּעַל דְּבָרִים כְּדָרְכּוֹ בְּקוֹדֵשׁ וְגַם שְׁפַתְבֵּי בְּלִשׁוֹן נִרְאָה

לו) וז"ל עוד נראה לי שהמפלת יש לה דין יולדת לענן זה וכן לענן שבת דהא תנו
בפרק בתרא דיומא עופרה שהריחה מאכילין אותה וכו' וכתבו רש"י וקר"ן והביאם מן
הבית יוסף דהמפלת בחזקת ספנה היא מיהו דוקא כשהפילה לאחר ארבעים יום דבתוך
ארבעים יום אין חוששין ללד וכן פסק ט"ד וב"י לקמן קצ"ד ס"ב עכ"ל והאמת שאף
שספר גור אריה על השלקן ערוף אין אצלי מכל מקום לפי מה שראיתי בספר אוצר
הספרים שהמחבר ספר גור אריה על השלקנות מניחם בשם גור אריה הלוי גאל והרגיל
בספר פחד יצחק יודע שבהרבה מקומות מביא וקורא בשם הרב גאל לפי אומר לי שהרב
פחד יצחק העתיק דברי הרב גור אריה כמות שהם ונשמט לציין המראה מקום ואם
האמת הוא פן נמצא דהרב פחד יצחק לאו סברא דנפשיה קאמר מכל מקום יש לסמוך
על הרב גור אריה בפרט שהרבנים מטה אשר ופחד יצחק אשר ראו דב"ק ולא ערערו
על דבריו מוכח קצת דנקטי אינהו נמי הכי: ב) אשה שישבה על המשבר אף שעדיין לא
ילדה דינה כדין יולדת תוך שלשה ימים ולא תתענה כלל ואף דלא כתבו פן הפוסקים
בפירוש לענן יום הפיפורים מכל מקום יש ללמוד פן ממה שכתבו בסי' ש"ל ס"ג לענן
חילול שבת שהרי השוו הפוסקים יום פיפור לשבת לענן יולדת בשלשה ושבעה
ושלשים כנ"ל ברור וכן הוריתי הלכה למעשה ובפרט בהיות שהמילדת והנשים היו
אומרות שצריכה לאכול כדי שתתחזק לסבול חבלי יולדת ללדת בריחון פן כתב הרב
מאמר מרדכי סי' תרי"ז סק"ג ובספר מטה אפרים סי' תרי"ז ס"ד באגף למטה כתב
בתולה דלהאכילה ביום פיפור דינה כיוולדת לענן שבת וסיים ומכל מקום נראה דבימים
אלו מתחילין משעת לידה ממש ולא עיינתי עדיין בזה עכ"ל ולפי הנראה יש לסמוך על
פשיטות המאמר מרדכי הנ"ל שהורה פן הלכה למעשה דנדאי יש לומר דמה שלא כתבו
הפוסקים בפירוש לענן יום פיפור הוא משום דסמכו על המוכן דאם לגבי חילול שבת
החמורה חשיבה יולדת כל שפן לענן איסור יום הפיפורים דקיל לגבי שבת: ג) לענן
יולדת דקיימא לן דתוך שלשה ימים לא תתענה כלל וכו' פמבואר בסי' תרי"ז וכתב מן
דימים אלו אין מונין אותם מעת לעת כתב הגאון ישועות יעקב דאין דין זה מוכרח ורבים
מהקדמונים חולקים על זה ומקור הדברים בעירובין ד' ס"ז בהוא ינוקא דאישתפיה
חמימיה וכו' ועוד עובדא שנית שם ד' ס"ח ואמרינן אי צריף לאמיה ניהום ליה אגב
אמיה וכתבו התוספות דעובדא השני' הנה דליפא נכרי והיה צריף על ידי ישראל ועל
פרחין דסברי דהני שבעה יומי בעינן מעת לעת שהרי המילה היא בשמיני ולא מהני אף
אם אמרה צריכה אני ולומר דאיירי שאמו חולה בחולי שיש בה ספנה מאי קאמר
נישפילה לאמיה נישפילה לרופא אם צריכה דהינו אם היא חולה שיש בה ספנה וכן
כתב הריטב"א שם להדיא ובמסכת גטין ד' ז' (ד' ח' ע"ב ד"ה אע"ג) כתבו באמת דאיירי
על ידי נכרי וכתבו דדוחק לומר דבעינן מעת לעת וכאן לא עברו עדיין שבעה ימים מעת
לעת מבואר מדבריהם דבעינן מעת לעת אלא שכתבו שדוחק לומר דעדיין לא עברו מעת
לעת ואין פונתם לומר שדוחק לומר דבעינן מעת לעת דאין שייך בזה ענן דוחק לומר
דהרי דינא הוא או דבעינן מעת לעת או דלא בעינן אלא ודאי פונתם פיון דבעינן מעת
לעת נוכל לומר דהך עובדא איירי שלא עברו מעת לעת לזה כתבו שדוחק לאוקומי שלא
עברו מעת לעת והתרומת הדשן לא הבין פן לשון התוספות ולכן עשה מחלוקת בין
תוספות להרא"ש שכתב להדיא בפרק מרובה סי' ט"ו דהני ימים דיוולדת לענן שבת

בְּעֵינֵינוּ מַעַת לַעַת וְלִדְעָתִי גַם הַתּוֹסֵפוֹת מוֹדִים לְהֵרָא"ש וְאֲנִי תָמָּה עַל הַשְּׁלֶחַן עָרוּף
שֶׁהַשְּׂמִיט דַּעַת הַחֹלְקִים וְכִינּוּן דְּסַפֵּק נִפְשׁוֹת לְהַקְלֵל נִיזְוֵל לְקוֹלָא בְּזָה וְהֶאֱרַכְתִּי מֵאֵד
בְּמַעֲשֵׂה שְׂבָא לְיָדֵי בְּיֹלְדֵת תּוֹף שְׁלִישֵׁה שְׁהֵימָה חוֹלָה קִצַּת לְהַקְלֵל לִיתְנוּ לָהּ עַל כָּל פְּנִימִים
פְּחוֹת פְּחוֹת מְפִשְׁעוֹר וְשָׁלֵא כְּדַבְּרֵי הַשְּׁלֶחַן עָרוּף אִף שְׂאֲנִי תְּמִיד מִיֵּרְאֵי הוֹרָאָה וּבַפְּרִט
נֶגֶד הַמְּשִׁבִיר (מָרְן) מְּכַל מְּקוֹם לְחֹמֶר פְּיָקוֹחַ נִפְּשׁ הִיקְלַתִּי וְהִסְכִּימוּ עִמִּי חֲכָמֵי הָעִיר
עַכ"ל וְכֵן פָּתַב בְּסִי' ש"ל אוֹת ב' לְעַנְּנוּ יוֹלְדֵת לְחַלֵּל עָלֶיהָ אֵת הַשְּׂבָת וּדְבָרָיו שֵׁם הֵם
קִיצוֹר מִדְּבָרָיו שְׂבָסִי' תְּרִי"ז וְכַתֵּב שֶׁהֵדִין שָׁנָה בֵּין לְעַנְּנוּ חִילוּל שְׂבָת וּבֵין לְעַנְּנוּ יוֹם
הַכְּפוּרִים עֵינֵינוּ שֵׁם וְכֵן פָּתַב הַגָּאוֹן בְּכַלְפֵּלָא חֲרִיפְתָּא עַל דְּבָרֵי הָרָא"ש שֶׁבַּפְּרָק מְרֻנְבָּה
סִי' ט"ו דְּשׁוּיִם הֵם שְׂבָת יוֹם הַכְּפוּרִים וְכַתֵּב שְׂמִפְּנֵי שְׁנַעְלָם מְעֵינֵי מָרְן הַבֵּית יוֹסֵף
(בְּהִיּוֹתוֹ עָסוּק בְּהַלְכוֹת שְׂבָת) תְּשׁוּבַת הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן (שֶׁהֵבִיא בְּבֵית יוֹסֵף סִי' תְּרִי"ז)
לְכֵן לֹא פִּירֵשׁ שֵׁם דָּאִין מוֹנִים יָמִים אֵלּוּ מַעַת לַעַת וּקִצַּת נִרְאָה שְׁנוּטָה דַּעַתוֹ כֵּן עֵינֵינוּ:
וְהִנֵּה מָה שְׂפָתַב הַגָּאוֹן יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּתַחֲזִילַת דְּבָרָיו דֶּהַתּוֹסֵפוֹת סוֹבְרִים דַּעֲוֹבְדָא הַשְּׁנִי'
שְׂבַּפְּרָק הֵדֵר ד' ס"ח ע"א בְּיִנּוּקָא דְּאִישְׁתְּפִיף חֲמִימִיָּה וְכו' בְּדַלִּיפָא נְכָרִי וְהִנֵּה צָרִיף
לְהֵבִיא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְכו' וּמִזָּה הַכְּרִיחַ דְּסָבְרִי דְּבַעֲיָנוּ מַעַת לַעַת וְכו' הִנֵּה לֹא גִילָה אֵיזָה
מְּקוֹם דְּבָרֵי הַתּוֹסֵפוֹת וּמוֹכֵן שְׂאִין כְּנֻנְתוֹ עַל דְּבָרֵיהֶם שְׂבַּגְטִין שְׂאֵחַר כְּףֵי הֵבִיאָם וְהַתּוֹסֵפוֹת
בַּפְּרָק מְרֻנְבָּה ד' פ' ע"ב (בְּד"ה אוֹמֵר) כְּתָבוּ דְּלִסְפָּרִים דְּלֹא גָרְסִי הֵתָם עַל יְדֵי נְכָרִי נוֹכַל
וּמֵר דַּעַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְתוֹף שְׂבָעָה דְּמַחְלָלִין עָלֶיהָ וְכו' וְכַתֵּב שֵׁם הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"א שְׂפֻנְתָּם
לְמָה שְׂמִפְּרָשׁ בְּדַבְּרֵי הָרָא"ש שֵׁם דְּתוֹף שְׂבָעָה מַעַת לַעַת מַחְלָלִין עַל חִיָּה וּמַתְּבָאֵר אִם
כֵּן שְׂדַעַת הַתּוֹסֵפוֹת שֵׁם דְּבַעֲיָנוּ מַעַת לַעַת וְאִם לְדַבְּרֵיהֶם נִתְּכֻנּוּן הַגָּאוֹן יֵשׁ לוֹ תְּנָא דְּמַסִּיעַ
מֵר נִיְהוּ הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"א שְׂפִירֵשׁ כֵּן בְּכֻנְתָּם וּבְחִידוּשֵׁי הָרִיטְב"א לְעִירוּבֵין בַּפְּרָק הֵדֵר
ד' ס"ח ע"א שְׂצִיָּין בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב (שְׂכַתֵּב לְהֵדְיָ דְּהִנֵּי שְׂבָעָה דְּחִיָּה מַעַת לַעַת הֵם) רְאִיתִי
שְׂכַתֵּב כֵּן בְּשֵׁם הַתּוֹסֵפוֹת וּבְתוֹסֵפוֹת בְּעִירוּבֵין לֹא דְּבָרוּ בְּזָה רַק כְּתָבוּ שְׂפִירֵשׁוּ בְּגִטִּין ד'
ח' וְאִם כֵּן מוֹכַח דְּהָרִיטְב"א הֵבִין בְּכֻנְתָּ הַתּוֹסֵפוֹת דְּגִטִּין דְּסָבְרִי דְּמַנִּינּוּ מַעַת לַעַת וְאִם
כֵּן בְּהַכְּרַח לֹמֵר שְׂהֵבִין (הָרִיטְב"א) בְּמָה שְׂכַתְבוּ וְדוֹחַק לֹמֵר וְכו' דְּלֹא עַל הֵדִין דְּמַעַת
לַעַת הוּא אֵלָּא אִמָּאי דְּנִימָא דֶּהֱוָא עֲוֹבְדָא תּוֹף שְׂבָעָה מַעַת לַעַת הֵוָא וְכַדְפִּירֵשׁ דְּבָרֵיהֶם
הַגָּאוֹן יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב וְאִף אִם נֹאמֵר שְׂמָה שְׂכַתֵּב הָרִיטְב"א בְּשֵׁם הַתּוֹסֵפוֹת אִין כְּנֻנְתוֹ עַל
דְּבָרֵיהֶם שְׂבַּפְּרָק קִמָּא דְּגִטִּין הַנִּל"ל אֵלָּא שְׂכַתְבוּ כֵּן בְּמְקוֹם אַחַר עַל כָּל פְּנִימִים כֵּינּוּן
שְׂהָרִיטְב"א מַעִיד בְּגִדְלוֹ שְׂכֵן דַּעַת הַתּוֹסֵפוֹת יִהְיֶה בְּאִיזָה מְּקוֹם שִׁיְהִיָּה כְּףֵי הִיא חוֹבְתֵינוּ
לְהַשׁוּוֹת דְּבָרֵיהֶם וְלֹמֵר שְׂגַם בַּפְּרָק קִמָּא דְּגִטִּין סָבְרִי הָכִי וְלֹא נִימָא דְּפִלְג"ן בְּהַדְּיָהוּ
וּדְבָרֵיהֶם בְּשִׁמִּי הַמְּקוֹמוֹת סֵתְרָא"י נִיְגָהוּ וְאֲנִי הֵדֵל מְּצִאתִי עוֹד שְׂבַחֲזִדוּשֵׁי הָרִיטְב"א
בַּפְּרָק ר' אֵלִיעֶזֶר דְּמִילָה ד' ק"ל ע"ב (בְּסוּף ד"ה כְּשֵׁם שְׂאִין מְּבִיאִין אוֹתוֹ) כְּתַב בְּתַחֲזִילָה
לְהַכְּרִיחַ דַּעֲוֹבְדָא דֶּהֱוָא יְנוּקָא עַל יְדֵי נְכָרִי קְאָמֵר דְּאִיף אֶפְשָׁר עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְהָא אַחַר
שְׂבָעָה הִנֵּה וְדַחָה וְנ"ל וְאִי מְּהָא לֹא אִירָא דְּמַשְׁמַע דְּהִנֵּי שְׁלִישֵׁה שְׂבָעָה וְשְׁלִישִׁים מַעַת
לַעַת נִיְגָהוּ וְהִילְכְּףֵי לֹא מַשְׂכַּחַת (נִרְאָה דְּחִיבַת לֹא הוּא בְּטָעוֹת הַדְּפוּס וְצָרִיף לְהִיּוֹת הִילְכְּףֵי
מַשְׂכַּחַת) לָהּ מִילָה בְּשַׁבְּעֵי שְׁלָה וְכַגוֹן שְׁנוּלַד בְּעָרַב עַכ"ל הָרִי מְּפֻרְשׁ גַּם כָּאֵן דַּעַת
הָרִיטְב"א דְּמַנִּינּוּ הִנֵּי יוֹמֵי מַעַת לַעַת: וְהַגָּאוֹן מוֹהֲרָאנ"ח בְּחֻלְקֵי שְׁנֵי וּבְסִפְּרֵי מִיָּם עֲמוּקִים)
בְּסוּף סִי' ל"ח אַחַר שְׂנַשְׂא וְנָתַן בְּהוֹרָאָת הָרִשְׁב"ץ בְּמִילָה שְׁלֵא בְּזַמְנָה שְׂאִין לְמוּלוֹ
בְּחִמִּישֵׁי בְּשַׁבָּת מְּשׁוּם שְׂנַרְאָה כְּמַתְּנָה לְחַלֵּל אֵת הַשְּׂבָת וְרָצָה לֹמֵר שְׂלִפִי סָבְרָא זֹו גַּם

ביום רביעי בשבת יאסר כמו שאסור להפליג בספינה מרביעי בשבת מטעם זה שגנראה כמתנה לחלל את השבת ודחה זה דלא דמי לדין ההפלגה וכו' ושוב פתב ומכל מקום עדיין יש לדקדק שאין גימול לרביעי משום דכי נקטת שלשה ימים מעת לעת אין משלימין לו שלשה עד יום שבת בפוקר ונמצא בכל ליל שבת עדיין הוא בכלל הספנה ושייך הכא נמי כמתנה לחלל השבת ואף על פי שיש לספק אי מגינן הנה שלשה ימים מעת לעת או לא מפל מקום אית לן למיזל לחומרא וכל שכן דבפרק הערל דיום א' של תינוק חשבינן מעת לעת ובפרק קמא דגטין נראה מדברי התוספות דלא חשבינן מעת לעת והרא"ש נראה דפליג עליוהו בפרק מרובה גם התרומת הדשן נסתפק בניה תוך שלשה ימים לענין אכילה ביום כפור אם מונין מעת לעת עכ"ל ומתבאר שגם הוא הבין מדברי התוספות בגטין כמו שהבין רבינו התרומת הדשן דהדוחק קאי אלומר דבעינו מעת לעת ולכן יחס בדעתם דלא חשבינן מעת לעת ועם שכתב בלשון נראה והיה אפשר שאומר פן כמסתפק לפי שעלה בדעתו שיש לפרש דבריהם כמו שפירש הגאון ישועות יעקב אבל הרי גם על הרא"ש כתב בלשון נראה אף שבדברי הרא"ש מפני דמונין מעת לעת ובאמת שדברי הגאון ישועות יעקב נראין בכונת התוספות כמו שהכריח ממטבע הלשון שאין שייך בזה לומר שהוא דוחק דהא דינא הוא או דמגינן מעת לעת או דלא מגינן והיה להם לומר ולא מסתברא למימר דהני שבועה ימים מעת לעת מגינן והוא עובדא הנה תוך שבועה של מעת לעת דמלשון זה היה מוכן שאין דעתם נוחה לומר דמגינן הני יומי מעת לעת (או משום דפשיטא להו איפכא דלא מגינן מעת לעת או משום דלא ברירא להו האי דינא אי מגינן מעת לעת או לא) אלא נדאי הדוחק הוא לאוקמי ההוא עובדא דבתוך מעת לעת הנאי אבל הא פשיטא להו דהני יומי מעת לעת מגינן להו: ולא תעזוב נפשי לשאו"ל במה שכתב הרב מהראנ"ח דכיון דאיפכא ספיקא אי מגינן הני יומי מעת לעת או לא אית לן למיזל לחומרא לאסור למול גם ברביעי משום שגנראה כמתנה לחלל את השבת דלפום ריהטא משמע דהא דאסרינן משום שגנראה כמתנה לחלל את השבת אינו אלא מדרבנן ואי הכי פי מספקא לן איבעי לן למיזל לקולא פכל ספק בדרבנן דנקטינן לקולא:.

והנה בשו"ת הרב מוהראנ"ח הנ"ל פתב הרב המעתיק בסיום התשובה עכ"ן פתוב ופתרונו עד פאן נמצא פתוב ואין רגיל לכתוב פן בכל התשובות ובמקומות שכותב פן כנראה להורות נתן שגנראה לו מתוך כתבי הרב המחבר שלא סיים דברי תשובתו (אף דמר ניהו רבה חתים בה) והיה פתוב עוד ולא נמצא הסיום ואם האמת הוא כהשערתו יש לומר דבמסקנתו הסכים למה שמפניו בדברי הרא"ש ולא סמך על מה שגנראה מדברי התוספות שהרי כתב שבדברי הרא"ש אמרינן בפרק הערל דיום א' של תינוק חשבינן מעת לעת (ויש איזה טעות סופר) וכונתו לפי הנראה למאי דאמרינן התם בדר ע"א סוף עמוד א' גבי תינוק חולה שחלצתו חמה שנותנים לו פל שבועה דאלו השבועה מונים מעת לעת ואף דבפרק ר' אליעזר דמילה ד' קל"ז ע"א איבעיא לן באלו השבועה אי בעינן מעת לעת ולא איפשיטא כתב הרי"ף דאיפשיטא דמונין מעת לעת ופירש ה"ן כונתו דאיפשיטא בפרק הערל והרא"ש סובר דלא איפשיטא ומכל מקום פניו דספק נפשות הוא יתבינן ליה מעת לעת ובספר האשכול בהלכות מילה סי' ל"ה (צד 110) הביא הסוגיא דפרק הערל וסיים והני שבועה ימים מעת לעת ניהו כדמסיק שם וכן פתב

בהלכות גדולות נרב אָחא וּבְנַחַל אֲשָׁכּוּל שֵׁם הֵבִיא מַה שֶּׁכָּתַב הָרֵא"ש דְּלֹא אֵיפְשִׁיטָא
הַבְּעִיָא וּסְפֵק נְפֻשׁוֹת לְהַקֵּל וְגַם מַה שֶּׁכָּתַב הָר"ן בְּדַעַת הָרֵי"ף (שֶׁכָּתַב דְּאֵיפְשִׁיטָא הַבְּעִיָא)
וְסִיּוּמִים וּמִצְאָתִי בְּהֵלְכוֹת גְּדוּלוֹת דְּגֵרִיס אָמַר שְׂמוּאֵל נוֹתְנִים לוֹ שְׁבַעַה יָמִים מֵעַת לַעַת
לְהִבְרֹתוֹ אֵינִי וְהָא תְּנִי יוֹם הַבְּרָאָתוֹ פִּיּוֹם הַנִּלְדוֹ מֵאִי לֹא דְלֹא בְּעֵינָן מֵעַת לַעַת לֹא עֲדִיף
יוֹם הַבְּרָאָתוֹ וְכוּ' וְכֵן נִרְאֶה גֵירְסַת הַשְּׂאֵלְתוֹת פְּרֻשַׁת אַחְרֵי (שְׂאֵלְתָא צ"ג) לְכַף הֵבִיא
רַבִּינוּ כָּאֵן הֵלְכוֹת גְּדוּלוֹת נְרַב אָחָא עַכ"ל וְהָאֲרִיכוּ הַגְּאוּנִים בְּשְׂאֵילַת שְׁלוֹם וְהַעֲמֵק שְׂאֵלָה
עַל דְּבָרֵי הַשְּׂאֵלְתוֹת אֵיךְ הֵיטָה גֵירְסַתוֹ בְּש"ס בְּזָה עִי"ש וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֹא זָכְרוּ שְׁלֻשַׁת
הָרוּעִים הַנ"ל דְּהַסְמ"ג בְּעֵשִׂין כ"ח הֵבִיא מֵימְרָא דְשְׂמוּאֵל וְגֵרִיס בְּהַ מֵעַת לַעַת פְּגִירְסַת
בְּעַל הֵלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְכִבְר קַדָּם בְּזָה הֵרַב שְׁבַת שֶׁל מִי בְּסוּגְיָא דְשַׁבַּת ד' קל"ז עֵינָן שֵׁם
וְעַל מַה שֶּׁתָּמָה הַגְּאוּן קָרַב וְנִתְנָאֵל עַל מַה שֶּׁכָּתַב הָר"ן דְּאֵיפְשִׁיטָא הַבְּעִיָא בְּפֶרֶק הָעֶרֶל
דְּלִשְׂאָר שִׁינוּיֵי דְשְׂאָר אַמּוּרָאֵי בְּתַרְאֵי דְמוֹקְמֵי לְבְרִייתָא בְּמִילֵי אַחְרֵינֵי לִיכָּא פְּשִׁיטוּתָא
יָפָה הַשִּׁיב הֵרַב שְׁבַת שֶׁל מִי בְּסוּגְיָא הֵיחָא (בְּדַפֵּי הַסְפָּר ד' רכ"ז סוּף ע"ב) דְּאֵין פְּנִינַת
הָר"ן דְּנִפְשֻׁטָה הַבְּעִיָא מְבַרְיִיתָא דְלִנְדָא רַק פְּנִינַתוֹ מִדְּמִשְׁנֵי הָתָם סְתָמָא דְתַלְמוּדָא בְּעֵינָן
מֵעַת לַעַת שְׁמַעֵינָן דְּהִכִּי נִקִּיט הַש"ס וְהֵינָנו דְּנִפְשֻׁטָה הַבְּעִיָא וְכֵן פְּתַב דִּידֵי הַגְּאוּן אַבְד"ק
רְאָקִישְׂאָק יצ"ו בְּסִפְרוֹ שְׁפַת אֲמַת (בִּיאוּר עַל סִפְר הֵלְכוֹת גְּדוּלוֹת) בְּהֵלְכוֹת מִילָה שְׁבַסוּף
מִסְכַּת שְׁבַת עֵינָן שֵׁם (נַחְזוֹר לְעִיקְרָא דְדִינָא דְשַׁבַּעַה יָמִים דְּתִינוּק): הִנֵּה מְפֹרֵשׁ שְׂדַעַת
הָרֵאשׁוּנִים הֵלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְהַשְּׂאֵלְתוֹת וְסִפְר הָאֲשָׁכּוּל דְּבַעֵינָן מֵעַת לַעַת לְהִבְרֹתוֹ וְכֵן
פְּסָקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים דְּמוֹנִים מֵעַת לַעַת וְכִנְנַת הֵרַב מוֹהֲרָאנ"ח לְהוֹכִיחַ מִזָּה דְדָבָר הַתְּלוּי
בְּבְרִיאוֹת אֵינּוּ מִסְפִּיק הַזְּמַן שֶׁנִּתְּנוּ בּוֹ חֻכְמִים אֲלֵא אִם כֵּן הוּא מֵעַת לַעַת וְאִם כֵּן גַּם
בִּיּוֹלְדַת שְׁפֻטָרוֹ אוֹתָהּ וְהִקְיָלוּ בְּהַ מַחְמַת חֲלִישׁוֹת גּוֹפָה בְּשִׁלְשָׁה וּבְשַׁבַּעַה וּבְשִׁלְשִׁים כְּוֹלָם
הֵם מֵעַת לַעַת כֵּן נִרְאֶה פְּנִינַת הֵרַב מוֹהֲרָאנ"ח וְהִיא רְאִיָה בְּרוּרָה לְדַעַתִּי הַקְּצָרָה וְהִנֵּה אֲמַת
דְּרַבִּינוּ הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן כְּבָר נִרְגַּשׁ מִזָּה שְׁהָרֵי פְּתַב וְאַף עַל גַּב דְּבִפְרָק הָעֶרֶל פּוֹסֵק דְּיוֹם
הַבְּרָאָתוֹ שֶׁל תִּינוּק בְּעֵינָן מֵעַת לַעַת אֲלֵמָא מִיַּד דְּהַבְּרָאָת הַגּוֹף בְּעֵינָן מֵעַת לַעַת יֵשׁ לוֹמַר
דִּישׁ חִילּוּק בֵּין חוּלֵי הַגּוֹף מַחְמַת לִידָה לְחוּלֵי הַגּוֹף דְּעֲלָמָא עַכ"ל: אֲמַנְם לְהֵרַב מוֹהֲרָאנ"ח
נִרְאֶה לוֹ דּוֹחֵק כְּמוֹ שֶׁהוּא הָאֲמַת שְׂאֵם הֵיּוּ אוֹמְרִים בְּש"ס בְּפִירוּשׁ בְּדִין יוֹלְדַת דְּלֹא מְנִינָן
מֵעַת לַעַת כִּי הִנֵּה קִשְׂיָא לָן מֵהֵיחָא דְתִינוּק הֵינּוּ מְוַכְרְחִים לוֹמַר דִּישׁ חִילּוּק בֵּין הַחוּלִים
כְּדָאֵמַר מַר הֵרַב תְּרוּמַת הַדְּשָׁן אֲבָל כֵּינָן שְׁלֹא נִמְצָא זֶה מְפֹרֵשׁ בְּש"ס דְּאֵין מוֹנִין לְיוֹלְדַת
מֵעַת לַעַת מִסְתָּמָא יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר דְּחוּלֵי הַבָּא מַחְמַת לִידָה הָרֵי הוּא כְּחוּלֵי הַבָּא מְעֲלָמָא
וּמוֹנִין מֵעַת לַעַת וְכָל שְׁלֹא יִדְעֵנוּ אֵיזָה טַעַם וְסִבְרָא נְכוֹנָה לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאִים הַדַּעַת נוֹתְנַת
שְׂהֵם שְׂוִים וְיִלְמַד סְתוּם (יּוֹלְדַת) מִן הַמְּפֹרֵשׁ (תִּינוּק) וּמְנִינָן מֵעַת לַעַת בְּתַרְנוּיָהּ וְאִם
כֵּן לֹא נִפְלֵאת לוֹמַר שְׁמַסְקַנַּת רַבִּינוּ מוֹהֲרָאנ"ח הֵיטָה כְּפִי מַה שֶּׁנִּרְאֶה לוֹ מִדְּבָרֵי הָרֵא"ש
בְּפֶרֶק מְרוּבָה דְּמְנִינָן מֵעַת לַעַת לְפּוֹם מֵאִי דְמִשְׁמַע לִיהַ דְּדִין הַיּוֹלְדַת שְׁנֵה לְדִין הַתִּינוּק
שְׁחֻלְצָתוֹ חֲמָה שְׂדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים דְּמְנִינָן לִיהַ שְׁבַעַה מֵעַת לַעַת כְּנז"ל וְאַף אִם נֹאמַר
שְׁלֹא דָבָר עוֹד מִרְן מוֹהֲרָאנ"ח בְּזָה וְאֵין לָנוּ אֲלֵא מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסִפְר מְכָל מְקוּם נִרְאֶה
דְּאִית לָן לְמִיזֵל לְקוּלָא בְּדִין הַיּוֹלְדַת לְמַנּוֹת לָהּ מֵעַת לַעַת שְׁכִבְר פְּתַבְתִּי עֲדוּת נְאֻמְנָה
מִגְּדוּל בְּדוּרוֹ הָרִיטְב"א בְּחִידוּשָׁיו לְעִירוּבִין שְׁהַתּוֹסְפוֹת סוּבְרִים כֵּן וְכֵן הִיא דַּעַתוֹ וְכֵינָן
שְׁהַתּוֹסְפוֹת וְהָרֵא"ש וְהָרִיטְב"א סוּבְרִים כֵּן וְהַדְּבָר נוֹגַע לְסִפְק נְפֻשׁוֹת נִרְאֶה בְּרוּר שִׁישׁ
לְפָסוּק כֵּן לְכָל הַפְּחוֹת בְּאִשָּׁה שֶׁהִיא חוּלָה קָצַת כְּהוֹרָאָת הַגְּאוּן יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב הֵן אֲמַת

דְּרַבֵּינוּ הַתְּרוּמַת הַדֵּשֶׁן כְּתוּב בְּסוֹף הַתְּשׁוּבָה דָּאָף דְּבַעְלָמָא בְּפִלּוּגְתָּא דְּרַבְּנוֹתָא פּוֹסְקִים
לְהַקְל מִשּׁוּם סַפֵּק בְּפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ שְׂאֵנִי הֵכָא דְהַאשִׁיר"י לֹא כְּתוּב כֵּן אֱלָא כְּדִי לִיְיָשֵׁב דַּעַת
הַהֲלָכוֹת גְּדוּלוֹת וְאֵהָא פְּלִיג רַב אֶלְפָּס וּר"י וְקִיָּמָא לֹן כְּרַב אֶלְפָּס הֵיכָא שְׂאֵין הַתּוֹסְפוֹת
חוֹלְקִים וְהֵכָא הַתּוֹסְפוֹת מְסִייעֵי וְכו' אֵלּוּ תוֹרָף דַּב"ק הֲרִי שְׂבִיָּאָר שְׂאֵין אוֹמְרִים בְּזַה סַפֵּק
פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ לְהַקְל וְשִׁגְמַת הָרָא"ש לֹא כְּתוּב כֵּן אֱלָא אֵלִיבָא דְהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וַיִּתְּכֹן שְׂמִפְנֵי
זֶה כְּתוּב הֲרַב מֵהַרְאנ"ח שְׂנִרְאָה מִדְּבַרֵי הָרָא"ש דְּמוֹנִים מַעַת לַעַת וְלֹא כְּתוּב שְׂמִפְּנֵי
בְּדַבְּרֵי הָרָא"ש מִשּׁוּם שְׂיֵשׁ לֹמֵר דְּאֵלִיבָא דְהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת קְאָמֵר וְלִיהֵא לֹא סְבִירָא לִיהֵא
וְאִם כֵּן גַּם מִדְּבַרֵי הָרִיטְב"א אֵין הֲכַרְח דְּנִקִּיט הֲכִי שְׂהַרִי לִיְיָשֵׁב דְּבַרֵי בַעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת
הוּא שְׂפִתְבַּת כֵּן כְּמוֹ שְׂיִרְאָה הָרוּאָה וּמִזְהֵא יֵשׁ לְהַעִיר עַל הַגְּאוּן יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב שְׂפִתְבַּת שְׂבַעַל
תְּרוּמַת הַדֵּשֶׁן עֲשֵׂה מַחְלֻקַּת בֵּין הָרָא"ש שְׂפִתְבַּת לְהַדְיָא דְּמוֹנִים מַעַת לַעַת וּבֵין הַתּוֹסְפוֹת
דְּגִטִּין וְכו' וְלִיתָא אֱלָא גַם הַתּוֹסְפוֹת דְּגִטִּין מוֹדוֹ לְהָרָא"ש וְכו' וְכִיּוֹן דְּסַפֵּק נֶפֶשׁוֹת אֲזַלִּין
לְקוּלָא וְכו' אֵלּוּ תוֹרָף דְּבַרֵי וְכָל זֶה נִדְחָה קְרִינֵן לֵה לְפִי דְּבַרֵי הַתְּרוּמַת הַדֵּשֶׁן הַגְּ"ל שְׂהַרִי
לְדִידֵיהֵא גַם הָרָא"ש סוֹבֵר כֶּהַתּוֹסְפוֹת (לְפִי הַבְּנֵתוֹ בְּדַבְּרֵיהֶם) דְּאֵין מוֹנִין מַעַת לַעַת וְלֹא
כְּתוּב דְּמוֹנִים מַעַת לַעַת אֱלָא אֵלִיבָא דְהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וּבִיָּאָר גַּם כֵּן דְּאֵין שְׂיֵיף לֹמֵר בְּזַה
סַפֵּק בְּפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ לְהַקְל אֲמַנְם הָאָמַת הוּא שְׂכָל דְּבַרֵי רַבֵּינוּ הַתְּרוּמַת הַדֵּשֶׁן בְּזַה הֵם
דְּחוּקִים בְּמַחֲלֵל כְּבוֹד קְדוּשָׁתוֹ שְׂאֵם הָרָא"ש לֹא הֵיךְ סוֹבֵר שְׂהַדִּין הוּא דְּבַעֲיָנֵן מַעַת לַעַת
הֵיךְ לוֹ לְכַתּוּב שְׂהַרְבַּ הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת סוֹבֵר דְּהֵי שְׂלִשָּׁה וְשַׁבְּעָה מַעַת לַעַת גִּינְהוּ וְהֵיךְ
מִיְשַׁתְּמַע דְּרַק אֵלִיבָא דְּבַעַל הַהֲלָכוֹת הוּא דְּקָאֵמֵר וְלִיהֵא לֹא סְבִירָא לִיהֵא אֱלָא וְדָאִי מוֹכַח
שְׂפִנְתּוֹ שְׂכֵן הַדִּין פְּשוּט וּבְרִיר דְּמוֹנִים מַעַת לַעַת וְאֲתִי שְׂפִיר פֶּסֶק דִּינוֹ שֶׁל הַגְּאוּן יִשׁוּעוֹת
יַעֲקֹב לְהַקְל בְּאִשָּׁה שְׂחוּלָה קֶצֶת כְּנו"ל: וְאוּמֵר אֲנִי הַדֵּל בְּהוֹרְמְנוּתִיהֵא דְּרַבֵּינוּ הַתְּרוּמַת
הַדֵּשֶׁן שְׂמָה שְׂפִתְבַּת כֵּן אֵלִיבָא דְהָרָא"ש הֵא גְּרָמָא לִיהֵא לְמַר לְפִי שְׂלֹא רְאָה דְּבַרֵי הָרָא"ש
בְּתְשׁוּבָה פֶּלֶל כ"ו ס' ג' (אֵהֵיךְ אֵעוּבְדָא שְׂנִיָּה שְׂבַפְרַק הַדֵּר הַגְּ"ל דְּאֲמַרִּין גִּישְׂיִילָה
לְאִמְיָה אִי צְרִיכָה לִיחִים לִיהֵא אֲגַב אִימְיָה) וְנ"ל פִּירֵשׁ רַש"י דְּאִי אֲפִשֵׁר עַל יַד יִשְׂרָאֵל
דְּאֲמַרִּין חֵיה מְשַׁבְּעָה עַד שְׂלִשִׁים אֲפִילוֹ אֲמַרְהָ צְרִיכָה אֲנִי אֵין מַחְלִין עֲלֵיהֵא אֵת הַשְּׂבַת
אֲבָל עוֹשִׁין לֵה עַל יְדֵי אַרְמָאִי וְאֲפִילוֹ אִם תִּמְצָא לֹמֵר דְּמִשְׂפַּחַת לֵה דְּבִיּוֹם הַמִּילָה הָנִי
תוֹף שְׂבַעָה מִשּׁוּם דְּשַׁבְּעָה שֶׁל חֵיה מְנִינֵן לֵה מַעַת לַעַת כְּדְאֲמַרִּין בְּרִישׁ פֶּרַק הָעֶרֶל (ד' ע"א)
דְּקִטְוֵן שְׂחַלְצָתוֹ חֲמָה נוֹתְנִים לוֹ שְׂבַעָה יָמִים לְהַבְּרוּתוֹ אֲפִילוֹ הֲכִי אִי אֲפִשֵׁר לֹמֵר
דְּנִיחִים לֵה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל וְכו' דְּאִי עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הֵיךְ שְׂרִי לְהַרְבּוֹת בְּשַׁבִּיל הַקִּטְוֵן
כְּדָאִיתָא בְּמַנְחוֹת ד' ס"ד חוּלָה שְׂאֲמַדוּהוּ לְשַׁלֵּשׁ גְּרוּגְרוֹת וְכו' וְעוֹד אֲמַרִּין בְּחוּלִין ד' ט"ו
הַמְבַּשֵּׁל לְחוּלָה אֲסוּר לְבְרִיא שְׂמָא יִרְבָּה בְּשַׁבִּילוֹ אֱלָא וְדָאִי עַל יְדֵי נְכָרִי קְאָמֵר דְּנִיחִים
לִיהֵא אֲגַב אִמְיָה אֲבָל לְצוּרָף הַקִּטְוֵן אֲסוּר אֲפִילוֹ עַל יְדֵי נְכָרִים וְכו' וּבִיָּאָר דְּאִסוּר דְּרַבְּנֵן
וְעַל יְדֵי נְכָרִי מוֹתֵר בְּשַׁבִּיל הַקִּטְוֵן לְפָנֵי הַמִּילָה כְּאִידָף עוּבְדָא דְּאִשְׁתַּפִּיף חֲמִימָה וְהוֹרָה
רְבָא לְהַבִּיא עַל יְדֵי נְכָרִי מַחְצֵר שְׂלֹא עֵיֶרְבוּ אֲבָל לֹא לֹמֵר לְנְכָרִי לְהַחֵם חֲמִין כְּדִי לְרַחוּץ
אֵת הַקִּטְוֵן לְפָנֵי הַמִּילָה וּבְהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת מְשַׁמַּע דְּאֲפִילוֹ אִסוּר תוֹרָה שְׂרִי עַל יְדֵי נְכָרִי
לְצוּרָף הַמִּילָה שְׂפִירֵשׁ הוֹרְאָת רְבָא אֲפִילוֹ דְּרָף רְשׁוֹת הַרְבִּים וּלְפִי זֶה צְרִיף לְפָרֵשׁ הֵאִי
עוּבְדָא דְּאֲמַר גִּיחִים לִיהֵא אֲגַב אִמְיָה דְּמִיָּרִי לְאַחַר שְׂלִשָּׁה שְׂכָבֵר גְּתַרְפָּא הֵילָד אֲבָל סוּגְיָא
דְּגְמָרָא לֹא מְשַׁמַּע כְּדַבְּרֵיהֶם לְכֹף נְהַגוּ בּוֹ אִסוּר כְּמוֹ שְׂפִירֵשְׁתִּי אֵלּוּ תוֹרָף דַּב"ק הֵיךְ
שְׂפִתְוֵי בְּרִיר מִיְלָלוֹ דַּעַת עֲצָמוֹ הֵיא דְּמִנִּין לְהֵי יוֹמֵי מַעַת לַעַת וּמַבִּיא רְאָיָה מֵהֵיךְ הֵיא

דחלצתו חמה דריש פֿרק הערל וְלֹא מִשְׁמַע לִיהָ לְחַלֵּק כְּדָאָמַר מֵר הַתְּרוּמַת הַדִּשָּׁן אָף
בַּחֲלוֹת יְשִׁית בֵּין חוֹלָה דְעֵלְמָא לְחוֹלָה דְמַחְמַת לִידָה וּבְנֻדָּא דְאִין לֹא מֵר בְּעֵגְנֵן זֶה דְחֹר
בּוּ הָרָא"ש בְּתִשְׁבָּה מִפְּסָקִיו (אוּ מִפְּסָקִיו לְתִשְׁבָּה) וּבְאֵנוּ לְמַחְלוֹקַת הַפּוֹסְקִים בְּאִינְזָה
מֵהֶם יֵשׁ לָנוּ לְתַפּוֹס עֵינֵן בְּמָה שְׁרִשְׁמָתִי בְּקוֹנְטְרִיס פְּלִלֵי הַפּוֹסְקִים סִי' י"א אוֹת ח' שְׁלֹא
נְאָמְרוּ הַדְּבָרִים אֲלֵא בְּסִתְיָרָה מְפֹרְשֵׁת שְׁאִין לָנוּ מְקוֹם פְּתוּר אֲלֵא לֹאמֵר שְׁחֹר בּוּ אֲבָל
הָא אִין לָנוּ הַכֶּרֶח לֹאמֵר דְּאֵלִיב דְּהִלְכוֹת גְּדוּלוֹת הוּא דְקָאָמַר וְאֵדְרָבָא מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי
הָרָא"ש הַנִּלְהֵם דְּסִבְרָא דְנִפְשִׁיָהּ הוּא דְקָאָמַר וְאֵם כּוּ אֲמַרִינֵן שְׁפִיר יִלְמַד סְתוּם (בְּפִסְקֵי
דְּסִבְרָא דְנִפְשִׁיָהּ הוּא) מִן הַמְּפֹרָשׁ (בְּתִשְׁבָּה הַנִּלְהֵם) כּוּ נִרְאֵה בְּרוּר וְאֵם כּוּ חֹר הַדִּין לְמָה
שְׁפַתְבְּנוּ דְכִינֵן שְׁהַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"ש וְהָרִיטְבֵּ"א סוֹבְרִים דְמוֹנִים יָמִים אֵלוּ מַעַת לַעַת
וְהַדְּבָר נֹגַע לְפִיקוּחַ נֶפֶשׁ הַכִּי אִית לָן לְמִינְקֻט לְכָל הַפְּחוֹת בְּאִשָּׁה חוֹלָה קִצָּת אֲלֵא שְׁעַל
כָּל פְּנִים בְּנֻדָּא נְכוּן לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שְׁפַתְבַּהּ גְּאֹוֹן יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב לְהַאֲכִילָהּ פְּחוֹת פְּחוֹת
מְפִשְׁעוֹר שְׁמִסְתְּמָא גַם זֶה יִסְפִּיק לָהּ לְצִאת מִיַּדִּי חֲשֵׁשׁ סַפְנָה: שׁוּב רְאִיתִי שְׁבִסְפֵר
הָאֲשָׁפוֹל שְׁם (בְּהִלְכוֹת מִילָה) בְּסִי' ל"ו צד 114 הִבִּיא מִסְקָנָא דְאֲמַרִי נְהַרְדְּעֵי חִיָּה שְׁלִשָּׁה
שְׁבָעָה שְׁלִשִׁים וְאַחַר שְׁבִיָּאָר דִּינִיָּהֶם פְּתַב וְנ"ל חֻזִי לָן דְּהִנֵּי תִלְתָּא זִימְנֵי מַעַת לַעַת חֲשִׁבִינֵן
כִּהִיא דְאֲמַרִינֵן לְהַבְּרוּתוֹ שְׁבָעָה יָמִים מַעַת לַעַת וְכַתְּבַהּ גְּאֹוֹן בְּנַחַל אֲשָׁפוֹל וְנ"ל גַּם
הַרְשָׁב"א לְשִׁבְתָּ ד' ק"ל מִיִּשְׁבַּב דַּעַת הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת בְּאִנְפוֹן שְׁשִׁבָעָה יָמִים שְׁלֵמִים בְּעֵינֵן
וְנַחְתּוּ לְסִבְרָא זוֹ הָרִיטְבֵּ"א בְּעִירוּבֵין ד' ס"ח וְתוֹסְפוֹת שְׁם וּבְבָא קָמָא ד' פ' כְּמוֹ שְׁפַתְבַּהּ
מוֹהַרש"א בְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת אֲלֵה וְהָרָא"ש בְּבָבָא קָמָא שְׁם פְּתַב בְּפִשִׁיטוֹת מַעַת לַעַת וְכוּ
אִיסוּר וְהִיתָר רִישׁ כָּלֵל ט"ן אָף עַל גַּב דְּלֵא מְפֹרָשׁ בְּגִמְרָא בְּהִדְיָא אִין זֶה סִתְיָרָה דְהָא
בְּכַתְּבוֹת ד' ס' גְּבִי פִירֵשׁ מִן הַחֲלָב שְׁלִשָּׁה יָמִים אִין מְחֻזְרִין לֹא מְפֹרָשׁ בְּבָבְלִי מַעַת
לַעַת וּבִירוּשְׁלַמִי מְפֹרָשׁ וְכוּ קִיָּמָא לָן וְכוּ לֹא מְפֹרָשׁ בְּפִסְחִים ד' ה"ן גְּבִי תְּרַנְגְּלוּת
שְׁיִשְׁבָּה עַל הַבְּצִים שְׁלִשָּׁה יָמִים וּבִירוּשְׁלַמִי מְפֹרָשׁ מַעַת לַעַת וְכוּ בְּשִׁלְחוֹן עָרוּף סִי' פ"ו
לַעֲנִין כ"א יוֹם וּמָה שְׁפַתְבַּהּ בְּתִרוּמַת הַדִּשָּׁן וְהִבִּיא בְּשִׁלְחוֹן עָרוּף סִי' תִרִי"ז דְּמַהֲתוֹסְפוֹת
בְּגִטִּין ד' ט' לֹא מִשְׁמַע כּוּ (תִּימָה) הַכִּי מְפִי כֹף נִדְחוּ כָּל הַנֶּה רַבּוֹנָאָתָא בְּסַפֵּק נֶפְשׁוֹת
לְהַקֵּל וְכוּ פְתַב גְּאֹוֹן מַהֲר"ר נָתַן אֲדִלְעָר בְּגִילְיוֹן מ' דְּבַעֲיָנֵן מַעַת לַעַת כה"ג (כְּהִלְכוֹת
גְּדוּלוֹת) וּבְנֻדָּע בִּיהוּדָה קָמָא בְּאֵבָן הַעֲזָר פְּתַב חֲכָם אֲחִד שְׁמָה שְׁאָמְרוּ אִין מְעִידִים אֲלֵא
עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים הֵינֵנוּ מַעַת לַעַת שְׁאִי אֲפִשֵׁר לֹאמֵר שְׁזָה יִשְׁתַּנָּה בְּמ"ט שְׁעוֹת וְזֶה בְּע"ב
שְׁעוֹת וְהוּא מְשִׁיבֵוּ אֲפִשֵׁר כְּמוֹ בְּנוֹתָן טַעַם לַפְּגָם בְּלִינַת לִילָה שְׁלֵהֶסוּבְרִים סוּף לִילָה
גוֹרָם לָאוּ בְּאַרִיכוֹת הַשְׁעוֹת תְּלוּי אֲלֵא זְמַן עֲלוֹת הַשַּׁחַר גוֹרָם הַשְּׁנִינֵי וְהָא נְמִי סוּף
שְׁקִיעַת הַחֲמָה שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים גוֹרָם שְׁנִינֵי צוּרַת פְּנִים דְּבָרֵינוּ נְכוּנִים בְּעֵגְנֵן זֶה אֲבָל לַעֲנִין
חֻלְשַׁת הַלִּידָה לֹא מְסַתְּפֵר לְמִימַר לְזֹאת תְּסִיר הַחֻלְשָׁה בְּמ"ט שְׁעוֹת וְלָזוּ בְּע"ב שְׁעוֹת
שְׁהָרִי אָנוּ רוֹאִין שְׁהַשְׁקִיעָה לֹא גְרָמָא מִיַּדִּי לְהַבְּרוּתָהּ וּלְהַחְזִיקָהּ וְאֵדְרָבָא אָנוּ רוֹאִין
לְהַבְּרוּת הַתִּינוּק בְּעֵינֵן מַעַת לַעַת כְּרָאִיָּה שְׁהִבִּיא רַבִּינוּ וּבְסִפֵּר תוֹרַת שְׁבַת הַעִיר עַל
פְּרִישַׁת הָעוֹנָה אִם בְּשַׁעָה אַחְרוּנָה בְּיוֹם מוֹתֵר מִיַּד בְּלִילָה (וְנִדָּה ל"ח שְׁיִפּוּרָא גְרִים וְאֵבָן
הַעֲזָר ס"ד סְעִיף י"ד) מְכַל זֶה אִין רָאִיָּה נְגִד נְדוֹן דִּידֵן דְּהַסְבְּרָא נוֹתְנַת לְחֹזֵר לְבְרִיאוֹת
תְּלוּי בְּאִנְרוּף הַזְמַן עכ"ל וּמַתוּף מָה שְׁפַתְבַּתִּי לְמַעְלָה מִתְּבָאָר מָה שְׁיֵשׁ לְהַעִיר עַל דְּבָרֵי
הַגְּאֹוֹן נַחַל אֲשָׁפוֹל הֵן בְּמָה שְׁפַתְבַּהּ בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת בְּעִירוּבֵין (דְּהַתּוֹסְפוֹת בְּעִירוּבֵין לֹא
דְּבָרוּ מִזֶּה) וְהֵן בְּמָה שְׁפַתְבַּהּ עַל הָרִיטְבֵּ"א שְׁם וְהָרָא"ש דְּסוֹבְרִים דְּבַעֲיָנֵן מַעַת לַעַת (שְׁיֵשׁ

לדחות כמו שדחה התרומת הדשן על דברי הרא"ש דאליבא דהלכות גדולות קאמר וליה לא סבירא ליה וכן יש לדחות בדרה"ז מה שהביא מחידושי הרשב"א שגם הוא אליבא דהלכות גדולות קאי פיעונון שם) והו' במה שתמה על התרומת הדשן איך נפסוק פן בספק פיקוח נפש (שהרי כבר ביאר בתרומת הדשן שאין שייך בזה לומר ספק פיקוח נפש להקל כמו שכתבתי למעלה) על כל פנים לדאתאן עלה הנה דעת רבינו בעל האשכול מפורשת דחשבין מעת לעת ולדידיה כל הני רבנאמא דסברי גבי שבעת ימים דלהברותו שהם מעת לעת הכי נמי הני תלת זימני שלשה שבועה ושלשים דגבי יולדת מעת לעת נינהו וכן מפורשת דעת האיסור והיתר והגאון נחל האשכול הביא לנו שכן דעת גדול האחרון מוהרנ"א (כמדונה שהוא מר רבו של הגאון חתם סופר) בגליון שלו וכן היא דעת עצמו כמו שמתבאר מדבריו הנ"ל ואם פן פשיטא שיש לסמוך עליהם לכל הפחות באשה חולה קצת וכדברי הגאון ישועות יעקב הנ"ל ולא זו בלבד אלא נראה לדעתי הקצרה אחרי ראיתי חבל נביאים הנז"ל דאפילו בסתם אשה יש להתיר לה בהנהגה שלשה ימים דמעט לעת והגאון ישועות יעקב שהצריך חולה קצת כתב פן לפי שלא ראה דברי הראשונים בדין קטן להברותו ודברי רבינו האשכול דיליף מניה ליולדת כנז"ל ועל כל פנים באשה חולה קצת ברור שיש להקל: וראיתי שהגאון חתם סופר בחלק יורה דעה סי' ק"ץ (ד"ה ויש) כתב ביולדת דאמרינו בסוף פרק מפנין שלשה ימים ופסק הרא"ש בפרק מרובה דמעט לעת קאמר ואמנם התוספות בגטין ח' ע"ב פליגי וסברי דדוחק לפרש פן דמעט לעת אמרינו עיין בדבריהם והכי פסקו הפוסקים עכ"ל והנה גם הוא הבין בכונת התוספות דהדוחק הוא לומר דמונין מעת לעת ומוכח שדעתו דאין מונין מעת לעת אחרי שכתב בשתיקה כהודאה שפן פסקו הפוסקים (ומסתמא לא ראה בזה תורת רבו הגאון מוהרנ"א בגליון שהביא בנחל האשכול הנז"ל) אמנם לענין דינא אין להביא ראיה מדבריו בזה שהרי המעיין בדב"ק יראה דלא נחית לעיין בפרטות בדין זה רק מראה מקום הוא לכמה עניינים שנאמרו בש"ס ופוסקים שתלו זמנם במספר ימים (שלשה שבועה וכיוצא) אם הם מעת לעת או לא בעינין מעת לעת ואם היה מעמיק העון בזה אף הוא ראה דברי הריטב"א בעירובין ד' ס"ח הנ"ל שמעיד על רבותינו התוספות שסוברים שמונים מעת לעת ולא היה מחליט בדעת התוספות בגטין שסוברים בהיפוך אף גם זאת היה מזכיר שאינו פשוט שהרא"ש סובר דמונים מעת לעת שהרי לדעת הרב תרומת הדשן לא כתב הרא"ש פן אלא אליבא דהלכות גדולות וכו' כמו שכתבתי למעלה (נחזור לדין שלפנינו): גם הגאון מטה אפרים בסי' תרי"ז אות ד כתב דאם יש חשש קצת סכנה שהאשה חולה בטבעה המיקל לחשוב מעת לעת לא הפסיד ובאלף למטה שם כתב שפן כתב בספרו בית אפרים יו"ד סי' ט"ז וידידי הגאבד"ק גאון דאווין יצ"ו בספר גזר ישראל סוף סי' ל"א (לענין יולדת בשבת) כתב דימים אלו אין מונים אותם מעת לעת וציינו מגן אברהם ומחצית השקל ובליקוטי רימ"א שם כתב ועיין בבית אפרים יו"ד סי' ט"ז דסובר דחשבין מעת לעת פנין דהוא ספק פיקוח נפש מקילין וכתב שאם היה בא לידו שאלה בזה היה מיקל עכ"ל ומוכן שהרב בית אפרים לא זו בלבד ביום הפפורים הוא מיקל פי גם בשבת החמורה מיקל והנה לענין חילול שבת בדברים הצריכים לה נראה שאין שייך לחלק בין אשה לאשה דכל הנשים שוות בזה ולכן סתם וכתב שאם היה בא מעשה לידו היה מיקל אבל תמיה לי מדוע אם פן בספרו מטה אפרים הטיל תנאי

לעננו יולדת ביום הפורים שאם האשה חולה בטבעה המיקל לא הפסיד דמשמע שאם אינה חולה המיקל מפסיד והלא בשפת התמורה הדין שנה לכל הנשים ועוד יש לדקדק שפדבריו במטה אפרים משמע שדבר זה הוא פעין הלכה ואין מורין רק שאם הורה המורה להקל לא הפסיד ואילו גבי שפת פתב שאם הנה בא מעשה לידו הנה מיקל כמו שפתב בשמו בליקוטי רימ"א הנ"ל: ואחר שזכיתי בספר התורה הנה (בית אפרים) עינתי במיליה דמר וראיתי שפתב ובאמת בגוף דין התרומת הדשן שפתבו בפשיטות בשלחן ערוך וגם המג"ע (צריך להיות המג"א וכןנתו על המגן אברהם) נמשך אחר זה בסיון ש"ל יש לתמוה על מה שפתב שהתוספות חולקים על הרא"ש שפתבו שדחוק לומר דבעינו מעת לעת וכו' האריף לבאר פונתם דמה שפתבו שהוא דחוק לא על הדין דמעט לעת הוא וכו' וכדכתב הגאון ישועות יעקב שהבאתי למעלה ובתוספת ביאור והספר הדברים ושוב הביא מה שפתב עוד בתרומת הדשן דהרא"ש לא פתב דמונין מעת לעת אלא אליבא דהלכות גדולות וכיון דלא קיימא לן פהלכות גדולות אין מונין מעת לעת ולא אמרינו בזה ספק נפשות להקל וכו' וכתב על דבריו וז"ל ובעיני יפלא שלדעתי אין מי שיחלוק על הלכות גדולות בזה דמעט לעת מנינו רק שחלקו עליו מטעם אחר שאי אפשר לפרש שהיא דעירובין דמירי על ידי ישראל דמפל מקום אסור לרבות בשיעור ונהי שאין הכרח לומר דבעינו מעת לעת אבל על כל פנים אין מי שיאמר דלא בעינו ומצד הסברא אין לחלק בין חולשה דלידה לחולי דעלמא ומבואר בהגהות אשירי בפרק הדר ובחידושי הרשב"א בפרק ר' אליעזר דמילה דמעט לעת בעינו רק שאף על פי כן אסור להרבות בשביל האם (ואף שבתחילת התשובה כתב הספר לחלק בין חולשה דלידה לחולי דעלמא פתב פן לפרש דברי הרב תרומת הדשן אבל מר ניהו גופיה לא סבירא ליה לחלק בהכי וסיים וז"ל) ולולא דברי התרומת הדשן ואחריו נמשכו שלחן ערוך והאחרונים אי הנה מיקלע עובדא הנה אמינא דהמיקל לא הפסיד דעל כל פנים יש בזה דין ספק נפשות להקל וקצתי שאינו מעניינו כל כך עכ"ל ולכאורה נראה שדבריו שבתשובה סותרים למה שכתב במטה אפרים שהרי בתשובה כתב דלולא דברי התרומת הדשן וכו' הנה אומר המיקל לא הפסיד משמע דעתה שפכר ישנם דברי התרומת הדשן אינו אומר דהמיקל לא הפסיד ואין נח לי לומר דבדבר ענוה פתב פן אבל דעתו היא כמו שכתב במטה אפרים שנה דחוק אבל הנכון הוא שבתשובה פתב פן לאשה דעלמא ובמטה אפרים פתב פן לאשה שחולה בטבעה וכו' ודבריו מתאימים והיו לאחדים: והנה בעיוני בדב"ק בגוף הספר למדתי שני דברים שלא ידעתי מתוך מה שכתב בשמו בליקוטי רימ"א הנ"ל (והם א) דהגהות אשירי נמי נקטי פדעת הרא"ש דמנינו מעת לעת אלא שפעת לא מצאתי דברי ההגהות אשירי שפמקום השייך לזה דהיינו בפרק הדר סי' י"א לא דבר מענון מעת לעת וכן בפרק ר' אליעזר דמילה אמנם אהניא לי שנתעוררתי לחפש בענין זה בספר אור זרוע הגדול (שדברי ההגהות אשירי בהרבה מקומות הם בשם האור זרוע) וראיתי שפחלק שני סי' ח"ק אות ג' פתב מעשה שילדה שבעה ימים לפני הפסח והתיר רבינו גרשון להחם המים לרחיצה גופה בליל פסח מדאמרי גהרדעי חיה שבעה שלשים וכו' עד שבעה אמרה צריכה אני מחללין וזו אמרה צריכה לפיכך התיר ורבינו אליעזר אסר שאין ברחיצה זו משום פיקוח נפש וכו' עיין שם הרי דביל פסח אחר שבעה ללדתה דנו בה דין עד שבעה אמרה צריכה וכו' ומוכרח שפוכרים דבעינו מעת

לעת וכן ראיתי לידידי הגאון מוהר"א פוסק יצ"ו בספר פורת הברית בדיני יולדת ד' קל"א בנחל פרתית אות י"א שהוכיח פן מתשובה זו וכתב שפן פסק הגאון בנן ציון בסי' כ"ה וכן כתב בשם האחרונים בהך דסי' תרי"ז שפקפקו להקל על פי שיטת הראשונים דצריך מעת לעת עי"ש ומה שכתב (הגאון בית אפרים) בשם הרשב"א לשבת ד' ק"ל כפר פתבתי למעלה על דברי הגאון נחל אשכול שיש לדחות דאלקבא דהלכות גדולות קאמר וליה לא סבירא ליה וכדדחה התרומת הדשן מה שמפורש בדברי הרא"ש כנו"ל (ועוד למדתי מדברי הגאון בית אפרים) ב) שפל דבריו באותה תשובה בדין יולדת לא דבר אלא על יום הכפורים ועל זה הוא שכתב אי הנה מיקלע עובדא הנה אמינא דהמיקל לא הפסיד דהרי על דברי התרומת הדשן דמיינרי על יום הכפורים קעסיק שפן כתב בתחילת התשובה ואין לדמות זה להא דתענית יולדת דאין מונין מעת לעת ובתר הכי כתב וז"ל וגדולה מזו פתב בתרומת הדשן סי' קמ"ח שממנו מקור הדין דגבי תענית יולדת לא בעי מעת לעת וכו' ואחר כל זה פתב ובאמת גם בגוף הדין של התרומת הדשן שכתב בשלחן ערוך וגם המג"א נמשך וכו' (כמו שכתבתי לשונו למעלה) ולא פתב בפירוש על יולדת לענין חילול שבת אי מונים לה השלשה ימים מעת לעת או לא אלא שחרב גזר ישראל יצ"ו הנז"ל (בד"ה גם הגאון) הבין פן בדעתו לפי שחרב מגן אברהם השנה דין שבת ליולדת לדין עינוי שפסק מרן השלחן ערוך בסי' תרי"ז וכיון שפבית אפרים תמה על שניהם אם פן מה שסיים אחר כך אי הנה מיקלע עובדא וכו' אתרי דיני דיוולדת קאמר ולכן פתב פן בשמו ליולדת לדין חילול שבת (פן נראה לי בכונת הרב יצ"ו אף שהוא דוסק) ולי הדל נראה שאינו מוכרח לומר פן שאף שחרב מגן אברהם השנה שבת ליום הכפורים היינו להחמיר שאם החמיר התרומת הדשן ביום הכפורים כל שפן שייחמיר לשבת אבל הרב בית אפרים שפא להקל יש לומר שלא היקל אלא לענין יום הכפורים ולא לשבת החמורה ולכל הדברות מה שכתב הרב יצ"ו בשם הרב בית אפרים שאם היה בא לידו שאלה בזה היה מיקל במחילת כבוד גאווה לא דקדק הדק היטב פדרכו בקדוש והיה לו לכתוב בשמו שאם היה בא מעשה היה אומר המיקל לא הפסיד פלשונו ממש שמזה אפשר להבין שהוא עצמו לא היה מיקל ואין להאריך ומפל מקום למדנו מדברי הגאון בית אפרים שגם הרשב"א והגהות אשירי סברי דמונים מעת לעת ובספר מנחת קנאות בקונטרס מנחת פתים בסי' תרי"ז על דברי מרן בסעף ד' (שאין מונים מעת לעת) פתב דבספר האשכול בהלכות מילה פסק דהני שבועה ימים מעת לעת נינהו ועיין בנחל אשכול שם שהגאון ר"ן אדלער הגיה פן על הגליון בשלחן ערוך שלו עכ"ל וכבר פתבתי אנכי ההדיוט דברי הספר האשכול והנחל אשכול באורך ועיניך הרואות פי לא לבד ספר האשכול סובר פן פי ברבים היו הסוברים פן: גם אשו"ר בספר משנה ברורה לידידי הגאון אבד"ק ראדנן יצ"ו בסי' ש"ל ס"ק יו"ד שאחר שהביא מה שכתב במגן אברהם דהשלשה ושבעה דיוולדת לענין שבת לא חשבינו להו מעת לעת פדאיטא בסי' תרי"ז לענין אכילה ביום הכפורים סינים וז"ל ועיין בסימן תרי"ז שמגמגם הגר"א מאד שם וכתב דמלשון הרא"ש בפסק מרובה משמע שסובר פן בפשיטות דכונת הגמרא היא מעת לעת ולא רק לתרוצי לדברי בעל ההלכות קאמי וכן מוכח בהדיא פדברי הגר"א בתשובות הרא"ש פלל כ"ו סי' ג' שסובר פן בפשיטות וכן משמע מדברי הריטב"א בפסק ר' אליעזר דמילה ועיין באלהו רבה שכתב שמדברי האיסור והיתר גם

כּן מִשְׁמַע דְּבַעֲיָנָן שְׁלִישָׁה יָמִים שְׁלָמִים וְהֵינּוּ מַעַת לַעַת (תְּיָבַת מִשְׁמַע קָאֵי אוּהֵינּוּ מַעַת לַעַת דְּאִילוּ מַאי דְּבַעֲיָנָן שְׁלִישָׁה יָמִים שְׁלָמִים כּוּן פְּתוּב מְפֹנְרִישׁ בְּאִיסוּר וְהֵיטֵר רִישׁ פְּלָל ט"ו סק"ב וְאַחַר שְׁתַּלַּד שְׁלִישָׁה יָמִים שְׁלָמִים מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת בֵּין אֲמָרָה צְרִיכָה וְכו') שׁוּב מְצַאֲתֵי בְּסִפְרָא גִזְרֵי יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם שׁו"ת בֵּית אֲפֹרִים שְׁגַם כּוּן פְּתַב בְּדַבְרֵינוּ וְנִמְצָא לִפִּי זֶה דְּבִין לַעֲנֵן מְלֹאכֶת שַׁבָּת וּבִין לַעֲנֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים עַד שְׁלִישָׁה יָמִים מַעַת לַעַת חֲשֻׁבִין לָהּ לְמִסּוּכְנָת וּמִתְרָא אֲפִילוּ לֹא אֲמָרָה צְרִיכָה אֲנִי וּמִשְׁלִישָׁה וְעַד שְׁבַעֲהָ מַעַת לַעַת כְּשֶׁאֲמָרָה צְרִיכָה אֲנִי וְנִרְאָה דְּלַעֲנֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּנֻדְאֵי יֵשׁ לְצַדִּד לְהַקְלֵ דְּסַפְקָא גְּפִשׁוּת הוּא וְאֲפִילוּ לַעֲנֵן שַׁבָּת גַּם כּוּן אִם לֹא גִזְרָמֵן לּוֹ אֲזִי נְכָרִי לַעֲשׂוֹת עַל יָדוֹ שְׁרִי עַל יָדֵי יִשְׂרָאֵל עַכ"ל וְכִנְרָאָה אֵין בְּיָדוֹ סִפְרָא יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב וְלִכּוּן לֹא הִזְכִּירוּ וּלְפִי מַה שֶׁהִבְאֵתִי בְּסִיעָתָא דְּשִׁמְיָא מִיְלַתִּיהּוּ דְּרַבְבִּין קַדִּישֵׁי הַמְדַבְּרִים בְּזָה וּבְצִירוּף דַּעַת קְדוּשִׁים אֲלֵיהּוּ רַבָּה וְהִגְרָא שֶׁהִבְיָא הָרַב יצ"ו נִרְאָה בְּרוּר לְהַתִּיר לְכָל אִשָּׁה וּבְלִבְדָּ שְׁתַּאכֵּל פְּחוּת מְפִישְׁעוּר פְּדַכְתַּב הַגָּאוֹן יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב: וְזֹאת לְהוֹדִיעַ שְׁמָה שְׁפַתְבִּתִּי לְמַעְלָה (בד"ה וְאוֹמֵר אֲנִי) שְׁמָה שְׁפַתְבִּי רַבִּינוּ הַתְּרוּמַת הַדְּשָׁן בְּדַעַת הָרָא"ש דְּאֵלִיבָא דְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת קֹאמֵר וְלֵיהּ לֹא סְבִירָא לֵיהּ פְּתַב כּוּן לְפִי שְׁלֹא רָאָה בְּתַשׁוּבַת הָרָא"ש וְכו' הִנֵּה שׁוּב עֵינֵינִי בְּתַשׁוּבוֹת הַגָּאוֹן בְּגִין צִיּוֹן (שְׁרַמְזוּ הָרַב כּוֹרֵת הַבְּרִית יצ"ו) סִי' כ"ה וְנִרְאִיתִי שְׁפַתְבִּי שְׁמַדְבְּרֵי הָרָא"ש בְּתַשׁוּבָה זֹה הִיָּה אֲפֹשֶׁר לְדוֹן דְּהָרָא"ש עֲצָמוֹ לֹא הִחְלִיט דְּחֲשֻׁבִין מַעַת לַעַת שְׁלֹא פְּתַב אֵלָּא בְּלִשׁוֹן אִם תִּמְצָא לּוֹמֵר וּבְלִשׁוֹן זֶה יֵשׁ לְסַפְקָא אִם סְפַקוּ רַק עַל הָאוּקִימָתָא דְּנוֹקִי בְּתוֹף מַעַת לַעַת אוֹ עַל עֵינֵי דְּהִין אֵי חֲשֻׁבִין מַעַת לַעַת הִנֵּה הָא מְלַתָּא הִנֵּה בִּידוֹן וְאֲתֵי גְּבָרָא רַבָּה וְשִׁדִּי בֵּהּ נִרְגָּא דְּלֹא אָמַר הָרָא"ש אֵלָּא כְּמִסְתַּפֵּק אֲמַנָּם לְדַעַתִּי הַקְצָרָה לֹא יִתְכּוּן לְפָרֵשׁ בְּכּוֹנְתוֹ שְׁמִסְתַּפֵּק בְּדִין אֵי חֲשֻׁבִין מַעַת לַעַת דְּמֵאחַר דְּלֵהֲצַדִּד דְּבַעֲיָנָן מַעַת לַעַת מְבִיא רָאָה חוֹתְמַת מְדַאֲמְרֵינוּ בְּרִישׁ פֶּרֶק הָעֶרֶל גְּבִי הַבְּרָאָת הַקְטָן (וְכִמוֹ שֶׁהִבְיָא הַסִּפְרָא הָאֲשָׁכּוּל רָאָה מְזָה) אִם כּוּן אִם הִיָּה לּוֹ אֵיזָה סְפַק בְּדִין הִיָּה לּוֹ לְכַתּוּב אֵיזָה טַעַם וְסְבִירָא לְחַלֵּק בֵּין הֵהִיא דְּרִישׁ הָעֶרֶל לְהָא דְּיּוֹלְדָת אוֹ לְכָל הַפְּחוּת לְכַתּוּב בְּסַתֵּם שִׁישׁ לְחַלֵּק בֵּין חוֹלָה דְּעֵלְמָא לְחוֹלָה דְּמַחְמַת לִידָה (בְּלֹא שׁוּם טַעַם וְסְבִירָא) כְּמוֹ שְׁעֵשָׂה הָרַב תְּרוּמַת הַדְּשָׁן כְּנֻז"ל אֵלָּא וְדֹאֵי מוּכַח דְּהָרָא"ש בְּתַשׁוּבָה זֹה אֵינּוּ מְסַתַּפֵּק בְּעֵינֵי דְּהִין פְּלָל וְעוֹד אֲפִי אִם נֹאמֵר דְּאֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ דְּמִסְתַּפֵּק בְּעֵינֵי דְּהִין מְפָל מְקוֹם כְּפָר הַכְּרִיחַ בְּכַנְיָן צִיּוֹן שֵׁם מְדַבְּרֵיו שְׁבַעֲשִׁמִּים (בְּפֶרֶק ר' אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה וּבְתַשׁוּבָתוֹ הַנֵּז"ל) זֹה דְּפִשְׁטָא לֵיהּ דְּחֲשֻׁבִין מַעַת לַעַת שְׁפַתְבִּי (בְּכַנְיָן צִיּוֹן) וְז"ל אֲבָל צְדַקַּת בְּדַבְרֵיהּ דְּמַמָּה שְׁפַתְבִּי בְּפֶרֶק ר' אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה עַל יוֹם הַבְּרוּתוֹ כִּיּוֹם הַנִּלְדוֹ דְּכִיּוֹן דְּסַפְקָא גְּפִשׁוּת הוּא וְהִבְיָנָן לֵיהּ מַעַת לַעַת וּבְשׁו"ת הִבְיָא רָאָה מְזָה לְהַדְּ דְּיּוֹלְדָת מְזָה נִרְאָה דְּפִשְׁטָא לֵיהּ הַדְּ דְּחֲשֻׁבִין לַעֲנֵן פִּיקוּחַ נְפִשׁ הַיָּמִים מַעַת לַעַת דָּאִם לֹא כּוּן מְנָא לֵיהּ דְּזֶה הַטַּעַם דְּחֲשֻׁבִין לַעֲנֵן קִטְוֹן חוֹלָה שְׁנַתְרַפָּא מַעַת לַעַת דְּדַלְמָא הַלְכָה לְמַשָּׂה מְסִינֵי הוּא דְּנַחֲשׁוּב בְּזָה הַשִּׁיעוּר דְּשַׁבְעָה פְּעָמִים מַעַת לַעַת כְּמוֹ שְׁאָר הַשִּׁיעוּרִים דְּהַלְכָה לְמַשָּׂה מְסִינֵי הֵם וְלֹא יִדְעֵנוּ טַעַם לְהֵם דָּאִין לּוֹמֵר דְּסְבִירָא לֵיהּ שְׁזָה הַשִּׁיעוּר אֵינּוּ מִן הַתּוֹרָה אֵלָּא שְׁחַכְמִים הַצִּיּוֹגוֹ שִׁיעוּר זֶה כִּיּוֹן דְּבָלָאוּ הִכִּי כְּבָר עֲבַר יוֹם הַשְּׁמִינִי וְלָזָה נָתַן טַעַם לְמָה אָמְרוּ חַכְמִים כּוּן דְּזֶה אֵינּוּ דְּבִיבְמוֹת ד' ע"א מוּכַח דְּשִׁיעוּר זֶה הוּא מִן הַתּוֹרָה דְּלַחֲד תִּירוּץ שֵׁם מוּקִי מַה דְּצִרִיף קָרָא דְּמִילַת זְכָרִיו מְעַכְבֵּב גַּם בְּשַׁעַת אֲכִילָה בְּעֵנֵן זֶה דְּנַתְרַפָּא וְכִלוּ שְׁבַעֲהָ פְּעָמִים מַעַת לַעַת בֵּין שְׁחִיטָה לְאֲכִילַת הַפֶּסַח הָרִי מוּכַח דְּפִשְׁטָא לְהַגְמָרָא דְּשִׁיעוּר זֶה

הוא מן התורה דאף שישיש שם גם תירווצים אחרים הרי לא חלקו על דין זה אלא שהם אמרו דמשפחת גם כן באופנים אחרים ומדלא חלקו בפירוש ילמוד סתום מן המפורש עכ"ל הרי שהוכיח מדברי הרא"ש מבין שתי המקומות הנ"ל שסובר דמונין מעת לעת: אף שוב כתב לצדד בזה וסיים ונ"ל וכיון דעל כל פנים הרא"ש לחד שיטה כתב בפירוש דחשביון השבעה ימים דיולדת מעת לעת ואין לנו ראיה שחזר מזה וגם התוספות בגטין שחשבו לדוסק אין ראיה דפליגי על הדין וכו' וכן משמע מהריטב"א בעירובין שכתב בשם התוספות שחושבין מעת לעת לכן על כל פנים לא יצא פסק התרומת הדשן בסי' קמ"ח הביאו המגן אברהם סי' ש"ל שאין חושבין מעת לעת מפלל ספק ושפיר עבדי גדולי האחרונים שבזמנינו שלא חששו לו דספק נפשות להקל שוב הוכיח מדברי הר"ן בחידושיו למסכת נדה ד' ל"ח דעל פרחין דסבירא ליה דלא חשביון השלשה ימים מעת לעת (עי"ש סדר הוכחתו) וסיים ואף שראיה זו נכונה שדעת הר"ן להחמיר מפל מקום נגד זה ראיתי בדברי הריטב"א בעירובין ד' ס"ח שכתב בפשיטות בשם התוספות דשבעה ימים דלידה חשביון מעת לעת לכן המיקל בספק נפשות לא הפסיד עכ"ל ומשמע דאינו מחליט לפסוק להקל (וזה שלא כמו שכתב בשמו הרב פורת הברית הנ"ל (בד"ה והנה בעיוני) ועם שיש לפקפק בראיתו מהריטב"א שיש לדחות דאליבא דבעל ההלכות קאמר כמו שכתבתי למעלה (בד"ה הן אמת דרבינו התרומת הדשן) מפל מקום לפי שיטתו שהראיה מדברי הריטב"א היא מוכרחת לא ידעתי למה חזר ממה שכתב בתחילה דשפיר עבדי גדולי האחרונים שלא חששו לדעת הרב תרומת הדשן דאטו משום שבחידושי הר"ן מוכח דקאי בפשיטת הרב תרומת הדשן יצא מפלל ספק פיקוח נפש ומה גם שבדברי הר"ן אינו פתוב מפורש דאין מונין מעת לעת רק שעל פי הוכחה הוא שבאנו לדון כן לכן נראה שראש דבריו אמת במה שכתב דשפיר עבדי גדולי האחרונים שלא חששו לדעת רבינו התרומת הדשן דספק נפשות להקל שהמענין בכל מה שטרחתי וכתבתי בעה"י מתורתן של ראשונים ואחרונים הערוכים למעלה כשלקח הערוף ישפוט בצדק שכן שורת הדין מחייבת להקל ולא להחמיר בזה ועל פי כל האמור הוריתי הלכה למעשה שבה לדי להקל ביולדת תוף שלשה ימים שאמר השואל שהיולדת רוצה להתענות עד שתרגיש צער בנפשה ואמרת שצאסור לה להתענות רק שתאכל פחות פחות מפשיעור וכדברי הגאון ישועות יעקב ותו לא מידי ובספר ארחות חיים הנדפס מחדש לידידי הגאון אבד"ק סאפינקא יצ"ו ראיתי בסי' ש"ל אות ו' שהביא תורף דברי הגאונים בנין ציון ונחל אשכול הנז"ל בקיצור והביא עוד מה שכתב מחותנו ידידי הגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו בקונטרס אבי הנחל שבסוף ספר פורת הברית באות מ' שמצא בהרשב"א ד' ק"ל ע"ב ובתשובת הרא"ש פלל כ"ו סי' ג' ואיסור והיתר פלל נ"ט וריטב"א עירובין ד' ס"ח ומהרש"א שם ובשבת ד' קכ"ט בתוס' ד"ה רבא דבעינון מעת לעת ובערוף לגר לנדה ד' ל"ח הוכיח מהר"ן בחידושיו שם להקפוח והעיקר פרוב הפוסקים ובפרט בספק פיקוח נפש עכ"ל אפריון נמטייה דאיתי לן הגי מילי דמר הפהו הגדול יצ"ו שפוסק כן והוא תנא דמסייע למאי דכתיבנא לעיל וכנראה לא עיין רב פהנא יצ"ו בספרי דבי רב הרשומים בדברינו שאם כן הנה רואה שפבר קדמוהו רבנו במציאה שפצא מדברי הרשב"א והריטב"א ותשובות הרא"ש ואיסור והיתר ורק דברי מהרש"א שבעירובין ושבת לא קדמו אדם להזכירם שוב נדפס הח"ב מספר ארחות חיים הנ"ל וראיתי שבסוף

סי' תרי"ז גם פן פתב פמו שפתב באבי הנחל (אף לא בלשון נאני מצאתי) וציינן לספר ישועות יעקב סי' תרי"ז ובית אפרים יו"ד סי' ט"ז הנ"ל עי"ש דב"ק: וכתב הרב מגן אברהם בסי' תרי"ז סעיף קטן ג' דילקדת תוף שלשה ימים דמאכילין אותה אף שאומרת אינה צריכה דינה שנה לחולה ולמעונבת דמאכילין אותם פחות פחות מפשיעור כמבואר בסי' תרי"ח ונמשכו אחריו רבני האחרונים עיין חיי אדם בכלל קמ"ד אות כ"ו ואות כ"ט וש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תרי"ז סעיף ד' וסי' תרי"ח סעיף י"ג ומטה אפרים סי' תרי"ז ס"ד ובסי' תרי"ח ס"ח ובקיצור ש"ע הרב מוהרש"ג פ"ג אות ט"ו אמנם מאור עינינו הגאון נצי"ב מל"ך יצ"ו בספרו הנורא העמק שאלה בפרשת שמות שאלתא ל"ח סק"ה ובפרשת הברכה שאלתא קס"ז ס"ק י"ז דף פ"ז ע"א אחר שכתב שדין זה שפתבו בעלי הש"ע דחולה גם פן דינו כמעונבת להאכילו פחות פחות אינו מוספם מפל הראשונים דיש סוכרים דדוקא כמעונבת אבל חולה שצריף להאכילו אין מצריכים להאכילו פחות פחות אלא דהדבר יצא מפה קדוש הרמב"ן לדמות חולה למעונבת ונמשכו אחריו הרא"ש ונהר"ן ובעלי הש"ע וכו' סיים דמה שהוסיף המגן אברהם דהוא הדין יולדתתוף שלשה ימים יש להאכילה פחות פחות מפשיעור זה ודאי תמוה שיהי יולדת תוף שלשה אינה צריכה אומד ונהרי היא פאילו אמדנה שצריכה כפשיעור בפעם אחת ובהו דלא לוסוף על הוראת הרמב"ן וכו' וכן שמעתי מפי הגאון בית דוד שגם מוח"ז אביר הרועים מוהר"ח (מוואלאזין) הורה למעשה דלא כהמגן אברהם עכ"ל: ד) מה שאומרים הרופאים המומחים דהיוצא מפתח ביתו אליבא ריקניא דמו בראשו בזמן הקולירא רחמנא ליצולן מוכן מזה דאם אינו יוצא מפתח ביתו אין התענית מזיק לו אם פן ביום פפור יתענו ויהיו סגורים בביתם ויתפללו ביחידות ולא יקראו בתורה כי אין זה פדאי לדחות איסור דאורייתא אבל אם המומחים מספמים שהתענית עצמו מזיק וכדכתב המגן אברהם סי' תקע"ו סעיף קטן ב' לא יתענו וישערו הרופאים כמה שיעור לגימה שיתחזק האדם וינצל מספק ספנה ואותו שיעור קאפ"ע או טי"א או מרק ישמה פחות פחות מפשיעור מלא לוגמיו וישקה בין שתיה לשתיה כדי אכילת פרס שהוא לכל היותר תשעה מינוטין ולכל הפחות שני מינוטין וישמה הקאפ"ע בלא צוקר וחלב ומרק בלא תבלין ואם אפשר שלא פדרף אכילתו עדיף טפי פן פתב הגאון חתם סופר בחלק הששי סי' כ"ג: ובספר ראשית בפורים להגאון מוהרב"ך מוויילנא פתב בדרף ל"ג ע"א ונ"ל וראיתי להזכיר מה שכתב הגאון חתם סופר אם לסמוך על דברי המגן אברהם סי' תקע"ו סעיף קטן ב' גם בצום פפור עי"ש הן עלינו להודיע הדבר הגדול הזה לדורות עולם אשר בתלתא הוי חזקה מאלפים ורכבות אנשים ונשים תהלות לאל התענו פלם בצום פפור דשנת תקצ"ב ותר"ט ותר"כ"ז בכל מדינתנו אז ולא קרה להם פל רע חלילה ונודע זאת כמעט בכל העולם אז ואין לנו דבר ברור בנסיון באמת יותר גדול מזה וכאשר נודע זה ביחוד לכל האנשים שעסקו במצות פיקוח נפשות אז שביום הפפורים לא נחלה שום אדם חס ושלום על ידי הצום פלל רק לאותם האנשים שלא נזהרו באכילתם ושתיתתם ומלאו פריסם מדברים הקשים לגוף בערב יום פפור וכל שפן במוצאי יום פפור (שצריף שמירה רבה ביותר פנודע) על פן אם פי בארבע צומות יש לסמוך על דעת המגן אברהם הנ"ל (אף פי המגן אברהם לא איירי פלל בתענית חובה) אולם בצום פפור חלילה לסמוך על דברי המגן אברהם בזה פלל וה' ירחם עלינו וכו' ועיין סי'

תרי"ח סעיף ו' עכ"ל: גם אשו"ר להגאון רל"ץ מוהרד"ח בספר ישרי לב שפתיב בדרך ה' ע"א שבשנת תרכ"ו שהיתה מגפה בעיר הקודש ירושת"ו לא תקפ"ץ נשאל פדת מה לעשות בצום הקדוש כי הרופאים צנוחו פכרוכיא שאם יתענו יש ספנה אפילו לבריאים וכתב שהיה מהסם להורות שום היתר ביום הקדוש הזה כי בטחונינו באלהינו יתברך שמו שומר ישראל ואף שנודע כי בערי אשכנז הורו היתר בזה לא מלאני לבי להורות לא איסור ולא היתר רק צויתי שלא להטריח הצבור ברוב פיוטים ונגונגים ושלי"ת לכל בני ישראל היה אור במושבותם ולא מת אחד באותו היום (כי אם קצת מאותם שנקלו מקודם) ויהי לגס לעיני העמים והשירים עכ"ל ובספר ארחות חיים החודש בס' תרי"ח אות א' בדברי ידידי הגאון מר מחנתנו אחר שציין שו"ת חתם סופר הג"ל (בראש האות) ראיתי שבשפלטנו זכר לנו מה שכתבתי בענין זה בשדי חמד מערכת בין המצרים סי' ב' וציין לעיני בשו"ת מ"ע סי' ס"ו (ואינו מצוי אצלי) וכתב ששמע בשם מו"ר הגה"ק מוהר"ש אבד"ק בעלז שכתב שפתיב תר"ח שהיתה מגפה בר מינו הכריז שפל מי שירגיש חלישות הלב הרבה ישטה או יאכל כפי הצורך לחזק לבו ומשמע שהמעשה היה על יום הפיפורים ואם האמת הוא פן המורה לעשות פן יש לו עמוד גדול לישען עליו ואם ירצה ה' אשאל מקריינא דאיגרתא יצ"ו: ה) חולה ביום פיפור דקימא לן דמאכילין אותו על פי רופא אפילו גוי נראה לי דהאינדנא יש להתנישב בדבר דבעיני ראיתי דשבקי להמנותיהו דלכל חולי קל אומרים תמיד שפשיתענה יסתפן פן כתב הגאון תפארת ישראל פירוש המשנה בפרק בתרא דיומא משנה ה' וכתב הרב פנו בהלכתא גבירתא שם בסוף יומא וז"ל ואני מוסיף דאנו רואים היום דרופאי ישראל שהרוב שלהם הם בעונותינו הרבים פופרים ובזדון לבם מייעצים להדיח בענין אכילת איסורין ובימי תענית יותר מעכ"ל וז"ל הגאון מוהרא"ז בספר מטה אפרים סי' תרי"ח אות ב' והדבר תלוי בראות עיני המורה ובבקיאותם ובעיונם בענין הזה שיש שהתענית יום פיפור קל בעיניו ולכן אינו נותן לבו להתבונן היטב ואומר מותר עכ"ל ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' ט"ל אות י"א פתב וז"ל ורגע אדבר בענין שאלת רופאים על תענית יום פיפור דבזמן הזה צריך עיון אם לסמוך עליהם אף דמוהריק"ו שורש קנ"ט פתב דרופאים נכרים נאמנים יש לומר דהיינו טעמא משום דלא מרע אוןמותיה דאם לא פן עדותו כמאן דליתיה ואם פן יש לומר דזה דוקא פשיוכל להתברר היפה דבריו ויתרע אוןמותיה ובחולה ביום פיפור הלא נודע לו שנסמוך על דבריו וגם די באמירתו שיש חשש ספנה ואפילו אם לא יאכל ויחיה לא יתפס בשקרו כמובן וצריך לומר דיש לבא על אמתת הענין על ידי מומחים אחרים ובזה צריך עיון אם אינם לפנינו ובפרט בזמן הזה דאנו רואים דכולהו בחדא מחתא פולם מקילים בענין תענית ועיין בית יוסף יו"ד סי' קפ"ט בשם ספר התרומה וריצב"א ובענין נאמנות רופאים ישראלים עיין יו"ד סי' קכ"ז ברמ"א ושפתי פהו בענין הפסול לעדות בנאמנות לענין איסורין וגם החשוד לאותו דבר נאמן בשל אחרים דבעצמו יצרו תוקפו ואותם שאין מתענים מצד אפקרוותא צריך עיון אם לסמוך עליהם עכ"ל ובספר רוח חיים סי' תקנ"א אות ד פתב אם הרופא יהודי לא יהיה חשוד לעבור על דברי תורה ולחלל שבת כי אז אין להתאמין בו במה שמיקל כי החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ונכרי גמור נאמן בזה יותר ממנו עכ"ל תן לחכם ויחכם להפיר את מהות הרופא כי אף אותם שפצד אפקרוותא אין מתענים מפל מקום

יש בהם רבים אשר אף כי אינהו בדידהו בהפקרא ניקחא להו לא יאבו שאחרים יפשולו על ידם ורק הנראה לדעתם באמת יגידו ויש לצדד להקל משום ספק פיקוח נפש: ודע שפמה שפיתבו הפוסקים לסמוך על דברי הרופאים כתב הגאון חתם סופר בחלק אבן העזר ח"ב סי' פ"ב לחלק דעל מי שאנו מרגישים בו חולי ושינוי פשוט ומבואר דנאמנים הרופאים על כל פנים לשווייא ספק פיקוח נפש ומחללין שבת ויום הפיפורים וכל איסורי תורה לבד מגילוי עריות וכו' אף לעשות פנדאי עיין בטור וב"י ודרכי משה יו"ד סי' קפ"ז ועל כל פנים ספק פיקוח נפש דוחה כל התורה לבד משלש עבירות החמורות וכו' אף זה דוקא פשאנו מרגישים בו חולי ושינוי אבל באדם המתחזק כבריא ולוחש לרופא ואומר לו כהן וכך פאב יש לי והרופא שופט על פי דבריו פראוי לו אבל אנחנו לא נתיר לו לעבור ולזוז זיו כל שהוא מדברי התורה על פי חלומותיו ודבריו ודבר זה מבואר בא"ח סי' תרי"ז שכתב שם המגן אברהם בריש הסימן לחלק בין עוברה שהריחה שמאכילין אותה אפילו לא נשתנו פניה מאכילין אותה על פי עצמה לא כן אדם בריא כל זמן שלא נשתנה פניו אפילו אמר שלבו פואב עליו אין מאכילין אותו והבית חדש שם הביא זה מלשון רמב"ם ור"ן ורא"ש עי"ש ולא הביאו ראיה לדבריהם ואני מצאתי ראיה לזה במתניתין דפרקי אבות בעשרה גסים שנעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקודש לעולם וכתב שם תוספת יום טוב בשם רש"י שאילו הריחה ונתאנה לא היו מאכילין אותה וצריכה לגס שמעולם לא הפילה מריח שהוא ולכאורה יפלא הא אין דבר שעומד בפני פיקוח נפש ומשנה שלמה פרק יום הפיפורים ד' פ"ב עוברה שהריחה וכו' ותיגרין הגאון מוהר"ר שאול אבד"ק אמד בגליון תוספות חדשים דוקא עוברה שהריחה פירוש שפבר הנופר עוברה אז נותנים לה אבל לא הנופר עוברה עדיין אף שפרגשת בעצמה פאב ותיאבון מכל מקום פינון שלא הנופר עוברה לא היו נותנים לה והיתה מסוכנת להפיל ונעשה גס שלא הפילה אשה מריח וכו' והיינו דתנו לא הפילה אשה ולא תנו לא הפילה עוברה אלא על פרחין מיירי בסתם אשה שלא הנופר עוברה ודברי פי חכם חזן ועל פרחין בלא נשתנה פניה דאילו בנשתנו פניה אפילו לכל אדם נותנין ועל פרחין בלא נשתנה פניה דלעוברה בעלמא דכריסה מעיד עליה על חולי שלה נותנים אבל אדם בעלמא אף שפרגיש פאב כמו אשה זו שלא הנופר עוברה ומכל מקום פואב לה עד שמפלת ומסתכנת מכל מקום אין ליתן לה על פי עצמה אף שלכאורה נראה לי שהאדם עצמו היודע מרת נפשו יכול ליקח לעצמו אם יוכל בין ביום הפיפורים בין באיסורין דאורייתא וקדשים פי דרכיה דרכי נעם מכל מקום אנו אין מאכילין אותו ביום הפיפורים ואין אנו מניחין אותו ליטול מהקדשים על פי דבריו שאין להאמין לו דכולי עלמא בחזקת בריאים קיימי עיין קידושין ע"ט ע"ב וק"ל והאריה עוד בזה במאי דתנו בפרק התינוקת נאמנת אשה לומר מפה יש לי באותו מקום שממנו דם שותת וכו' וכו' עי"ש דב"ק: והנה הראשונים שלא הביאו ראיה ממתניתין דאבות הנ"ל שיש לחלק בין עוברה שהריחה לסתם אדם נראה שסוברים שאין מזה הכרח לפי שנוכל לתרץ כמו שכתב מרן מוהרד"ף בספר שושנים לדוד על דברי רבינו התוספות יום טוב שם ונ"ל אין שומעין לה וכו' נראה דהכי פירושו שאם באת האשה לטעום מהם מיז אין שומעין לה להאכילה מיז הבשר אלא צריכים לתחוב לה פוש ברנטב תחלה אם נתישבה דעתה מוטב ואם לאו נותנים לה רנטב אם נתישבה דעתה מוטב ואם לאו וכו' לפיכך נעשה גס

וכו' ובגזרה נחמה קושית הרב ע"ח דאין לה דבד עומד בפני פיקוח נפש והוצרה לתרץ דאפילו הכי פהגים קנאים הם וכו' ולפי דעתי שדברי רש"י במה שכתב ובאת לטענם וכו' מורים פמו שפתבנו עכ"ל מוכן שלפי זה אין הכרח לחלק בין אשה עוברת לסתם אדם ולכן לא הביאו ראיה ממשנה זו ואי נמי אפשר לפרש פמו שכתב הרב תפארת ישראל שם וז"ל אף דאילו הריחה היו רשאים להאכילה דלא עדיף בשר קדש מיום כפור שהוא בכרת ואפילו הכי בהריחה ביום כפור האכיליה מכל מקום אילו הנה אפשר שתתאנה להבשר שם ע"י הריח מבשר שעל אש המזבח היו נזהרות המעברות מליפנס לבית המקדש שמה תריח ונמצאות מצטרות שנגמנו מליפנס למקדש: ומה שכתב הגאון חתם סופר שלכאורה נראה שהאדם עצמו היודע מרת נפשו יכול ליקח לעצמו וכו' אבל אנו אין מאכילין אותו וכו' אין פאן דעת הגאון מוהרא"ז שכתב ביד אפרים (על דברי מגן אברהם סק"א ובשאר כל אדם לא מהני אמירה אלא אם פן נשתנו פניו כדאיתא בסעיף ג') וז"ל בהר"ן מבואר דבריא שהריח וערערה נפשו מאכילין אותו על פי עצמו או על פי בקי המכיר בו וכו' ואפשר דגם הרא"ש מודה ונשתנה לאו דוקא וכן בר"ן מסיים גם פן דמפי חינוך אפיה חיישינו לסכנתא ואפילו הכי כתב מתחלה מאכילין אותו על פי עצמו עכ"ל מתבאר שדעתו דכשלא נשתנו פני הבריא והוא אומר שצריך מאכילים אותו על פי עצמו: ואם החולה שאוכל ביום כפור חייב לקדש או לא רשמתי בסי' ב' אות ד' עי"ש: ואם יכול לעלות לספר תורה בשחרית או במנחה רשמתי שם באות ז: ו) מי שאמדהו שיאכל ביום כפור ככותבת מפני פיקוח נפש וקודם שגמר אכילתו נתיישבה דעתו ואמרו הרופאים שחלצתו חמה וניצול מהסכנה אם יש להתיר שיגמור אכילתו כיון דהותרה מעיקרא או לא עיין בספר מראה האופנים דף כ"ה ע"ג פן כתב בס' דברי מנחם ריש סי' תרי"ח ואינו מצוי אצלי ס' מראה האופנים הנ"ל ומתוך מה שרשמתי בשדי חמד חלק א' בחלק הכללים מערכת ה"א אות קי"א נראה לפום ריהטא דיש להחמיר בגזרה וצריך לעיין במלתייהו דרבנן קדישי הרשומים שם ולהתיישב בדב"ק ואני אמרתי בחפזי להעיר און פן כתוב בקונטרסי מזה זמן רב: ועתה נראה לי פשוט וברור דכיון שחלצתו חמה וניצול מהסכנה אסור לו לאכול עוד וכן יש ללמוד ממה שכתב הגאון בנין ציון בח"א סי' ל"ד והוא שנסאל בחולה שיש בו סכנה שעל פי הרופאים צריך לאכול ולשתות ביום הכיפורים יותר מפשיעור אם צריך לשער בכל אכילה ושתיה אם יש סכנה כשלא יאכל וישתה או נאמר דמצנת העינוי היא למערב עד ערב וכיון שלא יוכל לקיים מצוה זו מפני הסכנה שוב אין קפידא אם יאכל וישתה באותו יום גם בלא סכנה ובתשובתו כתב לפשוט ספק זה מפמה מקומות ודחאם ולבסוף הוכיח מדברי התוספות בכריתות ד' ח"י ע"ב בהא דאמר אב"י ידיעות ספק מחלקות לחטאות נאמר ליה רבא בר חנה מה אילו אכל פזית חלב ביום הכיפורים שחרית ופזית חלב במנחה הכי נמי דמיחייב שתי חטאות (פירוש דיום כפור במקום אשם תלוי קאי) וכתבו התוספות דהא דנקט פזית חלב ולא נקט מידי דהיתרא ומיחייב משום אכילה ביום כפור היינו משום דבעי למינקט שיעורא זוטא (פזית) ומשום אכילה דיום הכיפורים הנה צריך למינקט ככותבת הגסה וממה שנדחקו התוספות לומר פן מוכח דפשיטא להו דאף משום אכילה שנייה חייב אף על גב דעל ידי אכילתו הראשונה הרי אי אפשר עוד לקיים מצנת עינוי דמערב עד ערב שאם לא פן הנה להם לתרץ דמשום הכי נקט פזית חלב דאילו

משום אכילה ביום הפופורים לא מיחייב אכילה שניה ואחרי שלא נמצא חולק על זה צריך לחוש לדבריהם ולכן צריך לשער פשמאכילין לחולה ביום הפופורים שלא להאכילו בין פשיעור ובין פחות מפשיעור (שעל כל פנים איפא איסור תורה) רק מה שמספיק להוציאו מספק ספנת נפשו וקשה מאד לשער פן בכל אכילה ושתייה שיתן לחולה ותמה ששום אחד מהפוסקים לא העיר בזה במה שנוגע לאיסור פרת וצריך זהירות ובקיאיות יותר מעיקר היתר אכילה שלנה יספיקו דברי הרופא שצריך להאכילו דרך פלל אבל בענין זה צריך לשער דרך פרט בכל אכילה ואכילה אלו תנרף דב"ק מתבאר דכל שיצא מידי ספק ספנה אין לו היתר עוד לאכול ואם פן אף ששיערו הרופאים בתחלה שהיה צריך לאכול פה וכה פשראו באמצע אכילתו שפבר חלצתו חמה ואין בו עוד חשש ספנה חזר להיות פבריא ואינו יכול לאכול עוד והגאון שואל ומשיב במהדורא ד' ח"א סי' כ' (סוף ד"ה הראשון) פתב שבערוף לגר בכריתות ד' ח"י ע"ב ד"ה הא דנקט נסתפק בחולה מסופן והוצרך לאכול יותר מפכותבת אם חייב אחר פה בעינוי פינו דכבר אין עליו עינוי שוב לא חייב להתענות וכתב שפן נראה לו עיקר וכתב ראיה דאם פן בחולה יהא צריך לשער שלא יתנו לו יותר מפפי השיעור שצריך לו להוציאו מידי ספנה ולא ראיתי מןזכר בפוסקים עכ"ל הערוף לגר וכתב על דבריו ונפלאתי מאד איך יעלה על הדעת שלא יקיים מצות תענו את נפשותיכם ופשיטא שעל ידי פכותבת אינו מיישב הדעת על כל היום רק שבשעת אכילה נתיישב דעתו ואם פן אחר פה שוב עובר על תענו את נפשותיכם וכו' אלו תנרף דב"ק ואין אצלי ספר ערוף לגר לכריתות וכנראה לא סיים שם מה שפיים בתשובתו שבבנין ציון הנ"ל להחמיר כנז"ל ולפי דרכנו למדנו שגם הגאון שואל ומשיב דעתו להחמיר: גם הגאון מוהר"ר אברהם אהרן יודילעוויץ יצ"ו בספרו בית אב סי' ז' עמד בספק זה ופלפל בהראיות שהביא הרב בנין ציון וכתב (בסוף ד"ה איברא) דיבואו על נכון הראיות של הבנין ציון וגם הוא פתב להוכיח דעל כל פנים אף אם אין לנו הכרח על אכילה שניה שיהא חייב (משום שפבר אינו יכול לקיים עינוי דמערב עד ערב מחמת אכילה הראשונה) אסור הוא לאכול עוד מהא דתנן בדרף פ"ב ע"א חולה מאכילין אותו על פי בקיאיין ואם אין שם בקיאיין מאכילין אותו עד שיאמר די נאי נימא דהיכא דאכל פשיעור מפני הספנה שוב אין קפידיא ומותר לו לאכול גם בלי ספנה הא דקתני מאכילין אותו עד שיאמר די הוא מותר דאי דקמשמע לן דרשאי להאכילו פשיעור בבת אחת גם בלא זה הנה ידעינן דעל פי עצמו דומיא דעל פי בקיאיין וכמו דעל פי בקיאיין נותנים לו גם פשיעור בבת אחת הכי נמי על פי עצמו אלא ודאי דקמשמע לן דכשיאמר די חוזר לאיסורו פכל אדם ואינו רשאי לאכול עוד וכן הוכיח מתוך דברי הרי"ף שהשמיט שיעורי אכילה ושתייה וכתב הר"ן בטעמו משום דאפילו פחות מפשיעור איפא איסורא ולא ניתנו שיעורין אלא לכרת ומלקות ולפי מה שהספימו הפוסקים שאף לחולה נותנים לו פחות מפשיעור כדי להקל מעליו איסור פרת צריכים אנו לדעת השיעורים וכו' נאי נימא דאם פבר אכל פשיעור מפני הספנה מותר לו לאכול אחר פה גם בלא ספנה אם פן קשה למה השמיט הרי"ף השיעורין הא איפא נפקא מינה להיתירא אחרישאכל פשיעור וגם הר"ן למה הוצרך לבא מטעם הנ"ל אלא ודאי דבלא ספנה לעולם ליפא שריותא ושקיל וטרי עוד וסיים תבנא לדיננא דגם באכילה שניה ביום הפופורים איפא חיוב פרת וחסטאת ואם פן בחולה ששמאכילים אותו על פי רופאים הנה

בְּכֹל אֲכִילָה שְׂיֵאכֹל בְּעֵינָיו שְׂתִהְיֶה סִפְנָה לוֹ אִם לֹא יֵאכֹל וְכַדְמִסְקֵנָת הָרַב בְּגֵן צִיּוֹן וְצָרִיף לִיְזַהַר בְּזֶה וּבִסְפָר אַרְחוֹת חַיִּים (הַחֲדָשׁ) בְּסִי תְרִי"ח אוֹת א' פֶּתַח שְׂבִלְתָּם הַפְּנִים שְׂבִקְיָצוֹר ש"ע מוהרשג"ף בְּסִי קל"ג פֶּתַח דְּמִבְּנֵי אֶרֶץ הַיְּבֵשֶׁת לְקִדְוֹשֵׁי ד' כ"א ע"ב דְּמִי שְׂאֲחִזוּ בְּלִמּוּס שְׂמַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֵאֲוֵרוּ עֵינָיו וּמִשָּׁם וְאֵילָף בְּאִסְוִרָה קָאֵי וְהֵיךְ אֶפְשָׁר לְדַחֹת דְּמָה שְׂאֲמַר הַרְשָׁב"א פֶּן הוּא לְמִי שְׂאֲוֵרוּ עֵינָיו בְּפַחוֹת מְפֻכּוֹתָת שְׂעֲדִיין לֹא נֶאֱבַד מִמֶּנּוּ הַמְצוֹת עֵינָיו יוֹם כְּפֹר וְהַעֲרוֹף לְגַר סְפָקוֹ טְהוֹר בְּמִי שְׂהִנְכַרְח מִפְּנֵי הַסִּפְנָה לְאֲכֹל פְּשִׁיעוֹר הַמְבַטֵּל הָעֵינָיו דְּבִזְזָה דְּנִקָּא הוּא שְׂנִסְתַּפֵּק אֲבָל אֵין דְּעֵתִי נֹחֶה בְּדַחִיּוֹת פְּאָלוֹ וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א הוּא דְּאֶפְּלוֹ אִם אֲכַל יוֹתֵר מִכְּשִׁיעוֹר כְּדִי שְׂיֵאֲוֵרוּ עֵינָיו וְכִבֵּר בִּיטֵל מְצַנֵּת עֵינָיו בְּכֹל זֹאת כְּשִׂיֵאֲוֵרוּ עֵינָיו אֲסוּר לוֹ לְאֲכֹל יוֹתֵר וּבְאַרְחוֹת חַיִּים שֶׁם בְּדַבְּרֵי מֵר מְחֻתָּנוּ הַגָּאוֹן יצ"ו צִיּוֹן לְעֵינָיו בְּסִפְרוֹ גִּילוּי דְּעֵת בְּפִתְיָה אוֹת מ"א וְאֵינוֹ מְצוּי עֵתָה אֲצִלִי (נִגְנָב אוֹ נֶאֱבַד) וּמָה שְׂצִיּוֹן הַגָּאוֹן הִמְחַבֵּר יצ"ו לְעֵינָיו בְּמָה שְׂהִבִּיא בְּסִימָן תְּרִי"ב אוֹת א' (וְשֶׁם גַּם פֶּן צִיּוֹן לְדַבְּרֵי שְׂבִסִי תְרִי"ח הַלְלוֹ) הֵינָנו שְׂשָׁם הִבִּיא שְׂבִסְפָר וַיְדַבֵּר מִשֶּׁה פְּרִשְׁת אַחֲרֵי ד' י"ט ע"ב גְּסַתְפֵּק בְּחֻלָּה שְׂיֵשׁ בּוֹ סִפְנָה שְׂאֲכַל פְּחוֹת מְכֻשְׁיָעוֹר וְהִבְרִיא וּבְתוֹף שְׂיָעוֹר כְּדִי אֲכִילַת פְּרָס כֹּל עוֹד חֲצִי שְׂיָעוֹר אִם מְצֻטְרָף לְפִי הַנְּרָאָה כְּנֻתָּו לְהוֹכִיחַ מְזָה שְׂלֹא כְּדַבְּרֵי הָרַב עָרוֹף לְגַר וְאִם לְכַף גְּתֻפּוֹן בְּמַחִילַת כְּתֵה"ר אֵין מְזָה סְתִירָה דְּהָרַב עָרוֹף לְגַר לֹא אֲמַר לְצַדִּד אֲלֵא כְּשִׂיֵאֲכֹל מִפְּנֵי הַסִּפְנָה כְּפֻתְבַּת דְּבִטְלָה מִמֶּנּוּ מְצַנֵּת עֵינָיו דְּמַעֲרַב עַד עָרַב אֲבָל בְּאֲכֹל חֲצִי שְׂיָעוֹר מִפְּנֵי הַסִּפְנָה וְהִבְרִיא מוֹדָה הוּא דְּאֲסוּר לוֹ לְאֲכֹל עוֹד: וְלַעֲנִין חֲצִי שְׂיָעוֹר אִם מִן תֵּר לְהַאֲכִיל בְּיוֹם כְּפֹר לְחֻלָּה שְׂאֵין בּוֹ סִפְנָה עֵינָיו לְקַמֵּן בְּאוֹת י"ג: ז) שְׂיָעוֹר שְׂתִיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְחִיּוֹב פֶּרֶת עֵינָיו בִּש"ע ס' תְּרִי"ב ס"ט כְּמֵלֵא לֹגְמִיו וְכוּ' וְהוּא פְּחוֹת מְרַבִּיעֵית וְהַרְ"ן גְּסַתְפֵּק (וְהוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף שֶׁם) כְּמָה הָיוּ פְּחוֹת מְרַבִּיעֵית וְהָרַב פְּרִי חֲדָשׁ פֶּתַח מְסַתְפָּרָא שְׂהוּא פְּחוֹת מְעַט מְרַבִּיעֵית דְּוּמִיא דְּכֻכּוֹתְבַת שְׂהִיא פְּחוֹתָה מְעַט מְכַפִּיצָה (וְכַדְבְּרֵי פֶתַח הָרַב צָדָה לְדָרְף בְּמֵאֲמַר רַבִּיעֵי כָּלֵל ה' פֶּרֶק ו' דְּהוּא מְעַט פְּחוֹת מְרַבִּיעֵית) וְאִם פֶּן לְפִי זֶה יִהְיֶה שְׂיָעוֹר הַשְּׂתִיָּה בִּיצָה וְשְׂלִישׁ אוֹ בִּיצָה וְרַבִּיעֵי וְכְשִׁמְשֻׁקִים לְחֻלָּה פְּחוֹת מְכֻשְׁיָעוֹר כְּמוֹ שְׂפֶתַח מֶרֶן בְּסִי תְרִי"ח סְעִיף ט' יְכוּלִים לְהַשְׁקוֹתוֹ כְּשִׂיֵאֲוֵרוּ בִּיצָה וְיוֹתֵר מְעַט (רַק שְׂיִהְיֶה פְּחוֹת מְשְׁלִישׁ בִּיצָה אוֹ רַבִּיעֵי) אֲבָל הָרַב עָרוֹף הַשְּׂלַחֵן ס' תְּרִי"ב אוֹת ה' פֶּתַח בְּשֶׁם הָרַב הַחִינּוֹף בְּפְרִשְׁת אֲמוֹר דְּשְׂיָעוֹר שְׂתִיָּה בְּיוֹם כִּפּוּר הֵינָנו כְּפִיצָה דְּכִבֵּר שְׂיָעֵרוּ כְּפִיצָה מְחֻזֵּק מְלֵא לֹגְמִיו שְׂל אֲדָם עכ"ל וְלְפִי זֶה כְּשִׁמְשֻׁקִין לְחֻלָּה פְּחוֹת מְכֻשְׁיָעוֹר צָרִיף שְׂיִהְיֶה פְּחוֹת מְכַפִּיצָה וּבִתְשׁוּבַת הַגָּאוֹן רַבִּינוּ עֲקִיבָא אִיגַר רִישׁ ס' דַּק"ן רְאִיתִי שְׂפֶתַח בְּשֶׁם הָרַב בֵּית הַלֵּל דְּשְׂיָעוֹר מְלֵא לֹגְמִיו דְּיוֹם כִּפּוּר הוּא מְעַט פְּחוֹת מְרַבִּיעֵית וְכַתְבַּת עַל דְּבָרֵי וַי"ל אֲמַת דְּכֵן הוּא לְשׁוֹן הַש"ע ס' תְּרִי"ב (אֲמַר הִמְחַבֵּר בְּדַבְּרֵי מֶרֶן בִּש"ע לֹא גִזְפַר מְעַט פְּחוֹת מְרַבִּיעֵית רַק פְּחוֹת מְרַבִּיעֵית אֲלֵא שְׂהָרַב פְּרִי חֲדָשׁ פֶּתַח דְּרוּצָה לֹמַר מְעַט פְּחוֹת וְכוּ' כְּנֻ"ל) אֲבָל תְּמִיָּה לִי דְּהָא מְבֻנָּאָר בְּסִי עַר"א סְעִיף י"ג שְׂהוּא רְנוּבָו שְׂל רַבִּיעֵית אִם פֶּן בְּאִם נוֹתְנִים מְשַׁקָּה לְהַחֲלוֹף פְּחוֹת מְכֻשְׁיָעוֹר צָרִיף לְשִׁתּוֹת פְּחוֹת מְעַט מְרַבִּיעֵית עכ"ל וְלְפִי דְּבָרֵי אֵי אֶפְשָׁר לְהַשְׁקוֹתוֹ יוֹתֵר מִכְּדִי זֵית וּמְחַצָּה דְּאִם פֶּן הָנִה לְיָה רֹב רַבִּיעֵית וְכֵן פֶּתַח בְּהַגְהוֹת מִיְּמוֹנִיּוֹת הִבִּיא דְּבָרֵי מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף ס' תְּרִי"ח ד"ה לֹא שְׂנָא עוֹנְבָרָה וְכוּ' (רְמִזוּ הָרַב עָרוֹף הַשְּׂלַחֵן שֶׁם) וַי"ל וּבְשְׂתִיָּה מְלֵא לֹגְמִיו דְּהֵינָנו חֲצִי רַבִּיעֵית שְׂלֵא יְבֵא לִידֵי אִסּוּר פֶּרֶת עֵי"ש וְהָרַב דְּגוּל מְרַבְּבָה הִבִּיא דְּבָרֵי הָרַב שְׂעָרֵי

תשובה סוף סי' תרי"ב כתב על דברי הש"ע הנ"ל דהוא רוב רביעית כמו שכתב בסי' ק"צ ס"ג וסי' ער"א סי"ג ע"כ ואם כן לדעתו ודאי דכשמשקים פחות מפשיעור היינו חצי רביעית וכתב הרב מטה אפרים סי' תרי"ח אות י"א דאם ידוע מערב יום כיפור שצריך להאכיל את החולה צריך להכין פלי שמחזיק פדי מה שיתנו לו פדי שלא יצטרך לשער מאומד הדעת שפקל יוכל לטעות ליתן יותר ויבא לידי איסור או שיתן פחות ויביא לידי חשש ספנה וכו' עי"ש גם מרן החבי"ף בספר רוח חיים סי' תרי"ח אף הוא הנה מתפנין לדעת הרבנים הנ"ל דצריך להשקותו חצי רביעית דהא רוב רביעית הוי מלא לוגמיו ושכיניו פלי פדי מדה זו מערב יום כיפור עי"ש: והנה הרב ערוך השלחן הביא סברת הרב החינוך הנ"ל (דשיעור שתיה בכביצה) בשתיקה פהודאה אף בספר מנחת חינוך בפרשת אמור סי' שי"ג סק"ג האריך הגאון בדברי רבינו החינוך ואעתיק דב"ק לפי שאין הספר מצוי והיו הדברים לזכרון בין עיני אולי אזכה ליישב תמיהותיו בעת הפנאי איה"ש וז"ל דברי הרב המחבר (מה שאמרו ששיעור שתיה הוא מלא לוגמיו של אדם שהוא כביצה שפבר שיערו בו ביצה מחזיק מלא לוגמיו של אדם פחות מפאן אין בו איסור פרת וכו') צריכים עיון דביומא ד' פ' מסיק דלא מלא לוגמיו ממש אלח פדי שישלקנו לצד אחד ונראה פמלא לוגמיו ושיעור זה דהיינו פמלא לוגמיו מבואר שם שהוא פחות מרביעית אבל מלא לוגמיו הוא יותר מרביעית עי"ש גבי מקולי בית שמאי ועיין שם בתוספות וכן הוא ברמב"ם פאן ובכל הפוסקים דהשיעור הוא פמלא לוגמיו וכן מה שכתב הרב המחבר דהשיעור הוא כביצה איני יודע מנין לו דמהש"ס נראה שהוא פחות קצת מרביעית וכן כתב הרמב"ם וכל הפוסקים ורביעית הוא ביצה ומחצה וכן מה שכתב שהוא מלא לוגמיו והוא כביצה נראה מדבריו (מדסתם) דהשיעור הזה שנה בכל אדם ובאמת מבואר בש"ס וברמב"ם ובכל הפוסקים דדוקא שיעור אכילה שנה בכל אדם (פכותבת בין לננס בין לעוג מלך הבשן) אבל שיעור שתיה פל אחד בדידיה משערין ובעוג מלך הבשן השיעור יותר הרבה מרביעית ובננס פחות הרבה ושיעור זה דכמלא לוגמיו הוא פחות מעט הוא שיעור בבינוני עיין בגמרא וברמב"ם ובטור וזה פשוט: והגאון מוהר"ם מליבוויץ בספר צמח צדק על המשניות בפרק בתרא דיומא דף ס"ט ע"ד (ד"ה השוטה) הביא דברי הרב פרי חדש הנ"ל דמסתברא ליה דכי היכי דככותבת הוא מעט פחות מכביצה הכי נמי מלא לוגמיו הוא פחות מעט מרביעית וכתב על דבריו ולא דבר אל נכון ואישתמיט ליה דברי הפוסקים הנ"ל דמלא לוגמיו הוא רוב רביעית וגם מה שדימה לפחות מכביצה דככותבת משמע בהרמב"ם בהיפך דגבי פכותבת כתב שהוא פחות מכביצה פמעט אבל גבי מלא לוגמיו כתב שהוא פחות מרביעית ולא כתב פמעט משמע שהוא פחות יותר וכו' עיין שם דב"ק ואין לתמוה על מה שלא זכר שר שפדברי הרב פרי חדש כתב הרב צדה לדרך כנז"ל וקרוב לומר שלא הנה בידו ספר התורה הזה אבל תימה בעיני מה שלא זכר שיטת הרב החינוך הנז"ל נמצינו למדין מפל האמור דשילש סברות בדין זה א) דמתר להשקותו יותר מעט מכביצה לשליש ולרביע לא יגיע ב) דצריך להשקותו פחות מכביצה ג) דאין להשקותו יותר מפדי זית וחצי ונראה דאף דבעלמא היכא דאיפא שתי סברות חלוקות מן הקצה אל הקצה ויש סברא שלישית ממוצעת ביניהם יש לפסוק פמותו כמו שכתב הגאון יד מלאכי במערכת המ"ם פלל תע"ז בשם הר"ן בהלכות בפרק יום הכיפורים בדין חינוך ועיין מה שכתבתי אנכי הדל בשדי

חמד בחלק הפללים במערכת ה' כלל ל' מכל מקום בנדון שלפנינו נראה לי ההדיוט דהרוצה לסמוך על סברא קמיימא אין מזניחין אותו שפן הוא משמעות לשון מרן שפכת פחות מרביעית ואם היה סובר פסברא שניה היה אומר ששיעורו כביצה ואם פסברא שלישית היה אומר ששיעורו מעט יותר מזית ונחצי והיינו יודעים דכשצריך להשקותו פחות משיעור משקין אותו פחות מכביצה או פדי זית ונחצי לכל מר פדאית ליה אבל מדכתב דהשיעור הוא פחות מרביעית נראה דהדברים דסובר פסברא קמיימא אחר זמן רב השגתי ספר ארחות חיים ח"ב הקדש נראיתי שבסי' תרי"ב אות ז אחר שציין דברי הרבנים פרי חדש ושערי תשובה בדין זה פתב ועיין בשו"ת עולת שמואל סי' צ"ה דאין להחמיר ואין לזוז מפסק השלחן ערוך שהוא בציר פורתא מרביעית עכ"ל ואין ספק זה מצוי אצלי ודבריו נראים לדעתי הקצרה והביא שם (בארחות חיים) מה שפכת בזה ידידיהגאון אבד"ק ברעזאן יצ"ו שהר"ן נסתפק כמה שיעורו אבל בפירוש המשנה להרמב"ם בפרק אמר ר' עקיבא משנה זו ותוספת יום טוב שם מבואר דהני רק פחות מעט כל שהו מרביעית עכ"ל וכוונתו דאמאי דתנו התם זרעוני גנה פחות מכרואגרת פתב רבינו התוספת יום טוב וז"ל פירש הרמב"ם קרוב לגרואגרת וטעמו נראה דמדלא פירש השיעור שמעת מינה דבפחות מעט קאמר והכא נמי דכתבו הפוסקים פחות מרביעית ולא ביארו שיעור הפחת כמה הוא שמעת מינה דפחות מעט קאמרי פן נראה כוונתו ודבריו נכונים והוא שר המספים למה שפכת בעולת שמואל שהביא הגאון המחבר יצ"ו: ולמודעי אני צריך פי כל מאי דשקלו וטרו רבני האחרונים הנ"ל הוא על פי האמור בשלחן ערוך סי' תרי"ב השיעור באדם בינוני שהוא פחות מרביעית אמנם הגאון מהר"ר שלמה אבד"ק יוניפור בספרו ספר החיים בסי' תרי"ב ד' ע' עמוד ג' שנשאל כמה הני שיעור מלא לוגמיו באדם בינוני בזמן הזה הנה בתשובתו יצא לידון בדבר חדש דשיעור זה לא שייך בזמן הזה דהחוש מעיד דמלא לוגמיו מצד אחד באדם בינוני לא יעלה אפילו פשיעור ביצה אחת שלנו אם פן מכל שפן דלא הני פשיעור רביעית דהני פשני בצים כמו שפכת החק יעקב בסי' תפ"ע (דבריו הם בס"ק ח"י) והיינו מלא שני קליפות ביצה עיין שם ובעל פרחין בזמן הזה נתקטנו האנשים ובשלקמא באכילה דאין חילוק בין ננס לעוג לא נשתנה השיעור בזמן הזה אבל שתיה שהיא לפי ערך האדם ומלא לוגמיו שלו אם פן פיון שנתקטנו האנשים ואף אם גם נתקטנו (נראה דכוונתו דאף אם גם הבצים נתקטנו) מכל מקום בהכרח לומר דלא נתקטנו בשנה לפי ערך עם בני אדם דהחוש יעיד דמלא לוגמיו לצד אחד דאדם בינוני לא יעלה פשני בצים שלנו ואף כביצה ומחצה לא יעלו ובעל פרחין דהאנשים נתקטנו יותר מהבצים ולכך אף (נראה דצריך להיות אם) החולה לא יכול לנסות בעצמו אין לסמוך על שיעור זה שפכת בשלחן ערוך רק צריך לנסות בזמן הזה באדם בינוני לפי מהות החולה כמה עולה מלא לוגמיו או ליתן לו כפי האומדנא שהוא בודאי פחות ממלא לוגמיו ולא לסמוך על שיעור הפתוב בשלחן ערוך ומה שפכת מעלתו בשם באר הגולה דנחצי שיעור דרבנן הם לאו מילי דסמכא דברי ש פרק יום הפיפורים מוכח להדיא דביום הפיפורים נחצי שיעור אסור מן התורה וכן פתב הט"ז וכל הפוסקים וזה ברור עכ"ל ראה זה חדש לא שיערוהו פל רבני האחרונים ולפי הנראה יש להחמיר כמו שפכת הגאון ומה שפכת בשם הט"ז דנחצי שיעור אסור מן התורה פעת לא ראיתי בטורי זהב שפכת פן מפורש אבל הרב מגן אברהם בסי' תרי"ב

סק"א פתב פן מפנרש ומה שכתב בשם הרב באר הגולה שחצי שיעור הוא מדרבנן לא ידעתי איה מקום כבוד דב"ק ואדרבא רואה אנכי בבאר הגולה על מה שכתב מרן בסעיף ה' הא דבעינן שיעור היינו לחיוב אבל איסורא איכא בכל שהו שציינו על זה יומא ד' ע"ג וכרבי יוחנן ונהרי הוא פמבואר דמפרש בכוננת דברי מרן דחצי שיעור אסור מן התורה ואם פן אם כתב במקום אחר שהוא מדרבנן יש לתפוס עליו מדברי עצמו והדין אמת שאסור מן התורה כמו שכתב הגאון הנ"ל: ולענן צירוף אוכלין ומשקין עיין לקמן אות כ"ט: ולענן שתיה אם יש חילוק לענן חיוב פרת בין שאר משקין י דזיני למים דלא זיני הנה הרב דברי מנחם בסימן תרי"ב כתב בזה הלשון על מה שכתב הלק"ט דבשתית מים ביום הפיפורים ליכא פרת וכו' עיין מה שכתב בספר אדרת אליהו ד' מ"ח דישתקע הדבר ולא יאמר ועיין להרב משה ידבר ד' ו' ע"ב עכ"ל משמעות הלשון הוא שסברת הלק"ט פן היא באמת דבשתית מים ליכא פרת פי אם איסור אמנם הרב פחד יצחק באות היו"ד במערכת יום הפיפורים אסור באכילה ושתיה כתב בזה הלשון ועיין הלק"ט ח"ב תשובה רפ"ג המורה פנים דאפשר דהשומה מים ביום הפיפורים לא יקה חייב פרת מן התורה ושתיה דאסרה תורה הוא יין דבש וחלב דזנים את הגוף אבל מים דלא מיזן לא עיין שם רפ"ג רפ"ד רפ"ה אבל חלילה להרהר צדק ולא פי אין לנו אלא סתם שתיה אפילו מים עכ"ל פחד יצחק שם ומבואר דהרב הלק"ט לא החליט לומר פן רק הוא הצ"ד דיש פנים לומר פן ועל כל פנים איך שתהיה סברת הרב הלק"ט פבר פתבו הרבנים הנ"ל דאין מקום להסתפק בזה ומים שוו לשאר משקין והשומה מהם חייב פרת כמו בשאר משקים ובקונטרס הפללים במערכת העי"ן פלל ס"ט נשאתי ונתתי בדין זה על מה שכתב ידי"ן הרב המגיה בספר ימי שלמה יצ"ו לפלפל בדברי הלק"ט ומשה ידבר הנ"ל ושם הבאתי שהרב יד דוד בחידושו ליומא (בדפי הספר ד' בר"ך ע"ד) כתב שדברי הרב הלק"ט בזה אינם נראין והבאתי שגם בתפארת ישראל בפסק בתרא דיומא משנה ג' הוכיח ממשנה ההיא דגם מים דינם כשאר משקין דלא כמו שנסתפק הרב הלק"ט עיין שם והיא אחת מהראיות שהובאו בימי שלמה נגד סברת הרב הלק"ט ובספר רוח חיים ריש סי' תרי"א אחר שציינו על דברי הרב הלק"ט לעיין בספר משה ידבר ד' ו' ציינו לעיין בתשובות הגאונים שבסוף ספר נהרות דמשק סי' שכ"ה ובתשובת הרשב"ש סי' כ"ג ועינתי בהם ולא מיררו באם יש לחלק בין שאר משקין לשתות מים שמצד הרב הלק"ט דבתשובות הגאונים מיררו לענן ליל התענית שאסור לשתות אפילו מים אחר שיטן (כשלא התנה קודם השינה) אם הצמא מאד וחושש שיבא ביום לידי סכנה מותר לו לשתות קודם עלות השחר או לא וכן לענן זמן חלש שהיה מתענה רובו של יום וכבר בא בחלישות בענן שחושש לסכנה שמאכילין אותו ולא שבקינן ליה שימות וגמרינן לה מעופרה שהריחה וכו' אלו תורף דב"ק (סיום הלשון שם צריף ביאור שכתב ל כל שכן אם היה זה זמן נכב' (כמדומה שתשלם התיבה באות ד' נכבד) שאם ימות ויסתכן על תענית זה יהיה הפסד לרבים עכ"ל ואנכי לא ידעתי צד להקל מפני זה) ועל כל פנים אינם ענין לסברת הלק"ט ותשובת הרשב"ש היא שנשאל מפני מה אין חיוב פרת מכל העינוים והלא פולהו דאורייתא נינהו והשיב שדעת הרבה גדולים דשאר עינוים (חוץ מאכילה ושתיה) אינם אלא מדרבנן ואף לדעת מקצת רבנאמתא דכולהו מדאורייתא הטעם שאין בהם חיוב פרת הוא משום דכתיב פי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום

הנה והאבדתי ואמרין בספרי דבר שהנפש תלויה בו אכילה ושתיה וישראל ישמחו
עכ"ל ומה ענין זה למה שמצד הרב הלק"ט ומה שעלה בדעתי לפרש פונתו לא הונח
לי ומקום הנחת לי מי שדעתו צלולה לפרש דבריו כשמלה: והנה מתוך מה שפנתתי
במערכת הענין הנ"ל מוכן שלא היה בידי ספר הקדוש הלק"ט הנ"ל ומקורב הוציא והו
לאור הדפוס שנית בעיר קראקא יע"א האחים ידידי הרבנים המנפלאים מוהר"ר מיכאל
ומוהר"ר משה אלעזר הלויים יע"ו והוסיפו בו הערות מאירות ועינתי במפתחות הספר
וכתבו בזה ונ"ל דברי המחבר אינם רק לפילפולא בעלמא ועיין בספר שער הזקנים
שתמה על תשובה זו והעלה בראיות ברורות שאין לסמוך על זה עכ"ל ואני הדל לא
ראיתי מעודי ספר שער הזקנים אבל כבר הבאתי דרבני האחרונים אדרת אליהו ומשה
ידבר ונד דוד ותפארת ישראל וימי שלמה הסכימו שאין לחלק בין שאר משקין למים
ואחר איזה שנים השגתי ספר ארחות חיים (החדש) חלק ב' ובסי' תרי"ב אות ז כתב
ועיין הלק"ט ח"ב מסימן רפ"ב עד סוף סי' רפ"ה שחידש דבשתית מים ליפא פרת וכבר
השיג עליו בספר שער הזקנים וכו' עכ"ל ונכון להגיה בדבריו שצדד במקום שחידש פדי
שלא יטעה מי שאין ידו ספר הלק"ט ויבין שכתב פן בהחלט ואינו פן: ח) אוכלים שאינם
ראויים אם מותרים או אסורים ביום הפיפורים לחולה שאין בו ספנה וכן אוכלים הראויים
אם מותרים שלא פדרף הנאתו הנה מקור דין זה (אכילה ושתיה שלא פדרף הנאתו ביום
הפיפורים) יוצא ממקום קדוש מעין הנובע ורבים שתו וישתו לצמאם הלא הוא הגאון
שאגת אריה סי' ע"ו דמיפשט פשיטא ליה פיון דלא כתיב אכילה ביום הפיפורים שלא
פדרף הנאתו נמי אסור כמו דרף הנאתו בפשר בחלב וכלאי הפרם וכדומה דשלא פדרף
הנאתו אסור משום דלא כתיב אכילה בהא נחית וסליק בתשובה הנ"ל ונדחה הראיות
שהיה נראה לו שמונחתו אבל לא כתב ראיה לדבריו מרוב פשיטותו לדעתו הנשגבה
שפן הוא והגאון כתב סופר בסימן קי"א עמד לבאר דין זה וכתב על מסקנת הגאון שאגת
אריה שהוא דבר חדש אשר לא שיערו אבותינו קמאי דקמאי וגם דגאוני בתראי שהם
אחריו לא ראינו ונהגם שלא ראינו אינו ראיה והואיל ויש בזה נפקותא לדינא אם שלא
פדרף הנאתו אסור מדאורייתא או מדרבנן בחולה שיש בו או אין בו ספנה אם אסור רק
מדרבנן מותר להאכיל שלא פדרף הנאתו אפילו אין בו ספנה ואם מדאורייתא אסור
ובחולה שיש בו ספנה יש בו חומרא אם הוא מדרבנן וסגי לחולה כשאוכל שלא פדרף
הנאתו אסור להאכילו פדרף הנאתו ואם שלא פדרף הנאתו שנה לכדרף הנאתו ביום
הפיפורים שרי להאכילו פדרף הנאתו דמאי שנא דסוף סוף נדחה אסור אכילה ביום
הפיפורים לכן שם עינו ולבו לחקור ולדרוש ולבדוק אחר חידושו של הגאון שאגת אריה
והעלה מתוך פילפולו הנה בדברי הש"ס והפוסקים בדין אוכל ביום פיפור שלא פדרף
הנאתו דכל שאוכל שלא פדרף הנאת בני אדם פגון בשר חי של בהמה או עירבו בדבר
מר שאין הגרון נהנה ממנו ליכא איסור דאורייתא ביום פיפור ודוקא שלא פדרף הנאתו
פי האי גוונא וכיוצא בו שאין נהנה באכילה זו פדרף אכילת בני אדם שנהנה בגרונו
ובמעיו אבל אם המאכל הוא טוב אלא שאינו פדרף הנאת דבר זה כמשקין היוצאים מן
הפירות או ציר וכיוצא וכן אוכלין שאינם ראויים לאכילה בעצמותם מצד מרייתן ועירבון
בדבר מה להמתיקן עד שנהנה גרונו מהם חייב ביום פיפור פיון שנהנה בגרונו וכל שפן
במעיו וממילא נשמע דחולה שיש בו ספנה שצריף לאכול פשיעור אבל סגי ליה כשאוכל

שלא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן בְּשֵׁר חַי בְּהֵמָה אוּ מֵעֹרֵב בְּדָבָר מִרְ אָסוּר לֶאֱכֹל פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן כְּמוֹ שְׂאֵסוּר לוֹ לֶאֱכֹל שְׂעוֹר שְׁלֵם אִי סִגִּי לִיָּה בַּחֲצֵי שְׂעוֹר הֵגֵם דְּשִׁנְיָהֶם דְּאוֹרֵייתָא פִּינּוּ דְשְׂעוֹר שְׁלֵם חֲמִיר אִיסוּרוֹ דְּחִיב עֲלָיו כָּל שְׂכֵן דְּאָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן אִם אֶפְשָׁר שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן דְּלִיפָא אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא כָּלל וְשׁוּב שְׁקִיל וְטָרִי אִם יֵשׁ אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּיוֹם כִּיפּוּר בְּשְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן וְהַעֲלָה דְּלִבְרִיא אָסוּר בֵּין יוֹם כִּיפּוּר בֵּין שְׂאָר אִיסוּרִין וְלַחֲוֵלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה מְוֹתֵר כָּל הָאִיסוּרִין דְּבָרִים שְׂאִין רְאוּיָם אוּ שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן אִין חִילּוּק בֵּין אִיסוּרֵי אֲכִילָה לְאִיסוּרֵי הַנְּאֻתָּה וְאִם אִין אֲכִילָה זֹו לְרַפּוּאָה אֲלָא לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ לְבַל יַחְלֹשׁ בְּיוֹתֵר וְאִין בְּחֻלְשָׁא זֹו סַפְנָה יֵשׁ לְצַדֵּד לְהַחֲמִיר לֶאֱכֹל דְּבָרִים שְׂאִינָם רְאוּיָם אוּ שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן מְשׁוּם דְּאַחֲשָׁבִיהּ לְאֲכִילָה וְהַמִּיקֵל לֹא הַפְּסִיד וְכָל שְׂכֵן כְּשִׁסְגִי לִיָּה בַּחֲצֵי שְׂעוֹר הֵגֵם שְׂהוּא אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא מִכָּל מְקוֹם קִיל אִיסוּרֵיהּ טוּבָא וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר הֵגֵם דְּשְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן וְאֲכִילְתוּ אָסוּר מְדַרְבְּנָן דְּנֻקָא בְּשְׂעוֹר שְׁלֵם אֲבָל בַּחֲצֵי שְׂעוֹר דְּכָל עֵיקָר אִיסוּרוֹ מְשׁוּם חֲזִי לְאִיִּצְטְרוּפִי וְכִינּוּן שְׂאֲכַל שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן דְּלֹא חֲזִי לְאִיִּצְטְרוּפִי כְּשִׂיאֲכַל הַרְבֵּה לֹא יִהְיֶה אִיסוּר תּוֹרָה הֵגֵם דְּגַם בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן חֲצִי שְׂעוֹר אָסוּר עֵינּוּ הַגִּ"א חֻלְיִין פֶּרֶק גִּיד הַנְּשֵׂה גַבִּי הַאי פִּלְגָא דְּזִייתָא הוּא מְשׁוּם לֹא פְּלוּג בֵּין דְּאוֹרֵייתָא לְדַרְבְּנָן אֲבָל חֲצִי שְׂעוֹר שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן דְּלִיפָא בְּשׁוּם אֲנֹפֶן לְמִיגְזֹר אֲטוּ אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא כָּל כֹּף לֹא אָסְרוּ חֲצִי שְׂעוֹר וְאִם אֶפְשָׁר בַּחֲצִי שְׂעוֹר שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּן אִין לְהַתִּיר שְׂעוֹר שְׁלֵם כְּמוֹ בְּחֻלָּה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה בְּכַדְרָה אֲכִילְתוּ דְּמַמְעֻטִּינּוּ בְּשְׂעוֹרָא כָּל מַה שְׂאֶפְשָׁר שְׂלֵא יִהְיֶה שְׁלֵם כֹּן הַדְּבָר הַזֶּה הֵגֵם דְּאִיסוּרוֹ מְדַרְבְּנָן אֲפִילוּ בְּכַזִּית אֵלוּ תּוֹרָה דְּבָרֵי הַגָּאוֹן כְּתַב סוֹפֵר שֵׁם וּבְמַה שְׂפַתְבּוּ בְּדִין חֲצִי שְׂעוֹר בְּדַרְבְּנָן עֵינּוּ בְּמַה שְׂפַתְבְּתִי בְּשִׂדֵי חֲמֵד בְּחֻלְק הַפְּלִיִם מְעַרְכַת הַחִי"ת כָּלל ט"ז וּבְדִין אוֹכְלִים שְׂלֵא פִּדְרָה הַנְּאֻתָּם אִם אִיסוּרֵם מִן הַתּוֹרָה אוּ אִינוּ אֲלָא מְדַרְבְּנָן כְּתַבְתִּי בְּחֻלְק דְּבָרֵי חֲכָמִים סִימֵן כ"ב בְּסִיעֻתָא דְּשִׁמְיָא: וְלַעֲנִין אוֹכְלִים שְׂאִינָם רְאוּיָם לֶאֱכִילָה שְׂפַתְבּוּ הַגָּאוֹן שְׂאֲגַת אַרְיָה בְּסִי' ע"ה שְׂאִיסוּרִים לְכַתְחֻלָּה מְדַרְבְּנָן וְדִיִּיק לֵה מְדַתְנּוּ אֲכַל אוֹכְלִים שְׂאִינָם רְאוּיָם לֶאֱכִילָה וְכו' פְּטוּר לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּמֵאִי דְּאֶמְרִינּוּ כָּל פְּטוּרֵי שְׁבַת פְּטוּר אֲבָל אָסוּר לֹאוּ דְּנֻקָא בְּפְטוּרֵי דְּשְׁבַת אֲלָא הוּא הַדִּין בְּכָל הָאִיסוּרִין לְשׁוֹן פְּטוּר הוּא אֲבָל אָסוּר וְכו' וְהַעֲלָה דְּחֻלָּה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה אָסוּר לֶאֱכֹל אוֹכְלִים שְׂאִין רְאוּיָם לֶאֱכִילָה דְּאַף לְמֵאן דְּמִיקֵל בְּשְׂאָר אִיסוּרֵי דְּרַבְּנָן לַעֲנִין אֲכִילָה אִין לְהַקֵּל וְאֶפְשָׁר שְׂעֻשְׂאוּם כְּשֵׁל תּוֹרָה כְּדַכְתַּב הַר"ן בְּפֶרֶק כָּל שְׂעָה וְאִין לוֹמֵר דְּאוֹכְלִים שְׂאִין רְאוּיָם לֶאֱכִילָה שְׂאִינִי דְּהוּוּ כְּעַפְרָא בְּעֻלְמָא דְּכִינּוּ דְּאוֹכְלָם אַחֲשָׁבִינְהוּ כְּדַכְתַּב הַר"ש בְּפֶרֶק כָּל שְׂעָה גַבִּי חֲמֵץ שְׁחָרְכוּ הַזֶּה הַגָּאוֹן עֲרָה הַשְּׁלַחֵן (הַסְּפָרְדִי) בְּסִי' תְּרִי"א אוֹת ד הַבִּיא דְּבָרֵי הַגָּאוֹן שְׂאֲגַת אַרְיָה וְכַתַּב עַל דְּבָרֵי דְּהַגֵּם דְּהַרְמַב"ן וְהַרְשֵׁב"א וְהַרְא"ה בְּבִדְק הַבֵּית וּרְבִינּוּ יְרוּחַם וְהַרִיב"ש גַּם כֹּן סְבָרֵי דְּאִין הֵיטֵר אֲכִילָה וְשַׁתִּיָּה לְחֻלָּה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה אֲפִילוּ בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן זֹולַת בְּשׁוּלֵי עַפְו"ם אֲבָל הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פֶּרֶק ה' כְּתַב דְּמִשְׁקִין אוֹתוֹ דְּבָרִים שְׂיֵשׁ בְּהֵם מִרְ מְעוֹרֵב פִּינּוּ שְׂאִין בְּהֵם הַנְּאֻתָּה לְחִיָּה וְהַכִּי נְמִי שְׂרִינּוּ בְּיוֹם כִּיפּוּר אֲנֹכְלִין שְׂאִין רְאוּיָין לֶאֱכִילָה לְחֻלָּה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה פִּינּוּ שְׂאִין בְּהֵן הַנְּאֻתָּה לְחִיָּה וּמְדַבְּרֵי הַר"ש בְּפֶרֶק כָּל שְׂעָה אִין רְאִיָּה דְּהַתָּם פִּינּוּ דְּאֲכַלּוּ לְהַנְּאֻתָּה שְׂלֵא לְצוֹרָה רַפּוּאָה וְדֵאִי אַחֲשָׁבִינְהוּ אֲבָל אֲכַלּוּ לְרַפּוּאָה לֹא אַחֲשָׁבִינְהוּ אֲנֹכְל וְכַעַפְרָא בְּעֻלְמָא אֲכַלּוּ לְרַפּוּאָה וְגַם הַרְמַב"ן וְדַעַמִּיָּה דְּאָסְרֵי אֲכִילָה וְשַׁתִּיָּה אִיסוּרִין דְּרַבְּנָן לְחֻלָּה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה אֶפְשָׁר שְׂלֵא אָסְרוּ אֲלָא בְּדָבָר שְׂאִיסוּר

מצד עצמו אבל ביום כיפור שהמאכל מצד עצמו מותר אלא שהשעוה אסורה קיל טפי כמו שכתב הרא"ש ביומא והגהות מרדכי בפרק כ"א דשבת והרשב"א בתשובה וכו' ולכן באוכלין של היתר שאינם ראויים פנין דראב"ה מתיר ביום כיפור סמכינו עליה בחולה שאין בו סכנה (ועיין לקמן בד"ה גם לענין): ובשו"ת עמק יהושע להגאון מסלאנים (מח"ס שו"ת נחלת יהושע ועוד ספרים רבים שנדפס עתה שנית בווארשא על יד ידי הרב המזכה את הרבים מוהר"ר יוסף לעוו יצ"ו וזיכרי בו על טוב זכר שמו) ראיתי בסי' יו"ד שעמד בדין זה אם ביום הכיפורים דלא פתיב ביה אכילה אסור אף שלא פדרה הנאתו והביא שיטת הגאון שאגת אריה הג"ל והאריה מדרג מ"ה עד דף ד"ן בפילפול עצום ונפלא פדרכו בקודש להוכיח שלא פדעת הגאון שאגת אריה הג"ל אלא שלא פדרה הנאתו מותר מן התורה אלא שמדרבנן אסור וכתב פדרג ג"ן ע"ג דנפקא מינה לענין חולה שיש בו סכנה שמאכילין אותו הקל קל תחלה (פדאיתא ביומא דף פ"ג) שצריה להאכילו שלא פדרה הנאתו דאינו אסור פלל מן התורה ודלא פהשאגת אריה וכו' וסיים בעמוד ד' הרי נתברר דיום הכיפורים אינו אסור שלא פדרה הנאתו מדאורייתא אלא מדרבנן ונפקא מינה לחולה שמאכילין אותו הקל קל וכן נ"ל וגם בסוף התשובה כתב ומפל מה שהבאתי לעיל נתברר דשלא פדרה הנאתו אינו אסור רק מדרבנן ולא מדאורייתא ונפקא מינה לענין מאכילין אותו הקל קל פדאיתא ביומא פן נראה לי (ועיין לקמן בד"ה ובספר בית אב): גם לענין אוכלים שאינם ראויים לאכילה אם מותרים ביום הכיפורים לחולה שאין בו סכנה שקיל וטרי הגאון עמק יהושע פדרג ג"ן ע"ד (בד"ה ודע) וז"ל ודע דגם במה שכתב השאגת אריה דאוכלים שאין ראויים לאכילה פלל אסורים לכתחלה ודייק פן מדתנו אכל אוכלים שאין ראויים פטור וכו' לדעתי אין נראה לי פן אלא באוכלים שאין ראויים פלל מותר לכתחלה וכדכתב הטורי זקב בסי' תרי"ב (סק"ו) דהרמב"ם שכתב בשני מהלכות שביתת עשור באוכלין שאין ראויים דמפין עליהן מרדות וראב"ה שהביא הטור דאוכלין שאין ראויים מותרים ביום הכיפורים לא פליגי דראב"ה קאמר הכי על אוכלין שאין ראויין פלל כמו עפר וכיוצא והרמב"ם מייירי בעשבים מרים ובשמים באושים שזכר אותם בשביתת עשור שם) וכדכתבו התוספות והרא"ש בפרק פל הבשר ד' קט"ו דמעמידין בחלב נבילה ובקיבת פשרה שינקה מן הטרפה משום דחלב המכונס פירשא בעלמא הוא ומפרש רבינו תם בחלב קרוש דחשיב פירשא אלמא דשרי לכתחלה להעמיד משום דלאו אוכל הוא וכן פתבו הפוסקים אף שסוברים דשלא פדרה הנאתו אסור לכתחלה ובמקום אחר הבאתי ראיות לזה דשאנים ראויים לאכילה מותר לכתחלה ומה שדקדק מדתנו גבי אוכלין שאינן ראויים לאכילה פטור דמשמע אבל אסור לכתחלה לאו דיוקא הוא דמצינו במתניתין בכמה דוכתי דתני פטור בדבר שהוא מותר (והאריה קצת בזה) וכתב להוכיח פן מהירושלמי דאינו מדייק דלשון פטור הוא אסור אלא גבי שבת ואף לדעת הסוברים דבכל האיסורין דתני פטור הוא פטור אבל אסור יש לומר דאינו אלא בדליפא בההוא עניינא לישנא דחייב אבל גבי אוכלים שאינם ראויים (ביום הכיפורים) דתני ברישא באוכלים הראויים חייב יש לומר דאידי דרישא תני סיפא פטור אף דמותר לכתחלה וכדאמרין בפרק במה מדליקין דף ל' אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ומשני לעולם בחולה שיש בו סכנה ואידי דבעי למיתני סיפא חייב תני רישא פטור אף דמותר לכתחלה והכא נמי הכי הוא דאידי

דַּתְנִי בְּאֹכְלִים הַרְאוּנָם חֲזִיב תִּנְא בְּשֵׁאִינָם רְאוּנָם פֶּטוּר אָבֵל בְּאַמַּת אוֹכְלִים שְׁאִין רְאוּנָם
כָּלֵל מוֹתֵר לְכַתְחֵלָה אֵלּוּ תוֹרַף דב"ק וְאִם כֵּן לְחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה נִרְאָה שְׁלֹדַעְתּוֹ אֲסוּר
לְהֵאכִילּוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ סְמִים מְרִים שְׁאִינָם רְאוּנָם לְאֹכִילָה וּשְׁתִּיָּה דְהָא מָר הוּא דְאָמַר
כְּמִסְקֵנָת מְרוֹן הַטּוּרִי זָהָב שְׁלֹא הִתִּיר רַאבְּנִי"ה אֵלּא בְּעֶפֶר וְכִיּוֹצֵא שְׁאִין רְאוּיִין כָּלֵל אָבֵל
בְּעֵשְׂבִים מְרִים אִיכָּא מִיָּהָא אִיסוּרָא דְרַבְּנִין וְאִם כֵּן לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּלֹא הִתִּירוּ אִיסוּר
דְּרַבְּנִין לְחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה אֵלּא לִיקְהוֹת אָבֵל לֹא לְאֹכֹל יִהְיֶה אֲסוּר לְחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ
סִפְנָה לְשִׁתּוֹת בְּצוּם כִּיפּוּר סְמִים הַמְרִים אָמְנָם כְּכַר פְּתַבְתִּי (בד"ה וּלְעֵנִין) מַה שְׁחִילֵק
הָרַב עֲרַף הַשְּׁלֶחֶן דְּאָרְף לְהַרְמַב"ן וּדְעַמְיָה דְּאֲסָרִי לְחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה לְאֹכֹל וּלְשִׁתּוֹת
אִיסוּר דְּרַבְּנִין לֹא אָסְרוּ אֵלּא בְּמֵאֲכָל שְׁהוּא אֲסוּר בְּעֵצָם וְלֹא בְּמֵאֲכָל הַמּוֹתֵר וְרַק יוֹמָא
קַגְרִים לְאָסְרוּ: וְהַגְּאוֹן מוֹהֵר"א תְּאוּמִים בְּשׁו"ת חֶסֶד לְאַבְרָהָם מִהַדוּרָא תַנְיִינָא ס' ס"ו
נִשְׂאֵל בְּחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה וְנִתְּנוּ לוֹ הַרּוּפְאִים סְמִים מְרִים שְׁאִין רְאוּנָם לְאֹכִילָה אִם
מוֹתֵר לְאֹכְלָם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְכַתּוּב דְּהַרְמַב"ם בְּשֵׁנִי מִהִלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשְׂוֹר פְּתַב בְּאוֹכֵל
אוֹכְלִים שְׁאִינָם רְאוּנָם פֶּטוּר אָבֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת דְּאֵלְמָא אֲסוּר מְדַרְבְּנִין וְהַטּוּר
בְּסִי' תְּרִי"ב הִבִּיא דַּעַת רַאבְּנִי"ה דְּאוֹכְלִים שְׁאִינָם רְאוּנָם מוֹתֵר וְעַמְדוֹ עַל זֶה כֵּל הַמְּחַבְּרִים
לְהִבִּיא מְדַבְּרֵי הַרְאוּנָם בְּהָא דְּקוּיָמָא לֹן כֵּל הַאֲוֹכְלִין אִין לוֹקִין עֲלֵיהוֹן אֵלּא דְּרַף אֲכִילְתוּן
דְּאִיסוּרָא דְּרַבְּנִין מִיָּהָא אִיכָּא וְהוּא הוֹסִיף לְתַמְנוּהָ עַל רַבִּינוּ הַטּוּר לְמַה לֹא הִבִּיא סְבֵרַת
רַאבְּנִי"ה דְּאוֹכְלִין שְׁאִין רְאוּנָם מוֹתֵר כִּי אִם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְלֹא בְּשָׂאֵר אִיסוּרֵי תוֹרָה
וְלִכּוֹן פְּתַב בְּדַעַת רַאבְּנִי"ה דְּוֹדַאי גַּם הוּא מוֹדָה בְּאֲוֹכְלִין הַרְאוּנָם אִם אָכְלוּ שְׁלֹא כְּדַרְף
אֲכִילְתוּן דְּאִיסוּרָא מִיָּהָא אִיכָּא מוֹתֵר אִיכָּא מוֹתֵר אָבֵל אוֹכְלִין שְׁאִין רְאוּנָם כָּלֵל הוּי מִקְלָתָא דְּלֹא
שְׁכִיחָא וְהִיא רְאוּי לומר דְּלֹא גְזָרוּ בְּהוּ רַבְּנִין אֵלּא דְּכִיּוֹן דְּגַם אוֹכְלִים הַרְאוּנָם כְּשֵׁאֲוֹכְלוּ
שְׁלֹא כְּדַרְף אֲכִילְתוּן מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה וְאִפִּילוּ הִכִּי אֲסוּרִים מְדַרְבְּנִין כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְאֲסוּר
מְדַרְבְּנִין אוֹכְלִים שְׁאִין רְאוּנָם לְאֹכִילָה כְּמוֹ בְּאוֹכֵל אוֹכְלִים רְאוּנָם שְׁלֹא כְּדַרְף אֲכִילְתוּן
אָבֵל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּלֹא פְּתִיב בִּיָּה אֲכִילָה לְכֵן אוֹכְלִים הַרְאוּנָם לְאֹכְלוּ מִן הַתּוֹרָה אֲסוּר
לְאֹכְלוּ שְׁלֹא כְּדַרְף אֲכִילְתוּן וְלֹא נִטְפְּלוּ חֻקִּים בְּזֶה וְאִין לְנוּ דְּלוּן אֵלּא בְּאֲוֹכְלִין שְׁאִין
רְאוּנָם לְאֹכִילָה וְזֶה מִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחַ וְלֹא גְזָרוּ בִּיָּה רַבְּנִין וְלִכּוֹן סַתֵּם הַטּוּר כְּשִׁיטַת
רַאבְּנִי"ה דְּלִיכָּא אִיסוּרָא בְּהוּ כָּלֵל אַף מְדַרְבְּנִין וְכַתּוּב לִיִּישֵׁב הַרְבֵּה עֲנִינִים עַל פִּי הַנְּחָה זו
דְּאוֹכְלִים הַרְאוּנָם וְאוֹכְלוּ שְׁלֹא כְּדַרְף אֲכִילְתוּם אִינוּ אֲסוּר אֵלּא מְדַרְבְּנִין וְגַם בְּאֲוֹכְלִין שְׁאִין
רְאוּנָם נְמִי אֲסוּר מְדַרְבְּנִין וְזֶה דְּוָקָא בְּאִיסוּרֵין דְּכַתִּיב בְּהוּ אֲכִילָה אָבֵל אִיסוּרֵין דְּלֹא פְּתִיב
בְּהוּ אֲכִילָה אִם רְאוּנָם הֵם אֵלּא שְׁאוֹכְלוּ שְׁלֹא כְּדַרְף אֲכִילְתוּם אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאִם
אוֹכְלִים שְׁאִינָם רְאוּנָם כָּלֵל הֵן מוֹתֵר אִפִּילוּ מְדַרְבְּנִין כִּיּוֹן שְׁלֹא נִטְפְּלוּ חֻקִּים לְאֲסוּר
הַאוֹכְלִים הַרְאוּנָם אִם בָּא לְאוֹכְלוּ שְׁלֹא כְּדַרְף אֲכִילְתוּן לֹא אָסְרוּ אוֹכְלִים שְׁאִינָם רְאוּנָם
לְאֹכִילָה כָּלֵל דְּהוּי מִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחַ: וְסִיָּים (בד"ה הַרְאוּנָם פְּנִים) הַרְאוּנָם פְּנִים לְחֻזַּק
שִׁיטַת רַאבְּנִי"ה לְהִתִּיר בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים אוֹכְלִין שְׁאִין רְאוּנָם כָּלֵל אַף שְׁמַדְבְּרֵי רַאבְּנִי"ה
שְׁהִבִּיא בְּמִרְדְּכִי פֶּרֶק קַמָּא דְּתַעֲנִית נִרְאָה דְּמִסְפֵּקָא לִיָּה הָא דְּפֶטוּר בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים אִם
הוּא פֶּטוּר וּמוֹתֵר אוֹ אָבֵל אֲסוּר מְכַל מְקוּם יֵשׁ לְצַרְף זֶה לְעֵנִין הִיתֵר לְחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ
סִפְנָה וְאִף שְׁמַבְּנָאָר בִּי"ד ס' קנ"ה דְּאִין הִיתֵר לְחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה רַק לִיקְהוֹת מֵאִיסוּר
דְּרַבְּנִין אָבֵל לֹא לְאֹכֹל נִרְאָה דְּטַעְמָא דִּידְהוּ דְּחַמִּיר שְׁלֹא לִיתֵן אִיסוּר לְתוֹף פִּיו וְאִם כֵּן
בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּהוּי אֲכִילַת הִיתֵר בְּזִמְן אִיסוּר קִיל מֵאֲכִילַת אִיסוּר כְּמוֹ שְׁפַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת

בשבת ד' י"ב ד"ה ר"ן ובשאר דוכתי והארץ קצת בזה אם מותר דבר האסור משום
מוקצה לחולה שאין בו סכנה שוב נשא ונתן במה שכתבו הפוסקים ביו"ד סוף סי' קנ"ה
דלא הותר איסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה אלא ליהנות ממנו ולא לאוכלו דמדברי
הרמב"ם בחמישי מהלכות יסודי התורה הלכה ח' מתבאר יפה דמותר באכילה ושיש
ראיה ברורה לשיטת הרמב"ם וכו' ומסיק (בסוף ד"ה ולפענ"ד) דאולי יש לומר דגם
הרמב"ם לא התיר מאכל איסור לחולה שאין בו סכנה אלא שלא פדרה הנאתו שאינו
נהנה ממנו (דרה אכילה) אבל פדרה הנאתו אסור לחולה שאין בו סכנה אפילו איסור
דרבנן אלו תנרף דב"ק ומצאנו חב"ר רב תנא דמסייע להגאון ערה השלחן במה שכתב
לחלק בין פשהדבר בעצמו אסור מדרבנן שפנה הוא שסובר הרמב"ן ודעמיה שאין
מתירין אותו באכילה לחולה שאין בו סכנה לכשהדבר בעצמו הוא מותר ורק הזמן גורם
האיסור שפנה לכולי עלמא מותר באכילה איסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה ולכן סמים
מרים שאיסורם היום מדרבנן מותרים לחולה שאין בו סכנה: ובספר בית אב לידידי
הגאון מוהר"ר אברהם אהרן יודילעוויד אבד"ק קאפוליא יצ"ו בס"א פ"א פ"ב על הספק
אם ביום הפיפורים חייב באוכל שלא פדרה אכילתו ונהנתו דנחלקו האחרונים שאגת
אריה סי' ע"ו וישועות יעקב סי' תרי"ב ובגין ציון ח"א סי' ל"ה הנה פולם לא התבוננו
שדבר זה יש לפשוט מדברי הרמב"ם בשני משביתת עשור שכתב אכל צלי במלח
מצטרף המלח לבשר והוא מדאמר רב פפא אומצא ומילחא מצטרף וצריף להבין למה
שינה מלשון הגמרא וכתב צלי תחת אומצא אלא ודאי משום דסתם אומצא יש במשמע
חי וקלא בשר בהמה חי אינו ראוי לאכילה ודוחק לומר דמייירי באומצא דעורף וגם לא
מהני אם מלח האומצא ויאכלנה דאפתי הוי שלא פדרה אכילתה דדוקא אם נשתהה
האומצא בהמלח מתרפף וחזי לאכילה אבל טיבול במלח לא מהני ולכן הוצרך הרמב"ם
לפרש צלי במלח ואם פן מוכח מדברי הרמב"ם דאוכל בשר חי דבהמה פטור משום
דהוי שלא פדרה פילתו והוי כשאר אוכלין שאינן ראויין דפטור משום דלא מייחבא
דעמיה באכילה פזו ונה ברור ובחנם נתחבטו כל האחרונים בזה ואם פן מי שאחזו
בולמוס דמאכילין אותו הקל קל תחלה אם אפשר להאיר עיניו על ידי בשר חי דבהמה
אסור להאכילו דבר שראוי לאכילה וכן פסק הבגין ציון אלו תנרף דב"ק ועם שיפה
דקדק בלשון הרמב"ם אבל אין נראה לדעתי העניה שבכונה שינה הרמב"ם הלשון כדי
לאשמענו דין זה דדוקא צלי ולא בשר חי שאין דרה הרמב"ם לשנות לשון הגמרא
ובודאי פה היתה גירסתו בגמרא אלא שמכל מקום אפשר שנוכל לדקדק מדבריו לפי
גירסתו דאוכל בשר חי פטור ואפשר לדחות דיוק זה ועל כל פנים אינו בסוג לומר
שבחנם נתחבטו האחרונים ובא"ח סי' ש"ח סעיף ל"א מבואר דבשר חי מותר לטלטלו
משום דחזי לאומצא והיגנו אף בשר בהמה כמו שבאר שם הגאון נתיב חיים לדעת מרן
בשלחן ערוף (שלא פדעת הסוברים דדוקא בשר דמין דרכיה עי"ש בבית חדש ומגן
אברהם ס"ק נ"ו) ודין זה מבואר בהרמב"ם הלכות שבת פרק כ"ו הלכה ט"ז ונ"ל
מטלטלין בשר חי בין תפל בין מליח מפני שראוי לאדם הרי דקרי לבשר חי תפל ראוי
לאדם ואין לומר דראוי לאדם דקאמר קאי רק לבשר מליח וטעם היתר בשר תפל הוא
משום דראוי לחיה כמו בשר תפוח שאם פן הנה צריף לכללם יחד כמובן ולכן נראה
ודאי שאם הנה רואה הגאון יצ"ו דברי הרמב"ם הללו לא הנה אומר בכונתו בדבריו

שְׁבִיחַ לְכוּת שְׁבִיתת עֲשׂוֹר מֵה שְׁמִפְנֵי בְּדַבְרֵי שְׁבִיחַ מְקוֹם אַחַר בְּהִיפּוֹף אֵף שְׁמָה שְׁדַקְדָּק אֲמַאי נָקַט רַבֵּינוּ צְלִי הוּא דְקָדוֹק רְאוּי לְעַמּוֹד בּוֹ אֲבָל לֹא מִפְּנֵי זֶה נוֹכַל לִיְיַחַס אֵלָיו הִיפּוֹף מֵה שְׁמִפְנֵי בְּדַבְרֵי בְּמְקוֹם אַחַר: שׁוּב רְאִיתִי שְׁמָה שְׁדַקְדָּק הֵרַב בֵּית אָב יצ"ו עַל מֵה שְׁשִׁינָה הֶרְמֵב"ם וּנְקַט צְלִי בְּמְקוֹם אֲנֻמָּצָא דְאָמַר רַב פֶּפְאָה כְּבַר הֶרְגִישׁ בְּזֶה הַגָּאוֹן בְּקוֹבֵץ עַל יָד שָׁם (הִלְכוֹת שְׁבִיתת עֲשׂוֹר פֶּרֶק ב' דִּין ז) וְכַתֵּב וְצָרִיף טַעַם לְמָה פָּתַב רַבֵּינוּ צְלִי וְצִיָּין לְעִיָּין בְּסִפְרָ שִׁיחַ יִצְחָק (שְׁאֲבִיא דְבְרֵי לֵהֲלֵן אִיה"ש) וְרְאִיתִי לְרַבֵּינוּ מְנוּחַ שָׁם וְנ"ל אֲכַל צְלִי בְּמִלַּח וְכו' אֵף עַל גַּב דְּלֹא חֲזִי מִלַּח לְאֲכִילָה בְּעִינָיה פִּינּוֹן דְּאֲכִילֵי אֵינְשֵׁי מְנִיָּה עַל יְדֵי תַעְרוּבַת מְצַטְרָף הַמִּלַּח עִם הַבֶּשֶׂר לְהַשְׁלִים שְׁיַעוֹר פּוֹתְבַת וְהִינּוּ דְאָמְרִינּוּ בְּגִמְרָא אֲכַל אֲנֻמָּצָא וּמִלַּח מְצַטְרָף וּפִינְרֵשׁ רִש"י בְּשֵׁר חֵי וְהִכִּי מְפָרְשִׁינּוּ לָהּ בְּכוּלֵיהּ תַלְמוּדָא עַכ"ל וְהִנֵּה בְרִש"י שְׁלִפְנֵינּוּ שָׁם לֹא רְאִיתִי שְׁפִינְרֵשׁ דְּאֲנֻמָּצָא הוּא בְּשֵׁר חֵי וְאוּלֵי הִנֵּה כְּתוּב פֶּן בְּרִש"י שְׁלִפְנֵינּוּ אֲמַנְם אֵינִי מִבֵּין הִכִּי מְשׁוּה פִּירוּשׁ רִש"י לְדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם דְּנָקַט צְלִי וְעַל פֶּל פְּנִיָּם לְמַדְנּוּ מִדְּבַרֵּי רַבֵּינוּ מְנוּחַ דְרִש"י מְפָרֵשׁ הַאי אֲנֻמָּצָא דִּיוֹם הַפִּיפּוּרִים נְמִי פְּאֲנֻמָּצָא שְׁבִכְל מְקוֹם דְּהוּא בְּשֵׁר חֵי וּלְפִי דְבַרֵּי הֵרַב בֵּית אָב יצ"ו שְׁהִנְצָרֵף הֶרְמֵב"ם לְפָרֵשׁ הַאי אֲנֻמָּצָא בְּצְלִי מְשׁוּם דְּבְשֵׁר חֵי אֵינּוּ רְאוּי לְאֲכִילָה וְאֵינּוּ חֲיִיב עֲלֵיהּ צָרִיף לֹאמַר דְרִש"י חוֹלַק וְסוֹבֵר דְּאֵף שְׁאֵינּוּ רְאוּי לְאֲכִילָה חֲיִיב גַּבֵּי עֵינָיו דִּיוֹם הַפִּיפּוּרִים מְשׁוּם דְסוֹף סוֹף לֹא הוּי מְעוֹנָה אוּ מְטַעַם אַחַר וְנֻמָּצָא שְׁדַבְרֵי זֶה בְּמַחְלָקַת הוּא שְׁנוּי וְאֵם כֵּן אֵין שְׁיָיָף לֹאמַר שְׁבַחָנָם נְתַחֲבִטוּ הָאֲחֵרוּנִים כְּמִוְבָּן: וְאַלֶּה דְבַרֵּי הֵרַב שִׁיחַ יִצְחָק בְּסוּגֵיָא דְדָף פ' סוֹף ע"ב אָמַר רַב פֶּפְאָה אֲכַל אֲנֻמָּצָא וְכו' דְּהִינּוּ בְּשֵׁר חֵי דְרְאוּי הוּא לְאֲכִילָה כְּדַמוּכַח מְסוּגֵיָא דְפֶרֶק מְפָנִין קכ"ח א' דְּבְשֵׁר בֵּין מְלִיחַ בֵּין תַּפְל מוֹתֵר לְטַלְטְלוֹ וְעוֹד דְּאֲנֻמָּצָא דְכוּלֵיהּ תַלְמוּדָא הִינּוּ בְּשֵׁר חֵי כְּדַמוּכַח הֵתָם וּבְחֻלִין (ד' ט"ו ע"ב) מוֹתֵר לְבַרִיא בְּאֲנֻמָּצָא וּבְשֵׁר דְּוִכְתִּי וְהֶרְמֵב"ם שְׁפַתְבּוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבִיתת עֲשׂוֹר אֲכַל צְלִי בְּמִלַּח מְצַטְרָף הַמִּלַּח לְבְשֵׁר צָרִיף טַעַם אֲמַאי נָקַט צְלִי וְהִטוּר בְּסִי תְרִי"ב כְּתַב מְלַח שְׁעַל הַבְּשֵׁר דְסַתְמוּ אֲפִילוּ חֵי וְעִיָּין בְּרַבֵּינוּ מְנוּחַ שָׁם וְנִרְאָה לִיְיַשֵּׁב דְּהֶרְמֵב"ם גְּרִיס אֲנֻמָּצָא דְמִלַּח וּבְגִירַסַת הֵרַב הַמְגִיד וְהַגְּהוֹת מִיְיִמוּנֵיָת שָׁם וּמְשַׁמַּע דְּהִינּוּ בְּשֵׁר שְׁנַמְלַח כְּדִינוּ וְלֹא הוּדַח מִהַמִּלַּח שְׁעַלֵיו וְזֶה הַכְרִיחוּ לְפָרֵשׁ דְּהִכָּא מִיְיִרֵי בְּצְלִי שְׁלֹא כְּסַתְמָם אֲנֻמָּצָא הָאֲמוּר בְּכָל מְקוֹם דְּוִדָּא לֹא אֵיְיִרֵי בְּאֲכַל מֵה שְׁאֲסוּר מְשׁוּם דָּם דְּהָא בְּעִינּוּ הַדְּחָה דְלֹאֲחַר מְלִיחָה מְשׁוּם מְלַח הַבְּלוּעַ מְדָם וּבְשֵׁלְמָא לְצְלִי גִיחָא דְלֹא בְּעִי הַדְּחָה אַחַר כֶּף מְשׁוּם דְנוּרָא שְׁאֵיב דְמָא וְהַמִּלַּח מוֹתֵר הוּא וּמֵה גַם לְמָה שְׁפַתְבּוֹ בְּפ"ו מֵהִלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֲסוּרוֹת הַלְכָה י"ב דְלְצְלִי מוֹלַח וְצוּלָה מִיָּד עִי"ש וּבִטוּר י"ד סִי ע"ו בְּשֵׁם הֶרְשֵׁב"א וְתַלְמוּדָא הִכִּי קְאָמַר וְאֵף עַל גַּב דְּמִלַּח לֹא בַר אֲכִילָה הוּא לְבַדּוֹ מ"מ פִּינּוֹן שְׁדַרְף בְּנֵי אָדָם לְאֲכִילָה הַצְּלִי עִם מְלַחוֹ חֲשִׁיב אֲנֻכְל לְהַצְטְרָף עִמוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מְצָאוּ אֲנֻמָּצָא דְהִינּוּ צְלִי בְּפֶרֶק קַמָּא דְקִידוּשֵׁין ד' ל' ע"א עִי"ש וְעִיָּין בְּסִפְרָ בְּנֵי יְהוּדָה ח"ב בְּלִשׁוֹנוֹת הֶרְמֵב"ם שָׁם וְנ"ל כֹּל הָאֲנֻכְלִין מְצַטְרָפִין לְכַוּתְבַת אֲפִילוּ מְלַח שְׁעַל הַצְּלִי וְאֵף שְׁאֵין הַמִּלַּח רְאוּי לְאֲכִילָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְכו' הוּאֵיל וּמְפַל מְקוֹם דְרָף בְּנֵי אָדָם לְאֲנֻכְלוֹ עִם הַצְּלִי אוּ עִם הַבְּשֵׁר הֵרִי זֶה מְצַטְרָף עַכ"ל הִנֵּה לְפִי זֶה מִתְבָּאָר יָפָה דְאוּכְלִין שְׁאֵין רְאוּיָם לְאֲכִילָה אֵינּוּ חֲיִיב עֲלֵיהֶם וְהִכָּא שְׁאֵנִי דְאֵין הַמִּלַּח רְאוּי לְאֲכִילָה כְּשֶׁהוּא לְבַדּוֹ מְפַל מְקוֹם רְאוּי הוּא לְאֲכִילוֹ עִם הַבְּשֵׁר בְּיַחַד וְלְמַדְנּוּ גַם כֵּן דְּבְשֵׁר חֵי לְבַדּוֹ רְאוּי לְאֲכִילָה הוּא דְלֹא הִנֵּה קִשְׁיָא לָן אֲלֵא עַל הַמִּלַּח וְזֶה כְּנֻגַד הִיסוּד שְׁל הַגָּאוֹן בֵּית אָב יצ"ו וְנִדְפַס עִתָּה סִפְרָ בֵּית יִצְחָק ח"ב לִידִידֵי הֵרָה"ג מוֹהֲרֵי"ץ

דאנצייג מו"ץ בפעטןבורג יצ"ו וראיתי בסי' מ"ח (בד"ה וראיתי) שגם הוא הביא מה שהעיר הגאון קובץ על יד על מה שכתב הרמב"ם אכל צלי במלח וכו' אף הוא הנה מתפנין ליישב פדכתב הרב בית אב דבשר חי אינו ראוי לאכילה עי"ש וכבר כתבתי שאין נראה פן מדברי הרבנים הנ"ל: והשגתי ספר בית יהודה ח"ב וראיתי בקונטרס לחם יהודה בהלכות שביתת עשור על דברי הרמב"ם שכתב שגראה לו פשוט דאם אוכל בשר חי ביום הפיפורים חייב פרת והביא לשון הרמב"ם שפפרק כ"ו מהלכות שבת הנ"ל להוכיח דבשר חי ראוי לאדם הוא וכתב דלפי גירסת הרי"ף והרא"ש בסוגיא דפרק מפנין ד' קכ"ח (גבי בר אנוא חזי לאומצא) בשר חי מותר לטלטלו אליבא דכולי עלמא ולא פליגי רב הונא ורב חסדא אלא בבשר תפוח וזו היא גירסת הרמב"ם ואם פנין דחזי לאכילה לאדם ממילא האוכלו ביום הפיפורים חייב עליו ותמה על פי זה על מה שכתב הרמב"ם בהלכות שביתת עשור אכל צלי במלח מצטרף דלמה לא פתב בסתם בשר כלשון רוב הפוסקים ומתיר דלרבנותא דצירוף מלח נקט גם פן צלי ורוצה לומר אפילו צלי שאין צריך מליחה ובשעת אכילה טובלו במלח ואוכלו חשיב אכילה ומצטרף דהנה אמינא דוקא בבשר מליח שדרף המלח להיות עליו מחובר וכמו שגראה מדקדוק לשון רש"י (אומצא ומילחא שעליה) אבל מלח שהוא מובדל מגוף הבשר ובשעת אכילה טובל בו כולי האי לא חשיב אוכל ולא ליצטרף קמשמע לן רבינו צלי במלח והוקשה לו היכי נימא דבשר חי חזי לאדם מאי שנא מחלב חי דהאוכלו פטור משום דלא הוי דרף אכילתו והתוספות בפרק פל שעה נרגשו מזה וחילקו דדוקא בשר אנוא ראוי לאכילה אבל לדעת רבינו דאין חילוק צריך לחלק דשמן מרוב שמנוניתו אינו ראוי למאכל אדם אלו תנרף דב"ק ושוב שקיל וטרי לענין ברכה לאוכל בשר חי עי"ש הא למדת שפדעת הרמב"ם ודאי לא נוכל לומר דבשר חי אינו ראוי לאכילת אדם והאוכלו ביום הפיפורים פטור אלא לדידיה חשיב ראוי לאכילת אדם והאוכלו חייב פרת ואפתי לא ידעינן איך שורת הדין נותנת בדבר שאינו ראוי למאכל אדם ובנה נבוכו רבני האחרונים והאריכו לצדד לכאן ולכאן ולא לחנם נתחבטו בזה כמוכן: והנה עיינתי בדברי הישועות יעקב סי' תרי"ב שציין הרב בית אב יצ"ו והם על מה ששאל באחד שנפל למשכב והכביד עליו חוליו עד פי הגדיל מאד ובכל אלה אין בו ספנה ודרש מהרופאים מזור לחוליו וגזרו אומר פי בזאת ימצא רפואה למחלתו האנושה שיאכל מאכלים וסמים המרים שאינם ראויים לאכילה ובזה שב לאיתנו ורפא לו ועתה שואל מה משפטו ביום הפיפורים אם מותר לאכול המאכלים האלה ביום הפיפורים להחיות נפשו המעונה ומדוכה בחולאים רעים או אסור מאחר שאין בו ספנה ובתשובתו אחר שהאריך הרבה בדין זה ומענין לענין פתב (בד"ה והנה יצאנו קצת) ונחזור לענין השאלה דלא מבעיא לשיטת ראב"ה דאוכלים שאינם ראויים לאכילה מותרים ביום הפיפורים פשיטא דאין בזה איסור אלא אף לשיטת הרמב"ם דפטור אבל אסור פנין דאין פאן איסור גמור מן התורה לא גרע מאוכל איסורים שלא פדרף אכילתם דאסור לדעת הרבה פוסקים ומפל מקום מנינו ברבינא דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה (פסחים כ"ד) ויש שני לשונות או דהוי במקום ספנה או שלא במקום ספנה ומותר משום שאינו עושה פדרף הנאתו חזינו דבשלא פדרף הנאתו מותר אף לחולה שאין בו ספנה ובאמת הרדב"ז בתשובה תפס הדבר בפשיטות דכל איסורין דרבנן מותרים המה לחולה שאין בו ספנה אף בחידושי ליורה דעה (סימן

קכ"ג) פתבתי שזעלם ממנו דברי הרשב"א בתשובה הובא בבית יוסף שם וברמ"א דדוקא הנאת איסור דרבנן שרי לחולה שאין בו סכנה אבל לא אכילה ושתייה וכו' ונראה דבאמת חזינו לענין חילול שבח באיסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה שיש חילוק בין איסור שבות בדבר שאין לו עיקר מן התורה לדבר שיש לו עיקר מן התורה והוא הדין במאכל איסור דאם יש לו עיקר מן התורה אף שהוא רק איסור דרבנן אין מאכילין לחולה שאין בו סכנה ובאין לו עיקר מן התורה מאכילין לו וכו' (הארי"ה עוד לנישב כמה עניינים על פי הנחה זו וכתב בסוף דבריו וז"ל) ועתה נבוא לגוף שאלתו הנה לענין חולה שאין בו סכנה לאכול דברים שלא פדרה אכילתו יש להחמיר מכמה טעמים כיון דעל כל פנים איסור דרבנן איכא בשלא פדרה אכילתו וכבר פתבתי דעת הרשב"א דאיסור באכילה ושתייה אף שאין בו רק איסור דרבנן אסור לחולה שאין בו סכנה וגם דעת קצת פוסקים דיש איסור תורה בשלא פדרה אכילתו וגם דביום הכיפורים דלא פתיב ביה אכילה דעת קצת פוסקים להחמיר דלוקין עליו אבל באוכלין שאינן ראויין לאכילה פלל יש להקל דלדעת ראב"ה לית ביהו אפילו איסור דרבנן ויש לצרף דעת הרדב"ז להקל אף באיסוריו דרבנן שיש להם עיקר מן התורה ואין להארי"ה יותר מזה עכ"ל: מתבאר שדעתו להחמיר בנדון שאלתו (דאכילת דברים המרים לא חשיבי אוכלים שאינם ראויים פלל רק שלא פדרה אכילתו הוא דהו) ולי הדל נראה דאפשר לסמוך להתיר לחולה שאין בו סכנה לאכול ביום הכיפורים סמים המרים הצריכים לרפואתו אף שאינם בגדר אינם ראויים לאכילה פלל רק הם אוכלים שלא פדרה אכילתו דהא ודאי דעת רנבא דרנבא היא דאין באכילת אוכלים שלא פדרה אכילתם ביום הכיפורים אלא איסור דרבנן דאף דלא פתיב אכילה ביום הכיפורים אין לנו לדמותו לבשר בחלב וכלאי הכרם דמשום דלא פתיב בהו אכילה אסור מן התורה שלא פדרה אכילתם משום דדוקא היכא דהיה אפשר לכתוב אכילה ולא פתיב אמרינן דכוננת התורה הקדושה לאסור אף שלא פדרה אכילה ולכן לא פתיב בהו לשון אכילה אבל גבי יום הכיפורים דאמרינן בש"ס דלא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר וכו' דאי הנה פתיב לא תאכל אכילה בכזית וכו' אין לנו הכרח בו דשלא פדרה אכילה נמי אסור מן התורה וכמו שביאר בישועות יעקב וכינושפן היא דעת רנבא דרנבא דאין באוכל ביום הכיפורים אוכלים שלא פדרה אכילתם אלא איסור דרבנן אם פן במחלוקת הפוסקים אם באיסורין דרבנן מתירים באכילה לחולה שאין בו סכנה או דוקא ליהנות מהם הוא דמותר ראוי לפסוק דעת המתירים דהא הוי ספק פלוגתא בדרבנן ואף דבשאר איסורין דרבנן לא נוכל לפסוק פן כי ברבים הוי הסוברים דאיסור דרבנן אסור באכילה לחולה שאין בו סכנה מפל מקום ביום הכיפורים דאיכא למימר דכולי עלמא מודו דמותר להאכיל לחולה ביום הכיפורים אוכלים שלא פדרה אכילתם משום רפואה כמו שפתיב הרב ערף השלחן לחלק בין פשהדבר בעצמו אסור לכשהדבר מותר ורק יומא הוא דגרים איסורא הנה בכל פי האי גנונא נראה דשפיר נוכל לסמוך להתיר לחולה שאין בו סכנה לשמות סמים המרים לרפואה וכדעת הסוברים פן כנז"ל: הן אמת שראיתי להגאון מוהרמ"ל ראזנבוועניי בספר מתא דירושלים שדעתו נוטה דאכילת אוכלים שלא פדרה אכילתו ביום הכיפורים הוא איסור תורה ודבריו הם ביומא דף י"ג סוף ע"ד (בד"ה עיין) פתיב דבס' ש"י הביא דעת הגאון שאגת אריה דכיון דלא פתיבא אכילה ביום הכיפורים חייב גם על שלא פדרה

הנאותו ודפליג עליה מדלא אמרו בש"ס בבלי וירושלמי דמשום הכי לא פתיב לא תאכל ביום פיפור לאשמועינן דחייב שלא פדרה הנאותו והוא פתיב להוכיח דגם על שלא פדרה הנאותו חייב מדאמרין בריש פירק יום הפיפורים אסור ענוש פרת הוא ואמאי לא משגי דאירי שלא פדרה הנאותו דליפא פרת פי אם איסור אלא ודאי דגם שלא פדרה אכילתו חייב ויש לעיין עכ"ל הרי שפתיב להוכיח שהוא מן התורה ואם פן אי אפשר להתיר לחולה שאין בו ספנה דרק איסור דרבנן הוא דמותר לחולה שאין בו ספנה: אמנם לדעתי הקצרה דברי הרב ש"י נראים נכונים והוא עצמו לא פתיב לדחות הוכחתו שאם יש איסור תורה לימרו בש"ס דמשום הכי לא פתיב אכילה פי הכי דלא לישתמע דדוקא פדרה אכילתם והוכחת הגאון הנ"ל נראה שהרגיש בעצמו פחולשת ראיתו ולכן סיים בויש לעיין דודאי אין זו הוכחה ברורה דיש לומר דסתם אכילה ושתיה דתנן במתניתין (יום הפיפורים אסור באכילה ושתיה) היינו פדרה אכילה ושתיה ועוד הביא ראיה אחרת וכתב דמזה מוכח בהדיא דהאכל ביום הפיפורים שלא פדרה אכילתו חייב וסיים ששוב נראה שכבר הביא ראיה זו הגאון שאגת אריה ושמוח שפנינו לדעתו ואחרי שדברי הגאון שאגת אריה כבר היו למראה עיני הגאונים הנז"ל ודחו ראיותיו קם דינא פדעת הגאונים הנז"ל דאין חייב פרת לאוכל ביום הפיפורים שלא פדרה אכילתו ורק איסורא דרבנן הוא דאיפא ותו לא מידי ואם פן הדרו למילתין דאפשר לסמוך להקל לחולה שאין בו ספנה לאכול ביום הפיפורים (שהדברים מותרים ורק יומא הוא דגרים איסור) סמים מרים לרפואה כנז"ל ובספר ארחות חיים החדש ציין בסי' תרי"ב אות ה' לעיין בספר זכרון יצחק סי' פ"ד לענין אם מותר לאכול לכתחלה ביום הפיפורים מאוכלין שאין.

ראוים לאכילה ואין ספר הזה מצוי אצלי ומשמעות הלשון הוא שסתפק אף על אדם פריא ומסתמא כבר הובאו שם דברי הגאונים הנז"ל המדברים בענין זה: ט) אם אכל דבר שאין דרו הפריאים לאכול פטור (אבל אסור) שאין זו דרו אכילה הילכך אם אכל בי"ר שעבי"ר ביום הפיפורים פטור הרדב"ז בתשובות החדשות סי' תצ"ט והובא ברב דגן ואמר לי זמן אחד מבני ארץ ישראל שבי"ר שעבי"ר הוא פלפלא אריכתא: יוד) אכילה ביום הפיפורים לענין חייב דשיעורו בכפותכת אם הוא דוקא בהנאת מעיו או אפילו הנאת גרונו סגי הנה הגאון חתם סופר פחלק ארח חיים סי' קכ"ז פתיב דכיון דביתובי דעתא תלי בעינן הנאת מעיו ואין מצטרף מה שפני החניכים פדמוכח בירושלמי פירק שמיני דתרומות הלכה א' עיין מפרש שם לחלק בין יוה"כ לשאר איסורים בזה ומר בריה בשו"ת פתיב סופר א"ח סי' קי"ז פתיב פי רבים ראו וכן תמהו דבירושלמי שם מבואר לתנא דברייתא דר' אליעזר סובר דלועס פבולע פכל איסורים וכן ביום הפיפורים והמפרש פתיב דאף ביוה"כ דביתובי דעתא תלי סובר דבלעיסה נמי מיתבא דעתיה ורבנן חולקים גם בשאר איסורים דלועס לאו פבולע ולדידן דלועס אינו פבולע פכל איסורין או דבעי הנאת מעיו או הנאת גרונו מנא לן לחלק בין שאר איסורין ליום הפיפורים ובירושלמי מבואר בהיקף דאין חילוק וכתב שהגאון חתם סופר פכתבי הקודש אשר לו נרגש מזה וכתב דש"ס דילן פליג אירושלמי וכו' והגאון פתיב סופר האריה לתיים מקלי דאבות וכתב לחלק בזה בין אכילה לשתיה ומסיק פן לדינא דעל אכילת יום הפיפורים ליפא אף איסור תורה אלא בהנאת מעיו אבל מדרבנן אסור ועל שתיה מלא לוגמיו חייב בהנאת גרונו בלבד עי"ש ובספר דרכי הוראה לגאון בדורנו יצ"ו בח"א דף ל"ג ע"ד

כתב לראיה ברורה מהירושלמי הג"ל דבהנאת גרונו מיתבא דעתיה ולא זכר דברי הרב
חתם סופר גם לא ראה מה שכתב מר ברקיה בכתב סופר הג"ל ועיין בקונצ' יגדיל תורה
קונטרס תשיעי סי' קכ"ג דף רי"ד ע"ג אות ד' (הוא קונטרס גפן אדרת לידידי הגאון
אבד"ק פאניוועז יצ"ו) פלפול נחמד פדרפו בקודש: עתה ראיתי שהגאון מנחת חינוך
בפרשת אמור סי' שי"ג דף קכ"ד ע"א וע"ב נסתפק בזה ומסיק ואלה דבריו שם (בסק"ב)
ונסתפקתי דמבואר בש"ס חולין דף ק"ג פזית שאמרו חוץ מבין השינים ובין החניכים
ופליגי ר"י ור"ל מר סבר הנאת גרונו בעינו ומצורף בין החניכים וכן אכל חצי זית והקיא
וחזר ואכל חצי זית או אותו חצי זית הוא פלוגתא למאן דאמר הנאת גרונו חייב דהרי
נהנה גרונו בכזית ולמאן דאמר הנאת מעיו פטור דאכילה במעיים בעינו והלכה דהנאת
גרונו חייב כפרמב"ם פ"ד ממאכלות אסורות הלכה ג' וז"ל פזית שאמרו וכו' אבל
מה שבין החניכים מצורף למה שבלע שהרי נהנה גרונו בכזית וכן אכל חצי זית והקיא
וכו' שאין החיוב אלא על הנאת גרונו בכזית מדבר האסור עכ"ל ונהנה בגמרא והרמב"ם
נקטו פזית והיאך הדין ביוה"כ דלענין שיעור אף דאכילה הוי בפחות מפכותבת דהיינו
פזית מכל מקום לענין מיתבא דעתיה אינו פחות מפכותבת ואיך הדין אם בין החניכים
מצורף וכן אכל חצי פכותבת וכו' או אפשר לענין יתובי דעתא תלוי בהנאת מעיים וכו'
והרמב"ם הג"ל לא דיבר כי אם לענין פזית דמייירי בכל שיעורי תורה ולא מייירי התם
לענין יום הפיפורים ולא ביאר לנו דין זה בהלכות שביית עשור וכו' וצריך עיון דין זה
עכ"ל וחדוש הוא לרב גדול שפמותו די כל רז לא אגיס ליה שלא זכר דברי הירושלמי
בפרק שמיני דתרומות הלכה א' הג"ל שהובא בחתם סופר וכתב סופר דנראה שאין
לחלק בין שאר איסורין ליום הפיפורים: ובמכתב ידידי הרה"ג מוהר"ר מרדכי לוריא
(מצפת) כתב לי בזה וז"ל בדברי חכמים סי' ג"ל בככותבת ביום הפיפורים אי בעינו
הנאת מעיו הן אמת פי יש לי הרבה ראיות נאמנות פי כן הוא אכן סברת התוספות שבת
דף י"א ד"ה לא יעמוד מנגדת לזה שכתבו דעל הוצאה חייב בשעת בליעה ולא משעה
שינוח במעיו דאם לא כן אינו דומה חיוב דהוצאה לחיובי דכולהו דמייחייב בהם בשעת
בליעה והשתא אם נאמר דביום הפיפורים הנאת מעיו בעינו היא אינו דומה חיוב דיום
הפיפורים לשאר חיובים ועם פי כת"ר הי"ו טרוד מאד וכו' עכ"ד יצ"ו: עוד ראיתי שם
במנחת חינוך וז"ל מסופקני אף אם נאמר דהנאת גרון לבד לא מהני איך הדין בהנאת
מעיים לבד בלא הנאת גרון שבכל האיסורים אינו חייב בהנאת מעיים בלא הנאת גרון
כמבואר בפסחים קט"ז גבי מצה אם פרכו בסיב ובלעו ועיין משנה למלה פרק י"ד
ממאכלות אסורות הלכה י"ב (בד"ה הואיל) ונדעתו דבכל האיסורים כן (ושקיל וטרי
קצת וסיים) וכל, זה במקומות דכתיב אכילה ובלא הנאת גרון לא הוי אכילה אבל כאן
דביתובי דעתא תליא אפשר דלא בעינו רק מילוי מעיים אף ברור דבעינו הנאת גרון גם
כן דאם לא כן אפילו אכל השיעור ביותר מכדי אכילת פרס הנה לן לצורף כל זמן שלא
נתעפל החצי שיעור ראשון כיון דבמעיים יש שיעור שלם ועיין מגן אברהם סי' ר"י
בשם פנסת הגדולה דבברכת המזון אפילו ביותר מכדי אכילת פרס מצטרף והמגן
אברהם השיגו והפרי מגדים כתב דוקא אם אכל פזית דילפינו מן ואכלת בעינו כדי
אכילת פרס אבל אם אכל פדישביעה עיקר ברפת המזון מן התורה על הנאת מעיים והוא
שבע אפילו שעה יותר מכדי אכילת פרס מצטרף וחיוב לברך מן התורה אם כן ביום

הפּיפּוּרִים דְּבַעֲיִנּוּ בְּכַדֵּי אֲכִילַת פָּרֶס עַל פְּרִחִין דְּבַעֲיִנּוּ הִנָּאת גָּרוֹן גַּם כּוּן וּבְהִנָּאת גָּרוֹן הִלְכָה לְמִשְׁנֵי דְהַגָּרוֹן צָרִיף לִיהֲנוֹת מִהַשְׁיָעוֹר תּוֹף אֲכִילַת פָּרֶס אִם כּוּן בְּרוּר דְּהִנָּאת מַעֲיָיִם לְחֹד בְּיוֹם הַפּוּרִים אִינוּ חַיִּיב אֲלָא עִם הִנָּאת גָּרוֹן לְכּוּן אִינוּ חַיִּיב אֲלָא בְּתוֹף כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס וּבְיוֹתֵר אִינוּ מְצַטְרֵף עַכ"ל: וּבַשְׁיָעוֹר כְּכּוֹתֶבֶת שְׁפָתָבוּ הַפּוּסְקִים בְּרִישׁ סִי תר"ב שֶׁהוּא פְּחוֹת מִכְּבִיצָה הָאֲרִיף קֶצֶת הַגָּאוֹן צָמַח צָדֵק בְּחִידוּשָׁיו עַל הַמִּשְׁנִיּוֹת פָּרֶק בְּתֵרָא דְיוֹמָא מְשֻׁנָּה ב': יא) כּס פִּלְפֵּלָא אוּ וּנְגִבִילָא אִם הֵם יְבֻשִׁים פְּטוּר דְּלֹא חֲזוּ לְאֲכִילָהּ וְאִם רְטוּבִים הֵם חַיִּיב מְרַן בַּש"ע סִי תר"ב ס"ח וְכֹתוּב בְּבֵאֵר הַגּוּלָה כֶּף הִיא הַגִּירָסָא בְּכָל סְפָרֵי הַרְמַב"ם שְׁבִינְדִינוּ וְאוּלֵי טְעוֹת הוּא שְׁנַפְל בְּסְפָרִים כִּי לֹא נִמְצָא חִילּוּק זֶה לֹא בַּגְמָרָא וְלֹא בְּטוּר וּבֵית יוֹסֵף עַכ"ל וְנִשְׁאַלְתִּי מֵאַחַד מֵיְדֵי נִפְשֵׁי הָלֹא הוּא הֶרֶב הַיִּשְׁיִשׁ מוּהַר ר' זֶלְמָן שׁוֹר שׁו"ב הִי"ו שֶׁהַדְּבָרִים תְּמוּהִים שֶׁהֲרִי בְּאַמַּת חִילּוּק זֶה נֶאֱמַר בַּש"ס וּבְכָל הַפּוּסְקִים כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה הַרְוָאָה וְשֶׁפִּיר קָאָמַר לְפִי הַצִּיּוֹן שְׁבִבְבֵאֵר הַגּוּלָה אֲבָל הָאֵמַת הוּא שְׁדַבְרֵי הֶרֶב בְּאֵר הַגּוּלָה הֵם עַל דְּבָרֵי מְרַן בְּסַעֲיָף ז' אֲכָל עָלֵי קְנִיָם פְּטוּר וְלוּלְבֵי גְפָנִים שְׁלִבְלָבוּ קוֹדֵם רֵאשׁ הַשְּׁנָה פְּטוּר דְּעֵץ בְּעֵלְמָא הֵם וְאִם לְבָלְבוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מֵרֵאשׁ הַשְּׁנָה וְעַד יוֹם כִּפּוּר חַיִּיב וְשִׁתִּי תִיבּוֹת אֵלוּ הִינּוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל הֵן מוֹסְגְרוֹת בַּש"ע שְׁבִינְדִינוּ אֲבָל בַּש"ע שְׁלִפְנֵי הֶרֶב בְּאֵר הַגּוּלָה לֹא הִיוּ מוֹסְגְרוֹת וְעַל זֶה אָמַר שְׁעַם שְׁבִבְבֵאֵת בְּסְפָרֵי הַרְמַב"ם כְּתוּב כּוּן דְּמִשְׁמַע שְׁיִישׁ חִילּוּק בְּזֶה בֵּין אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאַרְץ הַנֶּה חִילּוּק זֶה לֹא נִזְכָּר בַּגְמָרָא וְלֹא בְּטוּר וּבֵית יוֹסֵף וּדְבָרִים אֵלוּ (שְׁשִׁיכִים בְּסַעֲיָף ז') צִיּוֹנִים בְּטְעוֹת הַמְצִיּוֹן בְּבֵאֵר הַגּוּלָה בְּסַעֲיָף ח': יב) חֲמִשָּׁה עֵינּוּיָן אִם כּוּלָם הֵם מְדֹאֲרִיָּתָא אוּ דוֹקָא אֲכִילָהּ וְשִׁתִּיהָ הֵם מִן הַתּוֹרָה כְּתִבְתִּי בְּשַׁדִּי חֲמֵד בְּחֵלֶק הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת כְּלָל קצ"ה: יג) חוּלָה שְׁאִין בּוּ סְפָנָה אֲלָא שֶׁהוּא חֲלוּשׁ הַרְבֵּה אִם מוֹתֵר לְהַאֲכִילוֹ בְּיוֹם הַפּוּרִים פְּחוֹת פְּחוֹת מְשִׁיעוֹר הַנֶּה מְלִשׁוֹן הֶרֶב הַחִינּוּף בְּפִרְשַׁת אֲמֹר סִי שִׁי"ג וְנ"ל מִי שֶׁהוּא חוּלָה אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוּ סְפָנָה גְמוּרָה אִם יִהְיֶה חֲלוּשׁ הַרְבֵּה רְאוּי לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ מְעַט מְשִׁיעוֹר שְׁאֲמָרוּ וְנוֹתְנִין רִיחַ בֵּין אֲכִילָהּ וְשִׁתִּיהָ שֶׁל פֶּעַם אַחַת לְפֶעַם אַחֲרַת כְּדֵי שְׁיָעוֹר אֲכִילַת פָּרֶס וְכו' ע"כ הֵבִין הֶרֶב מְנַחַת חִינּוּף (שָׁם בַּסְק"ה) דְּסִבְרָא לִיהָ דִּישׁ חִילּוּק בֵּין כְּשִׁיעוֹר דְּאִין מְאֲכִילִין אֲלָא בְּמָקוֹם סְפָנָה לְפָחוֹת מְשִׁיעוֹר שְׁמֵאֲכִילִין אֵף בְּמָקוֹם שְׁאִין סְפָנָה וְכֹתֵב עַל זֶה וְנ"ל וְכֹתֵב עַל זֶה בְּשׁוּם מָקוֹם דְּנִדְאִי אִין שׁוּם אִיסוּר תּוֹרָה הוֹמַר בְּאִין סְפָנָה וְאֵף אִיסוּר דְּרַבְנָן בְּדַרְבָּה אֲכִילָהּ דַּעַת הַרְאִשׁוֹנִים דְּאִיסוּר לְחוּלָה שְׁאִין בּוּ סְפָנָה עֵינּוּ ר"ן בְּפִסְחִים גְּפִי מַר בַּר רַב אֲשִׁי שְׁיִיף לְבַרְתִּיהָ וְכו' וּבִי"ד סִי קנ"ה מְבֹאֵר ג"כ כּוּן וְכֹאֵן לֹא אָמְרוּ הַפּוּסְקִים דְּבַר זֶה אֲלָא בְּשִׁישׁ סְפָנָה וְיָכוּל לְצַאת מִיְדֵי סְפָנָה בְּפָחוֹת מְשִׁיעוֹר מְחֻיָּבִים אֲנַחְנוּ לְדַקְדַּק בְּזֶה אֲבָל בְּמָקוֹם שְׁאִין סְפָנָה כְּמוֹ שְׁאִיסוּר לְאֲכֹל שְׁיָעוֹר אִיסוּר לְאֲכֹל חֲצִי שְׁיָעוֹר דְּאִיסוּר מִן הַתּוֹרָה וְזֶה פְּשׁוּט וְאֶפְשָׁר לְהַעֲמִיט כּוּן בְּלִשׁוֹן הֶרֶב הַחִינּוּף אֲלָא שְׁדַבְרֵי מְגוּמָמִים קֶצֶת עַכ"ל: וְחִידוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא הַזְכִּיר דְּבָרֵי מְרַן הַמִּשְׁנָה לְמִלְדָּה בְּחִמִּישֵׁי מִהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה (בד"ה וְדַע שְׁעִדִּיּוֹן) שְׁכֹתֵב שֶׁלֹּא מְצִינּוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שְׁיָתִירוּ חֲצִי שְׁיָעוֹר בְּחוּלָה שְׁאִין בּוּ סְפָנָה וְכו' עֵי"ש וְהוּא תִּנְיָא דְּמִסִּיעַ לְהֶרֶב מְנַחַת חִינּוּף דְּלֹא מְסַתְבְּרָא לְדַחוֹת דְּדוֹקָא בְּאִיסוּר מְמַשׁ הוּא דְּלֹא מְצִינּוּ הִיָּתֵר בְּחֲצִי שְׁיָעוֹר לְחוּלָה שְׁאִין בּוּ סְפָנָה לֹא כּוּן בְּמֵאֲכָל הַפּוֹתֵר וְרַק יוֹמָא הוּא דְּגָרִים אִיסוּרָא וּבְשַׁדִּי חֲמֵד בְּחֵלֶק הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַחִי"ת כְּלָל י"ז דָּף מ"ח ע"ד (בד"ה וּבֵאוֹת צ"ז) הַבֵּאתִי שֶׁכּוּן פֶּתַח הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי"ת ס"ו דְּחֲצִי שְׁיָעוֹר אִיסוּר לֹא

הותר לחולה שאין בו סכנה ושכן דעת הרבנים חיים מדבר וערוך השלחן וכתב סופר שלא פדעת הרב מקראי קדש שחצי שיעור אף שאסור מן התורה מותר לחולה שאין בו סכנה עי"ש ובספר מנחת קנאות בקונטרס מנחת פתים ב"ד ס"ה ע"ד עמד גם כן על דברי רבינו החינוך ונ"ל מדברי הפוסקים נראה דדוקא לחולה שיש בו סכנה מותר אבל לחולה שאין בו סכנה אף פחות מפשיעור אסור פינו דקימא לן חצי שיעור אסור מן התורה וכן פתב בפשיטות המ"ל (המשנה למלך) בפרק ה' מיסודי התורה הלכה ח' ובחינוך סי' שי"ג משמע קצת דאף שאין בו סכנה מותר בפחות משיעור ודבריו צ"ע ועיין שם במנחת חינוך שהעיר עליו עכ"ל: ונראה לעניות דעתי דאף שהיה אפשר לצדד שדעת הרב החינוך היא פדעת הרשב"א בחידושו לקידושין דף נ"ו ע"ב שהבין הרב קרבן אליצור דף ע"ז ע"ג מתירוצו השני שם דסבירא ליה דכל איסורין שבתורה אף על פי שאין לוקין עליהם שלא פדרך הנאתן מכל מקום אסורין מן התורה ובכל זאת מותרין לחולה אף שאין בו סכנה פינו שאינו אלא איסור תורה בלבד בלא מלקות והשיג על איזה רבנים שהביא שם שכתבו מסבירא דאין להתיר איסור תורה אף שאין בו מלקות לחולה שאין בו סכנה עי"ש ואם כן הוא הדין לחצי שיעור אף דאסור מן התורה מכל מקום פינו שאין בו אלא איסור בלבד לא נפלא לומר שמותר לחולה שאין בו סכנה וכל שכן באיסור אכילה ביום הפיפורים דהמאכל מותר ויומא הוא דקגרים שפיר נוכל לומר דסבירא ליה להרב החינוך דמותר לחולה שאין בו סכנה וקדעת הרשב"א מכל מקום פינו שלא פתב הרשב"א כן בפירוש לא נכון לדדש מחלוקת בין הפוסקים ועל כל פנים הדין אמת כמו שפתב הרב מנחת חינוך דאין להתיר לחולה שאין בו סכנה לאכול פחות מפשיעור דאפשר לפרש דלא אמר הרב החינוך אלא בכשיש לחוש שמרוב החולשה יבא לידי סכנה ומה שפתב שאין בו סכנה גמורה רצונו לומר שאין בו סכנה בבירור אבל יש בו חשש סכנה משום הכי שרינו ליה אבל אם הוא ודאי אין בו סכנה גם הוא מודה דאסור: ועוד אף אם היה מפורש בדבריו דלחולה שונדאי אין בו סכנה מותר להאכילו חצי שיעור אנו אין לנו לתפוס אלא דעת כל הפוסקים דאין היתר זה (דלהאכילו פחות מפשיעור) אלא לחולה שיש בו סכנה שהרי אפילו באיסורין דרבנן דעת רובא דרובא דאסורים באכילה לא חולה שאין בו סכנה כמו שרמז הגאון מנחת חינוך והכי נקטינו (עם שיש קצת מקילים) כמו שמתבאר ממה שכתבתי במערכת יין נסוף אות ב' עיין שם באורו ובחצי שיעור דאסור מן התורה אף שהוא איסור בלבד אפשר לומר דהמתירין באכילה איסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה יודו בזה דאסור וזה פשוט: ויש להוכיח דלחולה שאין בו סכנה אין מאכילין אף פחות מפשיעור משום דחצי שיעור אסור מן התורה והוא ממה שכתב הר"ן בהלכות על מה שהשמיט הרי"ף הא דהאוכל ככותבת הגסה ביום הפיפורים והשוטה מלא לוגמיו חייב כל האוכלין מצטרפין וכו' דהוא משום שזה דרכו כל שיש איסור בדבר אינו מכניס עצמו לבאר אם יש בו חיוב פרת או לא אבל לפי מה שכתב בעל ההלכות שהספימו רבותינו האחרונים שאף לחולה נותנים לו מתחילה פחות מפשיעור כדי להקל מעליו איסור פרת ומלקות צריכים אנו לדעת שיעור שנתחייב פרת באכילה ושתייה וענין צרופם עכ"ד הר"ן הרי דמה שלא הוצרך הרי"ף לכתוב השיעורין הוא משום דלא נפקא מינה לדינא בזמן הזה דליכא חטאת ומלקות ולבריא הרי אפילו בכל שהו אסור מן התורה ולחולה שיש בו סכנה הרי

אֶפְיָלוּ כְּשִׁיעוֹר וְיוֹתֵר מִן־תֵּר לְהֶאֱכִילוֹ וְהִשְׁתָּא אִם אֵיתָא דְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה מִן־תֵּר לְאַכּוֹל חֲצִי שִׁיעוֹר אִם כֹּן קִשָּׁה שְׁהִיָּה לוֹ לְהַרִי"ף לְכַתּוּב הַשִּׁיעוֹרִין בְּכַדִּי לִידַע שְׁפָחוֹת מִזֶּה מִן־תֵּר לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה וְגַם הָר"ן עֲצָמוּ הִיָּה לוֹ לֹאמֹר דְּאָף אֵי לֹא גִימָא פְּהִסְפָּמַת רַבּוּתֵינוּ הָאֲחֵרוֹנִים (דְּאָף לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה צְרִיף לְהֶאֱכִילוֹ תַּחֲלָה פָּחוֹת מִפְּשִׁיעוֹר) עֲדִינִין צְרִיכִים אֲנִי לְמוֹדְעֵי שִׁיעוֹר אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְצָרוּפִין כְּדִי לְהֶאֱכִיל פָּחוֹת מִזֶּה לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה אֲלָא וְדָאֵי מוֹכַח דְּלְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה אֲסוּר חֲצִי שִׁיעוֹר כְּמוֹ לְשֹׂאֵר כֹּל אָדָם: וּבְעִיקַר הַדִּין שְׂמֵאֲכִילִין אֵת הַחוּלָה פָּחוֹת מִפְּשִׁיעוֹר וְשׁוֹהֵינן כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס וְאַחַר כֹּף מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עוֹד פָּחוֹת מִפְּשִׁיעוֹר וְשׁוֹהֵינן כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס כְּמִבְּרִיב בְּסִי' תְּרִי"ח סְעִיף ז' אִם מְשַׁעֲרִין לְכָל אֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוּ וְלְכָל מִין מֵאֲכָל בְּפָנָי עֲצָמוּ אוֹ שִׁיעוֹר שְׁנֵה לְכָל אָדָם עֵינִין בְּשׁו"ת בֵּית יִצְחָק לִידִידֵי הַרֶה"ג מוֹהֲרֵי"ץ דְּאַנְצִיג יצ"ו בח"ב הַגְּדָפֶס חֲדָשׁ מִמֶּשׁ בְּסִי' מ"ח דְּשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזֵה וְלֹא פְּנִיתִי לְעֵינִין בְּדב"ק וְאַתָּה תַּחֲזֶה מַה שְׂכַתְּבִיתִי אֲנִי הַדֵּל בְּשִׁדִּי חֲמַד חֲלָק אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעֲרַכַת אֲכִילָה אוֹת ג' בְּעֵנִין זֶה וְגַם בְּשִׁיעוֹר כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס כְּמַה מִינּוּטִין הֵוִי פְּתַבְתִּי שֵׁם בְּסִי' ד' וְעַם כִּי יִדְעֵתִי בְּבִירוֹר שְׂפָרִי שְׂדֵי חֲמַד יִשְׁנֵם אֲצֵל הָרֵב יצ"ו אֵין לְתַמּוּהָ מַה שְׂלֹא הַזְּכִיר בְּזֵה אָף שְׂפָרוּ נְדָפֶס בְּשֵׁנַת סִת"ר תַּשְׁעָה שָׁנִים אַחַר שְׁנֵינְדָפֶסוּ הַסְּפָרִי שְׂדֵי חֲמַד אוֹלֵי עֵנִין זֶה הִיָּה כְּתוּב אֲצֵלוֹ מִקְּוֹדֵם לְכֹן וְכִשְׁבָּא לְהַדְפִּיסוֹ לֹא אִסְתַּיְיעָא לִיהָ לְעֵינִין בְּמִילֵי דְמַר וְלַחֲפֵשׁ בְּסְפָרִים וּמִשְׁנָה לֹא זָזָה מִמְּקוּמָהּ נִתְּן לְהַדְפִּיסָה כְּנֹלָה כְּמוֹת שְׁהִיָּתָה כְּתוּבָה בְּקוֹנְטְרִיסוֹ כֹּף הִיא חוֹבְתֵינוּ לְדוֹן לְכַף זְכוּת וְלֹא לֹאמֹר שְׁגוֹדוֹלֵי הַדוֹר יצ"ו לֹא יִשְׁקִיפוּ בְּסְפָרִי מַחְבְּרִים קְטַנִּים מִהֵם וְעֵינֵיהֶם תַּחֲזִינָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּסִפְרֵי אֲרָחוֹת חַיִּים הַחֲדָשׁ לִידִידֵי הַגַּאבֵּד"ק סַאפִּינְקָא יצ"ו בְּסִי' תְּרִי"ב אוֹת ד' שְׁבַשְׁפְּלָנוּ זָכַר לָנוּ אֵת אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי בְּשִׁדִּי חֲמַד הַנֶּ"ל וְעַל טוֹב יִזְכֹּר שְׂמוֹ וְכַבֵּר כְּתַבְתִּי בְּקוֹנְטְרִיס פֶּאֶת הַשְּׂדָה לְחֲלָק הַכְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַה"א (הוּא סְפָר שְׂדֵי חֲמַד חֲלָק י"א) כֹּל ל"ז שְׁצָרִיף לְעֵינִין גַּם בְּסְפָרִים הַחֲדָשִׁים שְׁבַכָל דוֹר וְדוֹר וְלֹא יֹאמֵר אָדָם לֹא אֶפְגְּוֹם כְּבוֹדִי לְעֵינִין בְּסְפָרִים אֲשֶׁר מַחְבְּרֵיהֶם לֹא הִגִּיעוּ לְקַרְסוֹלֵי בְּחָרִיפוֹת וּבְקִיאוֹת וּמַה יִּדְעַתְּ הַמַּחְבֵּר הַזֶּה וְלֹא יִדְעֵתוּ וּבִנְשֵׁת פְּנֵי תְּכַסְנֵי אִם אֲזַכִּיר בְּסְפָרִי שֵׁם מַחְבֵּר קָטָן מִמֶּנִּי וְכו' וְהַעֲדוֹתֵי שֵׁם כִּי הָאֵינְדָּא אֲכַשׁוֹר דְּרִי בְּעֵנֵינוּ כְּאֵלוֹ לָךְ נָא רְאֵה: יד) אִם גּוֹעַל בְּיוֹם הַכְּפִירוֹת מְנַעַל שָׁל עוֹר וְיוֹצֵא בּוֹ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים שְׁתִּים רְעוֹת הוּא עוֹשֶׂה דְּמַלְבֵּד שְׁעוֹבֵר עַל אִסוּר דְּנַעֲלִילַת הַסַּנְדָּל עוֹבֵר גַּם כֹּן מִשׁוּם הוֹצָאָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים כִּינֵן שְׂאִין מְנַעַל זֶה רְאוּי לְיוֹם הַכְּפִירוֹת לֹא חָשִׁיב מְלַבּוֹשׁ אֲלָא מִשְׁאוּי לְפִי סְבַרַת רִש"י בְּעִירוֹבִין ד' צ"ה ע"ב דְּלִמָּאן דְּאָמַר שְׁבַת זְמַן תְּפִילִין אִם לֹבֵשׁ יוֹתֵר מְזוּג כִּינֵן דְּעוֹבֵר אֲבָל תּוֹסִיף מִשְׁוִי לִיהָ מִשְׁוִי וּבִשְׂאֵגַת אֲרִיָּה סִי' מ"א פֶּלְפֵּל בְּדַבְרֵי רִש"י עִי"ש הָרִי חֲזִינֵן דְּהָאִסוּר מְשֻׁנָּא כְּמִשְׁוִי אִם כֹּן הִכָּא נָמִי כִּינֵן דְּלְכָל הַפּוֹסְקִים אֲסוּר לֹא מְבַעֲיָא לְהַסוּבְרִים דְּהוּא אִסוּר תּוֹרָה בְּדוּדָא הֵוִי כְּמִשְׁוִי אֲלָא אֶפְיָלוּ לְהַסוּבְרִים דְּשֹׂאֵר עֵינּוּיִים מְדַרְבְּנֵן גִּינְהוּ אֶפְשֶׁר דְּגַם אִסוּר דְּרַבָּנִין כִּינֵן שְׂאֵסְרוּ לֹא הֵוִי מְלַבּוֹשׁ וְהֵוִי מִשְׁוִי לְכֹן יֵשׁ לְהַזְהִיר מְאֹד לְהַמּוֹן הָעַם שְׂמַלְבֵּד שְׁעוֹבְרִים בְּאִסוּר נַעֲלִילַת הַסַּנְדָּל עוֹד הוֹלְכִים בְּמִקְוֹמוֹת שְׂאֵסוּר לְהוֹצִיא וְהוּא אִסוּר גְּמוּר כֹּן כְּתִב הָרֵב מְנַחַת חֲזִינוּף בְּפִרְשַׁת אֲמֹר סִי' שִׁי"ג אוֹת ט' וְדַבְּרִי חַיִּים וְקִיָּיִמִים וּלְפִי מְקוּמוֹ וּשְׁעֵתוֹ לֹא הוֹצֵרָף לְהַזְהִיר אֲלָא לְהַמּוֹן הָעַם שְׁהִיָּו בְּזֵה מְקוּלִים וְעֵינֵינוּ רּוֹאוֹת וְכִלוֹת כִּי הֵן רַבִּים עֲתָה יִרְאִים וּשְׁלָמִים בְּאִסוּר זֶה הִמָּה נְכַשְׁלִים וְעַל סְמִיךְ הַהִיתֵר שְׂכַתְּבוּ הַפּוֹסְקִים לְהַהוֹלֵף בְּרַחוּבוֹת הַנְּכָרִים הַתַּחֲבִילוּ קְצָתֵם לְהַקֵּל וּמִזֶּה נִמְשָׁף

שגם מי שאינו הולך ברחובותיהם עושה כמעשיהם עד שנעשה כהיתר ובאמת לפי דעתי אין שייך בזמנינו ההיתר שהזכירו הפוסקים להולך ברחובותיהם פי עתה בחסדי ה' אין האומות מעיזות פנים להתלוצץ עלינו כשנים קדמוניות כי מלכי חסד הטה ומורא מלכות על ההמון ואין היתר בזמן הזה כי אם מפני הגשמים וטיט ורפש הא לאו הכי אסור הוא אם מדאורייתא או מדרבנן ואם בכל השנה חובתינו ונעשה רצונו יתברך לקיים מצותיו דאורייתא ודרבנן על אחת כמה וכמה ביום אדיר בימי שנה בבואינו לבקש על נפשינו והוא רחום יכפר: טו) לפי מה שביאר הר"ן בטעם היתר היציאה לרשות הרבים ביום הכיפורים במנעל של שאר מינים (אף על גב דבשאר שבתות אסור לצאת בהם לרשות הרבים דלא הווי מנעל ונשיבי משוי) משום דדוקא בכל שבת דמנעל מותר בו אסור לצאת בשאר מינים דלאו מנעל ניהו ולא הווי מלבוש אכל ביום הכיפורים פיון דאסור במנעל רק במינים הללו ודרבם של בני אדם לצאת במינים אלו לא הוי משוי אלא מלבוש להאי יומא אלו דבריו ומתוקים מדבש אם כן יש להסתפק בחזיה דמותרת בנעילת הסנדל אם מותרת לנעול של שאר מינים ולצאת בהם לרשות הרבים פיון דלכולי עלמא הוי של שאר מינים מנעל ביום הכיפורים שרי גם לדידה או דילמא פיון דבאמת האי לאו מנעל הוא רק האי יומא וזה דוקא לכולי עלמא דאסורין במנעל אכל חזיה דמותרת במנעל לא הוי לה זה מנעל ואסורה לצאת לרשות הרבים וצריף עיון כן כתב הרב מנחת חינוך שם ויש לפקפק קצת דמאחר דהיתר החזיה בסנדל של עור הוא משום שצריכה לכך דחשיבה חולה לגבי הקור אם כן חזיה זו שיכולה לצאת לרשות הרבים במנעל של שאר מינים נראה דמן הדין אינה יכולה לנעול של עור ואם כן הניא לה מנעל של שאר מינים מלבוש של יום זה כמו בשאר כל אדם ושרי לה ויש ליישב בדוחק: טז) האוכל ביום הכיפורים דחייב פרת מתבאר מסוגיא דיומא ד' ע"ד ע"ב דאף אם אוכל דבר שיש מצוה באכילתו כתרומה וקדשים חייב פרת דאמרינן התם תניא אידיך תענו את נפשותיכם וכו' ולא אביא את התרומה שהיא בקום אכול וכו' ולא אביא את הקדשים שהם בכל תותירו וכו' עי"ש דמרבי מקרא לכל החלוקות שישנו חכמים באותה ברייתא וכתב מרן מוהרמב"ח בתוספת יוה"כ דכנגד השש חלוקות שזכרו בברייתא יש ששה עינוים בקראי אלא דלמסקנא דברייתא דתני ואם נפשך לומר הרי הוא אומר והאבדתי את הנפש וכו' כתב מרן מוהרמב"ח דהעינוים איצטריכו לאסור חמשה עינוים רחיצה וכו' וטל כל פנים משמע שגם למסקנא הדין נותן שאף אם אוכל דבר שיש מצוה באכילתו כתרומה וקדשים חייב פרת כדתני תנא מעיקרא אלא דלא ידעינן מהיכא ילפינן האי דינא אחר שיעינוים איצטריכו לאסור בחמשה עינוים וצריף לומר דפשיטא לן הכי משום דאין שייך לומר דליתי עשה דאכילת קדשים ולידחי האזהרה דעינוי חזא דהאוכל ביום הכיפורים עובר בעשה ולא תעשה כמו שכתב הרמב"ם בהלכות שבימת עשור פרק א' הלכה ד' כל האוכל ושותה בו בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה וכו' ועוד דבלא תעשה שיש בו פרת לדעת הרבה מהראשונים לא אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה ולגבי תרומה פשוט מאד דלא שייך כלל לומר אתי עשה וכו' אף אם לא הנה פרת בעינוי ולא הנה עשה ולא תעשה שהרי יכול לקיים עשה דאכילתה אחר יום הכיפורים ואמר ריש לקיש כל מקום שיש עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שתייהן מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה רק בקדשים שאי אפשר לקיים את שתייהן שאחר

יום הכיפורים יפסלו בזה הנצרכו לבא מטעם עשה ולא תעשה ומטעם שיש בו פרת כנו"ל וגאון עוזנו בספר עין יצחק א"ח סי' כ"ח אות י"ט פתב שבספרו באר יצחק באבן העזר סי' ב' פתב טעם למאי דקיימא לן דאף אם אוכל דבר שיש מצוה באכילתו חייב פרת ואינו מצוי אצלי לעינין בדב"ק: טו"ב) חולה שצריף לאכול דבר איסור דקיימא לן דמאכילין אותו הקל קל תחילה וכן חולה שצריף לבשר דקיימא לן דשוחטין לו ואין מאכילין אותו נבלה (אם אין נחויץ למהר להאכילו) ידוע מחלוקת הקדמונים הנה בשני הדינים הללו האריכו רבני האחרונים ואתה תחזה פלפול עצום בשו"ת משפנות הרועים לידדי הגאבד"ק גיזנוב יצ"ו בסימן ז"ך גם בשו"ת דבר משה להגאון מוהר"ם תאומים בסי' ל"ד וסי' ל"ה שקיל וטרי טובא בתריפות ובקיאות גדולה פדרכו בקדש לך נא ראה בדברי קדשם ועיין עוד להגאון חתם סופר בא"ח סי' ע"ט ובשו"ת פנף רננה סי' ס"ב ובספר ספר החיים (הרשום להלן בד"ה ובעיקר חקירת) ושם חקר בעיקר הדין דשוחטין לחולה ואין מאכילין אותו נבלה (משום שבכל כזית עושה איסור אבל בשחיטה אין פאן אלא איסור אחד) אדרבא הנה לנו להאכילו נבלה דאית בה תרתי לטיבותא א) דאין בה אלא איסור לאו ב) דמדאמרין בעלמא דלא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא בעידנא דקא מייעקר לאו מקיים עשה שמעינן דכי האי גוונא מעליותא היא ואם פן אם מאכילין אותו נבלה הרי בעידנא דמייעקר לאו דנבלה מקיים העשה דוחי בהם אבל בשחיטה עובר הלאו שלא בעידנא דמקיים העשה ושקיל וטרי אם פל האיסורין דחויים הם לגבי פיקוח נפש או הותרו אצל פיקוח נפש עי"ש: וחקר הגאון נודע ביהודה בח"א סי' ל"ו על הרמב"ם שבהלכות שביתות עשור פתב הדין דמי שאחזו בןלמוס מאכילין אותועד שיאורו עיניו למה לא ביאר שמאכילין אותו הקל קל תחלה וגם לא ביאר פרטי האיסורים איזה חמור ואיזה קל כמו שבבארם בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ד וישיב דביום הכיפורים לפעמים הקל נעשה חמור והחמור נעשה קל כמו הא דטבל ונבלה דמאכילין אותו נבלה זהו רק בשאר ימות השנה אבל ביום כיפור משתנה הדין ואם יש לפנינו טבל הטבול ביום כיפור ונבלה שנתנבלה מאתמול מאכילין אותו טבל משום דטבל אין פאן אלא איסור אכילת יום הכיפורים אבל איסור טבל אינו חל על איסור יום כיפור הקדום מה שאין פן בנבלה שנתנבלה מערב יום כיפור חל איסור יום כיפור על נבלה בכלל ובנבלה שנתנבלה היום פתב שהוא מסופק פי אולי חל איסור נבלה על יום הכיפורים פשם שחל על איסור שאינו זבוח וסיים דלזה צריף תלמוד עי"ש (בד"ה והנה עוד אחת) והגאון דבר משה הנ"ל הביא חקירותיו בסי' ל"ה (ד"ה הן פאשר) ובסוף התשובה תמה עליו ובאמת נוראות נפלאות על הגאון נודע ביהודה פה המתגבר בתורה יאמר דבר זה דענין איסור חל איסור לא שייף פלל בחולה ביום כיפור דכיון דהוא מסופן וצריף לאכול ביום כיפור אזיל מניה איסור יום כיפור ואדרבא היתר גמור ומצוה לו לאכול ומהאי טעמא צריף לברך על אכילתו כמבואר בא"ח סי' ס"ד (ר"ד סעיף ט') ועיין מגן אברהם בס"ק כ"א הטעם פשם הגמ"י חולה שאוכל ביום הכיפורים דבר פשוט הוא דהיתרא קאכיל ומצוה קעביד ואם פן פיון דאיסור יום כיפור אזיל מניה שמחוייב לאכול ומפל מקום ביש היתר ואיסור לפניו אסור על כל פנים לאכול האיסור פיון שייכול להחיות נפשו בהיתר ואם פן ממילא ביש שני איסורין לפניו ואחד חמור מחברו מאכילין אותו הקל ולא החמור דבדאי חל עליו האיסור החמור אף שנעשה ביום כיפור פיון שהוא צריף

לֵאכּוֹל בַּיּוֹם כִּיפּוֹר מִפְּנֵי הַסַּפְּנָה אֲזִיל מִנִּיּה אִיסוֹר יוֹם כִּיפּוֹר וְהָאִיסוֹר הַחֲמוֹר מִיתְּלָא
תְּלִי וְקָאֵי לְחוּל בְּמִקּוֹם שְׂיָכוֹל לְהַחְיֹת אֶת נַפְשׁוֹ בְּהִיתָר אוֹ בְּאִיסוֹר הַקַּל מִמֶּנּוּ וְזֶה בְּרוּר
מֵאִד: וְעַל מַה שֶּׁהֶצְרִיךְ תַּלְמוּד הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה בְּנִתְנַבְּלָה הַיּוֹם וְכוּ' הִנֵּה הַגָּאוֹן דְּבַר
מִשֶּׁה שֵׁם (בד"ה הֵן פֶּאֶשֶׁר) פֶּתַב דְּבַדְבְּרֵי הַרִיטְבָ"א בְּקִידוּשֵׁין ד' ע"ז מְבֹאָר דְּאִינוּ חָל
עַל יוֹם כִּיפּוֹר אִף לְדִידוֹן דְּקִינְיָמָא לֵן אִיסוֹר חָל עַל אִיסוֹר בְּכוֹלָל וּפְלָא עַל הַגָּאוֹן נוֹדַע
בִּיהוּדָה שֶׁהַעֲלִים עֵין מִזֶּה גַם הַגָּאוֹן בְּשׁוֹ"ת פֶּנְף רַנְנָה ס' ס"ב (ד"ה אָמְנָם זֶה) הִבִּיא מַה
שֶׁנֶּסְתַּפֵּק בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה אִם אִיסוֹר נְבִלָה הֲוֵי אִיסוֹר מוֹסִיף לְגַבֵּי יוֹם כִּיפּוֹר מִשׁוּם דְּנִבְלָה
יֵשׁ בָּהּ טוֹמְאָה וְכַתּוּב עַל דְּבָרֵי דְהַרִיטְבָ"א בְּקִידוּשֵׁין ד' ע"ז פֶּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּנִבְלָה
שֶׁנִּתְנַבְּלָה בַּיּוֹם כִּיפּוֹר אֵין אִיסוֹר נְבִלָה חָל עַל אִיסוֹר יוֹם כִּיפּוֹר: וּבְעֵיקָר חֲקִירַת הַגָּאוֹן
נוֹדַע בִּיהוּדָה הִנֵּה הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ל אבד"ק יוֹנֵעֶפּוֹף בְּסִפְרוֹ הֵיקָר סִפְרֵי הַחַיִּים בְּסִי' תְּרִי"ח
דף ע"ג (בד"ה הִנֵּה הַרְמַב"ם) פֶּתַב לְפַקְפֵּק וְשׁוּב פֶּתַב דִּיפָּה הַעִיר הַנוֹדַע בִּיהוּדָה וְכַתּוּב
הוּא לִינְשֵׁב הַחֲקִירָה וְהָאִירָה לְפַלְפֵּל בְּזֶה עִי"ש: וּמִצְאָתִי רְאִיתִי שֶׁבְּעֵנִין זֶה הָאִירָה הַגָּאוֹן
מוֹהַר"א תְּאוּמִים בְּסִפְרוֹ חֶסֶד לְאַבְרָהָם מִהַדוּרָא תַנְיִינָא בְּחֻלְק א"ח ס' ס"ז בְּתַשׁוּבָתוֹ
לְהַגָּאוֹן דְּבַר מִשֶּׁה הַנְּ"ל בְּקַבְּלַת סִפְרוֹ וְכַתּוּב לוֹ שֶׁרָאָה מַה שֶּׁפֶתַב בְּדִין חוּלָה שֶׁמֵאֲכִילִין
אוֹתוֹ הַקַּל קַל תְּחִילָה שֶׁבְּמִקְצַת דְּבָרִים כִּינּוֹן לְדַעְתּוֹ וְכוּ' וְלִכּוֹן הַעֲתִיק לוֹ מַה שֶּׁפֶתַב בְּדִין
זֶה וְהוּא דָּאָף דְּבִשְׁלַחֹן עָרוּף ס' תְּרִי"ח מְבֹאָר דְּגַם בַּיּוֹם הַכִּיפּוֹרִים מֵאֲכִילִין הַקַּל תְּחִילָה
נִרְאָה דִּהְיִינוּ דוֹקָא שְׁלֵא לְהַאֲכִילוֹ אִיסוֹר הַחֲמוֹר בַּיּוֹם הַכִּיפּוֹרִים כְּגוֹן בְּעוֹן מִיתַת ב"ד
דְּחֲמוֹר מִפְּרַת אָבֵל כָּל שְׂאִין אִיסוּרוֹ חֲמוֹר מִפְּרַת לִית לֵן לְמִיזַל בְּתַר הַקַּל תְּחִילָה דְּכִינוּ
שֶׁהוֹתֵר לוֹ אִיסוֹר יוֹם הַכִּיפּוֹרִים לֹא אִיכְפַּת לֵן בְּהַסְתַּפַּח לוֹ עוֹד אִיסוֹר אַחַר שְׂאִינוֹ חֲמוֹר
מִמֶּנּוּ וַיֵּשׁ לְלַמּוֹד זֶה מִדְּקִינְיָמָא לֵן דְּאִין עֲשֵׂה דוּחָה לֹא תַעֲשֶׂה שְׂיֵשׁ בּוֹ פְּרַת וְאִפְּלוֹ הַכִּי
עֲשֵׂה דוּחָה תְּרִי לְאוּיִן כְּבַנְזִיר ד' מ"ח ע"ב פֶּשְׁהוֹתְרָה טוֹמְאָה לְמַת מִצְוָה מַה לִּי חַד לְאוֹ
מַה לִּי תְּרִי לְאוּיִן וְאִף שֶׁבְּמִקּוֹם אַחַר הוֹכַחְנוּ בְּרִיאָה בְּרוּרָה דְּדוֹקָא פֶּשְׁהוֹתֵר הֵלָאוּ לְגַבֵּי
הַעֲשֵׂה אֲמַרִינוּ מַה לִּי חַד לְאוֹ מַה לִּי תְּרִי לְאוּיִן כְּמוֹ בְּמַת מִצְוָה דִּהוֹתְרָה מִצְוָה לְגַבֵּי
אָבֵל הִיכָא דְּאִתִּינוּ עֲלָה מִשׁוּם דְּחִיָּה לֹא אִתִּי חַד עֲשֵׂה וְעַקֵּר תְּרִי לְאוּיִן וְאִם כֵּן לְהַסּוּבְרִים
דְּאִיסוּרִים דְּחוּיִם הֵם לְגַבֵּי פְּקוּחַ נֶפֶשׁ שְׁפִיר יֵשׁ לְחֻלְק בֵּין חַד לְאוֹ לְתְּרִי לְאוּיִן וַיֵּשׁ לְהַדַּר
אַחַר הַקַּל גַּם בַּיּוֹם הַכִּיפּוֹרִים אוּלָם לְפִי מַה שֶּׁיִּתְבָּאָר לְפָנֵינוּ דִּהוֹתֵר יוֹם הַכִּיפּוֹרִים אֲצֵל
פְּקוּחַ נֶפֶשׁ פֶּשִׁיטָא דְּאִין צָרִיךְ לְהַדַּר אַחַר הַקַּל תְּחִילָה בְּזֶה: וְעוֹד אִיכָא טַעְמָא רַבָּה בְּזֶה
דִּהוֹאִיל וְהוֹתֵר יוֹם הַכִּיפּוֹרִים אֲצֵל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ מִמִּילָא הוֹתֵר גַּם הַשְּׁנִי הַנֶּסְפַּח דְּאֲמַרִינוּ
הוֹאִיל וְאִישְׁתְּרִי אִישְׁתְּרִי כְּדְּאֲמַרִינוּ בְּזַבְּחִים ד' ל"ב בְּמִצְוֹרַע שְׁחַל שְׁמִינִי שְׁלוֹ בְּעָרַב פֶּסַח
וְרָאָה קְרִי דְּנִכְנַס לְמַקְדָּשׁ דִּהוֹאִיל וְהוֹתֵר לְצַרְעָתוֹ הוֹתֵר לְקִרְיוֹ וְאִף דְּאֲמַרוּ בְּש"ס הוֹאִיל
וְאִישְׁתְּרִי אֲמַרִינוּ הוֹאִיל וְנִדְחָה לֹא אֲמַרִינוּ הִנֵּה לְהֵלֵן יִתְבָּאָר דַּיּוֹם הַכִּיפּוֹרִים הוֹתֵר לְגַבֵּי
פְּקוּחַ נֶפֶשׁ וְכוּ' וְרָאָה לְזֶה מִמַּה שֶּׁהַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר לֹא בִיָּאָר שְׁמֵאֲכִילִין
אוֹתוֹ הַקַּל תְּחִילָה כְּמוֹ שֶׁפֶתַב בְּפָרָק י"ד דְּמֵאֲכִלוֹת אֲסוּרוֹת וְאִם הִנֵּה מְבָאָר פְּרָטִים אֵלוֹ
כָּאֵן לֹא הִנֵּה צָרִיךְ לְשַׁנּוֹתָם שֵׁם וְעַל כְּרַחֲוִין שְׁבִיוֹם הַכִּיפּוֹרִים לֹא נֶאֱמַר דִּין זֶה דְּמֵאֲכִילִין
הַקַּל תְּחִילָה שׁוּב רָאָה מַה שֶּׁפֶתַב הַנוֹדַע בִּיהוּדָה הַנְּ"ל (בד"ה וְחֻקֵּר) וְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵינוּ
וְשׁוּב קִינְיָם דְּבָרֵינוּ לְשִׁיטַת הַסּוּבְרִים דְּאִיסוּרִין הֵמָּה רַק דְּחוּיִם אֲצֵל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ וְכוּ' וְשׁוּב
הָאִירָה לְהוֹכִיחַ דִּהוֹתֵרוֹ אִיסוּרִין אֲצֵל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ: וְאַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים פֶּתַב בְּסוּף
הַתְּשׁוּבָה (בד"ה וְאַחַר) נְבֵא לְעַנְיִן שְׁאֵלְתֵינוּ שֶׁהַתְּחַלְנוּ שְׁמָה שְׁרָצָה לְחַדֵּשׁ בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה

דביום הכיפורים יש ליתן לו איסור שהוא חל עליו ביום הכיפורים דבזה אין איסור חל על איסור ליתא דכיון דעל פרחין אנו מתירים לו איסור אכילה ביום הכיפורים ואיסור ז אי אפשר לו להנצל ממנו הוי פהיתר גמור וכיון שפקע איסור יום הכיפורים הדר חל עליו השני אלא דבזה נצב וקנים מה שהואלנו לדבר דביום הכיפורים לא שייך דין זה דמאכילין הקל תחלה דכיון שעל פרחין הותר לו איסור יום הכיפורים נהי דנימא דכשיש לפניו עוד נוסף איסור אחר על המאכל דניזיל בטר הקל תחלה דהיכא דיש לפניו די להציל נפשו באיסור הקל לא הותר כלל איסור חמור לגביה מכל מקום הואיל דאינשתרי אכילת יום הכיפורים לגביה אמרינן הואיל ואינשתרי וקצת צריך עיון למה שפיתבו התוספות ביבמות ד' ח' (ד"ה רבא) דרבא סבירא ליה דלא אמדינן הואיל ואינשתרי אינשתרי רק פשטיניהם משם אחד לא כן פשהאסורין משני שמות והוא הדין בזה הואיל ושני מיני איסורין הן לא אמרינן הואיל ואינשתרי אולם התוספות לא פיתבו כן אלא לחד תירוץ ועיין בטורי אבן מגילה ג' ע"ב שפיתב שתרויז זה אינו עיקר להלכה ולהכי קם דינא דככי האי גוונא מותר להאכיל לו איזה איסור הבא לפניו דהואיל ואינשתרי אינשתרי: יח) חולה שצריך להאכילו דבר איסור (לפי שאין לו מאכל היתר) ויש שני איסורים דקיימא לן דמאכילין אותו הקל תחלה (כגון טבל ותרומה מאכילין אותו טבל דאף דשניהם בעונש מיתה בידי שמים מכל מקום תרומה חמורה מטבל לפי שיש היתר לאיסורו על ידי הפרשת תרומה) פדאימא בסוף סי' תרי"ח כתב הרה"ג מוהרמ"א אבד"ק יאזלויץ בקונטרס מנחת פתים שבסוף ספר מנחת קנאות דבחולה שצריך לאכול פזית איסור ויש לפניו שני איסורין טבל ותרומה שיש להאכילו אותו הכזית משני האיסורין שהרי כל איסורין שפיתורין אין מצטרפין זה עם זה כמבואר ברמב"ם ברביעי מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט"ז שדינו פאוכל חצי שיעור גרידא אם כן מה בכך שזה איסור קל מכל מקום הרי פשאוכל ממנו פזית שלם יעבור על איסור מיתה ואם יאכל משניהם הוא רק חצי שיעור דאין בו אף איסור לאו רק איסור בעלמא והא דאמרינן ביומא ד' פ"ג טבל ותרומה מאכילין אותו תרומה וכו' מיירי דאין צריך לאכול רק חצי זית ואם כן לא ירויח בזה שיערב הטבל עם התרומה אבל פשאמדהו לזית שלם נראה ברור דיאכל מטבל ותרומה ביחד פזית וכן בדומה משאר איסורים שאינם מצטרפים והיא הערה חדשה לא ראיתי למי מהמחברים שיתעוררו בזה עכ"ל: ובספר מתא דירושלים בחידושי לפרק יום הכיפורים הלכה ה' ד' י"ד חקר הגאון בהא דאמרינן דמאכילין לחולה הקל תחלה וכן למי שאחזו בןלמוס ומבואר בדברי הרמב"ם דאם יאורו עיניו באכילת הקל די ואם לאו מאכילין אותו החמור דבמאי עסקינן אי דהחמור הוא רפואה יותר בדוקה מדוע לא נאכילהו תכף החמור פנין דרפואתו יותר בדוקה ואם שניהם שונים לענין הרפואהאם כן אמאי נאכילהו אחר כך החמור ודוחק לומר דמיירי שאין עוד מן הקל והצריף לפלפל ובדריף הילוכו הביא מה שפיתב מרן מוהרמב"ח בתוספת יום הכיפורים אהא דתניא בדרף פ"ג ע"ב מאכילין אותו הקל קל תחלה דקשה פשיטא וכתב דאשמועינן דאף אם יהיה המציאות שפאכילתו החמור יספיק לו פשיאכל מעט ואם יאכל מן הקל יצטרף להרבות בכמות ונהנה אמיןא דנאכילהו החמור כדי למעט בכמות קמשמע לן דמאכילין אותו הקל אף שירבה בכמות וכתב שזה נסתר ממה שפיתב הר"ן דלגבי חולה אין איסור נבלה קל משבת דאף דנבלה בלאו ושבת

בסקילה איפא חומרא בנבלה שהאונקלה עובר בלאו על כל זית שפה לא כן לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה וחד לאו איפא דמבואר מזה דרבווי הפמות דנבלה גרע מחומר האיסור ושוב הביא מה שמרן בפירוש דרכים וגם התוספת יום הפיפורים הקשו אסברת הר"ן הנ"ל והוא כתב ליישב ואחר שפלפל הרבה בדינים אלו כתב מה שעולה לפום דינא ונ"ל והשתא לפי זה יצא מדברי הרמב"ם אלו הדינים (א) שני איסורין שונים והאחד רפואתו בדוקה טפי בנדאי מאכילין אותו (בדוקה ב) אף אם איסור אחד חמור טפי שהוא בלאו ואידך הוא רק בעשה מפל מקום פיון דרפואתו יותר בדוקה (מאכילין אותו החמור) ג) אבל אם החמור הוא במיתה אף שרפואתו בדוקה טפי מפל מקום פיון שהאחד קל ממנו והוא רק בלאו מאכילין אותו תחלה השל ד) וכן אם החמור הוא בלאו אם השל ממנו הוא מדברי סופרים לבד מקדימין גם פן השל מדברי סופרים תחלה אף שרפואתו אינה בדוקה כהחמור ה) אגמם כל הנ"ל דוקא היכא שאם מאכילין אותו השל תחילה שאינו בדוק כל פה אינו יכול לבא על ידי שהיה זו לספנה אבל בלאו הכי בנדאי מאכילין אותו תכף החמור אף שהוא במיתה דככי האי גוונא אין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש עכ"ל: יט) אוכלין ומשקין דקיימא לן שאין מצטרפין יש להסתפק משקה הבא למתק את האוכל כמו ששרה פתו בנין ונבלע בתוך האוכל כמו חצי פכותבת פת ששרה בחצי פכותבת יין ונבלע היין תוך הפת והרי יש בין שניהם פכותבת אף שהפת עצמו אינו נתפח על ידי זה כל פה לשיעור פכותבת אם חייב על זה ונראה דחייב דהא ר' עקיבא סובר דאפילו היתר ממש מצטרף לאיסור באיסורי נזיר היינו שאם שרה חצי זית פת בחצי זית יין חייב עליהן כדאיתא בפסחים מ"ד ע"ב ונזיר ל"א ע"א ורפנן דפליגי עליה היינו דסברי שאין היתר מצטרף לאיסור אבל באיסור ואיסור פי האי גוונא נדאי מצטרפי כדאיתא בחזונו ד' ק"ח ע"ב גבי חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלים דלוקה על אכילתו לכולי עלמא והכא נמי מצטרפי ואף שעכשיו לאחר שנבלע המשקה תוך האוכל אין באוכל לבדו פכותבת מפל מקום מאחר שידענו שיש בשניהם פכותבת נראה דמצטרפין וכן משמע במגן אברהם ריש סי' ר"י סעיף קטן א' והביא מהתוספות זבחים ד' ק"ט ע"א סוף ד"ה עולה אחר זמן ראיתי שיש מזה בספר חמד משה סי' ר"י סעיף קטן א' פן כתב הגאון צמח צדק בחידושו למשניות סוף פרק ח' דיומא (בד"ה האוכל והשוטה) ולא הודיענו מאי אמר רב אליהו רבה בזה וספרו אין מצוי אצלי: ולענין צירוף בשתיים אם הוא בכדי רביעית או בכדי אכילת פרס שהוא מחלוקת הראשונים והובא בטור ושלחן ערוך סוף סי' תרי"ב ראיתי בספר גלות עיליות שהאריך קצת בזה ככ"ז ע"ב והלאה בדין שיעור שתיים דברים האסורים אם הוא ברביעית או בכזית פשיעור אכילה וגם שקיל וטרי לענין הצירוף ובמסקנחו כתב (בד"ה ומעשה מין שבים) פללא דמילתא כל האיסורין פגון טבל והקדש תרומה ערלה פלאי הפך דשיעור שתיים בשתיים (משום דדוקא בנזיר שגמר בו וכל משנת ענבים לא ישתה הוא דשיעורו ברביעית וכן לענין שתויי יין שלא ליפנס למקדש דכתיב ביה אל תשת וכן בשתיים סתם יינם דאסמכוהו אקרא דישתו יין נסיכם שיעורן ברביעית אבל משקין דשאר איסורין שהאיסור נאמר בלשון אכילה שיעורן פאכילה בכזית) וכן גבי יום הפיפורים דשיעורו במלא לוגמיו שיעור צירופן הוא בשיעור שתיים רביעית אבל נזיר וכינצא דחיוכן הוא ברביעית שיעור צירופו הוא בכדי אכילת פרס ושונה משקין טמאים גם פן צירופן הוא

בכדי אכילת פֶּרֶס וכו' שוב ראיתי בספר שארית יהודה לדו"ז מוהרי"ל בתשובה לא"ח סי' ט"ו (ע"ו) הביא בשם אֲחִיו רבינו הגאון הקסיד מלאדי שנתעורר בדברים אלו שפתבתי: ושעור פדי אכילת פֶּרֶס כִּמְה הָיָה בְּשִׁדִּי חֲמֵד מְעַרְכֵת אוֹת ג' הַבֵּאתִי דְבָרֵי הַגְּאוֹנִים חֲתָם סוֹפֵר בְּחֵלֶק הַשְּׂשִׁי סִי' ט"ז וְרֵאשִׁית בְּפוּרִים ד' ל"ב סוֹף ע"ב ול"ג ע"א וְדַרְכֵי הוֹרָאָה ב"ח א' ד' כ"ט ע"ד וְתוֹרַת חֲסֵד סִי' ל"ב ע"ש שׁוּב נִדְפַס סֵפֶר אֲרָחוֹת חַיִּים לִידִידֵי הַגֵּאבֶד"ק סֶאֱפִינְקָא יצ"ו וְרֵאשִׁית בְּסִי' תרי"ב אוֹת ד' שֶׁבְשִׁפְלָנוּ זָכַר לָנוּ וְהֶעֱתִיק בְּשִׁמִּי הַסְּבָרוֹת שֶׁהֵבֵאתִי בְּמַעֲרַכֵת אֲכִילָה הַנִּלְוֶה וְשִׁם בְּסִי' תרי"ח אוֹת ה' הֵבִיא לָנוּ בְּשִׁם סֵפֶר מְאוּרֵי אוֹר בְּחֵלֶק בֶּן נוֹן ד' קס"ה ע"א שֶׁיֵּשׁ לַהוֹרוֹת לְהַמּוֹן (פְּדֵי שְׂלֵא יִטְעוּ) פֶּל רְבִיעִית שְׁעָה אֲכִילָה פְּחֲצֵי בִינְוִנִית וְחֲצֵי רְבִיעִית שְׁתֵּיהֶ: (כ) בְּדִין שְׂאִיפֵת טֵאבֵאק דְּרָף נְחִירִים אִם מְוֹתֵר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּכָל יוֹם אֲעִתִּיק פֶּה אֶת אֲשֶׁר שָׁלַח לִי יְדִידֵי הָרַב הַמְּוֹפֶלֶג הַגְּבִיר הַמְּרוֹמֵם מוהר"ר בְּרוּךְ בְּעֶנְדֵּט גְּאוֹרֶאָנְסְקִי מְכוֹן שְׁבֵתוֹ בְּעִ"ת מֵאֶסְקָאוּנָא יצ"ו אֲשֶׁר מְצָא בְּסֵפֶר לְרַב גְּאוֹן בְּדוֹר שְׁלִפְנֵי פְּנִינוּ וְאֶת אֲשֶׁר הֵעִיר יְדִידֵי הָרַב הַגְּבִיר דְּגַמִּיר וְסִבִּיר יצ"ו וְאֵלֶּה דְּבָרָיו מְדֵי דְּבָרֵי בְּרוּמֵעַכְת"ה וכו' אֲמַרְתִּי לְשֵׂאוּל אֶת הַדְּרַת גְּאוֹנוֹ שְׁלִיט"א מֵהַ הַעֲלָה בְּמַצִּוֹתָו בְּנִידוֹן שְׂאִיפֵת הַטֵּאבֵאק לְתוֹף הַחוֹטֵם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וּבְכָל שְׁבֵתוֹת הַשָּׁנָה כִּי זֶה אֲשֶׁר מְצָאתִי בְּתִשְׁבָּה י"ג בְּסֵפֶר בָּאֵר יִצְחָק נִדְפַס בְּשֵׁנַת תְּקנ"ד בְּעִיר נוֹיעֵן וְאֵלֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים עַל הַשֶּׁעַר סֵפֶר שׁו"ת בָּאֵר יִצְחָק וְהֵמָּה שׁו"ת יְקָרוֹת וּמְוֹפֶלֶאֹת מֵאֵל"ז מֵאֶבֶר הַרוּעִים הַגְּאוֹן הַמְּוֹבָהֵק יְחִיד בְּדוֹרוֹ הַחֲסִיד אֱלִקִּי מְאוּר עֵינֵי הַגּוֹלָה רִשְׁכֵּבֵה"ג מוהר"ר יִצְחָק זֶלֶה"ה שְׁהִיָּה אב"ד ר"מ ב"ק פּוֹנָא וּמְגִדוּלֵי תַלְמִידֵי הִיָּה הַגְּאוֹן אֲדוּנִינוּ בְּעַל מֵג"א כְּאֲשֶׁר יֵרָאֵה הַרוּאָה בְּסֵפֶרוֹ מֵג"א סִי' א' וּמוֹבָא בְּחִיבּוּר הִיָּה שְׂאֵלֶּה א' בֵּאו"ח נְשֵׂאֵלֵתִי לְמַעֲשֵׂה וְהוּא דְּבָר מְצוּי וְשָׂכִיחַ בְּזַמְנֵינוּ אֲשֶׁר כְּמָה אֲנָשִׁים עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה עֲרֵלִים וְהַרְגִּילוּ עֲצָמָם בְּשִׁתִּיית (עֵשֶׁב"י) דְּדַבְּרָא שְׁקוּרִין טֵאבֵאקֵי הַשְׁוֹתִים דְּרָף נְחִיר הָאֵף אִם מְוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְהִנֵּה לְפוּם רִיחֵטָא נִרְאָה בְּעֵינֵי כָּל שֶׁהוּא הֵיִתֵר כִּי מֵהַ לְאֶסְנֹר וְכִי לְהוֹסִיף עַל חֲמִשָּׁה עֵינֵיוֹיִים יֵשׁ אֲשֶׁר יֵשׁ לְהֵם סִמָּה מִן הַכְּתוּב כְּדֵאִיתָא פ' בְּתָרָא דִּיוֹמָא וְאֲנִי אוֹמֵר כָּל הַתּוֹרָה כְּוִלָּה הוּא כֵּן לְדַמּוֹת מִקְלֵתָא לְמִקְלֵתָא וְאֵלִיבָא דְּגַמ' וּפּוֹסְקִים נִרְאָה לִי לְאֶסְנֹר וְאֲנִי קוֹרָא עֲלֵיהֶם עַד אֲשֶׁר יִצָּא מֵאֶפֶס יְהֵא לְהֵם לְנֵרָא גְּרִסִּינֵן בְּיוֹמָא פֶּרֶק יוֹם הַכִּפּוּרִים דָּף ע"ד ת"ר תְּעַנּוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם יְכוֹל יֵשֵׁב בַּחֲמָה וְיִצְטַעַר אוּ בְּצִינָה כְּדֵי שֶׁיִּצְטַעַר תַּלְמוּד לּוֹמֵר וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ מֵהַ מְלָאכָה שֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה אֵף עֵינֵיוֹיִים שֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וּפִירִשׁ"י שֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה וכו' דְּבָר הַמְּבַטֵּל מִמֶּה אֶת הָעֵינֵיוֹיִים הוּא וְאֵין זֶה אֵלָּא כְּגוֹן הַגִּי דְּמַתְּנוֹתִין לֹא יֵאָכֵל וְלֹא יִשְׁתֶּה ע"כ אִם כֵּן מוֹכַח מִזֶּה דְּדְּבָר הַמְּבַטֵּל אֶת הָעֵינֵיוֹיִים בְּמַעֲשֵׂה וְאִם אֵינּוּ עוֹשֶׂה הֵיִי שֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה אֲסוּר לַעֲשׂוֹת וְנִדּוֹן דִּינֵן בְּמַעֲשֵׂה הוּא מְבַטֵּל אֶת הָעֵינֵיוֹיִים דְּהָא יְדוּעַ וּפְשׁוּט שֶׁהוּא בְּעֵינֵיהֶם כְּמוֹ שְׁתִּיית יֵין שְׂרָף וּבְעֵלֵי מְלַחְמוֹת אוֹמְרִים דְּנַחְמֵד בְּעֵינֵיהֶם כְּשִׁתִּיָּה וְאֲכִילָה לַעֲמוּד בְּמִלְחָמָה יוֹם אוּ יוֹמִים בְּלֹא אֲכִילָה וּמִתְּבִי דַעְתָּן אִם כֵּן לְמָה נִתִּירוּ וְאֵין לְדַחוֹת מְלִשׁוֹן רִשׁ"י הַנִּלְוֶה דְּסִיִּים וְאֵין זֶה אֵלָּא כְּגוֹן אֵלֶּה דְּמַתְּנוֹתִין לֹא יֵאָכֵל וְלֹא יִשְׁתֶּה וכו' דְּזֵהוּ אֵינּוּ דְּלֹא קָאֵמֵר אֵלָּא לְאֶפּוֹקֵי עֵינֵיוֹיִים בְּמַעֲשֵׂה כְּגוֹן לִישֵׁב בַּחֲמָה אוּ בְּצִינָה מֵהַ שְׂאֵין כֵּן לֹא יֵאָכֵל וְלֹא יִשְׁתֶּה הוּא עֵינֵיוֹיִים בְּשֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה אֲבָל אֵין כְּוֹנֵת רִשׁ"י לְאֶפּוֹקֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים הַדּוּמִין לְאֵלֶּה דְּמַתְּנוֹתִין דְּמְבַטְלִין הָעֵינֵיוֹיִים דְּשָׂרֵי זֶה אֵינּוּ וְכֵן נִרְאָה לְדַקְדַּק אֲדַבְּרָא מְלִשׁוֹן רִשׁ"י דְּכַתֵּב בְּמַתָּק לְשׁוֹנוֹ וְאֵין זֶה אֵלָּא כְּגוֹן אֵלֶּה דְּמַתְּנוֹתִין לֹא כְּתֹב וְאֵין זֶה אֵלָּא הַגִּי

דמתניתין אלא להראות כגון אלו דמתניתין פיוצא דהני דמתניתין דמבטלין העינוי במעשה ושב ואל תעשה הוא עינוי ועוד ראיה דאף אם נאמר דאם הנה עושה הוא פטור מפרת ואין דומות לשאר עינוים המנויין במשנה מכל מקום הוא אסור דאיתא שם בגמרא דף פ"א פסקא שתה ציר או מוריקס פטור הא חנומן חייב מתניתין מני ר' היא דתניא ר' אומר חנומן משיב את הנפש ופירש"י ומבטל העינוי אם פן מוכח בהדיא אף דאינו ראוי לשתיה אם אנו יודעין דמבטל העינוי הוא אסור ונדון דידן גם פן משיב נפשו ומבטל העינוי דבשביל פן הוא עושה כל יום להשיב את נפשו ונ"ל (א"ל) דמה שפירש"י הכי ולא שביק הפשוטה דמשיב נפשו והיא תענוג לו ולמה לו לפרש דמבטל העינוי משום דקשה לרש"י דאם פן מאי שנא חנומן מציר ומוריקס דנדאי מי ששותה הוא גם פן להשיב את נפשו ולא לחנם הוא עושה ומה טעם יהיה פטור אליבא דרבי ובחנומן אסור אלא ודאי דהטעם הוא משום דמשיב נפשו ומבטל העינוי פן נ"ל אף על גב דלית הילכתא כרבי אמרינו וכן פסקו כל הפוסקים דלא פנותיה היינו לענון פרת או חטאת אבל לענון אסור פולי עלמא מודו דהא אפילו ציר או מוריקס דאפילו רבי המחמיר מודה שהוא פטור ואפילו הכי איסורא איכא כמשמעות לישנא דמתניתין פטור אבל אסור קל וחומר לחנומן דאליבא דרבי הוא חמור טפי ואפילו חייב איכא קל וחומר דלדין איסורא איכא וכן הוא בהדיא ברמזים דין י"א ונ"ל כל מה דבעי שיעורא וכו' ודפטרין אוכלין ומשקין שאינו ראויין היינו לענון פרת אבל איסורא איכא ואם פן נדון דידן הוא קל וחומר דבעיניהו מקרי ראויין לשתות ומשיב נפשו וקורין כל העולם שתייה בלשון אשכנז דהוא אסור משום לתא דשתיה ממש ואין לדחות דילמא שאני התם בכל הני דאמרינו דעושין דרף אכילה ושתיה שהוא מדאורייתא ועל זה פנונת רש"י לעיל דומיא דהנה דמתניתין דרף רחיצה וסיכה דרמוזים בקרא ומבטל את העינוי במעשה ולכן אסור בשב ואל תעשה מה שאין פן הכא דלא דמי להנהו ועושין לתוף גחירת האף דלמא שרי אף דמבטל עינוי זה אינו חדא שהוא נגד הסברא אם הוא מבטל העינוי אם פן מה הועיל הצווי תענו את נפשותיכם אם עינוייתא בטל ועוד דהא אסור ליקח עצי בשמים לתוף פיו להפליט וגם זה אינו דרף אכילה ושתיה כי מי אוכל ושותה ומפליט ואפילו הכי אסור ועוד קצת ראיה דאיתא בגמרא האי מאן דכס זנגבלי ביום הכיפורים פטור פירש רש"י דאין זה דרף אכילתו וכבר אמרנו דכל איסורי פטור אבל אסור ומחשתא הוא קל וחומר גמור נידון דידן דהא באכילה גמורה פנ"ל אין זה דרף אכילתו כפירש"י ולא מקרי עינוי הדעת מי שהוא עושה פן ואפילו הכי אסור קל וחומר נדון דידן דדרף שתייתו בכף וזהו ישוב דעתו דנדאי אסור ונראה אפילו לאותם האומרים דעושין מסוס איזה רפואה אי לא מסתפינא נראה דאפילו בשבת אסור ולא משום שתייה ביום כיפור משום דהוא פשוט דהוא גזרה משום שחיקת סמנים וגרע מנתינת אפר מקלה על מפה בשבת כנלע"ד ומי שמיקל בזה נקרא עבריין עד כאן השייך לענייננו זה וחתום כ"ד אהובו הנאמן צבי הירש הלוי מווילנא הגר לע"ע בברעזאן ושם שאלה ט"ו לאהובי מ"ו הגאון וכו' צבי הלוי במאי דבדיק לן מר אודות שתיית הטאבאק נראה לי שאין להוסיף על חמשה עינוים אשר יש להם סמך מן המקרא ומן הגמרא אין ראיה דהיתה רוצה לרבות צינה וחסמה אי לאו משום דעינוי דומה למלאכה בעינו דהוי שב ואל תעשה דשאני התם דסלקא דעתין להכניס אותו ולהיות אחד מן המנויים ולדחות פנגדו אחד מן המנויים או להכניסם את

א' בכלל חבירו כמו דאמרי' בגמ' שתיה בכלל אכילה וכן יש להוכיח מן הגמרא ביומא ד' ע"ו פריה חמשה ששה הווי מאי פריה הלא אכילה הכל מודים דמיתבי דעתא ומבטל העינוי ואם פן אין צריכין לרבות מן המקרא ואיתרי חמשה לרבות שאר חמשה עינויים ומדפריה שמעת מינה דאין לנו להוסיף על חמשה עינויים היכא דאיתו עינוי אינו בכלל מאחד מן החמשה ושתית הטאבאק אין להכניס בכלל שתיה דהא הובא בטור בהלכות תענית דאפילו לכתחלה מותר לכוס ונגבלי ביום כיפור אף דשניהם דרף הפה מפל מקום אינו בכלל אכילה כל שפן שתית הטאבאק אינו בכלל שתיה שזה דרף החוטם וזה דרף פה אף על גב דשאני התם דלא מיתבי דעתא מפל מקום דרף הפה הוא ועוד אף דשתיה דרף הפה היא אי לאו דהביא ראיה מן המקרא שהיא בכלל אכילה לא היו מכניסין אותו אף שגם מיתבא דעתא וגם בשתית הטאבאק מי יימר דמיתבא דעתא ואי משום הגדת בעלי מלחמות כמו שכתב מר אומר אני שאין זה אלא טירוף דעת ומפח הטירוף אינם יודעין שסובלים צער הרעבון וכמו שאמרינו בסנהדרין היוצא ליהרג משקין אותו קורט של חליות כדי שתטרף דעתו משמע שמפח הטירוף אינו סובל צער כל כך מפל מקום דעתי מספמת להחמיר ביום הכיפורים משום לתא דשתיה עד כאן הנוגע לענייננו וחתום הצעיר יצחק בלא"א מוה' אברהם חופ"ק פוזנא ואנכי טרם אענה אני שנגג אם אצא לחלוק על גאוני ארץ זי"ע אבל גדולים דברי חכמינו ז"ל בעלי התלמוד המביאים בשם הלל הבבלי ישראל אם אינם נביאים בני נביאים הן היתכן אם נראה חכמי וגדולי ישראל שאין מריחים בכל ימות השנה שואפין טאבאק ביום כיפור וחלילה לומר שמשום זה קוראין קודם כל נדרי היתר התפלה עם העבריינים וכוללים בזה שואפי טאבאק ביום הכיפורים והנראה לי כי אין לנו להוסיף על חמשה עינויים המסורים למשה מסיני ואשר עלה על דעת הגמרא להוסיף חמה וצינה משום דקרא אשכחו ודרשו כי זה הקול קול יעקב הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה אין נסתר מחמתו לפני קרתו מי יעמוד אבל עינוי שאין לנו סמך מן המקרא לא עלתה על דעת חז"ל להוסיף מדעתם והראיה כי לא אסרו את השנינה ביום הכיפורים הימצא חולק בדבר דשנינה מיתבא דעתא ואשר אמר ר"י שבועה שלא אישן היינו דוקא שלשה ימים ואם היה איסור בשנינה מבריו נפשיה בסילוא ויעמוד על נפשו לבלתי לישן ביום תמים גם הסופה אשר אין חולק דמיתבא דעתא אלמלא מצאו זכר לדבר לא אסרוהו ובנוגע לאיסור שחיקת סמנים ראיתי בס' זכר נתן בענין פתיחת מכתבים בשבת דכל דבר שהוא ממין אחד לא שייך ביה איסור קריעה ומנה גם איסור שחיקה אבל הס' הנ"ל אינו פועל בידי ואם יעלה ברצון רומעכת"ה להעתיק באריכות הענין אדרשהו מיד השואל אותו מידי ואעתיק לרומעכת"ה כל דבריו באורך קמשחונה מרחוק מול הדלת כבוד תורתו וצדקתו ברוך בענדט בהרב ישפר בער ז"ל עכ"ד יצ"ו: והנה הגם שדעת שני הגאונים הנז"ל מספמת להחמיר ולאסור ביום הכיפורים שאיפת הטאבאק דרף הנחיריים מפל מקום היטיב אשר דבר ידי הגביר הנז"ל יצ"ו שאף אם היתה ההלכה רופפת יש לנו לומר פוק חזי מאי עמא דבר ובפרט שרבני גדולי ישראל עבדי עובדא בנפשיהו וחלילה לומר שפולם שגו ברואה והדין נראה פשוט עד שאין מן הצורך לחפש בזה ובכל זאת לעשות רצון ידידי יצ"ו חפשי בספרים וראיתי שכתב מפורש היתר בדברי הרב באר היטיב בס' תקנ"א ס"ק ט"ל לענין ריח בתשעה באב או ביום כיפור כתב בשנירי כנסת הגדולה בשם מוהר"ם לונזאנו

שלא מצינו איסור בהם ובגן המלך סי' קמ"ה דבתשעה באב אסור משום תענוג וביום
כיפור מצנה לענגו ובלקט הקמח מיכל בתשעה באב אם הוא טאבאק פשוט שאין בו ריח
טוב וביום הכיפורים ראוי לאסרו בפרהסיא בבית הפנסת שבעונותינו רבים מעמי הארץ
מזמנים זה לזה ודבר זה אסור בכל ימות השנה עכ"ל ורמזו בבאר היטב סי' תרי"ב על
מה שכתב הרב באר היטב הראשון שצראה לו דשנוף טאבאק אסור עי"ש הא למדת
דלדברי הפל ביום הכיפורים מותר לשואפו אף אם יש בו ריח טוב רק שלא יהיה
בפרהסיא בבית הפנסת משום קדושת בית הפנסת ולא משום לתא דעינוי ביום כיפור
ולענגן ריח טוב ביום הכיפורים כתב מרן חיד"א בבכרפי יוסף סי' תרי"ב כתבו האחרונים
דמותר להריח ביום הכיפורים ואין זה בכלל החמשה עינויים וכן אנו נוהגים עכ"ל וכוננתו
דאף שבאמת יש מחמירים שלא להריח בשום תענית מכל מקום הלכה וכן מורין פדעת
האחרונים שהתירוהו: וספר לקט הקמח אין אצלי לראות מה שכתב משמו בבאר היטב
הנ"ל אמנם ראיתי שהרב קנן פירות בדף ס"ב ע"ב אות מ"ג כתב בשמו ונ"ל לענגן
שאיפת אבק הטאבאק דרך הנחיריים ביום הכיפורים עיין להרב לקט הקמח בא"ח ריש
הלכות תשעה באב דף נ"א ע"א שכתב ונ"ל ולפי שראיתי מהדרין מן המהדרין עושים
משמרת למשמרת ורוצים לאסור בתשעה באב וביום הכיפורים שאיפת אבק הטאבאק
דרך הנחיריים מטעם שהוא עונג ואנן עינוי בעינוי כתבתי בשו"ת שלי שלא מן השם הוא
זה וכל המוסיף בדברים פאלו גורע מכוונתם של המקילים בדבר שיש להקל ולא נאסר
ולא יאסר כל עיקר עכ"ל ודבריו מכוונים מילתא בטעמא למה שכתב ידי הנגיד הנ"ל
יצ"ו שמאחר שעינוי רואות שחכמי גדולי ישראל נוהגים בו היתר בשופי אין
נכון להחמיר בדבר ולומר שאסור הוא מן הדין שאם כן הרי הגדולים הללו יהיו חס
ושלום פעבריינים: הן אמת דבקנן פירות שם כתב בשם הרב לקט הקמח בסוף חלק
יו"ד בהשקפה הנ"ל אמר המני"ח יען מצאתי ראיתי בקצת קהלות שעברתי שההמון
הישראלי כי קדוש הוא נהגו איסור וכאיסור תורה היה בעיניהם שאיפת טאבאק דרך
החוטם בכל יום הכיפורים על כן יצאתי לקראתה קורא משפיל במודעה רבה וזה יהיה
לה לבגן אב לכיוצא מדברים האלה שכתבתי ושאכתוב בלקט הזה ואל תבהל ברוחך
כי הדין דין אמת שאין בו צד איסור פאשר חכמים יגידו ושב ורפא להם יען לא היה
דעתי להקל על אותם שנהגו בו איסור כי לאותם שהנהגו בו האיסור באיסורייהו קיימי
כמו שהדין מבואר בפוסקים על הדברים של היתר שאחרים נהגו בהם איסור ואף שמנהג
זה היה בטעות עם כל זה בנדון זה שיש בו צורך צד מצנה להיות שבאותו יום עומדים
בבית ה' ויום סליחה לכל הוא אין להתירו להם כל עיקר ועל זה נאמר מי יתן והיה לכם
זה להם כל הימים של שאר השנה לנהוג בו האיסור דאנא הנה אמינא להו ישר חילייהו
והיה לרצון להם לפני ה' ותכלית הוראתי שם צדדי היתר לא היה רק להתנצל בעד אותם
שנוהגים בו היתר ושואפין אותו בצניעה להתיף הליחות שבראש שנדאי פינן שמדינא
שרי אין למחות בידם ועוד היתה פונתי להראות להמון שאין תכלית החכמים להחמיר
דוקא אלא במקום דשייך חומרא אבל בדבר שיש מקום להקל מקולין על ההמון אכן
לאותם שנהגו בו איסור אין להם לסמוך על דברי פי אני את נפשי הצלתי וכו' וישראל
קדושים הם יחזקו במוסר לקיים כל דבר החמור שיצא מפי החכמים ולא יסמכו לעולם
על המקילין אף שרבים יהיו כי לא מן השם הוא זה עכ"ל וכתב הרב קנן פירות שחזר

בו ממה שפכת בחלק א"ח הנ"ל עי"ש דב"ק והנה אף שנראה מדבריו הללו שנכון הוא להחמיר בזה היפך ממה שנראה מדבריו שבחלק א"ח הנ"ל מפל מקום גם בדבריו שבהשקפה הנ"ל מודה הוא דמצד הדין מותר ביום הכיפורים אם עושין פן בצנינעא ושאין למחות ביד הנוהגים היתר ואם הנה הדבר כמו שדנו אותו שגוי הגאונים שבשו"ת באר יצחק הנ"ל שאסור ביום הכיפורים משום עינוי כי נהגו לא שבקינן להו ומחינן בידניהו אלא ודאי מותר מן הדין ולכן עתה שפכר פשט ההיתר בכל ישראל אין עוד להרהר בדבר: איברא דהרב פסד יצחק בערף טאבאק מותר וכו' והביא דבריו הרב עיקרי הד"ט בסי' כ"ט אות ל"ב כתב שערב עפר יעקב כתב לאסור איסור גמור שאיפת הטאבאק בתענית צבור משום שעל ידי התעניות אדם מקריב חלבו ודמו ועל ידי שאיפת העפר דרך האף מוסיף חרון אף שעיקר התענית להריק מגופו כל מיני זוהמא וישאר גופו נקי וכן שיעלה ריח התענית במקום ריח הקטורת וכן זה ואבד את זה והמזפת יוכיח ולכן יש פקפוק איסור בכל התעניות וביום כיפור ותשעה באב שכל חומרי תענית צבור נוהגים בהם איסור גמור ליקח אותו עכ"ל אמנם הטיב אשר דבר והשיב על דבריו הרב עיקרי הד"ט שדבריו טובים ונכוחים דרך תוכחת מוסר וחומרא בעלמא לא לאסור איסור ממש בדבריו וכבר דבר בזה משה איש האלקים הרב לקט הקמח ד' כ"ח שאין מקום לאסרו ובפרט ביום הכיפורים שלא נאסר בו ריח טוב ועל פן גם אם אין בו ריח טוב אין לאסרו וכן הנה עושה מעשה בעצמו והרב בית דוד בסי' של"ד אסרו בתשעה באב דוקא אם יש בו ריח טוב ולא ביום הכיפורים והרב אשל אברהם בסי' תרי"ב פסק דמותר ומצוה להריח למלאות מאה ברכות ולשאוף גם כן עפר בחוטם דאינו אסור רק חמשה עינוים ותו לא ואם שורין העפר במים שרופים וכיוצא והוא לח יש לומר דאסור להריח עכ"ל הרב עיקרי הד"ט וציין לעיניו למה שכתב שם בסי' ח"י אות מ"א על המחמירים מלשאוף הטאבאק בפסח כששורין אותו בשעורים וכו' עי"ש בשם הרב מור וקציעה בסי' אמ"ת על דברי הרב מגן אברהם בסי' תס"ז סק"י בסופו והרב מים שאל בקונטרס מים ראשונים סוף סי' כ"ב כתב בשם רבנו דורו שהתירו להחזירים שיגעים ביומם הכיפורים לשאוף ביום כיפור אבק הקאווא"א דרך הגחירים אף על פי שיהנה ממנו דרך שבילי הגחירים אשר הם עד הפה וכו' עי"ש וילדעתי הענינה יש לפקפק בהיתר שאיפת אבק הקאווא אכל על כל פנים למדנו מדבריו היתר בשופי לשאוף עפר הטאבאק ביום הכיפורים מקל וחומר דשאיפת הקאווא ועיין להרב קנן פירות דף ס"א אות ס"ה ובדף ג"ן אות י"ג מה שציין לענין אם מותר להריח ביום הכיפורים ולא ראיתי מן הצורך לחפש עוד בספרים בדין זה כי נראה ברור שמותר לשאוף אבק הטאבאק דרך הגחירים ביום הכיפורים: ועל מה שכתב בהתשובה שבספר באר יצחק שהביא ידידי הגביר מוהר"ר ברוך בענדט יצ"ו שחשש הגאון צדיק הראשון מוהר"ר צבי לאסרו גם בשבת משום לתא דשחיקת סממנים הנה הרב באר היטב בסי' שכ"ח סק"ל כתב בשם הרב הלק"ט בח"א סי' ק"א יש להתיר לנשוף בחוטמו עשב הטוטינן בשבת אף על פי שינשוף אותו בשביל הנזילה פניו שרוב העולם נושפין אותו בחול וציין לעוון בס"ק ל"ב ושם הביא מה שכתב הרב טורי זקב (על מה שכתב מרן בסעיף מ"א מי שנשפת שרפואתו לסוף פפות ידיו ורגליו בשמן מותר לסוכם בשבת) דאין ללמוד היתר מזה להנוהגים לשים תוף החוטם אפר העשב כתוש להפיק השכרות כי אותו אפר פעולתו לרפואה

לְשֹׂאֵר דְּבָרִים גַּם כֵּן אַף עַל פִּי שְׂאִינוּ שְׂכוֹר וְשִׁינְךָ בּוֹ גִּזְרָה דְשַׁחֲקֵת סְמָמִים וְצִיּוֹן לְעִיּוֹן
בַּסֵּק"ל כְּנֶרְאָה שְׁפֹנְנָתוֹ לֹמֵר דְּדָבָר זֶה שְׁנוּי בְּמַחְלֻקָּת בֵּין הַרְבָּנִים הַלֵּק"ט וְטוֹרֵי זָהָב
וְהָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה עַל דְּבָרֵי הַבְּאָר הַיֵּטֵב שֶׁבַס"ק ל' כָּתַב וּבְשׁוֹ"ת מִיָּם רַבִּים כָּתַב גַּם
כֵּן לְהַתִּיר לְשֹׂאֵר טֹאבָאק בְּנִחְרִיּוֹ אַף עַל פִּי שְׁעוֹשָׂה כֵּן לְפִי שְׁעָלִיל בְּמִיחֻשׁ הָרֵאשׁ פִּינּוֹן
שְׁנֵת־פֶּשֶׁט שְׂאִיפֵת הַטֹּאבָּק בְּנִחְרִירִים גְּדוֹלִים וּקְטָנִים מְשׁוּם תַּעֲנוּג אוֹ מְשׁוּם רִיחָא וְלֹא
מוֹכְחָא מִלְּתָא דְעֵבִיד לְרַפּוּאָה וְגַם מִתִּיר שֵׁם לְמַלְּוֹל צְרוּרוֹת וּרְגָבִים שֶׁל הַטֹּאבָּאק שְׂיַרְד
בְּיוֹתֵר מִחֲמַת הַלְּחֻוֹת עַכ"ל הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה וְקָצֵר מְעַט בְּזֶה כִּי מִי שְׂאִין בְּיָדוֹ ס' מִיָּם
רַבִּים יִסְבּוּ"ר וּל"ו יִדַּע דְּמַחְלֻקָּת בְּמִקּוּמָה עוֹמְדָת וּלְהָרַב טוֹרֵי זָהָב אֲסוּר כְּמוֹ שְׁנֶרְאָה
מִדְּבָרֵי הָרַב בְּאָר הַיֵּטֵב דְּפִלְגִי בְּהָא הַלֵּק"ט וְטוֹרֵי זָהָב: אָמֵנְם בְּאַמַּת הָרַב מִיָּם רַבִּים
בְּתְּשׁוּבָתוֹ (וְהִיא בַּסִּי' כ"ח) כָּתַב לְהוֹכִיחַ שְׁפָל דְּבָר שְׁמִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ אַף שְׁלֹא לְצוֹנְרָךְ
רַפּוּאָה מְוֹתֵר גַּם לְמִי שְׂיֵשׁ לוֹ מִיחֻשׁ וְלִיכָּא לְמִיגְזֹר בְּיָה דְלֹא מוֹכְחָא דְלְרַפּוּאָה עֵבִידָא
וְסִיּוּם (בַּד"ה הָרִי לָה) וְהוּא הַדִּין אִית לֹן נְמִי לְמִימֵר בְּשְׂאִיפֵת הַטֹּאבָּאק דְלֹא מוֹכְחָא
הָאִידְנָא דְלְרַפּוּאָה עֵבִידָא כִּי הוּא צְוֹנְרָךְ הַבְּרִיאִים גַּם כֵּן וּמְשׁוּם הִכִּי מְוֹתֵר וְעִיּוֹן בְּשׁוֹ"ת
דְּרַכִּי נְוַעַם סִי' ט' דְחָשִׁיב לְהִנָּאֵת הַטֹּאבָּק הִנָּאֵת נֶפֶשׁ הַנִּכְלָל בְּדִין אֲנָכֵל נֶפֶשׁ וּמְוֹכְרָחִים
עֲתָה אֲנַחְנוּ לֹמֵר כִּי הָאֶפֶר שְׂאֶסֶר הָרַב בַּעַל מַגֵּן דָּוִד אֵינוֹ אֶפֶר מְעַשֵּׂב הַטֹּאבָּאק אֲלֵא
עֵשֶׂב אַחֵר שְׂאִינוֹ הַמְּוֹרָגֵל בֵּין בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים וּמוֹכְחָא מִלְּתָא דְלְרַפּוּאָה עֵבִידָא אִי נְמִי
אֵינְרִי בְּטֹאבָּאק אֶפְשֵׁר שְׁהַטֹּאבָּאק לֹא נִתְּפֶשֶׁט בְּיָמָיו כְּמוֹ בְּיָמָיו וּמְשׁוּם הִכִּי אֲסֻרוֹ וְלָנוּ
בְּאַרְצוֹתֵינוּ יֵשׁ לְהַתִּירוֹ וְכִמוֹ שְׁהוֹכְחָתִי מֵהִיא דְחוֹשֵׁשׁ בְּמַתְנֵיוֹ וְאַסִּיקְנָא בְּסוּף פֶּרֶק שְׁמֵנָה
שְׂרָצִים וְרַב סֹבֵר אִי שְׂכִיחַ אִין אִי לֹא לֹא וּבְאַתְרֵיהּ דְּרַב שְׂכִיחַ מְשַׁחָא דְּוֹרְדָא עַכ"ל הָרִי
שְׁבִיָּאֵר הָרַב שְׁגַם הָרַב טוֹרֵי זָהָב יוֹדֵה דְּמְוֹתֵר עַל כָּל פְּנִים בְּזִמְנֵי הַזֶּה מְשׁוּם שְׁנֵת־פֶּשֶׁט כָּל
כֹּף גַּם אֲצֵל הַבְּרִיאִים וְלֹא מוֹכְחָא מִלְּתָא דְלְרַפּוּאָה קְעֵבִיד: וְכָתַב שֵׁם (בְּמִיָּם רַבִּים בַּד"ה
וְהָא קָמֵן) שְׁבַסְפֵּר לְקַט הַקְּמַח בַּד"ט ל' כָּתַב בְּשֵׁם הַלֵּק"ט בַּסִּי' ק"א שְׁמֹתֵר לְנִשְׁוֹף
בְּחֻוֹטְמִי עֵשֶׂב הַטֹּאבָּאק וְאִין בְּיָדֵי סֹפֵר הַלֵּק"ט לְרֵאוֹת שֵׁם מֵאִי אֲשַׁמְעִינּוּ דְאִי בְּבִרְיָא
אֵינְרִי פְּשִׁיטָא דְּמְוֹתֵר וּמֵהִיכָא תִּיתִי לְאַסּוֹר וְאִי בְּחוּלָה קָאִי אֵינִי יוֹדַע מֵאַיְנָה טַעַם הַתִּירוֹ
עַכ"ל וְאַנּוֹן דְּזַכִּינּוֹ זָכִיָּה דְאֹרְיִיתָא שְׁנַדְפֵּס עֲתָה סֹפֵר הִיָּקֵר שׁוֹ"ת הַלֵּק"ט מְחַדֵּשׁ עֵינֵינוּ
הַרְוֹאוֹת שְׁעַם שְׁמַתְחַלֵּת דְּבָרֵינוּ מֵהַרְאוֹת שְׁהִבִּיא הִיָּה נֶרְאָה שְׂאִינוֹ מִתִּיר אֲלֵא לְבִרְיָאִים
וְלֹא לְמִי שְׁשׁוֹאֵפוֹ מְשׁוּם רַפּוּאָה (כְּנֶרְאָה שְׁהִבִּין מִדְּבָרֵי הַשְּׁוֹאֵל שְׁשׁוֹאֵל עַל בְּרִיא שְׁרָגִיל
לְשׁוֹאֵפוֹ וְעַל כֵּן הִשִּׁיב עַל פִּי רְאוֹת שְׁהִבִּיא דְּכִינּוֹן שְׂאִין לוֹ מִכָּה וְלֹא מִיחֻשׁ הָוִי כְּגוֹמַעַ
בִּיצָה חִיָּה דְשָׂרִי) מְכָל מְקוֹם מִדְּבָרֵינוּ שְׁבַסּוֹף הַתְּשׁוּבָה נֶרְאָה בַּעֲלִיל שְׁגַם לְרַפּוּאָה מְוֹתֵר
שְׁכָתַב וְז"ל וְעוֹד מְצִינּוֹ שֵׁם (שְׁכָתַב ד' קי"א) בְּחוֹשֵׁשׁ בְּמַתְנֵיוֹ שְׁמֹתֵר לְסוּף שְׁמֵן לְבָדוֹ
וְאַפִּילוֹ שְׁמֵן וְרַד בְּמְקוֹם שְׁהוּא מְצוּיִשְׁדָּרְךָ בְּנֵי אָדָם לְסוּף בּוֹ אֶפִּילוֹ בְּלֹא רַפּוּאָה וְאֵם כֵּן
אַף הֵכָא בְּשְׂאִיפֵת עֵשֶׂב הַטֹּאבָּאק שְׁדָרְךָ לְשֹׂאֵר אֶפִּילוֹ בְּלֹא רַפּוּאָה דְּבָרֵי אַף בְּשְׁכָתַב וְכֵן
מְצִינּוֹ שֵׁם ד' ק"ט דְּרוֹחֲצִין בְּמִי וְרַד וּמִי חֲמַתָּן וּבְמִי טְבָרְיָה אַף שְׁהֵם מְלוּחִים קָצַת וְאֵינָם
רְאוּיִין כָּל כֹּף לְרַחֲצָה בְּעֵלְמָא אֵם לֹא לְרַפּוּאָה מְכָל מְקוֹם כִּינּוֹן שְׁדָרְךָ לְרַחוּץ בְּהֵם
לְפַעְמִים אֶפִּילוֹ בְּחוּל לְרַחֲצָה בְּעֵלְמָא וְלֹא לְרַפּוּאָה מְוֹתֵר לְרַחוּץ בְּיוֹם הַשְּׁכָתַב דְלֹא מוֹכְחָא
מִלְּתָא דְלְרַפּוּאָה עֵבִיד נְמַצִּינוֹ לְמַדִּים דְּמְכָל הָנִי מְשַׁמַּע דְּאִין שׁוּם אֲיִסוּר בְּדָבָר לְשֹׂאֵר
הַטֹּאבָּאק בְּנִחְרִיּוֹ דְלֹא מוֹכַח שְׁהוּא לְרַפּוּאָה כִּינּוֹן שְׁרָגִילִים לְעֲשׂוֹת כֵּן אֶפִּילוֹ הֵם בְּרִיאִים
וְדָבָר זֶה הוּא פְּשׁוּט עַכ"ל הָרִי הוּא כְּמִבְּאָר דְּגַם אֵם שׁוֹאֵפוֹ לְרַפּוּאָה שְׁפִיר דְּמִי מֵהַטַּעַם

שְׁכַתְב שְׁגַם הַבְּרִיאִים שׁוֹאֲפִים אוֹתוֹ וְלֹא מוֹכַחַא מִלְתָּא דְּמִשׁוּם רְפוּאָה הוּא דְּעֵבִיד וּמִמָּה שְׁכַתְב הָרַב פְּרִי מְגִדִים בְּמִשְׁבָּצוֹת עַל דְּבַרֵי הָרַב טוּרֵי זָהָב שְׁבַס"ק כ"ז בְּלִשׁוֹן זֶה וּשְׁנוּ"ף טַאבְּאָק אִף בְּרִיאִים עוֹשִׂים כֵּן עֵינֵן אֵלֵיהוּ רַבָּה אוֹת מ"ז עכ"ל מִשְׁמַע שְׁדַעְתָּם לְהַתִּיר לְחוֹלָה מִשׁוּם שְׁאִף הַבְּרִיאִים עֲוֹבָיִם כֵּן אֲמַנָּם הַשְּׁגִיתִי עִתָּה סִפְרֵי אֵלֵיהוּ רַבָּא וְרֵאִיתִי שְׁאֲחַר שְׁהַעֲתִיק דְּבַרֵי הָרַב טוּרֵי זָהָב פְּתַב וְז"ל וְעָשֵׂב הַנִּקְרָא שְׁנוּ"ף טַאבְּאָק הַנּוֹהֲגִים בְּמַדִּינוֹת אֵלּוּ אִף בְּשִׁבְתַּת צ"ל (צָרִיף לֹוֹמֵר) מִשׁוּם שְׁבַרִיאִים עוֹשִׂים כֵּן וְצָרִיף עֵינֵן עכ"ל הִנֵּה מִלִּשׁוֹן זֶה אֵין נִרְאֶה דְּפִשְׁיטָא לִיה לְהִתִּיר שְׁהִרִי מִסִּיק בְּצָרִיף עֵינֵן וְאוּלַי דַּעַת הָרַב פְּרִי מְגִדִים הִיא דְּלוֹ יְהִי דְּבַר זֶה סִפְק הָוֵי סִפְקָא בְּדַרְבְּנֵן וּלְקוּלָּא: וְעַל כָּל פְּנִים דַּעַת הַרְבָּנִים הַלֵּק"ט וּמִיָּם רַבִּים וְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (שְׁהִבִיא דְּבַרֵי בְּשִׁתִּיקָה) הִיא לְהַתִּיר וְנִרְאֶה שְׁכֵּן הִיא גַּם דַּעַת הָרַב טַל אֲוֹרוֹת בְּדָף ל"ג דְּאִף דְּמָמָה שְׁכַתְב בְּסוּף עֲמוּד ג' וּלְפִי הָאֲמוּר נִרְאֶה עַל אֲבָק הַטַּאבְּאָק שְׁשׁוֹאֲפִין בְּחוּטָם וּלְפַעְמִים נַעֲשֶׂה כְּמוֹ רַגְבִּים מְדַנְּבָקִים וְאִי אֲפָשֵׁר לְנִשְׁוֹף אוֹתוֹ אֲלָא אִם כֵּן מְפָרְרִין אוֹתוֹ דַּק דַּק שְׁאֵם עֲשֶׂה כֵּן בְּשִׁבְתַּת וּמְפָרְרֵי אוֹתוֹ דַּק דַּק דְּשַׁרִי וְאֵין כָּאֵן מִשׁוּם טוּחֵן דְּהָא כְּבָר נִטְחֵן מִתְּחִלָּה עכ"ל דְּמִשְׁמַע לְכַאוּרָה דְּבַעֲיָקָר שְׁאִיפְתּוֹ פִּשְׁיטָא לִיה דְּשַׁרִי וְלֹא נִסְתַּפֵּק אֲלָא עַל פְּרִירְתּוֹ הִנֵּה מִזָּה אֵין לָנוּ לְהַכְרִיחַ דְּסוּבְרֵי לְהַתִּיר גַּם לְחוֹלָה דְּאֲפָשֵׁר דְּרַק לְבְּרִיאִים שַׁרִי אֲבָל אִם עוֹשֶׂה לְרְפוּאָה אֲפָשֵׁר דְּסִבִּירָא לִיה דְּאֲסוּר מְכַל מְקוּם מָמָה שְׁכַתְב שָׁם בַּע"ד (ד"ה וְדַע) מוֹכַח דְּדַעַתּוֹ לְהַתִּיר גַּם אִם עוֹשֶׂה מִשׁוּם רְפוּאָה שְׁהִרִי פְּתַב דְּאֲסֵרוּ ח"ז"ל כָּל הַרְפּוּאוֹת בְּשִׁבְתַּת מִשׁוּם גְּזִירָה דְּשַׁחֲיָקַת סְמָמָנִים וּמְכַל מְקוּם יֵשׁ דְּבָרִים דְּלֹא שְׁיִיף בְּהֵם גְּזִירָה דְּשַׁחֲיָקַת סְמָמָנִים וְלָמַד כֵּן מִדְּבַרֵי הָרַב הַלֵּק"ט ח"א ס' ק"א הַנֵּ"ל וּמִדְּבַרֵי הָרַב דְּרַכִּי נִוְעַם בְּסִי' ט' (דְּבַרֵי הָרַב דְּרַכִּי נִוְעַם אֵינָם עַל מָה שְׁנִשְׁאֵל הָרַב הַלֵּק"ט וְסִיִּים נִמְצִינּוּ לְמַדִּין שְׁיֵשׁ דְּבָרִים דְּלֹא שְׁיִיף בְּהוּ לְגִזּוֹר מִשׁוּם שַׁחֲיָקַת סְמָמָנִים עכ"ל וְהִרִי הוּא כְּמַבְבָּר שְׁדַעַתּוֹ מְסַפְּמַת לְסִבְרַת הָרַב הַלֵּק"ט דְּמִתְּרֵי אִף אִם עוֹשֶׂה מִשׁוּם רְפוּאָה וְהִיא מְקוּם לְחוּשׁ מִשׁוּם שַׁחֲיָקַת סְמָמָנִים: גַּם הָרַב עֵיקָרִי הַד"ט בְּסִי' י"ד אוֹת ח"ן הִבִּיא תוֹרָף דְּבַרֵי הָרַב מִיָּם רַבִּים שְׁהַשִּׁיב כְּהַלְכָה לְהִתִּיר גְּמוּר אִף לְמִי שְׁהוּא עֲלוּל לְמִיחּוּשׁ הָרֵאשׁ וְכו' אֲלָא שְׁבַמְחִילַת כְּבוֹד גְּאוּנוּ כְּנִרְאֶה טְעָה ח"ו בְּהַעֲתִיק הַדְּבָרִים וְהַנְּגִי מוֹכְרָח לְהַעֲתִיק לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוֹר וְאַבְבָּר שִׁיחֲתִי וְזֶהוּ הַשִּׁיב כְּהַלְכָה לְהִתִּיר גְּמוּר אִף לְעֲלוּל לְמִיחּוּשׁ הָרֵאשׁ לְשִׁאוֹן עֶפֶר הַטַּאבְּאָק דְּרַף נְחִירֵי וּלְרַסֵּק בֵּין אֲצַבְעוֹתָיו אוֹתָן צְרוּרוֹת וּמְלִמּוּלֵי עֶפֶר הַנְּדָבֵק וְנִצְרָר יַחַד מִחֲמַת הַלְּחִלּוּחִית שְׁבוּ וּלְשִׁאֲפוּ מִיָּד וְשִׁהֲרַב טוּרֵי זָהָב בְּסִי' שְׁכ"ח ס"ק כ"ז שְׁאֲסֵר לְהַשִּׁים תוֹף הַחוּטָם אֲפֵר מַעֲשֵׂב כְּתוּשׁ לְהַפִּיק הַשְּׁכָרוֹת הוּא עָשֵׂב שְׁפַעְנֻלְתּוֹ לְרְפוּאָה לְשִׁאֲרֵי דְּבָרִים לֹא כֵּן הַטַּאבְּאָ"ק שְׁלָנוּ כִּי הוּא גַּם כֵּן צוּרָף הַבְּרִיאִים וְשִׁלָּא לְרְפוּאָה גַּם כֵּן שׁוֹאֲפִים אוֹתוֹ וְכֵן יֵשׁ לֹוֹמֵר עַל תְּשׁוּבַת הָרַב דְּרַכִּי נִוְעַם ס' ט' שְׁאֵינּוּ אוֹתוֹ הַעֲשֵׂב שְׁאֵנּוּ קוֹרִים אוֹתוֹ טַאבְּאָ"ק רַק אַחַר וְאִף אִם יְהִיָּה אוֹתוֹ מִמֶּשׁ מְכַל מְקוּם יֵשׁ לָנוּ לֹוֹמֵר דְּבַזְּמַנּוֹ וּמְקוּמוֹ שֶׁל הָרַב דְּרַכִּי נִוְעַם הַנְּזַכָּר עַדִּינֵן לֹא נִתְּפַשֵּׁט בְּיָמָיו וּבְאַרְצוֹתָיו כְּאֲשֶׁר בְּיָמֵינוּ וּבְאַרְצוֹתֵינוּ וּמִשׁוּם הִכִּי אֲסֵרוּ דְּכִינּוֹן שְׁלָא הִיוּ מוֹרְגִלִּים אֲזַי בּוֹ הַבְּרִיאִים מוֹכַחַא דְּלְרְפוּאָה עֵבִיד מָה שְׁאֵין כֵּן אֲצַלְיָנוּ (שָׁם ס' כ"א) עכ"ל: וְהִנֵּה מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן זֶה הוּא שְׁהֲרַב דְּרַכִּי נִוְעַם אֲסֵר לְשִׁאוֹן אֲפֵר הַעֲשֵׂב וְכו' (כְּמוֹ שְׁאֲסֵר הָרַב טוּרֵי זָהָב) וְלִזְהָ חִילּוּק יַדַּע דְּלֹא אָמַר אֲלָא בְּזַמְנּוֹ וּבְמְקוּמוֹ שְׁלָא נִתְּפַשֵּׁט וְכו' וְאַחֲרֵי הַמְּחִילָה רַבָּה אֵין הַדְּבָר כֵּן וְכַמְעִינֵן בְּגוּף דְּבַרֵי הָרַב מִיָּם רַבִּים יֵשׁר יַחֲזֶה שְׁלָא אָמַר כֵּן עַל הָרַב דְּרַכִּי נִוְעַם כִּי אִם עַל הָרַב טוּרֵי זָהָב כְּמוֹ שְׁהַעֲתִיקָתִי דַּב"ק לְמַעֲלָה

והשגתי עתה ספר היקר דרכי נועם ועינינו בתשובתו ואין שם רמז לאסור שאיפת טאבאק דרך הנחירים וגם על הרב מים רבים יש לפקפק שממרוצת לשונו נראה שהרב דרכי נועם מר קעסיק בשאיפת טאבאק דרך הנחירים בשפת וחישיב ליה אונקל נפש פלומר שמשתמשים בו אף הבריאים שלא לצורך רפואה ובמחילת כבוד גאונו אין הדבר כן והרב דרכי נועם לא מייגרי בהכי פלל אלא דבריו הם על שתנית הטוטין שמוצצין אותו דרך הקנים (כן היה בזמנו פידוע) אם מותר ביום טוב אי חשיב הנאת נפש או לא וכתב דחשיב הנאת נפש כיעי"ש ולא דבר מענין שאיפת הטאבאק דרך הנחירים ואיך נלמוד זה מזה והרי בימינו שאיפת הטאבאק אינו מצוי כל כף כמו שתנית הטוטין שפרץ לרוב גדולים וקטנים וקטני קטנים ואף אם נאמר דשניהם שנים ונלמוד זה מזה על כל פנים דברי הרב עיקרי הד"ט אינם מדוקדקים פאמור והנה נזדמן פי צדיק בא לבית מלוני מר ניהו ידידי הרב המןפלא מוהר"ר גבריאל שפתי איש ירושת"ו יצ"ו ובקשתי לעיין בדברי הרב עיקרי הד"ט שנראה שאינם מדוקדקים וכו' כנז"ל ואמר שלפום ריקטא נראה כן ואיה"ש יעיין עוד ובשובו לביתו כתב לי וז"ל לדעתי נפל טעות בדפוס שכל הדברים האלו אמרם הרב מים רבים על הרב מגן דוד והרב עיקרי הד"ט הביא כל לשונו של הרב מים חיים (רבים) ובמקום דרכי נועם צריך להיות מגן דוד הגם שהלשון מעט מגומגם עכ"ל יצ"ו וכבר העתקתי לשונו של הרב עיקרי הד"ט והמענין יכריע אם יתכן לומר בדברי ידידי הרב הנ"ל יצ"ו: וראיתי בספר ארחות חיים החדש לידידי הגאבד"ק סאפינקא יצ"ו בסי' שכ"ח אות כ"ה שעל מה שציין הרב באר היטב בס"ק ל' לעיין בדבריו שבס"ק ל"ב כתב וז"ל עיין בזה בספר יסוד יוסף שהבין שהטורי זהב חוכך להחמיר במה שקורין שנופף טאבאק ובאשיל אברהם מהגה"ק מבוטשאטש כתב דמשמע שהטורי זהב לא היתה פונתו על זה רק על עשבים שנוהגים להתרפאות בהם וכל שכן כל שאין שואפין רק על ידי שמתקנים האבק בא זה אומנות וכן כתב הפרמ"ג בשם אליהו רבה להקל בטאבאק ובספר מאורי אור בחלק באר שבע דף קי"ב ע"ב כתב שהבאר היטב סותר דבריו בס"ק ל"ב וגם בשלחן ערוך שאם הוא דרך בריאים גם לרפואה שרי כמו בסעיף ל"ז מ"א וכו' וליכא חשש גומא בלקיחתו וכו' עכ"ל לעניינינו הנה הספרים שציין אין מצויים אצלי ומה שכתב בשם הרב יסוד יוסף כן נראה גם מדברי הרב באר היטב בציונו בסק"ל למה שכתב בס"ק ל"ב וגם שם ציין לס"ק ל' ומה שכתב שכן כתב בפרי מגדים בשם אליהו רבה כבר כתבתי למעלה דברי הרב באליהו רבה ומה שכתב בשם הרב מאורי אור לא הבנתי פננת השגתו על הבאר היטב ואיך שיהיה למדנו מדבריו שגם הגאון מבוטשאטש דעתו להתיר שאיפת הטאבאק בשפת גם בספר משנה ברורה הביא הגאון יצ"ו בס"ק קכ"ז בשם האחרונים שהספמו דמותר לשאוף טאבאק בנחיריו בין שעושה כן לפי שעלול במיחוש הראש ובין להפיג השכרות דכיון שנתפשט שאיפת הטאבאק לגדולים וקטנים משום תענוג או משום ריח לא מוכחא מילתא דעביד לרפואה: שוב השגתי חלק השני מספר ארחות חיים החדש הנ"ל וראיתי בסי' תרי"ב אות ו' וז"ל עיין באר היטב ס"ק ה' לענין שנופטאבאק ועיין בשו"ת באר יצחק סי' י"ג, וסי' ט"ו שכתב דאין להחמיר פלל וכן כתב בספר מאורי אור בחלק עוד למועד ד' רל"א ע"א וכו' אלו דבריו יצ"ו ואני מתפלא שנראין הדברים כשני פתובים המכחישים דממה שכתב ידידי הנגיד יצ"ו בשם שתי התשובות שבבאר יצחק (סי' י"ג

וסי' ט"ו) מוכח והרי הוא כמבואר שאוסרים שאיפת הטאבאק ביום הכיפורים ואילו ידידי הרב הנ"ל יצ"ו פותח בשמם שאין להחמיר כלל ולא מצינא לאישמעוני ניתי ספרא וניקוזי פי ספר הקדוש הזה (באר יצחק) לא ראיתיו מעודי ומי שנמצא בידו יראה איזה יכשר: כא) תנו בפרק יום הכיפורים משנה ג' אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ופירשו הטעם דמחד קרא נפקי אכילה ושתיה וחד שמא הוא וכן הוא לשון הרמב"ם בששי מהלכות שגגות דין ה' האוכל ושותה בהעלם אחד ביום הכיפורים אינו חייב אלא אחת אכילה ושתיה אחת היא והיה נראה לי דלאו דוקא שאכל ואחר כך שתה אלא הוא הדין אם שתה ואחר כך אכל בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת כיון שהטעם הוא משום דחד שמא הוא אלא שכן דרך חכמים בכל מקום להקדים אכילה לשתיה כדתנו יום הכיפורים אסור באכילה ובשתיה והכי תנו תו התם האוכל ושותה אין מצטרפין והדר תנו אכל אכלו שאינו ראויין ושתה משקין וכו' וכן במקומות רבו מספר מקדימין רבותינו האכילה לשתיה ולא עלתה על לבי שתהיה פונת התנא בהקדימו את האכילה ללמוד מזה איזה דין אמנם ראיתי בספר חכמת שלמה (ביאור על השלחן ערוך להגאון מוהרש"ק) שכתב בסי' תרי"ב דמשום הכי תני תנא אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת לומר דוקא אם בתחילה אכל ואחר כך שתה אינו חייב אלא אחת אבל אם בתחילה שתה ואחר כך אכל חייב שתיים ולמד דין זה מדאמרינן בירושלמי אהאי מתניתין (דאכל ושתה אינו חייב אלא אחת) למה דשתיה בכלל אכילה ואין אכילה בכלל שתייה דסיום זה דאין אכילה בכלל שתייה למה איצטריך הכא ולא הנה להו למימר אלא דשתיה בכלל אכילה לכן פירש דהנה קשה להירושלמי אמאי תנא אכל ושתה הנה ליה למיתני שתה ואכל אינו חייב אלא חטאת אחת דהני רבותא טפי להכי קאמר דאין אכילה בכלל שתייה דבאמת אם שתה ואחר כך אכל חייב שתיים משום דאין דרך לשמות ואחר כך לאכול ולכך דוקא באכל ואחר כך שתה שכן הוא דרך שתייה אחר האכילה והשתיה היא בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת אלו תנך דב"ק וסיים ולדעתיה הוא דבר דמסתבר ומוכרח ראה זה חידוש הוא שחידשה תורה דיליה ולי הדל במחילת פבוד גאווה אין דעתי גוזה בחידוש דין זה ולדבריו קשה אדתי ספא אכל ועשה מלאכה בהעלם אחת חייב שתיים ליפלוג וליתני בדידה ולישמועינו שתה ואכל חייב שתיים דאף על גב דאכילה ושתיה מישף שייכי בהדדי אפילו הכי משום שאין דרך לשמות ואחר כך לאכול חייב שתיים וכל שכן אכל ועשה מלאכה דלא שייף אהדדי דודאי חייב על כל אחת אלא ודאי בין אכל ושתה ובין שתה ואחר כך אכל אינו חייב אלא חטאת אחת דחד שמא להו וחדא מילתא הוו ולא משפחת דחייב שתיים אלא באכל ועשה מלאכה שהם דברים חלוקים ועניינים נפרדים.

ומה שדקדק בלשון הירושלמי הנה תמיהני איף לא הביט עין הפדולח בדברי הגאונים קרבן העדה ופני משה שם דהאי ואכילה אינה בכלל שתייה שאמרו בירושלמי לאו אדינא דהאי מתניתין קאי אלא אאומר שבועה שלא אשתה קאמר בירושלמי דאינו אסור באכילה משום דאין אכילה בכלל שתייה כיעונין בדב"ק ואם פן אין מקום ללמוד מזה דאם שתה ואחר כך אכל חייב שתיים כדאמר מר הרב מוהרש"ק ודבריו קשים מאד לדעתי הקצרה: כב) נשאל הגאון מוהרש"ל אבד"ק יונעפוף בספרו ספר החיים בסי' תרי"ב ד' ע' ע"ג (ד"ה עוד) השוטה ביצה חיה בכמה היא שיעורה אם דינה כאוכלין

ושיעורה כפוחבת או דינה פמשקה ושיעורה במלא לוגמיו וכן לענן צירוף בהדי מאן מצטרפת אם בהדי אונל או בהדי משקה והשיב שאם הנה לביצה חיה דין אונל או משקה לחיבו מן התורה אם אונלה ביום הפיפורים פשיטא ודאי דדינה פשתיה דהא מבואר בהעור והרנטב ובהרמב"ם פ"ד מהלכות מאכלות חסורות דהמחה את החמץ ושתאו דינו פמשקה אף שהיה מתחילה מאכל וכל שכן ביצה שתחלתה רח ונרגש מדהש"ס קרי לריצה חיה אונל דאמרינו בריש ביצה אונלא דאפרת הוא ותירץ דלא נחית הש"ס לדקדק בהכי ואי נמי פיון דדרה אכילת הביצה הוא על ידי צליה או בישול שפיר קרי לה אונל וכו' אלא דאעיקרא ביצה חיה אין לה דין אונל ולא דין משקה לחיב את האונלה ביום הפיפורים משום דהויא אונל שלא כדרך אכילתה שאין דרף ביצה לאונלה חיה ומהאי טעמא יש בביצה דין בשולי נכרים פמבואר ביו"ד סי' קי"ג משום שאינה נאכלת חיה אלא בדוחק גדול והאריף להוכיח פן מפמה מקומות ועוד נשא ונתן לענון ברכה במאי דקיימא לן בש"ס ופוסקים דעל הביצים מברך שהפל אם הוא דוקא פשאונלן מבושלים או צלויים או אף אם אונלן חיים ומסיק דנראה לו עיקר לדינא דביצה חיה לא הויא אכילה ושתיה לא ביום הפיפורים ולא לענון ברכה והנה אמת שהגאון הנ"ל הוכיח מסיגנון דברי הרמ"א ביו"ד סי' קי"ג שסובר שביצה אינה נאכלת כלל פשהיא חיה או שסובר שאף שנאכלת פשהיא חיה על ידי דוחק גדול חשיב פאינה נאכלת חיה כלל ועל פי זה פסק כנו"ל והוצרף לומר דאף שהפוסקים כתבו בסתם לברך על ביצה שהפל אין פונתם אלא על ביצה צלוייה או מבושלת ולא על חיה והכריח פן מדכתבו הפוסקים דעל פשר מברך שהפל ובנדאי דהיינו פשר מבושל דאילו פשר חי ודאי אין לברך עליו דהא פתב הרמ"א ביו"ד שם דאינו נאכל כלל על ידי הדחק ובהכרח לומר דבשר שמברכים עליו שהפל הוא מבושל ואם פן הוא הדין בביצה שפתבו לברך לאו בחיה הוא אלא צלוייה ומבושלת אלו תורף דב"ק: אמנם רואה אנכי למרן חיד"א במחזיק ברכה ריש סי' ר"ד שכתב בשם קונטרס פתיבת יד ישן מחזידישי דינים מרפני עיר הקדש ירושלים תוב"ב הקדמונים משנת תרס"ט שהאכל חלמון ביצה פמות שהיא לצחצח הקול יברך פיון שהוא מזוניי אף שאינו נהנה בטעם אכילתו ולפי זה נראה דלגבי יום הפיפורים דביתובי דעתא תלי אם פן פיון שהוא מזוניי וראוי לברך עליו חשיב אונל גמור ואינו בכלל דברים שאינם ראויים לאכילה גם מה שכתב דביצה האמורה לענון ברכה היינו מבושלת והכריח פן מבשר כנו"ל בהורמנותיה דמר ערבך ערבא צריף דמי יימר דבשר שכתבו הפוסקים לענון ברכה היינו מבושלת והרי שלחן הלכה פסוקה בסי' שי"ח סעיף ב' השוחט לחולה בשבת מותר הבריא לאכול ממנו חי בשבת וכן מבואר בסי' שי"ח סעיף ל"א דבשר חי מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא והיינו אפילו פשר בהמה פאשר ביאר הגאון נתיב חיים שם לדעת מרן בשלחן ערוף (שלא פדעת הסוברים דדוקא פשר דמין דרכיף עי"ש בבית חדש ובמגן אברהם ס"ק נ"ו) ועיין במה שכתבתי לעיל אות ח' (בד"ה שוב ראיתי) דמתבאר דבשר חי חזי לאומצא וכינו דחזי לאומצא ודאי דמברך עליו ואם פן דל מהכא ההוכחה מדין פשר לומר דביצה דאירינו לענון ברכה היינו מבושלת ואיפכא מסתבא למימר דכי היכי דבבשר מוכרחים אנחנו לומר בין במבושלת בין בחיה הכי נמי בביצה אירינו בהכי בין במבושלת בין בחיה צריף לברך ואף אם אכילת פשר חי היא אכילה על ידי הדחק הרי ממה שכתב מרן בסי' ר"ב

סעיף ב' דפרי שהוא מר או עפויץ ביותר עד שאינו ראוי לאכילה אפילו על ידי הדחק אין מברכים עליו כולל מתבאר דאם ראוי לברך עליו על ידי הדחק מברכים עליו ואף אם יש חולקים בזה על כל פנים דעת מרן היא פן דכל שנאכל על ידי הדחק טעון ברכה ואם פן לשיטתו ודאי הדין הוא באוכל בשר חי שראוי לאוכלו על ידי הדחק צריה לברך וכיון דחשיב אוכל לענין ברכה חשיב נמי אוכל לגבי יום הפיפורים ולכן לדעתי הקצרה אינו פשוט לומר כמו שפתיב הגאון הנ"ל לא לענין ברכה ולא לגבי יום הפיפורים: כג) בדין שתיה ביום הפיפורים דחייב אמרינו בש"ס משום דשתיה בכלל אכילה ויש ללמוד דין חדש שאם המחה את המאכל עד שנעשה משקה ואכלו אף שראוי לשתיה אין חייב עליהן ביום הפיפורים לדעת התוספות והרשב"א והוא מדאמרינו בפרק העור והרנטב ד' ק"ך ע"א דאם המחה את החלב או גבלה או את החמץ וגמעו חייב דאף דכתיב בהו אכילה הא כתיב והנפש לרבות את השותה והקשו התוספות והרשב"א למה לי והנפש תיפוק לי דשתיה בכלל אכילה ותירצו התוספות והרשב"א ביאר יותר דדוקא בדברים שדרך לשתות הוא דהוי שתיה בכלל אכילה אבל דברים שדרכם לאוכלם והמחה אותם ונעשו משקין אין שתיה משקין אלו בכלל אכילה ולכן איצטריה והנפש ואם פן גבי יום הפיפורים דליכא קרא לרבות אם המחה את האוכל וגם לא מצינו למילף יום הפיפורים מהנה דאיכא למיפרך מה להנה שפן שיעורו בכזית מה שאין פן יום הפיפורים דשיעורו בככותבת וכיון דכל איסור שתיה ביום הפיפורים הוא מדשתיה בכלל אכילה ושתיה בכלל אכילה לא נאמר אלא בדברים שדרפן לשתות ולא בהמחה את האוכל ואם פן ביום הפיפורים דלית לן קרא לרבות אם המחה את האוכל אם פן הדין ברור לפי דברי התוספות והרשב"א דהמחה את האוכל ואכלו ביום הפיפורים אינו חייב עליו אף לפי מה שפתיבתי במקום אחר ליישב קושית התוספות על פי חילוק אחר והוא בין היכא דהאיסור מצד החפץ והמאכל דאז לא הוי שתיה בכלל אכילה להיכא דהאיסור מצד האוכל שאז הוי שתיה בכלל אכילה שהאדם דרפו לאכול ולשתות גם פן ולפי זה ביום הפיפורים בכל ענין הוי שתיה בכלל אכילה אף אם המחה דבר גוש ושתאו חייב מלקות וכרת וצריה עיון לדינא ונפקא מינה לדין לענין אם נפסל לעדות אם הוי איסור שיש בו מלקות או לא אלו תנן דברי הגאון אבד"ק יונעפוף בספרו ספר החיים בס' תרי"ב סעיף ט' דף ע"א ע"ב וע"ג ולדעתי הקצרה במחילת כבוד גאונו היסוד שעליו בנה בנינו אין סופו להתקיים דהא מאי דקיימא לן דשתיה אסורה ביום הפיפורים וחייבים עליה פרת לאו משום דשתיה בכלל אכילה היא דאכילה היכא פתיבה ביום הפיפורים ובהדיא אמרינו בש"ס ד' פ"א ע"א אמר ריש לקיש מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר לכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית וכו' וכיון דלא פתיבא אכילה ביום הפיפורים היכי מצינו למימר דטעמא דאיסור שתיה הוא משום דשתיה בכלל אכילה היא אלא טעמא דאיסור שתיה היא משום דבעינוי ומה שאמרו בגמרא על זה שתיה בכלל אכילה היא לא על לימוד איסור שתיה בו אמרו פן אלא על מה ששאלו בגמרא דבתורה פתיבי חמשה עינוים ובמתניתין תנו ששה דברים אסורים בו לזה השיבו (בדף ע"ו ע"א) שתיה בכלל אכילה וכלומר דאכילה ושתיה חדא היא ולא איצטריה להו תרי עינווי דמחד עינוי דאמר קרא שמעינו דיענה את עצמו באכילה ובשתיה ופשו להו ארבעה עינוים לשאר הארבעה דברים ומעתה אחרי שלא נאמר ביום הפיפורים לשון

אכילה פי אם לשון עינוי והדבר פשוט שאם המחה את המאכל ושתה אותו דעתו מתנייִשבת בו ולא קניגים מצנות עינוי מהיכא תיתי לומר שיהא פטור הלא יום הכיפורים בניתובי דעתא תליא והא מייתבא דעתיה וכל בנינו של הגאון הנ"ל אינו שייך אלא אם היה פתוב בתורה לא תאכל ונהיה ילפינו שתיה מכלל אכילה אז הנה מצינו למימר דלא אסר רחמנא אלא בדברים שדרךן לשמות ולא בהמחה את המאכל אבל מאחר דמדכתיב עינוי הוא דילפינו איסור שתיה איני יכול לצייר בדעתי שאם המחה את המאכל ושתאו שיהיה פטור ודברי הגאון בזה נפלאו ממני: כד) חולה שיש בו ספנה אם מותר להתרפאות ברפואה שאינה בדוקה וידועה וכן לעגנו חילול שבת הנה הרב מגן אברהם בריש סי' שכ"ח כתב עיין ביו"ד סוף סי' קנ"ה דבעינו שתהא הרפואה ידועה או על פי מומחה ותמה עליו הרב פרי מגדים באשל אברהם אות א' דבספק נמי ספק פיקוח נפש להקל ובי"ד יש לומר דמייירי בחולה שאין בו ספנה דבאיסור דרבנן אין מתירין בספק פי האי גוונא עכ"ל והנה המעיין בשלחן ערוך הרב מוהר"ש שם תינישב לו תמיהתו על המגן אברהם שהוא גם כן פסק כהמגן אברהם דדוקא ברפואה ידועה הוא דמחללינו שבתא ומפרש מה שאמרו אפילו ספק נפשות דוחה שבת דהיינו פשהרפואה ידועה ויש ספק אם החולה הזה יתרפא בה אם לאו דשמא כבר גבר והכביד עליו החולי עד שלא תועיל להחולה הזה כאשר יקרה פעמים רבות אחר שגבר החולי בזה הוא דמחללינו מספק עי"ש ואם כן אזלא תמיהת הפרי מגדים (דאפילו על הספק מחללינו) דזה דוקא על ספק אם יתרפא זה בה אכל רפואה ידועה מיהא בעינו וכן כתב הרב חיי אדם בכלל ס"ק סעיף א' וסעיף ב' דדוקא ברפואה ידועה על פי מומחה או שידוע לכל שהיא רפואה בדוקה: וכן כתב הרב ערוך השלחן בסי' שכ"ח אות ב' על מה שכתב מרן בסעיף יו"ד יש מי שאומר שאין צריך מומחה וכו' וספק נפשות להקל ונ"ל הר"ן בפרק שמונה שרצים כתב דאפילו היה ספק להם מחללין עליו את השבת והא דתנן ביומא דף פ"ג ע"א מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילים אותו מחצר כבד שלו ופירש רש"י דלאו רפואה גמורה היא להתיר איסור בהמה טמאה כבר כתב הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' קמ"ג דלא התירו ספק נפשות אלא בדבר שרפואתו ידועה שמועיל אבל לא בספק רפואה דילמא יבואו לחלל שבת בדברים דלא יועילו ולא יצילו וכן לעגנו להאכילו דברים טמאים דלא כמוהר"ם בן חביב שם עכ"ל הרב ערוך השלחן וכעת לא מצאתי דברי הרב מוהרמב"ח שרמז בערוך השלחן לידע אם מה שנראה שדעתו להתיר גם בספק רפואה הוא דוקא לעגנו איסור דברים טמאים או אף באיסור שבת סובר כן וכדעת הרב פרי מגדים הא מיהא דעת הרדב"ז וכן הסכים הרב ערוך השלחן דאין היתר אלא ברפואה ידועה וכדעת הרב מגן אברהם: שוב ראיתי שהספר תוספת יום הכיפורים שלפני הטעני פי עיניתי בו בחידושי לדרך פ"ג ע"א (ששם היא מתניתין דמי שנשכו כלב שוטה וכו') ואין שם דבר מזה כי מתחיל לדבר במה שאמרו שם קרי עליה זורו רשעים מרחם ושוב מדבר במה שאמרו בברייתא מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל תחלה טבל ושביעית וכו' שדברים אלו הם אחר המשנה דמי שנשכו כלב שוטה וכו' ולכן לא מצאתי מה שכתב בשמו הרב ערוך השלחן אמנם ראיתי שקלקלו המדפיסים פי דברי הרב השניכים אמתניתין דמי שאחזו בולמוס וכו' ומי שנשכו כלב שוטה וכו' הציגום בחידושי הרב על הדרך פ"ב וראיתי דב"ק (בד"ה מי שנשכו) שתמה על מה שכתב רש"י בטעמא דאין

מאכילין מחצר כבד של פלב שוטה למי שנישון ממנו משום דלאו רפואה גמורה היא דמשמע דלפעמים מיהא מעלה ארוכה ואם פן למה לא נאכיל אותו מספק דהא ספק נפשות דוחה אפילו שבת התמורה ניותר נראה לפרש דרבנן דאסרי סברי דאינה רפואה כלל ור' מתניא דמתיר סובר שהיא רפואה גמורה ואפילו לא תהיה רפואה גמורה אלא דלפעמים מעלה ארוכה יש להתיך משום ספק נפשות ונראה שהר"ן בהלכות מפני שהוקשה לו פן על דברי רש"י לכן דלג מפירושו תיבת גמורה עכ"ל ומתבאר דגם באיסור שבת סובר פן דמחללינו שבת משום ספק ברפואה: והנה מה שמפרש בדעת הר"ן דמשום שסובר דאף אם אינה רפואה גמורה אלא לפעמים מעלת ארוכה ולפעמים אינה מועילה בכל זאת הוי ספק להקל לכן השמיט תיבת גמורה קצת קשה שהיה לו להסתניע ולהביא סעד לזה מדברי הר"ן בהלכות בפרק שמנה שרצים על הברייתא שהביא הרי"ף תניא נמי הכי מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו עד שיבריא אלא מחמין לו מיד וספקו דוחה את השבת פתב הר"ן על זה ונ"ל ואין אומרים נמתין לו שלא ניהום לו חמין בשבת עד שיאמרו הרופאים בודאי שאם ניהום לו חמין יתרפא אבל אם היה ספק להם אם יתרפא אם לאו לא נחלל עליו את השבת קמשמע לן דלא אמרינו הכי והיינו דקתני וספקו דוחה את השבת עכ"ל הר"ן הרי שדעת הר"ן היא דאף אם ספק הוא אם החמין ירפאוהו או לא דוחין את השבת והוא הדין לדידיה אם יש ספק בסם פלוני אם מרפא דלפעמים מעלה ארוכה ולפעמים אינו מועיל דיש לחלל עליו את השבת דמה לי מים ומה לי סם ואם פן לא נפלא לומר דבכונה השמיט תיבת גמורה כדאמר רב מוהרמב"ח ואף דלפי מה שכתב הרב ערוך השלחן בשם הרדב"ז לחלק בין ספק אם יתרפא חולה זה לספק אם היא רפואה לחולי זה יש לומר דלא אמר הר"ן דמספק מחללינו אלא פשהספק הוא מצד החולה הנה דהיינו שידועים הרופאים שמים חמין יפים לחולי זה רק שמסתפקין אם יועילו לחולה הנה לפי הדרגת חוליו ועל דרך שמתבאר מדברי שלחן ערוך הרב מוהרש"ז כמו שכתבתי למעלה אבל בספק אם רפואה זו מועילה לחולי זה אפשר דסובר דאין מחללינו מספק: מפל מקום הרב מוהרמב"ח דלא שאני ליה בין ספק בחולה לספק ברפואה הנה על פי מדותיו הנה לו להסתניע מדברי הר"ן דפרק שמנה שרצים הנ"ל ולומר שמוכח מזה שבכונה השמיט ביומא תיבת גמורה ומרן הפרי חדש בספר מים חיים בליקוטי ארח חיים בס"ל שכ"ח על דין שבסעף ד' מכה של חלל אין צריך אומד וכו' פתב ונ"ל פתב הר"ן בפרק שמנה שרצים דאם היה ספק להם אם יתרפא אם לאו מחללינו ומשמע דהוא הדין בספקאם היא רפואה ועיין לקמן בסעף י"א וביומא ד' פ"ג ובהרע"ב והרמב"ם פרק בתרא דיומא משנה ו' וביו"ד סוף סי' קנ"ה בהגהה וצריך עיון עיין סוף סי' רפ"ח עכ"ל הנה גם הוא מדמה ספק רפואה לספק אם יתרפא וכל זה סעד לסברת מרן מוהרמב"ח אלא דלפי מה שהרב פרי חדש מסיק בצריך עיון מפח ההיא דביו"ד סוף סי' קנ"ה דצריך שתהיה רפואה ידועה (והוא מדברי מהר"ם שהביא בתוספת יום הכיפורים כמו שאכתוב להלן בס"ד) מוכח דלא ברירא ליה להשוות ספק רפואה לספק אם יתרפא פמוכן: עוד פתב בתוספת יום הכיפורים שם ונ"ל וראיתי בספר איסור והיתר בכלל ט"ן שכתב השיב מהר"ם על נכפה אהד שרצה נכרי לרפאותו ולהאכילו שרץ העוף נכפה הוא חולי גדול וכמכה של חלל הגוף דמי ופעמים שמסתפן ונופל לאש או למים אם הרפואה ידועה

מותר ואם אינה ידועה אין בידי להתיר עכ"ל ותשובה זו מצאתיה בתשובות מוהר"ם שנדפסו בפראג בסי' ק"ס גם מורם בעל המפה ביורה דעה סוף סי' קנ"ה ועיין בארח חיים סי' ש"א סעיף כ"ז דכל לחש מותר ולא אסרו אלא באותם שדקדקו ואינם מועילים יעי"ש ועיין בסי' שכ"ח סעיף ד' דבמפה של חלל עושים לו כל מה שרגילים לעשות בחול וכו' יעי"ש ומשמע לי דכל רפואה טבעית שרגילים לעשות אף שהיא ספק רפואה יכולים להאכילו לחולה אף שהוא דבר איסור או שצרכים לחלל שבת לעשות אותה רפואה מחללין עליו את השבת דספק נפשות להקל ע"כ דברי מרן מוהרמב"ח שם (ושוב שקיל וטרי לבאר דעת הרמב"ם שהיא לחלק בין רפואה שהיא דרך טבע לרפואה שהיא דרך סגולה פה היא דלהאכיל מחצר כבד של פלב שוטה למי שגישוה ממנו ועמד על דבריו מההיא דיוצאים בביצת התרגול וכו' עי"ש דב"ק באנרף): ולכאורה הדבר תמוה שאחר שראה תשובת מוהר"ם ודברי האיסור והיתר שדוקא אם הרפואה ידועה הוא שיש להתיר ושם אינה ידועה אין בידי להתיר והיינו כדמשמע מדברי רש"י דלרבנן דקימא לו פותייהו אין היתר אלא ברפואה גמורה איה מלאו לבו להתיר בספק רפואה וצריך לומר שלא לחלוק על מוהר"ם ואיסור והיתר והרמ"א ביו"ד נתפנון אלא פונתו לפרש מה שאמרו שצריך להיות רפואה ידועה פונתם לומר שתהיה רפואה שדרך הרופאים להשתמש בה אף שאינם יודעים בבירור שהיא מעלת ארנפה שלפעמים אינה מעלת ארנפה מותר משום דאף שהוא ספק ברפואה כיון שספק פיקוח נפש דוחה את השבת בדין הוא שגם זה תדחה את השבת ואין פונתם להצריך שיהיה ידוע להם שרפואה זו מועילה בודאי לחולי זה ובזה מתנייב מה שהרב ערף השלחן לא דחה דברי הרב מוהרמב"ח מפני דברי מוהר"ם והאיסור והיתר והרמ"א שהביא הוא עצמו לפי שאפשר לפרש דבריהם כדמשמע ליה להרב מוהרמב"ח ורק מדברי הרדב"ז ודאי קשה עליו שהרי כתב הרדב"ז דלא התירו אלא בדבר שרפואתו ידועה שמועיל דאלמא בספק אם רפואה זו מועילה או לא לא שרי ואחרי שפן מצינו מפורש בהרדב"ז יש לנו לומר שגם פונת מהר"ם הנ"ל ודעמיה פן היא דמה שכתבו אם הרפואה ידועה מותר היינו שידוע שמועילה ולא סגי באם משתמשים בה על הספק ומפני זה דחה דבריו פן היא דעת הרב ערף השלחן שפן הוא משמעות לשון מהר"ם ואיסור והיתר והרמ"א לפי דעתו ולפי זה גם דעת הרב מגן אברהם היא פן וסרה מעליו תמיהת הרב פרי מגדים: גם בספר משנה ברורה לידידי הגאון אבד"ק ראדנין יצ"ו בסק"ה הביא דברי המגן אברהם ולא הזכיר דעת הפרי מגדים אף שמסתמא ראה את דבריו ובספר נזר ישראל לידידי הגאון אבד"ק גאווזדאוויץ יצ"ו בסי' כ"ה אות ב' פסק פהמגן אברהם וביאורו (ליקוטי רימ"א) שם הביא מה שתמה הפרי מגדים וכתב שפן הקשה בהגהות הג' רב"ף ביו"ד סוף סי' קנ"ה הרי דאף שראה דברי הפרי מגדים סתם כדעת המגן אברהם ואולי גם הפרי מגדים אף דקשיא ליה דברי המגן אברהם לא עצר פת לפסוק בהיפך: וכן מתבאר שהיא דעת הגאון חתם סופר בחלק יו"ד סי' של"ט שנושאל בכהן שיש לו חולי נכפה רחמנא ליצלן מסוכן מאד לפעמים נופל באחת הפתחים ובא באש ובמים ונמצא בספר שימתן ידו ליד עכו"ם מת ויאמר לחש זה קח ממני החולי שאינו מזיק לה ולי אתה מטיבו וכבר ניסה אחד רפואה זו ונתרפא ולכן שואל אם הפהן מותר לסמוך על זה לטמא עצמו במגע על מת עכו"ם והשיב הנה פינו שיש ספק נפשות בהחולי אם היתה הרפואה בדוקה ואיתמחי

גברא וקמיע (לפי הנראה לישראל בעלמא נקט) פשוט שאין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש אף מסתפק מעלתו שגראה לו שאין הרפואה בדוקה כל כך אם יש לסמוך על הספק לכאורה אין איסור דאורייתא (ניתר) על הספק אף דעת רבינו תם דביום שנטמא הכהן שוב אין באותו יום תוספת טומאה ומן התורה מותר לטמאות עצמו עוד וכו' וכו' וכן דעת רש"י וכן פסק הרא"ם בספר הראים בסי' שי"א והראב"ד מיקל יותר וכו' וספר הראים שם סובר דנכרי אינו מטמא אפילו במגע אף שהיא ממש דעת יחיד מפל מקום חזי לאיצטרופי ואם פן אם יארע יום שמת עליו ישראל בשכונתו באופן שנטמא באותו יום שוב יש לסמוך על רש"י ורבינו תם והרא"ם והראב"ד ומצנרף לזה איך דרא"ם דנכרי אין בו איסור מגע ויכול לסמוך במקום ספק סכנה אלו תנרף דב"ק ומה שסיים ויכול לסמוך במקום ספק סכנה נראה שפונתו שאף אם היה ספק סכנה היה יכול לסמוך בזה וכל שכן בנדון שנשאל שהוא נדאי סכנה שכן כתוב בציור השאלה שמספן מאד וכו' וכבר פתבתי (בד"ה עוד כתב בתוספת) מה שהשיב מוהר"ם דנכפה הוא חולי גדול וכמפה של חלל וכו' אלא נדאי שפונתו שאף אם היה רק ספק סכנה היה יכול לסמוך על כל הפתוב בתשובתו ומתבאר שמה שנסתפק הרב השואל הוא לפי שאינה רפואה בדוקה כל כך ומה שהשיבו הגאון חתם סופר להתיר הוא כשיהיה באופן שאין בו אלא איסור דרבנן על פי מה שנסמוך על דעת רבינו תם ודעמיה אבל להתיר איסור תורה על ידי רפואה שאינה בדוקה דעתו היא דאסור פן מתבאר מדב"ק והוא מסכים לדעת רבנן קדישי הג"ל ונאף שיש לדחות דשניא ההיא שאינה רפואה על פי הטבע רק בדרך סגולה אבל ברפואה שהיא בדרך טבע אפשר שהיה מתיר אף ברפואה שאינה ידועה אף אין נראה לי פן בכונתו דהא לא נחית לחילוק זה כלל וגם אינו מוסכם שיש לחלק בין רפואה שברדרך הטבע וכו' פנודע ואם פן היה לו לבאר דבריו אלא נדאי סתמו כפירושו דלדעתו אין היתר לאיסור תורה אלא ברפואה ידועה ובדוקה: וראיתי להרב פתח הדביר בסי' שכ"ח אות ב' שהביא דברי המגן אברהם והפרי מגדים הג"ל וכתב שיש לדקרק מלשון רבינו הטור דלא פהרב מגן אברהם והוא שבטור כתב דלחולי שיש בו סכנה מצוה לחלל את השבת והשואל הרי זה שופך דמים וסיים הרי הכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם עכ"ל ודקדק על זה שמה שכתב הרי הכתוב וכו' היה צריך לכתוב לפני מה שכתב והשואל וכו' והרב הפרישה נדחק בזה והוא כתב ליישב דהריב"ה שכתב בסדר זה להורות נמן שלא כדברי הרב מגן אברהם ותנרף דב"ק הוא שהכריח דמה שלמדו בש"ס מקרא דוחי בהם דאפילו על הספק מחללין את השבת היינו בין אם הספק הוא ברפואה זו אי מרפאה או לא ובין אם ידוע לו שפסם פלוני הוא רפואה לחולי זה אלא שמספן בסם זה שבידו אם הוא אותו הסם פלוני (שמרפא חולי זה) או אין זה אותו הסם אלא הוא סם אחר ואפילו הכי מחללין מספק דכל זה אנו למדין מוחי בהם כמו שכתב הרב שיערי תשובה בסי' שכ"ט בשם הרב קול פן לוי בתשובה סי' ב' וזו היא פונת רבינו הטור דאחר שכתב דהשואל הרי זה שופך דמים וסיים והרי הכתוב אומר וחי בהם דבכלל מה שאמרו השואל הרי זה שופך דמים היינו נמי ששואל לאחרים לברר ספקו שמסתפק על הרפואה או על הסם כנז"ל כי חושש לחילול שבת בלא תועלת ואדהכי והכי מתאחר מלעשות הרפואה הרי זה שופך דמים דהדין נותן דבכל ספק שישסתפק מחללין את השבת ולזה סיים שהרי הכתוב אומר וחי בהם דמניה ילפינן דמחלל את השבת מספק אלו תנרף

דב"ק להוכיח מזה שלא פדעת הרב מגן אברהם ועם שלדעתי הקצרה אין מזה הכרח שזו היתה פונת רבינו הטור על כל פנים מצאנו חבר להרב פרי מגדים במה שדחה דברי המגן אברהם מטעמא דקיימא לו דאף על הספק מחללין ואית להו תנאדמסייע מר ניהו מרן מוהרמב"ח הנז"ל דהכי סבירא ליה כמו שפתיבתי למעלה: אלא דתמיה לי על הרב פתח הדביר די כל רז לא אנגיס ליה והרגיל בספרו הקדוש יודע ומפיר שדרכו בקודש חופש כל חדרי בעניינא דקעסיק בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ומדוע אם פן העלים עיני קדשו מדברי הרב ערף השלחן באותו פרק באותו סי' (שכ"ח) וכל לגבי דידי אילו הנה חזי הרב פתח הדביר דברי הרב ערף השלחן בזה לא הנה מחליט לדחות דברי הרב מגן אברהם על פי דקדוק בלשון רבינו הטור אחרי שמה שהבין הוא בכונת הרב מגן אברהם (במה שפתיבתי דבעינן שתהיה רפואה ידועה) שרופא לומר שיהא ידוע שרפואה זו מעלת ארנקה לחולי זה פן כתב מפני הרדב"ז כמו שכתב בשמו הרב ערף השלחן (הנז"ל בד"ה וכן פתב הרב) ואף דמסייע ליה דברי מרן מוהרמב"ח שרמז הרב ערף השלחן מפל מקום הא חזינן דהרב ערף השלחן סמוך על הרדב"ז ודלא כהרמב"ח וכו' ומה גם דבאמת הכי מוכח להדיא מפשט דברי מהר"ם שהביא האיסור והיתר כנז"ל וכיון שמרן מוהרמב"ח לא ראה דברי מי שגדול מר ניהו הרדב"ז ראוי ודאי לפסוק פהרדב"ז וכדפסק הרב ערף השלחן והא קחזינן למרן הפרי חדש בסי' שכ"ח הנז"ל (בד"ה מפל מקום) דאף דהנה משמע ליה לסברא פשוטה להשוות ספק ברפואה לספק אם יתרפא בכל זאת הצריף עיון לפי שראה מה שכתב הרמ"א בסוף סי' קנ"ה והם דברי מוהר"ם שבאיסור והיתר דבעינן רפואה ידועה ואם פן איך נוכל להחליט לדחות דברי הרב מגן אברהם על פי איזה דקדוק מסדור לשון הטור לכן נראה ודאי שהרב פתח הדביר פתב פן לפי שלא ראה דברי הרב ערף השלחן שהכריע על פי דברי הרדב"ז דבעינן רפואה ידועה כנז"ל (ועיין לקמן בד"ה אחר החיפוש וכו' שהבאתי דברי הרב פתח הדביר בח"ב שהזכיר דברי הרדב"ז וערף השלחן הנז"ל): הו אמת שדברי רבינו הרדב"ז בענין זה לכאורה נראים פסותרים למה שכתב הוא עצמו בתשובה אחרת והיא בחלק ד' סי' אל"ף קל"ח (פן הוא בדפוס ווארשא תרמ"ב ובדפוסים ישנים לפי הנראה מדברי הרב מוהריק"ש בספר ערף לקח סי' שכ"ח היא בחלק א' סי' ס"ו) שגשאל על חולה שיש בו ספנה ואומר שצריף הוא לתרופה פלוגית שיש בה חילול שבת והרופא אומר שאינו צריף לאותה תרופה שדעת הרב השואל לדמותו לחולה אומר שצריף לאכול ביום פפור והרופאים אומרים אינו צריף דהדין הוא דמאכילין אותו משום דלב יודע מרת נפשו והתקמים חלקו עליו דלא שייף בתרופות הא דלב יודע וכו' דזה תלוי בבקיאות ואין החולה בקי וסומכין על דברי הרופא שאומר אינו צריף ואין מחללין השבת ובתשובתו אחר שהצריף בזה סינים במסקנא וז"ל הפלל העולה מדברי אלה דטעמא דלב יודע מרת נפשו שייף בין באכילה בין בתרופה אלא שיש חילוק דבאכילה אפילו הרופא אומר שהמאכל מזיקו שומעין לחולה אבל אם אומר שצריף לתרופה פלוגית והרופא אומר שאותה תרופה יזיקהו שומעין לרופא משום ספנת חולה ואפילו בחול אבל אם אומר החולה צריף אני לתרופה פלוגית ורופא אומר אינו צריף לה אבל לא תזיקהו שומעין לחולה דלב יודע מרת נפשו וכל שפן אם הרופא אומר אינו מסוכן אצל אותה תרופה אבל תועילהו דנדאי מחללין ואפילו אם תמצא לומר דספיקא הוי ספק

נְפֹשׁוֹת לְהַקְלֵן וְאֶפִּילֵי סִפְקָא עַכ"ל מִשְׁמַע דְּמָה שְׁפָתַב דְּאָף אִי הָוֵי סִפְקָא סִפְקָא
נְפֹשׁוֹת לְהַקְלֵן רוּצָה לֹמֵר שְׂאָף אִם הוּא סִפְקָא שְׁתּוּעִילֵהוּ כְּמוֹ שְׂאָמֵר הָרוּפָא אוֹ לֹא
תּוּעִילֵהוּ אוֹ שְׁהָרוּפָא בְּעַצְמוֹ מְסוּפָק אִם תּוּעִיל לֹ אוֹ לֹא בְּכָל זֹאת הוֹלְכִין לְהַקְלֵן מִשּׁוּם
דְּסִפְקָא נְפֹשׁוֹת לְהַקְלֵן וְזֶה הִיָּפָף מִמָּה שְׁפָתַב בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה שְׁהִבִּיא הָרַב עֲרָף הַשְּׁלַחֵן דְּאִם
יֵשׁ סִפְקָא אִם תְּרוּפָה זֹ מוּעִילָה אוֹ לֹא אִין מְחַלְלִין שְׁבַת עָלֶיהָ וְצָרִיף לֹמֵר דְּמָה שְׁפָתַב
דְּאֶפִּילוּ בְּסִפְקָא אִם תּוּעִילֵהוּ מְחַלְלִין הִיָּנֵנוּ דְּנֹקָא בְּגוּוֹנָא דְּמִיָּרִי שְׁהַחֲוֵלָה אוֹמֵר שְׂצָרִיף
לְאוֹתָהּ תְּרוּפָה שְׁבִיזָה הַדִּין נוֹתֵן שְׂאִם הָרוּפָא יֹאמֵר שְׂאִינוּ צָרִיף אֲבָל לֹא תִזְיָקֵהוּ דְּשׁוּמְעִין
לְחֲוֵלָה מִשּׁוּם דְּלֵב יוֹדֵעַ וְכו' עַל זֶה קֹאֵמֵר דְּכָל שְׂפָן אִם הָרוּפָא אוֹמֵר שְׁתּוּעִילֵהוּ דְּאֶפִּילוּ
נְחֻשׁוֹב אֲמִירַת הָרוּפָא לְסִפְקָא אִם תּוּעִילֵהוּ וְתִיבַת וְאֶפִּילוּ וְכו' כְּלוּמֵר דְּאֶפִּילוּ וְכו' בְּכָל
זֹאת מְחַלְלִין עָלֵינוּ אֵת הַשְּׁבַת כִּינֵן שְׁהַחֲוֵלָה אוֹמֵר שְׂצָרִיף וְלֵב יוֹדֵעַ וְכו' אוֹ אֶפְשָׁר דְּמָה
שְׁפָתַב וְאֶפִּילוּ אִם תְּמַצָּא לֹמֵר דְּסִפְקָא הָוֵי קָאִי אַעֲיָקֵרָא דְּמִילְתָּא דְּהוּא פְּשִׁטָּא לִיהַ דְּגַם
בְּתֵרוּפּוֹת אֲמִירָנֵן לֵב יוֹדֵעַ וְכו' וְקֹאֵמֵר דְּאֶפִּילוּ אִם הוּא סִפְקָא אִי גַם בְּתֵרוּפּוֹת אֲמִירָנֵן לֵב
יוֹדֵעַ אוֹ לֹא הָוֵי סִפְקָא נְפֹשׁוֹת וְלְהַקְלֵן אֲבָל אִם הַסִּפְקָא הוּא בְּרִפּוּאָה עַצְמָהּ אִם תּוּעִיל לְחֻלִּי
זֶה אוֹ לֹא הִנֵּה בְּזֶה כְּבָר גִּילָה דְּעֵתוֹ בְּתְשׁוּבָה שְׁהִבִּיא הָרַב עֲרָף הַשְּׁלַחֵן דְּאִין מְחַלְלִין עַל
סִפְקָא כְּזֶה וְתְשׁוּבַת הַרְדָּב"ז הִלְזוּ הִבִּיאָה בְּקִצְרָה הָרַב מְגַן אֲבָרְהָם בְּסִי' ש"ח ס"ו בְּשֵׁם
הָרַב כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְנ"ל חוּלָה אוֹמֵר צָרִיף אֲנִי לְתֵרוּפָה פְּלוּנִית וְרוּפָא אוֹמֵר אִינוּ צָרִיף
שׁוּמְעִים לְחֲוֵלָה וְאִם הָרוּפָא אוֹמֵר שְׂאוֹתָהּ תְּרוּפָה תִּזְיָקֵהוּ שׁוּמְעִים לְרוּפָא רְדָב"ז ח"א
ס"ו כ"ה וְהָרַב מְחַצִּית הַשְּׁקָל נִרְגָּשׁ מִמָּה שְׁפָתַב בְּמְגַן אֲבָרְהָם סִי' תִרִי"ח ס"ג בְּשֵׁם
הַרְדָּב"ז וְחִזְקֵן יָדַע בֵּין מֵאֲכָל לְתֵרוּפָה דְּבִמְאֲכָל שׁוּמְעִים לְחֲוֵלָה אִף כְּשֶׁהָרוּפָא אוֹמֵר
שְׂמִזִּיקוֹ וּבְתֵרוּפָה כְּשֶׁהָרוּפָא אוֹמֵר שְׂמִזִּיקוֹ שׁוּמְעִים לְרוּפָא: וְעֵינֵינוּ בְּגוּף תְּשׁוּבַת הָרַב
קוֹל בֶּן לֹוִי שְׂרַמְזוֹ הָרַב שְׂעָרֵי תְשׁוּבָה בְּסִי' ש"ט שְׂצִיָּין הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר (וְהִיא לְעֵנִין
אִם יוֹדֵעַ שְׂפִסֵּם פְּלוּנִי הוּא רְפוּאָה לְחֻלִּי זֶה אֲלֵא שְׂאֲנַחְנוּ מְסוּפָקִים בְּהַסֵּם שְׂיֵשׁ בְּיַדְנוּ אִם
זֶה הוּא אוֹתוֹ הַסֵּם פְּלוּנִי וְנִחַלְלֵן הַשְּׁבַת בְּשִׁבְלֵנוּ אוֹ אִין זֶה אוֹתוֹ הַסֵּם פְּלוּנִי שְׂמִרְפָּא חוּלִי
זֶה שְׁפָתַב הָרַב דְּגַם זֶה בְּכָלֵל סִפְקָא נְפֹשׁוֹת לְהַקְלֵן הוּא וּמְחַלְלִים עָלֵינוּ אֵת הַשְּׁבַת) וְרֵאִיתִי
שְׂמִפְלֵל הַרְאִיוֹת שְׁהִבִּיא לְדִינוּ הַנְּ"ל אַחַת הִיא מִתְשׁוּבַת הַרְדָּב"ז הַנְּ"ל וְנ"ל (אַחַר
שְׁהַעֲתִיק תּוֹרָף דְּבָרֵי מְסַקְנַת הַרְדָּב"ז) צֵא וְלִמַּד לְגִדּוֹן דִּידֹן דְּאִף דְּמִסְפָּקָא לֹן בְּרִפּוּאָה
עַצְמָהּ אִי הָוֵי רְפוּאָה אוֹ לֹא עֲבָדִינוּ לִיהַ וְלֹא חִיָּיִשִּׁינוּ לְחִילוּל שְׁבַת וּכְדָבְרֵי הַרְדָּב"ז דְּהֵא
הָתָם נִפְלֵ הַסִּפְקָא בְּאוֹתָהּ תְּרוּפָה דְּהַחֲוֵלָה אוֹמֵר שְׂזוֹ הִיא תְּרוּפָתוֹ וְרִפָּא יִרְפָּא וְהָרוּפָא
אוֹמֵר אִינְנָה כָּלֵל דְּהַשְּׁתָּא הָוֵי כְּשֵׁנֵי רוּפָאִים הַחֲלוּקִים בְּסֵם אַחַד שְׂאֲחַד אוֹמֵר זֶה יִרְפָּא
חוּלִי זֶה יִרְפָּא אוֹמֵר לֹא יִרְפָּא וְהוֹרָה דְּאֲזֵלִינוּ לְקוּלָּא אִף שְׂלֵא יֵהֵא אֲלֵא סִפְקָא וְאִילוּ סִפְקָא
רְפוּאָה כְּגִדּוֹן דִּידֹן לְחֻמְרָא לֹא הִנֵּה הָרַב שְׂם מִיָּקֵל דְּלֹא עֲדִיפָּא מְסַפְקָא רְפוּאָה וְהִיא הִיא
אֲלֵא מִשְׁמַע דְּסִפְקָא רְפוּאָה בְּכָלֵל עַכ"ל הִנֵּה הָרַב הִבִּין מִתְשׁוּבַת הַרְדָּב"ז הִלְזוּ כְּמוֹ
שְׁהַבְנֵתִי אֲנִי הַדֵּל שְׂדַעְתּוֹ לְהַתִּיר אִף בְּסִפְקָא רְפוּאָה שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ בְּבִירוֹר שְׂרִפּוּאָה זֹ
מוּעִילָה אֲלֵא יֵשׁ סִפְקָא שְׂמָא אִינָה מוּעִילָה וּבְכָל זֹאת חֲשִׁיב כְּסִפְקָא נְפֹשׁוֹת וְלִקְוֵלָא וּכְנִרְאָה
לֹא רָאָה הָרַב הַתְּשׁוּבָה שְׁבִלְשׁוֹנוֹת הַרְמַב"ם שְׁהִבִּיא הָרַב עֲרָף הַשְּׁלַחֵן (מְדֵלָא הַזְּכִירָה)
וְאוּלֵי אִם הִנֵּה רוּצָה אוֹתָהּ הִנֵּה נִדְחַק לְפָרֵשׁ בְּדָבְרֵינוּ כְּמוֹ שְׁפָתַבְתִּי אֲנִי הַהִדְיוּט כְּדִי שְׂלֵא
יְהִיוּ דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז סוֹתֵרִים אֶהְדְּדִי בְּדִין זֶה: עוֹד רֵאִיתִי שְׂם (קוֹל בֶּן לֹוִי) בְּתַחֲלַת הַתְּשׁוּבָה
שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי רַש"י אֶהֱיָא דְּמִי שְׂנֻשְׁכוּ כָּלֵב שׁוּטָה דְּטַעְמָא דְּאִין מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מְחַצֵּר

כְּבֹד שְׁלוֹ הוּא לְפִי שְׂאִינָה רְפוּאָה גְמוּרָה וְרִצָּה לְלַמּוֹד מִזֶּה לְנִדּוֹנוֹ דָּאִין מְחַלְלִין מְסַפֵּק וְדָחָה זֶה וְשׁוֹב הִבִּיא דְבָרֵי הֶרְמֵב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְשֻׁנָּה שֶׁם וְאִין הִלְכָה כַר' מִתִּיא בֶּן חֲרָשׁ וְכו' כִּי זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל אֲלָא בְּדִרְךָ סְגוּלָה וְחֻכְמִים סוֹבְרִים כִּי אֵין עוֹבְרִים עַל הַמְצוֹת אֲלָא בְּרְפוּאָה בְּלִבְד רוּצָה לֹאמַר בְּדְבָרִים הַמְרַפְּאִים בְּטַבֵּעַ וְהוּא דְבָר אֲמִיתִי הוֹצִיאֻהוּ הַדְּעַת וְכו' אֲבָל לְהַתְרַפְּאוֹת בְּדְבָרִים הַמְרַפְּאִים בְּסִגְוֹלְתָן אֲסוּר וְכו' עַכ"ל וְסִיִּים וּלְפִי דְבָרֵי צָרִיךְ לֹאמַר שְׂמָה שְׁהַתִּירוּ בְּשִׁבְתָּ לְצִאת בְּשָׁן שׁוֹעֵל וְבִיצַת הַחֲרָגוֹל וְכו' מִשׁוּם רְפוּאָה אִף שְׂרַפּוּאָתָן דְּרַךְ סְגוּלָה וְכִמוֹ שְׂכַתְבֵּי הָרַב שֶׁם בְּפִירוּשׁ הַמְשֻׁנָּה הוּא מִשׁוּם שְׂאִין שֶׁם אִיסוּר תּוֹרָה פִּינּוֹן שֶׁהוּא דְרַךְ מְלַבּוּשׁ וְכַמְתַּבָּאָר מְדַבְּרֵי הָרַב בְּחִבּוּרוֹ בְּהַלְכוֹת שְׁבַת פָּרָק י"ט וְעִינַן שֶׁם בַּמ"מ (אָמַר הַמְחַבֵּר כֵּן פָּתַב הָרַב מוֹהֲרַמְב"ח הַנּוֹ"ל בַּד"ה עוֹד פָּתַב בְּתוֹסְפוֹת) וְאִיךְ שִׁיחֵה נִרְאָה דְעֵיקַר הַטַּעַם לְרַבְּנָן דְּמַחְלְקִינָן בֵּין רְפוּאָה טַבְּעִית לְסִגְוִלִית הוּא מִשׁוּם שֶׁהוּא סָפֵק שְׂכִינּוֹן שְׂרַפּוּאָה זֹו אֵינָה מִצַּד הַדְּעַת אֲלָא דְרַךְ סְגוּלָה הִנּוּ עַל צַד הַסָּפֵק שְׂאֲפָשֶׁר שְׁתוֹעִיל וְאֲפָשֶׁר שְׁלֵא תוֹעִיל שְׂאִין הַשְּׂכָל מְסַפִּים שְׁתוֹעִיל אֲלָא הַפְּעוּלָה הוֹכִיחָה וְאִין זֶה מוֹפֵת חוֹתָם בְּדַעַת הָאֲנוּשֵׁי אֲמִטּוֹ לְהַכִּי אֲסוּר פִּינּוֹן שְׁהַדְּבָר סָפֵק אוֹף הַכִּי בְּנִדּוֹן דִּינּוֹ דְהִנּוּ סָפֵק דְאֲסוּר וּמְפָל מְקוּם יֵשׁ לְדַחוֹת דְלֵא אָמְרוּ אֲלָא בְּדְבָרִים הַמְרַפְּאִין בְּסִגְוֹלְתָן מִשׁוּם שְׂכַחַם חֲלוּשׁ אֵינָם מִצַּד הַדְּעַת וְאֲפִילוֹ עַל צַד הַסָּפֵק בְּדַעַת הָאֲנוּשֵׁי אֵינּוֹ אֲלָא הוּא עַל צַד מְקַרָּה וּמִי יוֹדֵעַ אִם כֹּה יִקְרָה תְּמִיד וְאֲפָשֶׁר שְׁלֵא כָּל הַזְּמַנִּים וְלֵא כָּל הַעֲתִים שְׁוִין וְלֵא הַמְקַבְּלִים וְלֵא הַעוֹשִׂים אֲמִטּוֹ לְהַכִּי אֲסוּר אֲבָל גְּדוֹן דִּינּוֹ שְׁהַדְּבָר סָפֵק מִצַּד הַדְּעַת וְאֲפָשֶׁר שְׂיַעֲשׂוּ אוֹתָהּ וְחִי אֲפָשֶׁר דְעֵבְדִינָן לָהּ וְהוּא בְּכָלל אוֹמְרִים סָפֵק נְפִשׁוֹת לְהַקֵּל עַכ"ל וְנִרְאָה דְלֵאוֹ דְחוּיִי הוּא דְקַמְדַּחֵי אֲלָא הָאֲמַת שֶׁכֵּן נִרְאָה פְּנִינַת הֶרְמֵב"ם דְּמָה שְׂאִין הִלְכָה כַר' מִתִּיא בֶּן חֲרָשׁ לֵאוֹ מִשׁוּם שֶׁעַל הַסָּפֵק אֵין מְחַלְלִין אֶת הַשְּׁבַת אֲלָא מִשׁוּם שְׂאִין מְחַלְלִין עַל תְּרוּפָה שֶׁהִיא דְרַךְ סְגוּלָה וְכַדְכַתְבֵּי הָרַב וְהַרִי הוּא כַּמְבֹאָר כֵּן בְּדְבָרֵי הֶרְמֵב"ם: שׁוֹב הִבִּיא (הָרַב קוֹל בֶּן ל״ו) מַה שְׂפָתָבוּ בְּהַגְהוֹת מִיִּימוֹנֵי בְּהַלְכוֹת מְאֻכְלוֹת אֲסוּרוֹת פָּרָק י"ד שְׂאֵלוֹ לְרַבְּנָו עַל גִּכְפָּה וְכו' וְהֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהִבִּיא מֶרֶן מוֹהֲרַמְב"ח הַנּוֹ"ל (בַּד"ה עוֹד פָּתַב בְּתוֹסְפוֹת) בְּשֶׁם הָאִיסוּר וְהִיתַר וְתִשׁוּבוֹת מְהֵר"ם וְרִצָּה הָרַב קוֹל בֶּן ל״ו לְלַמּוֹד מִזֶּה לְנִדּוֹנוֹ דְכִינּוֹן שֶׁהוּא סָפֵק אֵין מְחַלְלִין דְהָא קָאָמַר דְבַעֲינָן שְׁתֵּהָא רְפוּאָה יְדוּעָה וְכַתְבֵּי לְדַחוֹת דִּישׁ לְחַלֵּק דְשְׂאִינֵי הַתָּם דְהַסָּפֵק נָפֵל בְּהַרְפוּאָה עֲצָמָה אִם הַסֵּם הִנֵּה מְרַפָּא אוֹ לֵא וְכִינּוֹן שְׂאִין הַרְפוּאָה מְנַמְחִית מִשׁוּם הַכִּי אֲסוּר אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּינֵיהּ שְׂיָדוּעַ שֶׁסֵּם פְּלוֹנֵי הוּא מְרַפָּא וְרַק הַסָּפֵק הוּא שְׂמָא הַדְּבָר שִׂישׁ בְּיָדֵינוּ עֲתָה אֵינָנו אוֹתוֹ הַסֵּם הַיְדוּעַ שְׂמְרַפָּא אֲפָשֶׁר דְעֵבְדִינָן לִיהַּ מְסַפֵּק וְלֵא חִיִּישִׁינָן לְחִילוּל שְׁבַת פִּינּוֹן שְׂאֵם הוּא אוֹתוֹ הַסֵּם הַיְדוּעַ וְדֵאֵי רְפָא יְרַפָּא וְאֲנִכִּי הַדֵּל בְּהוֹרְמְנוּתִיהּ דְמַר לֵא שְׂמִיעַ לִי כְּלוּמַר לֵא סְבִירָא לִי חִילוּק זֶה דְהָא מוֹהֲר"ם לֵא הַתִּיר אֲלָא בְּרְפוּאָה יְדוּעָה וְאָמַר מַר שְׂרַפּוּאָה יְדוּעָה דְאָמַר מְהֵר"ם הִינּוֹ שְׂיָדוּעַ בְּנִדְאֵי שְׂמְרַפָּאת וְכִינּוֹן שְׂאֵמַר מְהֵר"ם שְׂאֵם אֵין הַרְפוּאָה יְדוּעָה אֵין לְהַתִּיר הַרִי הַכֵּל גִּכְנֵס בְּאֵין הַרְפוּאָה יְדוּעָה בֵּין שְׂמִסְנוֹפְקִים אִם סֵם פְּלוֹנֵי מְרַפָּא בֵּין אִם יְדוּעַ שֶׁסֵּם פְּלוֹנֵי מְרַפָּא וְרַק מְסַפֵּק לָן אִם סֵם זֶה שְׂבִינְדָנוּ הוּא אוֹתוֹ הַסֵּם שְׂמְרַפָּא וְעַל כְּוֹלָם הוּא אוֹמַר שְׂאִין בְּיָדוֹ לְהַתִּיר מְסַפֵּק וְעוֹד הִבִּיא שֶׁם לְפִשְׁנוֹ סָפֵקוֹ מְדַבְּרֵי הַר"ן בְּהַלְכוֹת בְּפָרָק שְׂמִנָּה שְׂרַצִּים בְּהִיא דְמַחְמִין לוֹ חֲמִין וְכו' שְׁהַבְּאֵתִי לְמַעְלָה (בַּד"ה וְהִנֵּה מַה שְׂמְפָרֵשׁ) וְצַדֵּד לְדַחוֹת רְאִיָּה זֹו וְחִזּוּר וְקִיָּמָה: וְעוֹד הִבִּיא רְאִיָּה מְדַבְּרֵי הַרְשֵׁב"א בְּמִינוּחְסוֹת סִי' רַע"א בְּמִי הַנְּשַׁבֵּעַ שְׂלֵא לְשַׁחֲוֹק בְּקוּבְיָא וְנִשְׁתַּטָּה וְחִזּוּר וְנִשְׁתַּפָּה אִף לֵא

לגמרי אלא עתים חלים עתים שוטה ופעם אחת שחקו לפניו ומצא מרגוע ונשאל אם מתירין לו לשחוק והשיב פינן דאיכא רוח רעה אפשר דאתי לידי סכנה ומשום יתובי דעתא שרינו ליה אלא שאני מסופק שמה עילא מצא לשחוק ולא תתישב דעתו בכף ואפשר דמן הספק נשאלין אם יש בו דעת לשאול וכו' שאין זה איסור דאורייתא פל שלא פרט לרבים וכו' ואי נמי משום שיש פאן ספק נפשות עכ"ל (אמר המחבר תשובת הרשב"א הלזו הביאה מרן הבית יוסף ביו"ד סי' רכ"ח קרוב לסופו בדפוס קאניסבערג היא בדרך קכ"א ע"א ולהקל למצוא הדברים גם בדפוסים אחרים אסמן שהיא בין הגהת הבדק הביא המתחלת וגם מדברי הרא"ש וכו' להמתחלת פתב הריב"ש בח"ב) והא התם דספק הוא אם השחוק ירפאהו ואפילו הכי דעתו להקל ואם איתא דספק רפואה לחומרא לא הנה מקום להתיר שם אלא משמע דאף על ספק רפואה לא חיישינו לאיסור תורה אלא שנסתפק אם יש בו סכנה ושמה עילא מצא לשחוק יען כי אין השכל מסכים דעל ידי שחוק יתרפא השוטה מכל מקום חש לה היות שבאותו פעם ששחקו לפניו מצא מנות ומידי ספיקא מיהא לא נפיק ובגדון דידן משמע דלדידה שפיר מחללינו את השבת בספק רפואה ולפי מה שכתבתי יש להסכים דעת הגהות מיימוניות דלעיל לדעת הרשב"א דהכא שאני שבא הנסיון לחולה זה עצמו לפי דבריו אף דמידי ספק לא נפיק לית לן בה מה שאין כן בגדון דידהו דלא איתמחי ובהא סלקינו ונחתינו דאפילו ספק רפואה דוחה את השבת עד פאן דברי הרב קול בן לוי שרמז הרב שערי תשובה וציין לעיין באש"ל אברהם (שבשלחן ערוך הקטנים) מה שכתב בשם תשובת גנת ורדים ואיני צריך להעתיק לשון האש"ל אברהם כי עתה נמצא לרוב בהש"ע הקטנים הנדפסים בזמנינו רק זאת אגיד השערת דעתי כי מה שכתב הרב אש"ל אברהם בזה הן דברי הרב קול בן לוי וכמדומה שבטעות נרשם באש"ל אברהם גנת ורדים סי' ב' וצריך להיות קול בן לוי סי' ב' לפי הרשום בזכרוני כשמיאיים הפוסקים דברי הרב גנת ורדים מסמנים החלק והפול והסימן לומר (בדרך משל) חלק א"ח או יו"ד וכיוצא בלל פלוני סימן פלוני ולא יספיק להם לכתוב הסימן בלבד כן היא השערתו ומי שיש בידו ספר גנת ורדים ישפיל על דבר: ומצאתי תשובה שלמה באריכות גדולה בספר שמש צדקה בחלק יו"ד סי' כ"ט בעניינים אלו ושם ראיתי שבאיזה דברים פיונה דעתי הענינה לדעת קדושים בתשובה הנ"ל ובאיזה דברים יש סתירה מדב"ק למה שכתבתי אנכי ההדיוט ולא אוכל להעתיק אף תמצית הדברים של הרב השואל והרב המחבר רק אכתוב קצת מדברי הרב המניח מר בריה דהרב המחבר במה שנוגע למה שאנחנו עוסקים (אם מחללין את השבת על רפואה שאינה ידועה) והוא שבהגהה ג' פתב (בד"ה ועוד ראיתי) שהרב משאת משה בחלק יו"ד סי' ה' חתר למצוא היש מי שחולק על דברי ההגהות מיימוניות הנז"ל (בד"ה שוב הביא) ודק ואשכח תשובת הרשב"א במיוחסות .

סי' רע"א (הנז"ל בד"ה ועוד הביא ראיה) ואחר שהעתיק דברי הרשב"א פתב וזה שלא כדברי ההג"מ דסברי דבספק רפואה דלא ברור אם זה הסם פסקו לחומרא ובעו רפואה ידועה ואף שבספר קול בן לוי בסוף דבריו רצה להסכים דעת הרשב"א לדעת ההגהות (כמו שכתבתי לעיל בשמו) אף אם נודה לדבריו מכל מקום תשובת הרדב"ז סי' ס"ו גם הוא מודה דחולקת על ההגהות וכו' (הביא תשובת הרדב"ז וגם מה שכתב עליו הרב קול בן לוי כמו שכתבתי למעלה בד"ה ועינית) וסיים שכן פתב הרב משאת משה נז"ל

נהלום חזי הנית לדברי הרדב"ז בתשובה והובאו דבריו במהריק"ש סי' שכ"ח אשר מתוכם היה נראה להקל בשגם לא ברירא מילתא שזה מעלה ארוכה לחולי זה שהרי כתב דאפילו שאל החולה דברים שאינם רגילות לעשותם לאותו חולי שומעין לו אלא אם כן רופא אומר שמזיקו דמשמע דוקא היכא דהרופא גזר אומר דאזיקי מזיק הוא דאין עושין הא היכא דאינו מזיקו אף על גב דאין זה מהתרופות הרגילות דכל שלא פעננו מגן שנה עבדינו ליה ומחללין את השבת ואם כן נגמור מינה דבנדון דידן שהרופא אומר דאין זה מענן ההוא ורגיל לחליו כל שאינו אומר שמזיקו מאכילין אותו אף על פי שאינה מיוחדת לו דאם לא יועיל לא יזיק דלא תהא איסור מאכל הסם האסור חמיר טפי ממלאכת השבת דזו בסקילה וזו באיסור לאו עכ"ל וכל שכן הוא היכא דאין פאן מי שיאמר דאין זו רפואה מענן החולי ההוא רק שאין ידוע להם וכל זה דלא פהגהות מיימוניות הנ"ל: ואף שהרב שלא ראה תשו' הרדב"ז במקומה כמו שכתב שם רצה להשיא דעת הרב ז"ל לדבר אחר ולומר דהתם שאני משום דהחולה גופיה שאל דיתנו לו אותה הרפואה וכיון דמסופן הוא עבדינו ליה נייח נפשיה אי נמי משום דלב יודע מרת נפשו וכו' וסיים וכך יפה לי לפרש דברי הרב אם דברי התשובה יוכלו שאת פי הכי דלא נשוייה להרב חולק להדיא אכת מרבנואתא הסוברים דכל שאינו ידוע די תהוי ארפא לשלוחיה לא ספינו ליה מספיקא כמזנבר עכ"ל באמת אמרו חכם עדיף מנביא דתנאי התנה אם דברי התשובה יוכלו שאת ואילו בדברי הרדב"ז איפכא קא חזינו דאף שמתחלה התיר מטעמים אלו מכל מקום בסוף דבריו פסיק ותני להתיר בלאו הכי בכל מילי דספק וכתב נאפילו אם תמצא לומר דספיקא הוי ספק נפשות להקל נאפילו ספק ספיקא (וכמו שהאר"י שם בתשובת משאת משה הנ"ל בתשובתו להוכיח דאפילו בספק ספיקא אזלינו להקל עי"ש) באופן דמוכרחים אנו לומר דהרדב"ז פליג בהא אהגהות מיימוניות הנ"ל וכן נראה מדברי ספר קול ו' לוי הנ"ל דעם היות שבהיה תשובת הרשב"א טרח להספיקה עם סברת (פנראה חסר איזה תיבות וכוונתו מוכנת) בהאר"י דהרדב"ז לא כתב כלום אלמא דבהא מספיק דפליג אהגהות מיימוניות: ועוד בה היה ראיה שכתב הרב שם מהיה דמחמין חמין וכו' ופירש הר"ן וכו' (הם הדברים אשר כתבתי בד"ה ונהנה מה שמפרש) וכבר כתב שם דהספק הוא אם החמין ירפיאהו להדרגתחולי זה או לא וזו שאמר אם מתרפא רוצה לומר על ידי החמין הללו אם היא רפואה טבעית לחולי זה נאפילו הכי ספק דוחה את השבת הרי דהיכא דהרפואה אינה ידועה לחולי זה אלא מסופקת עם כל זה מחללינו עליו השבת דלא כהג"מ הנ"ל אלמא לפי דבריהם הדבר פשוט להתיר אף אי ליכא רפואה ידועה ולא רופא מומחה ובמקום פלוגתא היה לנו לומר ספק נפשות להקל וגם בספר קול ו' לוי מסיק דאפילו ספק רפואה דוחה את השבת ואף בכנסת הגדולה (ביורה דעה סי' פ"ד) אות קי"ד הביא דהדמשק אליעזר תמה על ההגהות שהוא חומרא גדולה ושלדעתו יש להתיר אפילו אינה רפואה ידועה בחולי שיש בו סכנה: אמר המחבר מדברי הרב הללו משמע שהרב דמשק אליעזר מתיר לחלל את השבת ברפואה שאינה ידועה ואין אצלי ספר דמשק אליעזר לעיין בגוף דב"ק וממה שהביא בשמו בכנסת הגדולה אין נראה כן והילך דברי הכנסת הגדולה אם בטל העכו"ם השרץ בששים לרפואה מותר אף על פי שבטלו כיון שלא בטלו ישראל הגהות מיימוניות פרק ד' מהלכות מאכלות אסורות, בשם ר"י הביאו רש"ל בפרק אלו

טרפות סי' קכ"ז וכתב דמשק אליעזר בסוף פרק אלו טרפות ומאד תחמירו שלא להתיר
דל אתי נראה דשרי אפילו לישראל אפילו אין הרפואה ידועה פנין דמיירי בחולה שיש
בו סכנה ואפשר שמדמהו לקמיע שאינה מן מחית דאין כותבים בשבת אפילו שיש בו
סכנה דארף על גב דיש לחלק דשבת חמור משרץ דאיסור שבת סקילה ואיסור שרץ לאו
לבד וצריך עיון עכ"ל הפנסת הגדולה ונהרי הוא כמבואר שדעת הרב דמשק אליעזר היא
לחלק ברפואה שאינה ידועה בין איסור לאו לאיסור שבת דאית ביה סקילה (ויש להעיר
מהא דאמרינן בעלמא מה לי איסור לאו מה לי איסור פרת ואין פאן מקומו) ואולי יש
בגוף הספר עוד דברים שמשמעותם שאר בשבת יש להתיר ספק רפואה במקום פקוח
נפשות ומי שנמצא בידו ספר הנ"ל ישפיל על דבר (ענה נחזור לדברי הרב המגיה
בשמש צדקה הנ"ל): גם האיש משה גדול מאד הרב מוהר"ם בן חביב שם בשיטתו אחר
שהביא דברי ההגהות הנ"ל פתב משמע לי וכו' (הביא מה שפתבתי בשמו לעיל בד"ה
עוד כתב בתוספת) נראה מדבריו שבה לחלוק על ההגהות דבעו רפואה ידועה דהיינו
דידעינן שמועילה לחולי זה וקאמר דכל שהרפואה היא טבעית שרגילין לעשות דהיינו
דבר שהורגלו לעשותו דהוא דרף טבע ולא דרף סגולה כגון תלית עשב וכו' ארף על פי
שהוא ספק רפואה דהיינו שאין ידוע אם מועיל רפואה זו להדרגת חולי זה ואם היא
ראויה לו או לא עם כל זה מספק עושה ולפי זה הרב הנ"ל אגיל בשיטת הנ"ל רבנואיתא
דלא פהגהות: ועם פי אפשר לומר דכשיטת ההגהות מיימוניות מצאתי ובא לאפוקי
מהנראה מפירוש רש"י דהיכא דהרפואה לפעמים מעלה ארוכה ולפעמים לא נמצא
דאינה רפואה גמורה ואין מתרפאין בה לזה קאמר דכל רפואה טבעית שרגילין לעשות
פירוש שהיא ידועה לאותו חולי ודרפן להועיל לפעמים ארף על פי שהיא ספק רפואה
פירוש שאינה רפואה גמורה שלפעמים מרפא ולפעמים לא והוא ספק אם תועיל הפעם
כולין וכו' אכן אין פשט לשונו מראה כן אלא הראשון עיקר דהספק הוא ממש ברפואה
דהיינו אם היא רפואה להדרגת חולי זה או לא עכ"ד ההגהה שבשמש צדקה ומתוך מה
שפתבתי למעלה נקל להבין מה שיש להעיר על דברי קדשו ועל כל פנים מתבאר שדעתו
נוטה להקל במקום סכנה אפילו בספק רפואה וכל זה הוא סיוע שיש בו ממש לדעת הרב
פרי מגדים שהסכים לדבריו הרב פתח הדביר כנז"ל: אלא שלפי הנראה גם מעיני הרב
המגיה בשמש צדקה נעלמו דברי הרדב"ז שבלשונות הרמב"ם שהביא הרב ערף השלחן
בסי' שכ"ח (הנז"ל בד"ה וכן כתב הרב ערף השלחן) שכתב מפני שדבעינו שתהא
רפואה ידועה שמועיל וכו' ודלא כמוהר"ם בן חביב וכו' עי"ש והרב המגיה הנ"ל שסמך
על מסקנת הרב מוהרמב"ח אפשר שהוא לפי שלא ראה דברי הרדב"ז שבלשונות הנ"ל
(והיא בחלק חמישי סימן אלף תקכ"ו בדפוס ווארשא תרמ"ב ובדפוס ישן לפי הנראה
היא בסי' קנ"ג ובפרוץ השלחן ציין סי' קמ"ג) והוא שנשאל על מה שכתב הרמב"ם
דביצת החרגול וכיצא אין מרפאין אלא בדרף סגולה ובכל זאת קיימא לן דיוצאין בביצת
החרגול וכו' ואילו בההיא דמי שנשכו פלב שוטה פתב בפירוש המשנה דאין הלכה כר'
מתניא בן חרש שמתיר להאכיל מחצר כבד פלב שוטה פלשנישון ממנו שזה אינו מועיל
אלא בדרף סגולה וחקמים סוברים שאין עוברים על המצות אלא בדברים המרפאים
בטבע וכו': והשיב דשאני הנהו שאין איסור הוצאתו אלא מדרבנן שאינו מוציאן בדרף
המוציאין בידו וכו' אלא דרף מלבוש וכו' ואחר שסיים לבאר דבריו פתב ועיקר דברי

הַרְמַב"ם צָרִיכִים עֵיוֹן דְּכִינּוֹן שְׁמוּדָה שֶׁהֵם מְרַפְּאִים בְּסִגְלוֹתָהּ אִמְאִי אֵין מְאַכִּילִים אוֹתוֹ לַיִּתּוּבֵי דַעְתָּיהּ פְּדָאֲמַרִּינּוּ גַבֵּי סוּמָא יוֹלְדַת שְׁמַדְלִיקִין לָהּ נַר בְּשַׁבַּת וְאַפִּילוּ עַל סַפְקָא סְפִיקָא שֶׁל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחִין כָּל הַמְצוֹת דְּכִתִּיב וְחֵי בָהֶם בָּהֶם וְלֹא שְׂיָמוּת בָּהֶן וּבְשַׁלְמָא לְפִירוּשׁ רַש"י שְׁפַתְב דָּאָף שְׁנֵהֲגוּ בְּרַפּוּאָה זֹו אֵינָה רַפּוּאָה גְּמוּרָה לְהַתִּיר לוֹ אִסּוּר בְּהֵמָה טְמֵאָה עַל כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר דָּאָף שְׁהַתִּירוּ סַפְקָא נֶפְשׁוֹת הַגֵּי מִלִּי בְּדַבְרָא שְׁרַפּוּאָתוֹ יְדוּעָה וְדַאי דְּכִינּוֹן שְׁהַדְבָר יְדוּעָה שְׁדַבְרָא זֶה מוֹעִיל לְחֻלִּי זֶה מְאַכִּילִין אוֹתוֹ אֲף שְׁהַחֲוִלִּי הוּא סַפְקָא נֶפְשׁוֹת אֲבָל לֹא סַפְקָא תְּרוּפָה וְהַטַּעַם שְׂאֵם הָיוּ מַתִּירִים סַפְקָא רַפּוּאָה הָיוּ בָּאִים לְחַלֵּל שַׁבַּת בְּדַבְרֵים שְׂלֵא יוֹעִילוּ וְלֹא יִצִּילוּ כִּהְבִּילִי הַנְּשִׂים וְהַטְּפָשִׂים וְכֵן לְעַנְּנוּ לְהַאֲכִילוּ דְבָרִים טְמֵאִים אֲבָל לְדַבְרֵי הַרְמַב"ם קָשָׁה שְׁנַרְאָה מְלִשׁוֹנוֹ שֶׁהֵם מְרַפְּאִים אֲלֵא שְׁרַפּוּאָתָם בְּסִגְלוֹתָהּ וְרַצָּה לוֹמֵר שְׁמַפְּנֵי זֶה הַשְּׂמִיט הַרְמַב"ם דִּין מִי שְׁנֶשְׂכּוּ כָּלֵב שׁוֹטֵה וְכוּ' מַחְבּוּרוֹ הַגְּדוֹל וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזֵה וְסִיִּים וְנ"ל וְיֵשׁ לְתַרְזַן דַּעַת הַרְמַב"ם דְּסִבְיָא לִיהּ דְּרַפּוּאָתוֹ הַסְּגוּלוֹת אֵינּוּ רַפּוּאָה כָּלֵל וְאַפִּילוּ סַפְקָא רַפּוּאָה אֵין בָּהֶם כְּדִי לְחַלֵּל שַׁבַּת אוֹ לְאַכְּוֹל דְבָר הָאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה וְכֵן יֵשׁ לְדַקְדָּק מִמָּה שְׁפַתְב בְּהַלְכוֹת שַׁבַּת פָּרַק י"ט יוֹצֵאִין בְּכָל דְבָר שְׁתּוּלִין מְשׁוּם רַפּוּאָה וְהוּא שְׂיֵאמְרוּ הַרּוּפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל וְלֹא כֶּתֵב שֶׁהוּא מְרַפָּא וּבְפִירוּשׁ הַמְּשַׁנֵּה כֶּתֵב עַלֵּהּ וּכְמוֹ זֶה יֵאמְרוּ בְּעַלֵּי הַסְּגוּלוֹת כִּי כְּשִׁינְקַח מִסְמַר מַעֲזַן הַצְּלוּב וְיִתְלוּ עַל גְּרַגְרַת מִי שְׂיֵשׁ לוֹ קַדְחַת שְׁלִישִׁית יוֹעִיל לוֹ הָרִי שְׂאֵין הָרֵב מְסַפִּים לְרַפּוּאָת הַסְּגוּלוֹת וּמְשׁוּם הֵכִי הַשְּׂמִיטָה וְאִי מְשׁוּם יִתּוּבֵי דַעְתָּיהּ שֶׁל נֶשְׁוֹף מַה נֶּשְׁוֹף אִם אֵין יוֹדַע שֶׁהוּא בְּשֵׁר הַכָּלֵב לִיכָּא יֵשׁוּב דַּעַת אֲדַרְבָּא נֶשְׁוֹף קֶצֶה בּוֹ וְיוֹסִיף בְּחֻלִּי עַכ"ל וְכַנְרָאָה יֵשׁ חִסּוּר לְשׁוֹן בְּסוּף דְבָרֵי וְאַחַר תִּיבּוֹת יֵשׁוּב דַּעַת צָרִיף לְהוֹסִיף וְאִם יוֹדַע הַחֻלָּה שְׂנֵה בְּשֵׁר הַכָּלֵב אֵין לוֹ בְּזֵה יֵשׁוּב דַּעַת אֲדַרְבָּא וְכוּ': הָרִי שְׁפַתְב מְפֻנְרֵשׁ דְּלִפִּירוּשׁ רַש"י גִּיחָא מְשׁוּם שְׂלֵא הַתִּירוּ בְּסַפְקָא פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ אֲלֵא בְּדַבְרָא יְדוּעָה שְׁבֻנְדַאי מוֹעִיל לְחֻלִּי זֶה אֲבָל לֹא בְּסַפְקָא רַפּוּאָה וּכְמוֹ שְׁפַתְב הָרֵב עֲרַף הַשְּׁלַחֵן בְּשִׁמּוֹ וְלִכְּוֹן הַנְּצָרָף לּוֹמֵר דְּמָה שְׁפַתְב הָר"ן בְּפָרַק שְׁמַנָּה שְׂרָצִים דְּגַם עַל סַפְקָא מְחַלְלִין הֵינּוּ דְּנִקָּא כְּשִׁיזוּעָה שְׁרַפּוּאָה זֹו מוֹעִילָה לְחֻלִּי זֶה רַק שְׁסַפְקָא הוּא אִם תּוֹעִיל לְחֻלָּה הַזֶּה לְפִי הַדְּרָגַת חֻלְיוֹ כַּנּו"ל שְׂאֵין לְפָרֵשׁ בְּדַבְרֵי הַרְדָּב"ז שְׁכָּל שְׁהַרּוּפְאִים מְשַׁתְּמָשִׁים בְּרַפּוּאָה זֹו אֲף שְׂאֵין יוֹדַעִים שְׁמוֹעִילָה לְחֻלִּי זֶה מְכַל מְקוּם כֵּינּוּן שְׁדַרְדָּף הַרּוּפְאִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ מִיקַרֵי רַפּוּאָה יְדוּעָה וְלֹא מִיקַרֵי אֵין הַרַפּוּאָה יְדוּעָה אֲלֵא מַה שְׁהַנְּשִׂים וְכֵן הַטְּפָשִׂים עוֹשִׂים בְּהַבְּלִיָּהֶם דְּזֵה לֹא יִתְכַן בְּכּוֹנְנָתוֹ שְׁהָרִי דְבָרֵי הֵם עַל דְבָרֵי רַש"י שְׁפַתְב שְׂאֵף שְׁהַרּוּפְאִים נִהְגוּ בְּרַפּוּאָה זֹו אֵינָה רַפּוּאָה גְּמוּרָה וְכוּ' דְּמַתְבָּאָר דְּמָה שְׁהַרּוּפְאִים עוֹשִׂים אוֹתָהּ לֹא מְהַנִּי מְפַנֵּי שְׂאֵינָה רַפּוּאָה גְּמוּרָה אֲלֵא סַפְקָא רַפּוּאָה אִם כֵּן מוּכַח דְּסוּבְרָא דְּסַפְקָא רַפּוּאָה אֲף שְׁהַרּוּפְאִים מְשַׁתְּמָשִׁים בָּהּ לֹא מְהַנִּיָּא לְחַלֵּל עַלֵּיהּ שַׁבַּת וּלְהַאֲכִיל דְבָר הָאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה וְהוּא הִיפּוֹף מִמָּה שְׁנַרְאָה מְתַשׁוּבְתוֹ שְׁבַחֲלֵק ד' ס' אֲלֵף חַל"ק הַנּו"ל (בד"ה הַן אֵמַת שְׁדַבְרֵי רַבֵּינוּ הַרְדָּב"ז וְכוּ' אִם לֹא שְׁנַדְחֹק כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי שְׁם): וְאַחַר שְׁעִינְנָתִי בְּתַשׁוּבַת הַרְדָּב"ז שְׁבַלְשׁוֹנוֹת הַרְמַב"ם הַנּו"ל נִרְאָה לִי הַדָּל שְׂיִתְכַן לִינִישׁב שְׂלֵא תַהִיּוּ שְׂמִי תַתְּשׁוּבוֹת סוּתְרוֹת וְהוּא דָּאָף שְׁפַתְב בְּכּוֹנְנַת רַש"י דְּמָה שֶׁהוּא סַפְקָא בְּרַפּוּאָה עֲצָמָה אֵינּוּ נִכְלָל בְּאַמְרָם סַפְקָא נֶפְשׁוֹת לְהַקֵּל הָאֵמַת שֶׁהוּא דוֹחַק גְּדוֹל שְׁמַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הוּא שְׁשׁוֹרַת הַדִּין נוֹתְנַת לְהַקֵּל בְּכָל מִין סַפְקָא אֲף בְּסַפְקָא בְּרַפּוּאָה רַק שְׁחַקְמִים הַחֲמִירוּ בְּסַפְקָא פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ מְשׁוּם שְׂמָא יְבוֹאוּ לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבַּת בְּדַבְרֵים שְׂאֵין בָּם מוֹעִיל וְהַדְּבַרְתְּמוּהָ אִם מִן הַדִּין מוֹתֵר לְחַלֵּל שַׁבַּת עַל חֻלָּה זֶה בְּסַפְקָא רַפּוּאָה זֹו אֵיף יֵאמְרוּ

חכמים שלא להציל נפשו של זה מפני החושש שמא יבואו לחלל עם חולה זה או עם חולה אחר בדברים שלא יועילו ולא יצילו דבר זה כמו זר נחשב ואדרבא היה להם לחוש שלא לחוב בדמו של זה אלא שהרדב"ז הוצרך לומר פן לדעת רש"י שגראה בעליל מדבריו שכל שהיא ספק אין מחללין וזה לא יתכן דהא ספק פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה לכן הוצרך להסביר ולחלק כנז"ל וכל זה הוא לפירוש רש"י (שכתב בטעמייהו דרבנן דסברי שאינה רפואה גמורה) אבל בפירוש הרמב"ם שלא פתב טעם זה (שאינה רפואה גמורה) נוכל לומר לדעתו שגם בספק רפואה מחללין את השבת וכל התורה כולה אלא דטעמייהו דרבנן דאסרי להאכילו מחצר כבד הוא משום שאינה רפואה כלל דרפואות הסגולות לא חשיבי רפואות כלל אבל אם היה בהן לכל הפחות ספק אם מרפאות היו מודים רבנן שפותר להאכילו דבכל ספק בפיקוח נפש אזלינן לקולא וכן מתבאר מלשונו הטהור שכתב לדעת הרמב"ם דרפואות הסגולות אינן רפואות כלל ואפילו ספק רפואה אין בהם כדי לחלל שבת וכו' דמוכח להדיא דאם היה בהן ספק רפואה הנה מחללינן עליהו שבת וכל איסורין שבתורה נהרי זה סותר מה שכתב למעלה דבספק רפואה אין מחללין את השבת אלא ודאי צריך לומר דאף שכתב פן לפי דברי רש"י על צד הכרח כמו שכתבתי מקל מקום לדברי הרמב"ם אין לנו הכרח לומר פן אלא ספק ברפואה להקל שומעים ומסתמא ודאי דעתו באמת לפסוק פהרמב"ם פדרכו בקודש שעל הרוב נמשך אחר דעתו ואם פן סברתו לעגנן דינא היא דגם בספק ברפואה הולכים להקל וכדעת מרן מוהרמב"ח ומה שהרב ערף השלחן דחה דברי הרב מוהרמב"ח על פי דברי הרדב"ז במחילת פבוד גאוננו אין נראה לי הדל פן ונהפוך הוא והרדב"ז תנא דמסייע להרב מוהרמב"ח הוא ולפי האמור דברי.

שתי תשובות הרדב"ז עולות בקנה אחד דבין בזו (שבלשונו הרמב"ם) ובין בזו (שבחלק ד' סימן אלף חל"ק) דעתו היא בכל ספק להקל בין ברפואה ידועה וספק אם יתרפא חולה זה ובין בספק ברפואה עצמה אי מרפאה תו לא בכל עגנן דגין להקל בספק פיקוח נפש פן נראה לדעתי הקצרה והבוחר יבחר: והנה השגתי ספר איסור והיתר שנדפס מחדש עם הגהות זר זקב לרב גדול בדורנו יצ"ו והנני מעתיק מה שכתב בעגנן זה על דברי האיסור והיתר כלל ט"ן סי' ל"ה (ואם אין הרפואה ידועה אין בידי להתיר) וז"ל ואם אין הרפואה וכו' וכן כתב הרמ"א יו"ד סי' קנ"ה כל חולה שמאכילין לו איסור צריכים שתהא הרפואה ידועה או על פי מומחה ועיין בתוספת יום הפיפורים על יומא ד' פ"ג ובתשובה שמש צדקה שעמדו על לשון זה דמאי שנא הא דרפואה מקל פיקוח נפש וכו' עי"ש בדבריהם ובאמת מצאתי פן להדיא בהר"ן פדבריהם שכתב בפרק שמנה שרצים וכו' (הביא לשונו שכתבתיו למעלה בד"ה והנה מה שמפרש) וסיים אלא נראה פונת רבינו (האיסור והיתר) פן דלא סמכינן על כל הדיוט הבא ואמר שיתנו להחולה רפואה זו מאיסור זה פי ראה לאחר שהנה חולה בחולי זה נרפא על ידי רפואה זו פדרפן של הדיוטים שאומרים פן תמיד לא סמכינן עליהו ועל זה קאמר הרמ"א אם לא שתהא הרפואה ידועה היינו שנודע ומפורסם לרבים שאיסור זה מרפא זהרופאים גם פן נותנים זה לחולי כזה כמו חלב סוסיא שמפורסם בזמנינו למחלת הרזון ומה שכתב או על פי בקיאים היינו רופאים אפילו נכרים וכן נראה מדברי הגר"א בבבאורו וצריך עיון במגן אברהם סי' קכ"ח סק"ט במה שכתב שם מה שאין פן הרבון דאין הרפואה ידועה משמע

לכאורה להיפך מדברי דהא שם הרפואה נאמרת רבוננו של עולם היא בגמרא ואם כן ידעינן בנדאי שפעמים מועיל רק שאינו מועיל תמיד כי אם למי שזוכה נאמאי קורא לזה הגגן אברהם אין הרפואה בדוקה ועיין בתשובת הרשב"א ח"ד סי' רמ"ה שכתב בשם הרב ר' אהרן שפוטבים כל קמיע בשבת עצמו לחולה שיש בו ספנה או ליוולדת היכא דאינהו תבעי ליתובי דעתניהו אף על פי שאין אנו יודעים אם הוא מןמקחה אם לאו אבל אם אינם תובעים אלא שאמר חכם אחד יש לי קמיע אחת שמועיל לאותו חולי אפשר שאין כותבים אותו בשבת מספק אלא אם כן נודע דאיתמחי קמיע או איתמחי גברא שרוצה לכתוב הקמיע עכ"ל ומשמע שלא כדברינו אף אפשר שדוקא בקמיע החמור (נראה דצריך להיות החמיר) אבל לא ברפואות טבעיים וזה לשון הגהות מימוניות מקור דין זה והמקצת רפואה שמה אין צריך המקצת גדולה כמין הקמיע שאם השרץ מרפא מפת חזוק טעמו אין צריך המקצת כל כך כמו בקמיע שאין בקמיע אלא מפת מזל שהם וכיוצא בהם יפה פתח ומותר ואף דאמרין בפרק המפלת (ד' ל' ע"ב) דאיכא גופא דלא מקבל סמא ואם אין הרפואה מןמקחה אין בידי להתיר יותר מקמיע שאין מןמקחה וחולה ביום כפפור שאנו מחמירין קצת להצריך מןמחין עכ"ל מוכח מדבריו דמייירי בכי האי גוונא שידענו שנה השר (נראה שצריך להיות הסם) הועיל לאיש אחר ולא נתחזק עדיין שהוא מרפא עכ"ל הרב זר זהב יצ"ו: וכפי הנראה פשטת דבריו הנ"ל לא עיין בו בפרק בהתשובה שבשמש צדקה שהזכיר רק פתב כן על פי הרשום בזכרוננו כ צדקה עמד על לשון זה וכו' שבאמת מה שחשב למציאה ראיה כדבריהם מדברי הר"ן בפרק שמנה שרצים כבר זכה בה הרב קול בן לוי והביא דבריו הרב המגיה לשמש צדקה כמו שהעסקתי בשמו לעיל (בד"ה ועוד בה שהיא ראיה) ומה שכתב בכונת דברי האיסור והיתר והרמ"א דבריו נכונים וכן מה שכתב שאפשר שלא החמיר הרשב"א אלא בקמיע (שאין בקמיע אלא בכח מזל) הם דברים נכוחים לפום ריהטא אמנם ראיתי למרן חיד"א בברפי יוסף סי' ש"א אות ו' שהביא מה שהרמב"ם מחלק בין רפואה טבעית לרפואה שהיא דרך סגולה ושהעלה הרדב"ז דרפואות הסגולות אינן אף ספק רפואה וכו' ושוב כתב (בד"ה אכן ראיתי) שהרב אדמת קודש בחלק יו"ד סי' ו' הוכיח דהרמב"ן והרשב"א פליגי על הרמב"ם ולא שאני להו בין פשהרפואה היא בדרך סגולה לכשהיא בדרך רפואה בטבע ושכתב הרב אדמת קודש דהלכתא פנותיהו ושפן כתב הרב פרי הארץ וכו' (וסיים בברפי יוסף דלעת הפנאי צריך לעמוד לברר דעת הרמב"ן והרשב"א וכו') הנה לפי דברי הרב אדמת קודש נראה שלא נוכל לומר כמו שכתב הרב יצ"ו דלא החמיר הרשב"א אלא בקמיע וכו' והנה הרב יצ"ו לא העלה דבר ברור לדינא וכבר כתבתי למעלה דברי הרב המגיה לספר שמש צדקה שדעתו נוטה להקל בספק רפואה וגם כתבתי (בד"ה ואחר שעינית) שפן היא דעת הרדב"ז בהתשובה שפלושונות הרמב"ם מלבד אשר כמה גדולים הסכימו להקל בספק רפואה כמו שהבאתי למעלה: ובשו"ת בשמים ראש סי' ט"ל כתב בהגהה יש לי עיון בהך דרבי מתאי בן הרש דמאכילין מחצר כבד ופליגי רבנן עליה ובעו רפואה בדוקה ולענין שבת ספיקא נמי דוחה ואולי שאינה בדוקה לאו ספק מיקרי כלל עכ"ל ושם בכסא דהרסנא כתב (בד"ה ושאלת) שתירוצ הרב המגיה נכון בסברא אלא שדחוק לומר דלרבנן אפילו ספק רפואה לא הוי עי"ש בלשון רש"י והרי אפילו ספקות וספקי ספקות משוינן ליה בנדאי אצל פיקוח נפש ויש לי

סְבִרוֹת רַבּוֹת וְחִילוּקִים שׁוֹנִים אֵלָּא שְׁקֻשָּׁה לְבָנוֹת דִּינִים לְהַחְמִיר בְּנוֹשְׂא חֲמוּר הַזֶּה שֶׁהוּא פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ וּלְפָנֶי רִיקוּטָא יֵשׁ לְהַבִּיא רְאֵיָה דְסַפֵּק רְפוּאָה מְחַלְלִין שְׂבֵת דְּהָא מִשּׁוּם חַיִּי שְׂעָה דְּחִינָן שְׂבֵת וְלֹא עוֹד אֵלָּא דְמִשְׁמַע דְּאָף עַל סְפָקוֹת דְּלַעִיל הֵכִי דִּינָא לְחַיִּי שְׂעָה וְכֹן נִרְאִין לְהַדְיָא דְבְּרֵי הֶרְמֵב"ם וְאֵילּוּ בְּפָרְק אִין מַעְמִידִין ד' כ"ג אֲמַרִּין לְחַיִּי שְׂעָה לֹא חַיִּישִׁין הֵרִי דְמַעְמִידִין חַיִּי שְׂעָה בְּאַחֲרִיּוֹת מִשּׁוּם סַפֵּק רְפוּאָה עי"ש בְּתוֹסְפוֹת שְׁדַּבְּרִיהֶם צָרִיכִים עֵינִין וְעֵינִין בְּעַנְנֵן רוּפָא אוֹמֵר צָרִיף וְרוּפָא אוֹמֵר אִינוּ צָרִיף וְדוּק וְעֵדִין יֵשׁ מְקוֹם לְחַלֵּק אֵלָּא שְׂפָבֵר כְּתַבְתִּי שְׁקֻשָּׁה בְּעֵינֵי ל״ו מֵרַחֵם כָּל כֶּף חִילוּקִים בְּעַנְנֵן הַזֶּה וְעוֹד צָרִיף לְהַעֲמִיק עֵינֵי בְּפִירוּשׁ רְפוּאָה בְּדוּקָה עכ"ל הַעֲתַקְתִּי כָּל דב"ק לְמַעַן דַּעַת שְׂרַחוּק הַדְּבָר בְּעֵינֵי הָרַב לְהַחְמִיר בְּנוֹשְׂא הַזֶּה וְהַסְבָּרָא מְכַרְעַת לִילָף בְּזֶה לְקוּלָּא וְהוּא תַּנָּא דְמַסִּיעַ לְמָה שְׂפַתְבְּתִי לַעֲלִיל (בד"ה וְאַחֲרֵי שְׁעִינְתִּי) עַל דְּבְרֵי הַרְדָּב"ז וּמַתְבָּאֵר מְדַבְּרִיו דְּבַסְפֵּק רְפוּאָה דַּעַתוֹ נוֹטָה קֶצֶת לְהַקְלֵל אֵלָּא שְׂלֵא הַחֲלִיט וְעַל כָּל פְּנִינֵי יֵשׁ לְתַמּוּהָ שְׂלֵא זָכַר פְּסֵק הֶרְמֵב"ם אֲשֶׁר בִּי"ד סוּף סִי'קנ"ה וְדְבְרֵי הָאִיסוּר וְהִיתֵר וְהַגְהָהוֹת מִיַּמּוֹנֵי בְּשֵׁם מוהר"ם שֶׁהִבְאִיתִי לְמַעֲלָה שְׂפַתְבוּ שְׁצָרִיף שְׂתַהֲיָה רְפוּאָה יְדוּעָה וְאָף אִם נֹאמֵר בְּכּוֹנְנָתֵם כְּמוֹ שְׂבִיָּאֵר הָרַב זָר זָהָב יצ"ו עַל כָּל פְּנִינֵי הַזֶּה לֹא לְהַבִּיא דְבְרֵיהֶם וּלְבָאֲרֵם בְּאִפְסוּן הַנְּ"ל: וְדַאֲתַאן עֲלָהּ (אִם מְחַלְלִין אֶת הַשְּׂבֵת לְחַוְלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה בְּרְפוּאָה שְׂאִינָה יְדוּעָה) רְאִיתִי שְׂנַשְׂאֵל עַל זֶה הַגְּאוֹן בְּשׁו"ת מוהר"ן יָפָה סִי' כ"ג וְהָאִירִיף מְאֹד בְּדִין פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה אֶת הַשְּׂבֵת אִם הוֹתֵר אוֹ דְּחוּיָה שְׂבֵת אֲצֵל פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ וּבְסוּף הַתְּשׁוּבָה (בד"ה וְכִינּוֹן) כְּתַב עַל דְּבְרֵי הַהַגְהָה שְׂבִי"ת בְּשֵׁמִים רֵאשׁ סִי' ט"ל דְּרְפוּאָה שְׂאִינָה בְּדוּקָה אִינָה בְּכָלֵל סַפֵּק שְׁהוֹצֵרֵף ל״ו מִכֶּחַ הֵהִיא דֵּאִין מְאֲכִילִין מְחַצֵּר כְּבַד) שְׂאִין הַכֶּרֶחַ מִשֵּׁם לְפִי מָה שְׂפַתְבִּי הֶרְמֵב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְשָׁנָה שֵׁם דְּמָה שְׂאִין מְאֲכִילִין אוֹתוֹ הוּא מִשּׁוּם שֶׁהִיא בְּדָרֵף סְגוּלָּה וְאִם כֹּן פִּינּוֹן שְׂאִינָה בְּדוּקָה הוּי קְמִיעַ שְׂאִינוּ מְוַמְחָה שְׂאִין יוֹצְאִים בָּהּ בְּשְׂבֵת עכ"ל וְאִינִי מְבִין בְּעֵנִיּוֹתַי מֵאִי קָא דְּחֵי דְּהָא הָרַב הַמְּגִיָּה שֵׁם קְוֹשִׁתּוֹ הִיתָה עַל פִּירוּשׁ רֵש"י שְׂפַתְבִּי בְּטַעֲמָא דְּרַבְּנָן דְּסַבְרֵי דֵּאִין מְאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּהוּא מִשּׁוּם שְׂאִינָה רְפוּאָה גְּמוּרָה שְׂהֵרִי כְּתַב הָרַב הַמְּגִיָּה וּפְלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ וּבְעוּ רְפוּאָה בְּדוּקָה וְכו' וּפְשׁוּט דְּרְפוּאָה בְּדוּקָה דְּקֹאֲמֵר הִינּוּ רְפוּאָה גְּמוּרָה שְׂבִדְבְּרֵי רֵש"י וְלִזְהָ הוֹצֵרֵף ל״ו מִשְׂאִינָה בְּדוּקָה לֹא סַפֵּק מִיִּקְרִי אֲבָל לְפִירוּשׁ הֶרְמֵב"ם לֹא הוּא קְשִׁיָּא לִיהַ דְּפִשְׁט דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם מוֹרִים דְּמַחֲלֵק בֵּין רְפוּאָה שֶׁהִיא בְּטַבַּע לְרְפוּאָה שֶׁהִיא בְּדָרֵף סְגוּלָּה וְלֹא דוּקָא כְּשְׂאִינָה בְּדוּקָה וּמִשּׁוּם דְּדָמִי לְקַמִּיעַ שְׂאִינָה מְוַמְחָה כְּדֹאֲמֵר מֵר אֵלָּא אָף אִם הִיא בְּדוּקָה סוּבֵר הֶרְמֵב"ם דְּלֹא נִיתְּנוּ הָאִיסוּרִין לִידְחוּת אֲצֵל רְפוּאָה כְּזוֹ כֹּן הוּא פִּשְׁט דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם (אֵלָּא שְׁהַרְדָּב"ז מְדַקְשִׁיָּא לִיהַ עֲלָהּ הוֹצֵרֵף ל״ו מִשְׂאִינָה רְפוּאָה כְּלָל כְּמוֹ שְׂפַתְבְּתִי בְּשֵׁמוֹ לַעֲלִיל בד"ה וְהַשִּׁיב) וְהָרַב הַמְּגִיָּה שְׂבִי"ת רֵאשׁ לֹא הַזְּכִיר וְאָף לֹא רָמַז לְפִירוּשׁ הֶרְמֵב"ם כִּי אִם רָמַז לְפִירוּשׁ רֵש"י וּלְפִירוּשׁוֹ הוּא שֶׁהוֹלִיד ל״ו מִשְׂאִינָה בְּדוּקָה אִינָה בְּגֵדֵר סַפֵּק וְאִם כֹּן אִינוּ מוֹבֵן מָה שְׂדוּחָה דְּבְרֵי עַל פִּי פִירוּשׁ הֶרְמֵב"ם: וְסִיָּים הָרַב (מוהר"ן יָפָה) שֵׁם וּמְכַל מְקוֹם הַדִּין אֲמַת דְּמִשּׁוּם רְפוּאָה שְׂאִינָה בְּדוּקָה אִין מְחַלְלִין אֶת הַשְּׂבֵת כְּדַכְּתַב הָרַב מְגוֹן אֲבָרְהָם בְּרִישׁ סִי' שַׁכ"ח וְהַבִּיא רְאֵיָה מְדְבְרֵי הֶרְמֵב"ם אֲבִי"ד סִי' קנ"ח וְהָרַב פְּרִי מְגָדִים שֵׁם כְּתַב וְז"ל וְמָה שְׂפַתְבִּי שְׁהַרְפוּאָה יְדוּעָה צָרִיף עֵינֵי דְּבַסְפֵּק נְמִי סַפֵּק פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ לְהַקְלֵל וּבִיּוֹרָה דַּעָה יֵשׁ ל״ו מִשְׂאִינָה בְּחַוְלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה דֵּאִיסוּר דְּרַבְּנָן אִין מְתִירִין כִּי הִיא גְּוֹנוּא וְלֹא עֵינִין בְּמְקוֹר הַדִּין שֶׁהוּא מְהַגְהָהוֹת מִיַּמּוֹנִיּוֹת כְּמוֹ שְׂפַתְבִּי בְּדְרָכֵי מִשְׂאֵה שֵׁם וּמְבֹאֵר שֵׁם

דאָפּילו חוּלָה שײַש בו ספּנָה אין מאַכילין אותו אַיסור בּרפּואַה שאַינָה בּדוּקָה שׁפּן פּתּבו בּפּרָק י"ד מֵהַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אַסּוּרוֹת שׁאַלוּ לְרַבִּי עַל נִכְפָּה שׁרְצָה נִכְרִי אַחַד לְרַפּאוּתוֹ וּלְהַאֲכִילוֹ שׁרְרַן הַעוֹף וְהַשִּׁיב פִּי נִכְפָּה חוּלִי גְדוֹל הוּא וְכַמְכָּה שֶׁל חָלָל דְּמִי וּמִוֹתֵר אִם הִרְפּוּאָה יְדוּעָה וְאִם אַיִנָּה יְדוּעָה אִין לְהַתִּיר וְאַף דְּאַמְרִינּוּ בּפּסְחִים דְּהָנָה שׁגִיף לְבַרְתִּיָּה גוּהַרְקִי דְּעַרְלָה אוֹתָהּ רַפּוּאָה יְדוּעָה הִיָּתָה עִי"ש שׁהֶאָרִיף וְהָכִי דְּיִיק לְשׁוֹן הַמְּשַׁנָּה בְּיוֹמָא ד' פ"ב חוּלָה מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְּקִיאִין וְכֵן עֵיָקֵר: וּמַפָּא שׁפּן מַה שֶּׁהוּא בְּגֵדֵר סְגוּלָה אַף דְּמַהֲהִיא דְּקַמְיַע שׁאַינָה מִן הַמְּנַחֵמָה מְהָא דְּאִין יוֹצֵאִין בָּהּ בְּשִׁבְתָּה אִין רְאָיָה דְּיִישׁ לֹמֵר דְּשׁאַנִּי הָתָם דְּאַפְשֵׁר לוֹ לִישֵׁב בְּבֵיתוֹ מְפָל מְקוּם הַדְּבַר פֶּשׁוּט כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי וּבְסִנְהֶדְרִין ד' מ"ז גְּבִי קְבָרִיָּה דְּרַב דְּהוּוֹ שְׁקִלִי מַנְיָה עַפְרָא לְאַיְשָׁתָא וְקַרְקַע עוֹלָם אִינָה נְאַסְרַת מִשְׁמַע הִיכָא דְּנְאַסֵר אַסּוּר לִיקַח מִמֶּנּוּ לְרַפּוּאָה אִין לְהַבִּיא רְאָיָה לְגִדּוֹן דִּידָן דְּהָתָם עַל פְּרַחְזִין גַּם רַפּוּאָה שׁאַינָה בּדוּקָה מְהִנִּי מִמַּה נִּפְשָׁף דְּאִם בְּאַמַּת יְתַרְפָּא מוּטָב וְאִם לְאוּ הָרִי אִין פְּאֵן אַיסוּר כְּלָל דְּאִינוּ נְהָנָה כְּלָל וְצָרִיף לֹמֵר דְּהָתָם הוּי חוּלָה שׁאַיִן בו ספּנָה וְעוֹד יִישׁ לִישֵׁב בְּכַמָּה גּוֹנִי עַכ"ל: וְהָנָה אַף שֶׁבְּמַה שֶּׁהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן פְּרִי מְגָדִים שְׁלֵא עֵינִין בְּמַקּוֹר הַדִּין דְּמַבְּנֹאֵר דְּמִיָּרִי בְּחוּלָה שׁייִשׁ בו ספּנָה וְכו' הַצְּדִק אִתּוּ גַם יְדִידֵי הַגַּאבְד"ק בְּאַרְדִּיטְשׁוֹב יצ"ו בְּסִפְרָ תְּהִלָּה לְדוֹד רִישׁ ס' ש"ח דְּחָה דְּבָרֵי הַפְּרִי מְגָדִים שְׁלֵא עֵינִין בְּמַקּוֹר הַדִּין וְכו' וּמִתְבָּאֵרַת דְּעַתּוֹ לְהַחְמִיר דְּבַעֲיָנּוּ רַפּוּאָה יְדוּעָה וְעַמַּד שֶׁם לְבָאֵר גְּדֵר רַפּוּאָה יְדוּעָה מַה הִיא עִי"ש מְפָל מְקוּם בְּעֵיקַר סְבַרַת הַגָּאוֹן פְּרִי מְגָדִים דְּאַף מְשׁוּם רַפּוּאָה שׁאַינָה יְדוּעָה מִחְלָלִין אֶת הַשִּׁבְתָּה וְכַל הַתּוֹרָה כְּוֹלָה כְּבָר נִתְבָּאֵר מְפָל מַה שֶּׁכְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְּשְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים קְיָיְמִי בְּסִבְרַתּוֹ שֶׁכַּל סִפְקֵי שֶׁבְּפִיקוּחַ נֶפֶשׁ דְּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּה לֹא שְׁנָא אִם הִרְפּוּאָה יְדוּעָה וְהַסְּפֵק הוּא בְּחוּלָה זֶה אִם תּוֹעִיל לוֹ לְפִי הַדְּרַגַּת חוּלִיוֹ לֹא שְׁנָא אִם הַסְּפֵק הוּא בְּרַפּוּאָה עֲצָמָה אִם מוֹעִילָה לְחוּלִי זֶה בְּכַל עֵינִין הוֹלְכִין לְהַקְּלִ: וּבְסִפְרָ אַרְחוֹת חַיִּים שְׁנֹדְפֵס מְקָרוֹב לִידִידֵי הַגַּאבְד"ק סַאפִּינְקָא יצ"ו רְאִיתִי בְּסִי' ש"ח אוֹת ג' שֶׁכְּתַב בְּשֵׁם סִפְרָ חֶקֶר הַלְּכָה שְׁדַעְתּוֹ לְהַקְּלִ בְּזֶה וּלְפִי שֶׁסִּפְרָ הַנְּחַמֵּד הִזָּה (אַרְחוֹת חַיִּים) עֲדִינִין לֹא נִתְפַּשֵּׁט בְּמַקּוּמוֹת אֵלּוֹ אַעֲתִיק דב"ק כְּכַתְּבוּ וְכַלְשׁוֹנוֹ וְזֶהוּ מְצוּהָ לְחַלֵּל אֶת הַשִּׁבְתָּה עֵינִין מְגַן אַבְרָהָם סק"א וְהַפְּרִי מְגָדִים תְּמַה עָלִיו דְּהָא סִפְקֵי פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ לְהַקְּלִ כְּמַבְּנֹאֵר בְּסִי' תְּרִי"ח וּבִי"ד סוּף ס' קנ"ה מִיָּרִי בְּחוּלָה שׁאַיִן בו ספּנָה לְעַנְיָן אַיסוּר דְּרַבְּנָן וְעֵינִין בְּסִפְרָ חֶקֶר הַלְּכָה ח"ב דף ו' ע"א שֶׁכְּתַב דְּאִין רְאָיָה מִי"ד הַנּוֹ' אֲבָל בְּגוּף הַדְּבַר נִרְאָה שְׁדַעַת הַמְּגַן אַבְרָהָם הִיא דְּוִקָא כְּשֶׁהִרְפּוּאָה הִיא מְעַנְיָנִי הִרְפּוּאוֹת רַק שְׁאַנּוּ מְסוּפְקִים אִם הִרְפּוּאָה מְהִנִּי לְחוּלִי זֶה אוֹ לֹא אַמְרִינּוּ סִפְקֵי פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ לְהַקְּלִ מַה שְׁאַיִן כֵּן אִם אִין יְדוּעָה לְנוּ כְּלָל אִם זֶה הוּא מְעַנְיָנִי רַפּוּאָה אוֹ לֹא לֹא אַמְרִינּוּ לְחַלֵּל הַשִּׁבְתָּה מִסְּפֵק שְׁמָא הִיא רַפּוּאָה וְסִיָּים וּמְפָל מְקוּם פִּינּוּן שְׁרָאִית מְגַן אַבְרָהָם מְסִי' קנ"ה נִדְּחָה וְדַעַת הָרַב פְּרִי מְגָדִים דְּאִין לְחַלֵּק נֹכַח לְסִמּוֹן בְּזֶה בְּפִיקוּחַ נֶפֶשׁ הִיכָא שְׁמִסּוּפְקִים בְּאַמַּת שְׁמָא הִיא רַפּוּאָה יַעֲי"ש עוֹד פְּרִטִי דִּינִים בְּזֶה וְעֵינִין עוֹד בְּפִרִי מְגָדִים בְּאַשְׁלֵי אַבְרָהָם סוּף ס' תס"ח עכ"ד הָאֲרַחוֹת חַיִּים וְסִפְרָ חֶקֶר הַלְּכָה ח"ב הַנּוֹ' לִי אִין אֲצִלִי וְכַנְרָאָה מַה שֶּׁכְּתַב שְׁאַיִן רְאָיָה מִי"ד הוּא מְטַעַם שֶׁכְּתַב הַפְּרִי מְגָדִים דְּשֵׁם מִיָּרִי בְּחוּלִי שְׁאַיִן בו ספּנָה וְכו' וְכו' וְאִם לְכַף נִתְפַּנּוֹן כְּבָר כְּתַבְתִּי אֲשֶׁר הָיוּ תְּמַהִים עַל הַפְּרִי מְגָדִים שְׁלֵא עֵינִין בְּמַקּוֹר הַדִּין דְּמַבְּנֹאֵר דְּמִיָּרִי בְּחוּלִי שְׁייִשׁ בו ספּנָה וּלְפִי מַה שֶּׁבִּיאֵר בְּכּוֹנֵת הַמְּגַן אַבְרָהָם וְהַפְּרִי מְגָדִים לְמַדְנוּ דְּאַף בְּסִפְקֵי רַפּוּאָה אִם רַפּוּאָה זֶה מְהִנְיָא לְחוּלִי זֶה אוֹ לֹא סְבִירָא לִיָּה לְהַרְבֵּי מְגַן אַבְרָהָם

שָׂאם הַדָּבָר הוּא מְעַנִּינִי הַרְפוּאוֹת עוֹשִׂים אוֹתָהּ מִשׁוּם סִפְק פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ וְהָרַב פְּרִי מְגִדִים סוֹבֵר דָּאָף אִם מְסוּפָקִים אִם דָּבָר זֶה הוּא מְעַנִּינִי רְפוּאָה אוּ לֹא אֲזַלְיִן לְהַקְל וְסוֹבֵר הָרַב חִקַּר הַלְכָה דִּישׁ לְסַמְנָה בְּזֵה וְדַבְרֵי הַפְּרִי מְגִדִים שְׂצִינָן הֵם בְּחוּלָה שְׂישׁ בּוֹ סַפְנָה וְאוֹמְרִים הַרְפוּאִים שְׂצִרְיָהּ לְהַקִּיזוּ דָם (בְּעָרְב יוֹם טוֹב שְׁהַמְנַהֵג שְׂלֵא לְהַקִּיז בְּשׁוּם עָרְב יוֹם טוֹב כְּמוֹ שְׂפֶתֶב הַרְמָ"א בְּסוּף סִי' ת"ס"ח) שְׂרִי מִיָּדִי דִּהְנֵה אַחוּלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שְׂמַאֲכִילִין אוֹתוֹ אִיסוּר תוֹרָה עַל פִּי רוּפְאִים וְסִפְק פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ נְמִי שְׂרִי עַכ"ל וְלֹא בִּיאָר לְנוּ כְּוֹנְתוֹ בְּצִיּוֹן זֶה מָה עֲנִינֵנוּ לְמָה שְׂאָנוּ עֲסוּקִים אִם אִין הַרְפוּאָה יְדוּעָה אִם מְחַלְלִין עָלֶיהָ: אַחַר הַחִיפּוּשׁ רְאִיתִי מָה שְׂפֶתֶב הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּעַנְיָנִים אֱלוֹ בַח"ב סִי' ר"ך אוֹת ב' וְשָׁם הִבִּיא דְבָרֵי הַרְבָּנִים פְּרִי חֲדָשׁ וְתוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים וְתִשׁוּבַת הַרְדָּב"ז שְׁהִבִּיא הָרַב עָרְף הַשְּׁלַחַן שְׁהִבְאִיתִי דַב"ק לְמַעְלָה וְתוֹרְף דְבָרָיו הוּא עַל מָה שְׂנִשְׂאֵל בְּמִי שְׂחַלֵּם בְּלִיל שְׂבַת וְנִפְשׁוּ עֲגוּמָה אִם מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת לוֹ הַטְּבַת חֲלוּם אוּ לֹא מִשׁוּם אֵל יִשְׂאֵל אָדָם צָרְכּוֹ בְּשַׂבַּת שְׂהָרִי אוֹמְרִים לוֹ מְטִיבִי הַחֲלוּם טְבָא הוּא וְטְבָא לִיהוּי וְכו' וּבִתְשׁוּבַתוֹ בִּיאָר דְּהָא דָּאֵל יִשְׂאֵל וְכו' לָאו דְּוָקָא צָרְכִי עֲצָמוּ אֱלֵא אִף צָרְכִי אַחֲרִים אִין לְשִׂאוּל וְלִכְן הִיָּה נִרְאָה לוֹ לְדַחוּת הַהַטְּבַת חֲלוּם לְלִיל מוֹצָאֵי שְׂבַת אֱלֵא שְׂמַעוּלָם לֹא נִהְגּוּ כֵּן אֱלֵא מְטִיבִים בְּיוֹמוֹ בְּבִנְיָן מִשׁוּם שְׂבַתִּילָה הוּא זְמַן הַתְּעוֹרְרוֹת הַדִּינִים וְכו' וְאִף בְּמוֹצָאֵי שְׂבַת וְכו' שׁוּב רְאָה מְפִנְרֵשׁ לְהָרַב סֵדֵר הַיּוֹם וְהִבִּיא דְבָרָיו הָרַב אֱלֵיהּ רַבָּה שְׁם שְׂמִנְתֵּר לְהַטִּיב הַחֲלוּם בְּשַׂבַּת אִף שְׂאוֹמְרִים רַחֲמָנָא לִישְׁנִיָּיהָ לְטַב אִין לְחוּשׁ דְּעַל פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ וְאִפְּלוּ עַל סִפְק דּוּחִין אֵת הַשְּׂבַת לְהַדְיָא כֹּל שְׂפִן כָּאִן שְׂאִין הַדִּיחִי כֹּל כֹּף שׁוּב רְאָה דְבָרֵי הָרַב מְגַן אַבְרָהָם סִי' קכ"ח ס"ק ע' עַל אֲמִירַת הַרְבּוֹן בְּשַׂעַת בְּרַפְת כְּהַנִּים שְׂנַחֲלִקוּ הַסִּפְר פֶּתְרוֹן חֲלוּמוֹת עִם תְּשׁוּבַת הַגְּאוּנִים וְהַמְּגַן אַבְרָהָם הַסִּפְרִים לְדַבְרֵי תְּשׁוּבַת הַגְּאוּנִים שְׂאִין לוֹמֵר הַרְבּוֹן אֲנִי שְׂלָף וְכו' שְׂאֲמָרוּ בְּבִרְכוֹת דָּף ה"ן ע"ב מִשׁוּם אִיסוּר תְּחִינָה בְּשַׂבַּת אֱלֵא אִם כֵּן מִתְעַנָּה תְּעַנִּית חֲלוּם וְהַפֶּתְרוֹן חֲלוּמוֹת חֲלַק וְכַתֵּב אִם מוֹתֵר לְהַתְעַנּוֹת כֹּל שְׂפִן שְׂמִנְתֵּר לוֹמֵר הַרְבּוֹן וְהַמְּגַן אַבְרָהָם הַשִּׁיב דְּתַעֲנִית הוּא וְדֹאִי מְבַטֵּל הַחֲלוּם לְכֵן מוֹתֵר מָה שְׂאִין כֵּן הַרְבּוֹן שְׂאִינוּ וְדֹאִי וְהָרִי בְּהִיתֵר אִיסוּר מִשׁוּם פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ בְּעִינֵן רְפוּאָה יְדוּעָה כְּדֹאִיתָא בִּי"ד סוּף סִי' קנ"ה וְכו' וְנִמְצָא דְבַאֲמִירַת הַרְבּוֹן אִיכָא פְּלוּגְמָא וּמְסַתְמָא הוּא הַדִּין בְּהַטְּבַת חֲלוּם וְנִשְׂא וְנִתָּן בְּאַרְיִכוֹת כְּדַרְכוּ בְּקוּדָשׁ וְשׁוּב בְּדָף פ"ה עֲמַד לְבָאָר מָה שְׂנִרְאָה שְׂנִי דִינִים סוֹתְרִים דְּקִימָא לֵן סִפְק פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה כֹּל הַתּוֹרָה וְקִימָא לֵן נְמִי דֹאִין לְהַתִּיר אִיסוּר מִפְּנֵי פִיקוּחַ נֶפֶשׁ אֱלֵא בְּרְפוּאָה וְאִמָּא הָא רְפוּאָה שְׂאִינָה יְדוּעָה חֲשִׁיבָא סִפְק וְהָרִי מִשׁוּם סִפְק דּוּחִין כֹּל הַתּוֹרָה וְהִבִּיא דְבָרֵי הַרְבָּנִים עָרְף הַשְּׁלַחַן בְּסִי' שְׂכ"ח שְׁהִבְאִיתִי לְעִיל (בד"ה וְכֵן כְּתַב הָרַב עָרְף) וְתוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁהִבְאִיתִי לְעִיל (בד"ה שׁוּב רְאִיתִי שְׂהַסִּפְר) וְפְרִי חֲדָשׁ בְּלִיקוּטִי א"ח סִי' שְׂכ"ח שְׁהִבְאִיתִי לְעִיל (בד"ה מְכַל מְקוּם הָרַב) וּבִתֵּר דְּשְׂקִיל וְטָרִי כְּתַב לִישְׁב שְׂנִי הַדִּינִים הַנִּל בְּשְׂנֵי דְרָכִים וְהַשְּׂנִי נוֹחַ לוֹ לִישְׁב בּוֹ דְבָרֵי הָרַב מְגַן אַבְרָהָם וְהוּא זֶה דְּהָרַב מְגַן אַבְרָהָם סְבִירָא לִיהָ דָּאָף דְּכִשְׁהַרְפוּאָה יְדוּעָה לְאוֹתוֹ הַחוּלִי וְסִפְק אִם תּוֹעִיל לְחוּלָה זֶה לְפִי הַדְּרַגַּת חוּלִיֹּה הַדִּין הוּא דְּמַחְלְלִין עָלָיו אֵת הַשְּׂבַת מִשׁוּם דְּסִפְק פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה כֹּל הַתּוֹרָה כְּוָלָה מְכַל מְקוּם כְּשִׂישׁ סִפְק בְּרְפוּאָה זֹו אִם מוֹעִילָה לְחוּלִי זֶה אוּ לֹא אִין מְחַלְלִין עָלֶיהָ בְּסִפְק זֶה וְכְמוֹ שְׂפֶתֶב הַרְדָּב"ז בְּלִשׁוֹנוֹת הַרְמָב"ם וְהִבִּיא דְבָרָיו הָרַב עָרְף הַשְּׁלַחַן וְכו' וְכו' וְנִאֲמִירַת הַרְבּוֹן חֲשִׁיבָא רְפוּאָה שְׂאִינָה יְדוּעָה וְלִכְן סוֹבֵר הָרַב מְגַן אַבְרָהָם דֹאִין לְאֲמָרוּ בְּשַׂבַּת וּלְדִידָהּ הוּא הַדִּין לְהַטְּבַת חֲלוּם

וכו' ומסיק לענין השאלה הנ"ל דאף דלכאורה הנה נראה להקל פדעת הרב סדר היום דאין פאן אלא איסור דרבנן (דאל ישאל אדם צרכיו בשבת) מפל מקום נכון לצאת ידי סברת הרב מגן אברהם ויעשו ההטבה בליל מוצאי שבת אלו תנרף דב"ק: הרי דכל יקר ראתה עינו דברי רבני האחרונים שהבאתי אנכי הדל ולא נעלם ממנו דבר ואין לתמוה עליו במה שלא הביא דברי הרב פרי מגדים שבסי' שכ"ח שחלק על הרב מגן אברהם כמו שפתבתי בריש אות זו דהשת"א אהכא לאו בהאי דינא קעסיק למיפסק הלכתא כי אם לבאר דברי הרב מגן אברהם ואין נפקא מינה אם יש חולקים עליו או לא אמנם מה שיש לתמוה הוא על מה שפתב בסי' שכ"ח לאשר ולקיים סברת הרב פרי מגדים וכתב עלה הנפק מדברי רבינו הטור שם ואני ההדיוט תמהתי עליו שלא ראה דברי הרדב"ז והרב ערוך השלחן דקיימי בשיטת הרב מגן אברהם וכו' ועתה תגדל התימה עליו איך במחילת כתיבה"ר שכתב משנתו שבח"ב סי' ר"ך שהביא דברי הרדב"ז והרב ערוך השלחן דקיימי בשיטת הרב מגן אברהם ולכל הפחות הנה לי להזכיר דעתם ולכתוב שמדברי רבינו הטור נראה לו כסברת הרב פרי מגדים ואז היתה הרש"ת ביד המעיין להכריע אם לפסוק פהמגן אברהם דקיימי פנותיה הרדב"ז וערוך השלחן או פהפרי מגדים דקיימי פנותיה דברי רבינו הטור לא כן עתה שלא הזכיר דברי הרדב"ז וערוך השלחן הנה המעיין בדב"ק ל"ו ידון רוחו לפסוק פהרב פרי מגדים דמסייעי ליה דברי הטור: ומה גם דלפי מה שפתב הרב בח"ב סי' ר"ך הנ"ל בתוך דברי הישוב לסתירת שני הדינים אליבא דהרב מגן אברהם שפדברי הרב ערוך השלחן יש להוכיח מדברי מוהר"ם ריקאנטי שהובא בשנייני פנסת הגדולה סי' תרי"ח שריב"א חלה ביום פפור ואמרו הרופאים אם לא יאכל ודאי ימות ואם יאכל שפא יחיה ואמר ברי ושפא ברי עדיף ולא אכל ומת תנצב"ה וכתב הרב אליהו רבה שם סק"ב דמשמע דמצד הדין אף במעשה דריב"א מותר רק הוא החמיר על עצמו וכן כתב מרן חיד"א במחזיק ברכה שם בשם הרדב"ז דפוס פירודא סי' תמ"ד דבכי האי גוונא מאכילין אותו בעל פרחו מספק שפא יחיה וסיים הרב פתח הדביר הרי דכשהרפואה היא ודאית כמו אכילת לחם לרעבים הגם דלחולה זה הוי ספק אם יחיה מצד פובד חוליו אפילו הכי מותר מספק נפשות ולא אמרינו פינון שאין ההצלה ודאית נדינהו כמו אכילת חצר פבד פלב שוטה דמזה מוכח דגם אינהו סברי האי חילוקא בין ספק רפואה לספק אם יתרפא דלא פהרב פרי חדש ומהתימה על הרב ערוך השלחן שלא זכר דברי הריב"א ואליהו רבה דקיימי פנותיה ולא דברי הרב פרי חדש דסובר בהיפך עכ"ל (וסיים ליישב בזה שני הדינים אליבא דהרב מגן אברהם כיעי"ש) הרי דהרב עצמו מביא וקורא דשלמים וכן רבים סברי לחלק בין ספק אם יתרפא לספק בגוף הרפואה דכשאין הרפואה ידועה לא אמרינו ספק נפשות להקל וזו היא דעת הרב מגן אברהם שבסי' שכ"ח ואם פן הדבר תמוה מה שנראה מדבריו שבסי' שכ"ח דנקיט פהרב פרי מגדים על פי דקדוקו מלשון רבינו הטור כנז"ל היפך פל הפוסקים הנז"ל: איברא דכשאני לעצמי במחילת פבוד גאונו איני מבין דב"ק בהוכחתו מדברי הרבנים הנ"ל דסברי לחלק בין ספק יתרפא לספק רפואה שאם היו דבריהם על איזה גזון שהיה ספק ברפואה והיו מחמירים בו הנה לנו הברח מזה דבספק ברפואה לא אמרינו ספק נפשות להקל אבל אחרי שבנדונם הם המדברים ברפואה ודאית וספק אם תועיל לחולה הנה וכתבו להקל משום ספק נפשות איך נוכל להוכיח מזה דכשהספק הוא ברפואה הולכין

לחומרא הלא בדין שבנדונם הפל מודים בו דהולכים להקל ובדין ספק ברפואה לא מיררו
כלל ואם פן יכולים אנו לומר דאינהו סברי בטעמא דאין מאכילין מחצר כבד דהוא משום
דסברי רבנן דאינה רפואה כלל וכדכתב הרב מוהר"מ פן חביב הנז"ל (בד"ה שוב ראיתי
שהספך) וגם הרב פתח הדביר שם קודם לכן הביא דבריו בדרך פ"ה ע"ב פיעניין שם אף
גם זאת תשובת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם סי' קנ"ג הביאה שם קודם לכן בדרך פ"ה
ע"ב (בד"ה ברם איכא) ושם באותה תשובה החליט הרדב"ז לדעת הרמב"ם דטעמא
דסברי רבנן דאין מאכילין מחצר כבד הוא משום שאינה אף ספק רפואה ואם פן
לשיטתיהו נדאי אין לנו שום הכרח מההיא דחצר כבד דבספק רפואה הולכים לחומרא
ואי הכי היכי מציינו לאוכוחי מדברי הפוסקים המדברים אעובדא דריב"א שכתבו להקל
בנדאי רפואה וספק אם יתפא דסברי דבספק ברפואה עצמה סוברים להחמיר כדאמר
רב פתח הדביר ואנכי לא ידעתי הא מיהא לפי שיטתו נדאי קשה איה בס"ח דחה
סברת הרב מגן אברהם אחרי ששלמים וכו' רבים קיימי פנותיה ויענין דינא מתבאר מכל
האמור למעלה שיכולים אנחנו לסמוך בספק פיקוח נפשות להקל אף בספק אם רפואה
זו מועילה או לא פשהדבר ההוא הוא מענייני רפואה ותו לא מדי: ואנכי חזון הרבתי
להגאון עטרת חכמים בתשובה לאבן העזר סי' ל' שהביא (בד"ה וליתר) מה שכתוב
באיסור והיתר כלל ט"ן בשם מהר"ם ונפסק פן ביו"ד סוף סי' קנ"ה דבעינן רפואה
ידועה וכתב על זה שדבריו צריכים ביאור ובסוף התשובה כתב (בד"ה ומדי דברי)
שהפרי מגדים כתב על דברי המגן אברהם בריש סי' שכ"ח דההיא דיורה דעה סוף סי'
קנ"ה יש לומר דמיררי באין בו ספנה אבל המעיין בגוף דברי האיסור והיתר יראה שכתב
דין זה על חולה שיש בו ספנה ולכן כתב דצריך לומר דשם לא נאמרה הרפואה באכילת
שרץ מפי רופא רק מעכו"ם שלא היה רופא על פן לא רצה מהר"ם להחמיר על סמך
דבריו רק אם ידוע מבלעדי (אולי צריך להיות מבלעדו) הרפואה זו ודעת לנבון נקל
שכל הרפואות שעושים במאכלות אסורות שיש עליהם אזהרת פרת או מיתה לחולה
שיש בו ספנה אף שידוע שצריך רפואה כזו לחולאת כזאת מכל מקום אין להחליט שתהא
לרפואת תעלה לאיש ההוא וממילא תמיד ספק בתועלת הרפואה ועם כל זה מותר והיינו
משום דגם ספק פקוח נפש דוחה וכמו כן פשהספק מצד הרפואה ואף פשיש רק ספק
בספנה וגם ספק ברפואה מכל מקום מותר דגדול פח הצלת נפש מישראל עכ"ל והוא
תנא דמסייע להקל בפיקוח נפש גם בספק ברפואה ועיין לקמן בסיומן זה אות כ"ה מה
שכתבתי בשם שו"ת הרי בשמים מהדורא תנגינא סי' קב"ץ: כה) חולה נכפה מפמה
שנים ורופא מןמחה לרבים מצא רפואה ונתרפאו בו כמה בני אדם וגם זה החולה
משהתחיל להתעסק ברפואה זו עלתה לו ארוכה זה פשנה אחת והוא ששונה שלש כפות
מעריצי"ן בכל יום ערב ובוקר וצהרים וחזקה עליו פקודת הרופא שלא יעבור יום אחד
מבלי לשתות המעריצי"ן שאם יחסר יום אחד תשוב המחלה לאיתנה ולכן שאל החולה
אם מותר לו לשתותו ביום כיפור והשיב הגאון אבד"ק סטרי יצ"ו בשו"ת הרי בשמים
מהדורא תנגינא סי' קב"ץ דנכפה הוי כחולה שיש בו ספנה כדכתב באיסור והיתר כלל
ט"ן סי' ל"ה בשם מהר"ם ואףשפי"ם שם דאם אין הרפואה ידועה אין בידו להחמיר והובא
במגן אברהם ריש סי' שכ"ח הנה בפרי מגדים שם תמה דהא ספק פיקוח נפש להקל
ובשו"ת עטרת חכמים כתב דמיררי דאותו הנכרי שאומר הרפואה אינו רופא אבל אם

יאמר רופא רפואה זו אפילו ספק ברפואה מותר ועיין בירושלמי פ"ק ב"מ א"ש הלכה ב' ג'אמן רופא לומר קמיע זו רפאתי בו ונשיתי ושלשתי ר"ש בשם ר"ז ר"פ לאדם אחד ג'אמן לאדם אחד לשנים ג'אמן לשלשה ג'אמן לכל אדם וכן פסק באר"ח חיים סי' ש"א סעיף כ"ה ובשפתי כהן סי' קפ"ז ס"ק כ"ח פתב בשם הבית חדש לרואה דם מחמת תשמיש שאם עשה הרופא רפואה זו לאשה אחרת קודם שנתחזקה והועיל לה יכולה אשה זו לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה ואם פן ברופא זה שר"פא פ"מ אנשים ברפואה זו הרי איתמחי גברא ורפואה יש להתיר בנדאי עיין טורי זקב סוף סי' פ"ד שהביא דברי רש"ל בשם תשובת ר"ג על נכפה שהוא כמפה של חלל ומותר להאכילו מאכל שיש בו שרץ העוף אם הרפואה בידוע ואף שבתשובת חתם סופר יורה דעה סי' ע"ו הוכיח מתשובת הרא"ש דנכפה לא הוי חולי שיש בו סכנה הלא מסיק שם דהוא ספק פלוגתא והולכין בפקוח נפש להקל ועיין בית יוסף יורה דעה סי' רכ"ח שמביא שם תשובת הרשב"א לענין מי שנשבע מל דעת רבים שלא לשחוק שמתיר לשחוק פשאוחזתו רוח רעה לפרקים כששחק יום אחד ונזח לו דהוי פיקוח נפש ע"ש (אמר המחבר עיין לעיל בס"י זה אות כ"ד בד"ה ועוד הביא ראיה) וכן הוא בשלחן ערוך אר"ח חיים סוף סי' פר"ח הנדדף מפני רוח רעה הוי חולי שיש בו סכנה והא דאיתא בא"ח סי' שכ"ח סעיף ל"ה דאסור לאשה להתיו מחלבה על מי שנשף בו רוח רעה דלית בו סכנה וצריך לומר שאין זה רוח רעה שבסימן רפ"ח דהתם הוי סכנה כפירוש רש"י תענית כ"ב ע"ב שנכנס בו רוח שד נרץ והולך ושמה יטבע בנהר או יפול וימות ולכך הוי יש בו סכנה ואין זה אותו רוח רעה אבל נכפה יש בו סכנה ויכול הנכפה הנ"ל לשמות המעריצי"ן ביום כפ"ר: כו) מה שלא תיקנו ברכה על מצות עינוי ביום הפיפורים הנה נראה לי הטעם פשוט משום שלא תקנו ברכה אלא על דבר שהוא במעשה להתעטף בציצית להניח תפילין וכיוצא אבל על מצוה שהיא בלא מעשה לא תקנו ברכה כמו שלא תקנו ברכה על קיום הלואין וכמו שפתי בשידי חמד חלק הפללים במערכת הבי"ת אות מ ובקונטרס פאת השדי שם באות ז וזה פשוט ומנספם דעל מניעה אין שייך לברך ואם פן איך יברך על מה שאינו אוכל ושומה דאם פן יהיה כל היום פולו יושב ומברך פן נראה טעם פשוט אף ראיתי בספר יפה ללב חלק הששי (הנספח לספר לב חיים ח"ג) בהשמות שבתחלת הספר שהביא תקירת חכם אחיו הרב יוסף יצ"ו למה לא תיקנו לברך אשר קדשנו וכו' לענות נפש או להתענות ביום הפיפורים שהרי זו אחת מפל מצות שבתורה ונמנית במנין התרי"ג כמו שפתי הרמב"ם בספר המצות מצוה קס"ד וכן שאר רבנואמא מוני המצות וכו' והרה"ג המחבר יצ"ו בשמים עלתה לו ליישב תקירה זו א) על פי מה שפתיבו הקדמונים דעל מצוה הבאה בעבירה אין מברכין פגון השבת גזלה ורבית וכן עריפת פטר חמור ושריפת נותר וכיוצא ואם פן פנין דמצות עינוי ביום הפיפורים באה על חטא לכפר על עונותינו פדכתיב בפ"רשת אחרי תענו את נפשותיכם וכו' כי ביום הזה יכפר עליכם וכו' וכן פתיב החינוך במצוה שי"ג משרשי המצוה שהיה מחסדי השם יתברך על פריותיו לקבוע יום אחד לכפר על החטאים וכו' וכן פתיב רבינו הטור פריש סי' תר"ד וכו' וכיון שהברכה באה לתמן מה שחטא לכן אין זה מברך ב) דמצות עינוי היא מערב עד ערב ומתנאי המצות פדי לברך עליהן ברכה ראשונה אחת היא שתהא נגמרת כמו שפתי הרב באר עשק סי' ק"ג ובמצוה זו איכא למיחש שמה יאחזנו בולמוס

ולא אתי עשה דהשקמה לגמור המצוה פדין ענינו בסי' תקס"ה סעיף ג' לסברת היש
אומרים ובצירוף טעם הראשון גם השליח צבור לא יברך אלו תנורף דב"ק ונהגה הטעם
השני אינו נוח לי לפי שיש לפקפק קצת דאף למה שכתב הרמ"א שנהגו בכל התעניות
אפילו בתענית צבור שלא לומר ענינו אלא במנחה (ואין פן מנהגינו אלא בתענית צבור
אומרים אותו גם בשחרית) מכל מקום אם נדמה ברכה על העינוי לענינו הנה להם לתקן
ברכה על העינוי בעלות המנחה דומיא דאמירת ענינו ואף שכל המצות מברך עליהן עובר
לעשייתן מכל מקום במצוה שאי אפשר לברך קודם לעשייה אם המצוה נמשכת מברך
עליה אף אחר העשייה וכיון שברכה זו אי אפשר לברכה קודם עשייה הנה לנו לברך בזמן
המנחה שבזמן קצר כזה לא חיישינו לשמא יאחזנו בולמוס כמו שאין חוששין לזה
ואומרים ענינו במנחה ועם שיש לחלק בין אמירת ענינו לברכה כמובן מכל מקום מידי
פקפוק לא יצא: אמנם הטעם הראשון קשה הימנו דלדעתי הקצרה אין הנדון דומה לראיה
דבהשבת גזלה וכיוצא אם אדם יודע שלא גזל וכיוצא אינו במצוה זו כלל אבל מצות
עינוי ביום הכיפורים הדבר פשוט שאף אם יודע בבירור שלא חטא כלל מיום הכיפורים
שעבר עד יום הכיפורים הנה וכן מי שנעשה בר מצוה בליל יום הכיפורים שאף אם
חטא קודם לכן מכל מקום מן התורה לא יחשוב ה' לו עון בכל זאת לא דרשינו טעמא
דקרא לפטרו ממצות עינוי ואם פן כיון שמצוה זו אין פוטר אותו וכל אדם בריא בחיובא
לענות את נפשו ביום הכיפורים בין אם חטא בין אם לא חטא אין זה דומה להשבת גזל
שאין המצוה באה אלא אם פן חטא לכן פדין הוא שלא לברך דהלואי לא חטא ולא יעשה
המצוה אבל מצות עינוי שאף אם לא חטא חייב לקיים המצוה למה לא יברך לכן נראה
לדעתי הקצרה הטעם שכתבתי נכון משום שאין מברכים אלא על מעשה ולא על
המניעה: כזו חולה אומר צריף לאכול ורופא אומר שאדברא אם יאכל יזיק לו נשאל
הגאון בשו"ת פנף רננה סי' ס"א למי שומעים ובתשובתו הביא דברי המגן אברהם בסי'
תרי"ח סק"ג דשומעים לחולה ואילו בסי' שכ"ח סק"ו בענין התרופה אם חולה אומר
שצריף לתרופה פלוגית והרופא אומר שאדברא תזיקהו שומעין לרופא והמחצית השקל
ביאר לחלק בין אכילה דשומעין לחולה פדי שלא יחזק עליו הרעב לתרופה שהרופא
פקי ביותר ולזה הביא (בפנף רננה) תנורף דברי הרדב"ז שבח"א סי' ס"ו דגם ברפואה
אמרין לב יודע מרת נפשו אלא שברפואה אם יאמר הרופא שיזיק לו רפואה זו שומעין
לרופא ובאכילה בכי האי גוונא שומעין לחולה אף שהרופא אומר שהאכילה תזיק לו
והביא מה שאמר ר' יצאי בדה"פ"ג דחולה אומר צריף ורופא אומר אינו צריף שומעין
לחולה משום דלב יודע וכו' ופריף פשיטא ומשני מהו דתימא דרופא קים ליה טפי
קמשמע לן והא דתנן מאכילין אותו על פי בקיאים דמשמע דעל פי עצמו לא מוקמינן
לה בדאמר לא צריכנא ודקדק אמאי לא משני דאשמועינן רבותא דאפילו רופא אומר
שהמאכל מזיקו והחולה אומר שצריף לאכול שומעין לחולה ועוד דקדק אינה דקדוקים
בסוגיית הש"ס וכתב דאם החולה אומר שצריף לאכול בסתם ואינו אומר על מאכל פלוני
מוכח דלבו יודע שצריף הוא לשפור רעבונו ובזה פשוט דאפילו יאמר הרופא אינו צריף
שומעין לחולה אבל אם אומר שצריף למאכל פלוני מוכח שאין פננתו משום שמרגיש
צער רעבון רק משום שמדמה בדעתו שמאכל זה יועיל למחלתו ובזה הוא דהיה סלקא
דעתין לומר דשומעין לרופא דבקי טפי ואשמועינן ר' יצאי דגם בזה שומעין לחולה

וכדכתב הרדב"ז דגם ברפואות אומרים לב יודע וכו' כל שהרופא אינו אומר שמזיק לו ופריה ממתניתין דמאכילין אותו על פי בקיאים דמזיקי במאכל פלוני דומיא דרישא עופרה שהריחה וכו' ומוקי לה בדאמר החולה לא צריכנא וכו' (נשא ונתן עוד בזה וכתב בסוף התשובה) ועיין ביד אפרים שמחלק דבתרופה שמבחוץ הרופא יותר בקי ויודע אם יזיק אבל מבפנים החולה יותר בקי ויודע שלא יזיק ע"ש אבל דברי הרדב"ז מבוארים דאין חילוק בין מבחוץ לבפנים דלעולם רופא קים ליה טפי אם יזיק והכי משמע מדאמר מר בר רב אשי אפילו מאה רופאים אומרים אינו צריך ולא אמר רבותא אפילו אומרים שיזיק אבל הא מהא יש לומר באין חשש נזק החולה בקי טפי כשאומר צריך אפילו נגד מאה רופאים שאומרים אינו צריך ובמידי דאכילה לשבר רעבון כשחולה אומר צריך הרי הרעבון גורם לו סכנה ואם כן אין לחוש לרופא האומר שיזיק כיון דכשלא יחפל נמי איכא בנדאי ספנת רעבון ולכן שומעין לחולה שאמר צריך אלו תנן דב"ק:ח) קשיא ליה להרב השואל לשון מרן בסי' תרכ"ג סעיף ב' תפלת נעילה כשחמה בראש האילנות כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה וצריך לקצר בסליחות שבאמצע תפלה וכו' כדי שיגמור קודם שקיעת החמה עכ"ל דמאחר שמתחיל אותה כשחמה בראש אילנות היינו סמוך לשקיעת החמה דכשהחמה בראש אילנות תיכף ומיד היא שוקעת ואין פאן זמן לומר התפלה ולגומרה קודם שקיעת החמה והשיב הרב המפורסם בדורו מוהר"י פראג"י בתשובות מהרי"ף (שנדפסו עתה) בסי' ו' דתרי שקיעות הווי א) כשישקע גלגל חמה תחת האנפק גופה נכסה ועדיין אורה מאיר בעולם והרקיע כולו מזהיר מאורה ב) כשתשקע אור החמה מתחת האנפק שמנה עשרה מעלות אז אור החמה כלה מן הרקיע והיא סוף שקיעה ומתחילת השקיעה הנ"ל עד סוף שקיעה הנ"ל היא כדי מהלך אדם בינוני ארבעה מילין ועל השקיעה השנית הוא שכתב מרן כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה שבכל מקום שאומרים שקיעת החמה הפונה היא השקיעה השנית וצ"ע כמה מקומות שאומרים הפוסקים שקיעת החמה והפונה היא סוף שקיעה דהיינו צאת הפככים פגון בריש סי' תקס"ב כל תענית שלא שקעה עליו חמה וכו' ובסימן רס"א יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקדש וזמן תוספת זה הוא מתחילת השקיעה וכו' וכן בהלכות יום הפפורים סי' תר"ח כתב מעין זה וכן בהלכות חנוכה סי' תער"ב אין מדליקין גר חנוכה אלא עם סוף שקיעתה והביא עוד פן מדברי הפוסקים בשאר מקומות וביאר עוד דמה שאמרו בפרק במה מדליקין משתשקע החמה הוי בין השמשות ושעורו שלשה רבעי מיל הוא מסוף השקיעה דאילו מתחילת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ הוא יום גמור ונמשך שיעורו בכדי שיעור מהלך שלשה מילין ורביע דאותו זמן אינו בין השמשות שיעור בין השמשות הוא רק שלשה רבעי מיל וביאר מה שאמרו פוככים בינונים שהן בינונים בגדולה ובאורה שאם היו בינונים בגדולה ולא באורה או באורה ולא בגדולה אינם נקראים בינונים שוב ביאר דין תפלת הנעילה שהיא מתחלת בזמן נעילת שערי היכל והוא כשהחמה בראשי הדקלים ומזמן נעילת שערי היכל עד נעילת שערי שמים יש שהות הרבה ותפלת נעילה צריכה להיות בזמן נעילת שערי היכל דוקא ולא קודם לכן וצריכה להיות ביום דוקא אלא שאין קפידא להיות ביום אלא דוקא עד שיגמור חזרת התפלה אבל הסליחות ומחנונים שאחר התפלה אין קפידא להיות בלילה אלו תנן דב"ק ועיין בקונטרס פאת השדי לחלק הפללים

במערכת הבי"ת (הוא שדי חמד חלק י"א) אות ב' מה שכתבתי בענין בין השמשות: (כט) בעל קרי אם מותר לטבול ביום הכפורים הנה בירושלמי דפסחים בפ"ק מקום שנהגו הלכה ד' איתא תניא (לענין הדלקה בליל כיפור) אפילו בתי פגסיות ובתי מרחצאות לכו צריכה אפילו מקום שלא נהגו להדליק מדליקין עד פאן והקשה הרב קרפן העדה בשירי קרפן בתי מרחצאות למה להו נר הא יום הכפורים אסור ברחיצה יש לומר לטבילת בעלי קרי דקיימא לו בעל קרי יורד וטובל ביום הכפורים פדאמרין בפ"ק יום הכפורים עכ"ל הנה מה שכתב דקיימא לו בעל קרי טובל ביום הכפורים אין פונתו לומר דאנן הכי קיימא לו אלא פונתו לומר דהירושלמי נקיט הכי דהכי אתמר בירושלמי פ"ק יום הכפורים סוף הלכה א' בעלי קריין טובלין פדרכן ביום הכפורים ומתבאר שם דאף מי שראה קרי בערב יום הכפורים אם שכח לטבול בו ביום טובל פדרכו ומשמע ודאי דטובל גם בלילה ולזה צריך נר אבל ודאי מודה הרב דאנן לא קיימא לו הכי כמבואר בפוסקים בסי' תרי"ג בסעיף י"א דבעל קרי אינו טובל ביום כפור אפילו אם רגיל לטבול בשאר ימות השנה לתפלה וכן מבואר שם בסעיף י"ב דאשה אסורה לטבול אפילו הגיע זמן טבילתה ביום הכפורים והרמב"ם בשלישי מהלכות שביתת עשור אף שפסק שכל חייבי טבילות טובלין פדרכן בין בתשעה באב ובין ביום הכפורים כתב לענין בעל קרי דאינו טובל (רק מקנחו וכו' ככתוב בשלחן ערוך שם) משום דטבילת בעל קרי בזמן הזה אינו אלא מנהג ואין מנהג להתיר דבר האסור וכו' וכן פסק הגאון מוהרז"ש בש"ע ש"ל א"ת י"ט וכתב טעמו של הרמב"ם עי"ש ובספר מתא דירושלים בפסחים על דברי הירושלמי הנ"ל כתב בזה הלשון תני אפילו בתי פגסיות ובתי מרחצאות עיין בשירי קרפן דתמה הלא רחיצה אסור ביום הכפורים דקיימא לו כל חייבי טבילות טובלין פדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים עיין רמב"ם פ"ק ג' משביתת עשור ודוקא בזמן הזה שאין לנו טבילה בזמנה פוסק בשלחן ערוך דאסור לאשה לטבול וצריך עיון דברי הרב הלבוש בסוף סימן תרי"ג דסותר למה שכתב בסי' תקנ"ד ס"ג ח' ועיין בא"ז (אליהו זוטא) שם ועיין שפתי כהן ונגודת הפוסק בסי' קצ"ז מה שהאריך בענין טבילה בזמנה מצוה עכ"ל והנה מה שכתב בראשית מאמר דברים ככתבן אינם מובנים וכנראה יש חיסור לשון וכונתו ליישב תמיהת השירי קרפן ואמר שאין לנו צורך לאוקמי ההיא דהירושלמי דבתי מרחצאות דצריך נר משום בעלי קריין דאף משום הנשים צריך נר משום דקיימא לו דחייבי טבילות טובלין פדרכן מעיקר הדין אלא דבזמן הזה הוא דאסורה לטבול וכו' ואם לכה נתפונן אומר אני דלפי מה שמתבאר מדברי הרמב"ם הנ"ל דטבילת בעל קרי גריעא מטבילת כל חייבי טבילות וכן מסודרים שני הדינים בשלחן ערוך דין בעל קרי בסעיף י"א ודין האשה בסעיף י"ב ודרך הפוסקים על הרוב הוא להמיר דברי פד"ק לא זו אף זו והרב הלבוש נקט דין האשה בלשון אפילו עי"ש בסעיף י"ב אם כן יפה אשמוענין רבותא הרב שירי קרפן דאפילו בעל קרי מותר לטבול ביום הכפורים לדעת הירושלמי כמבואר בירושלמי דיומא הנזכר לעיל: והנה בהא דאמרין בירושלמי הנ"ל דתני מדליקין בתי פגסיות ובתי מרחצאות במסורת הש"ס מראה מקום הוא לתוספתא פ"ק ג' דפסחים והתם איתא פונדקאות ובית המים (במקום בתי פגסיות ומרחצאות) וכתב במנחת בכורים (פירוש התוספתא להרב בעל ספר החרדים) בית המים לטבול בהן בעל קרי דסבירא ליה בעל קרי מותר לטבול ביום הכפורים כמבואר בפ"ק יום הכפורים

ומדליקין אף במקום שנהגו שלא להדליק ולכאורה קשה פירושו דהא במתניתין דפרק
בני העיר דף ז"ך ע"ב תנן ונחמים אומרים מוכרים אותו חוץ מארבעה דברים למרחץ
ולבנוסקי לטבילה ולבית המים אלמא דטבילה לחוד ובית המים לחוד ובפירוש בית
המים כתב רש"י שם שני פירושים וז"ל בית המים לכביסה אי נמי לבית מי רגלים והקא
בתוספתא אי אפשר לפרש כפירוש ראשון דכביסה ביום הפפורים מאי עבידתא וכמו
שכתב מרן מוהרד"ף בפירושו על התוספתא הנ"ל להכריח מזה כפירוש שני של רש"י
במגילה הנ"ל ויתכן לומר שמפני זה מחק בהגהות הגר"א שלש תיבות ראשונות שבדברי
רש"י (לכביסה אי נמי) משום דבתוספתא הלזו מוכח דבית המים לאו היינו לכביסה
ואין לנו אלא פירוש אחד דהיינו לבית מי רגלים ורבינו עובדיא כתב פלשון רש"י וצריך
להגיה בדבריו כדברי רש"י וצריך לדעת מי הזקיקו להרב מנחת בפורים לפרש בית
המים שבתוספתא זו שלא כפירוש רש"י בבית המים שבמתניתין דבמגילה ואולי מפני
שראה שבבבביתא זו הובאה בירושלמי דפסחים הנ"ל ושם הגירסא בתי מרחצאות לכו
להשוותם פירש בית המים שבבבביתא זו בית הטבילה דלשון זה פשהוא לעצמו יפה
מתפרש על בית הטבילה אלא דכשהוא עם טבילה בהכרח לפרשו בענין אחר ובית
הפנסת דתני בירושלמי יתכן לפרש דלא על בית הפנסת לתפלה קאמר אלא היינו פונדק
דתני בתוספתא ובית הפנסת דהקא הפננה מקום פניסת רבים דהיינו פונדק וכמעט
מוכרחים אנהנו לפרש כן שהרי אורחיה דתנא תוספאה למיתני מאי דשיר תנא
דמתניתין ובית הפנסת הא תנא ליה תנא דמתניתין בפרק מקום שנהגו דקתני ומדליקין
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אלא ודאי דהאי בית הפנסת דתני בתוספתא פלומר מקום
פניסת רבים והיינו פונדקאות ואף על גב דבתוספתא תני מקום שנהגו להדליק מדליקין
מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין והאי כבר תני לה תנא דמתניתין בפרק מקום
שנהגו כבר נרצש מזה מרן מוהרד"ף בחסדי דוד וכתב שבא לחדש כאן סברת רש"י א
ולבאר טעם לשני המקומות דבין מקום שנהגו להדליק ובין מקום שנהגו שלא להדליק
הטעם הוא מחשש שלא יבא לידי וכו' ודאמתא עלה (אם מותר בעל קרי לטבול ביום
פיפור) הנה מצאתי תשובה לרבינו האי גאון בתשובותיו הנדפסות עם הביאור איי היים
(להגאון מוהר"ם חזן) שכתוב בה מפנורש (לפי הגהת האי היים) שבעל קרי אינו טובל
ביום פיפור הלא היא בסי' קע"ד והא לה לשונו וטעמו ונימוקו ושאלתם הרואה קרי
ביום הפפורים חייב לטבול דתנו רבנן הרואה קרי ביום הפפורים יורד וטובל ומבערב
ישפשף וכן בשאר ימות השנה יטבול משום נקיות אבל כה ראינו ביום הפפורים אין
(כתב הרב המגיה דצריך לסיים אין הדין כן) אבל יש לומר בשאר ימים בזמן שהיה
מחנה דכתיב והיה מחניף קדוש וכתוב ויצא אל מחוץ למחנה ולא יבא אל תוך המחנה
אבל בזמן הזה שהכל טמאים מטומאה חמורה והיא טומאת מת שהרי אין פרה אדומה
מה הנאה יש לבעל קרי בטבילה והרי כבר טמא מטומאה חמורה שאי אפשר שלא נגע
בעצם המת או בקבר או שנקנס לאהל המת או שנגע בקטנותו במת אף על פי שעברו
עליו מאה שנה וטבול בכל מימות שבעולם לא עלתה לו אלא באפר הפרה היקפה אין
צריכין בעלי קריין טבילה אלא רחיצה יפה ומעולה לנקות עצמן לבד וכן המשמש מטתו
כה כבעל קרי מפני שהם שנים עכ"ל הרי שכתב דביום הפפורים אין הדין כן פלומר
כמו שאמרו בבבביתא שהביא דתנו רבנן הרואה קרי וכו' ואף בשאר ימים אינו צריך

טבילה מהטעמים שכתב אלא סגי ברחיצה לנקיות ואפשר דהפננה רחיצת כל גופו משום נקיות אבל ביום כפור אין צריך אף רחיצה פזו אלא לקנח וכו' פפתוב בשלחן ערוך סי' תרי"ג סעיף י"א והוא פסברת הר"ם ורבינו תם שהובאו בטור סוף סי' תרי"ג (ולא על הרמב"ם קאמר רבינו הטור פי אם על הר"ם שהביא המרדכי שהורה פשנשאל על פהו שראה קרי ביום הפפורים לרחוץ הלכלוך וכו' והביאו מרן הבית יוסף פן נראה מלשון רבינו הטור שאם היתה פונתו על הרמב"ם היתה מעתיק לשונו פדרךפ בשאר מקומות) אלא דקצת קשה לי דמשמע מתשובה זו דרחיצה זו אינה מעפכת התפלה אף בשאר ימות השנה שמוטר לרחוץ ולטבול לפי שאינה אלא משום נקיות בעלמא ואילו ממה שכתב בשמו רבינו הטור בהלכות קריאת שמע סי' פ"ח מתבאר יפה בהיפך והוא שאחר שכתב דאיכא מאן דאמר דהא דבטלו לטבילותא דוקא לדברי תורה אבל לתפלה בעי טבילה או רחיצה בתשעה קבין סיגים ורבינו האי פתב פיון דבגמרא ליכא האי מילתא בהדיא נקוט מנהג כל ישראל בינדף שבועלי קריין אף על פי שאין להם מים אין מתפללין עד שירחצו עכ"ל הרי מפורש דסבירא ליה דרחיצה זו מעפכת התפלה היפך המוכן מתשובה הנ"ל ועל כל פנים ביום הפפורים שמן הדין אסור ברחיצה סבירא ליה דאינו טובל בו לפי הגהת האי' הים הנ"ל: וראיתי להרב מוהר"י מבארונה בתשובה תוף סי' מ"ט שכתב ונ"ל העיד לפני בחור אחד שמהר"י ניייל אמר לו שיתבול ביום כפור לקריו כדי להתפלל בטורה ותמינהי שיהי רבינו תם אסר וכו' ואולי טעמא דידיה משום דאמרינן ביומא ובפרק כל כתבי ואפילו למאן דאמר טבילה בזמנה לאו מצוה טבלינן ביום כפור להתפלל כל היום אף דאינהו סברי דבעי טבילה לדברי תורה מפל מקום פיון דנהגינן לטבול ביום כפור לזה עצמינו פמלאכים על פי המדרש (הלשון מגומגם והפננה מבוארת) קבלנו עלינו חובה לכן טבלינן ביום כפור לקרי דמנהג מבטל הלכה וכן כתב רש"י בפרק קמא דשבת דאמנהג סמכינן ולא יתבינן מתנות פהונה כל שפן דמנהג מבטל מנהג פיון דבכל השנה נהגינן ככן בתירא וביום כפור לא נהגינן פנותיה שיהי מנהג לטבול לנקיות אם פן קבלנו עלינו חובה אלא פיון דאיכא ספק אם קבלנו עלינו או לא אין מברכין עליה אבל בלא ברכה טבלינן דאי לא טביל לבו נוקפו ולא מצוי להתפלל וכיון דהיום חייב בארבע תפלות פשיטא דטבלינן לקרי למי שלבו נוקפו עכ"ל והנה פבר פתבתי למעלה לשון הרמב"ם בהלכות שביתת עשור דכיון דטבילה לבעל קרי היא בזמן הזה מנהג אין מנהג לדבר האסור וזה פנגד היסוד של הרב ותימה שלא הזכיר דברי הרמב"ם פכל ועוד איני מבין בענייני מה ענין מנהג מבטל הלכה לכאן דהתינח אם היתה מנהג לטבול משום קרי ביום הפפורים עצמו אבל המנהג לטבול משום נקיות כדי להתמות למלאכים הוא בערב יום כפור ואם פן איך נתיר לטבול ביום כפור היפך הדין משום מה שנהגינן פן בערב יום כפור דילמא עד כאן לא נהגו הכי אלא בערב יום כפור דלית ביה דררא דאיסורא אבל ביום כפור דאיכא דררא דאיסור רחיצה לא נהגו בה משום להתמות למלאכים גם אסוף דבריו יש לפקפק במה שכתב שקבלנו עלינו חובה ונהדר אמר רב דאיכא ספיקא אי קבלנו עלינו חובה ונראין הדברים פסותרים תוף כדי דבור ועוד אי מספקא לן אם קבלנו חובה ומפני ספק זה אי אפשר לנו להתיר לברך הכי גמי גימא שמפני ספק זה לא נוכל להקל להתיר איסור רחיצה ביום הפפורים ויהיה לו לכתוב איזה טעם וסברא להקל באיסור הרחיצה מבאיסור הברכה שאינה צריכה: ובמתחות הספר (שו"ת מהר"י

מבארונה הנ"ל) פתב הרב המגיה בדרך כ"ד ע"א דהרב שנירי פנסת הגדולה בסי' תרי"ג הביא דברי הרב מוהר"י בארונה הנז"ל ונשפתב על דבריו ולא נהגינן פן והוא פתב על זה ומהר"י סג"ל סי' כ"ב פתב דיש להורות לשואל לפי מה שהוא האדם וכן פתב שם תוף סי' רל"ב עכ"ל ונהרב עיקרי הד"ט בסי' ל"א אות י"ט הביא בקיצור הוראת מוהר"י מבארונה ודברי הרב שנירי פנסת הגדולה ומהר"י סג"ל הנ"ל עי"ש וספר שנירי הנ"ל אין מצוי אצלי לראות דברי קדשו למה תלה הדבר במנהג הלא פינו שדין זה שנוי במחלוקת הקדמונים ומרן פסק פהאוסרים הא ודאי הכי איבעי לן למינקט ואולי פונתו להעיד על המנהג בין הספרדים אף במקומות שלא קבלו עליהם פל הוראות מרן: ובספר האשכול בהלכות תפלה סוף סי' א' פתב דיש מי שסובר דחציצה פוסלת בטבילה לקרי אפילו במיעוטו ושהביאו ראיה מדתנאי ביומא דף פ"ח הרוואה קרי ביום הפפורים יורד וטובל ומבערב ישפשף ופירשו מבערב היינו מערב יום הפפורים ישפשף גופו בחמין שאם יראה קרי ביום הפפורים יוכל לטבול עצמו בלא חציצה ולא נהירא האי פירושא דמי שכיח פולי האי קרי ביום הפפורים שייכין עצמו בערב יום הפפורים לכה וישפשף ועוד למה לא אדכר בשום דוקתא גבי טבילה ישפשף חוץ מזו וסיים ונ"ל ונראה בפירוש הגאון רבינו יצחק ונהכי קאמר אם ראה קרי ביום הצום יורד וטובל דאין צריך לשפשף וכו' ואם מבערב שהוא ליל פיפור ראה קרי פשיטבול למחר ביום ישפשף וכו' עיין שם (וכדבריו פתבו בתוספות ישנים בדרך פ"ח ע"א עי"ש שדחו פירוש רש"י ובחרו בפירוש רבינו יצחק מר ניהו הרי"ף) ובסימן ב' פתב הרוואה קרי ביום הפפורים בזמן הזה אי מחוייב בטבילה או ברחיצה בעלמא צריך עיון יש מי שאומר שאין צריך האידנא רחיצה הרוואה קרי ביום הפפורים ואנן חזי לן דצריך רחיצה כמו בחול ואי משום שאסור להושיט אצבעו במים ביום פפור מצינו היכא דאיכא צד מצוה התירו פגון ההולך לקבל פני רבו וכו' פל שפן בעל קרי שאינו יוכל להתפלל שצריך לרחוץ בתשעה קבין וכל שפן ביום הפפורים שצריך טהרה יתירה פן פתב רבינו יהודה וכיון שמוטר לרחוץ בתשעה קבין הוא הדין שיכול לטבול טבילה גמורה עכ"ל וכתב הגאון נחל אשכול דרבינו יהודה הנ"ל מר ניהו בעל ספר העתים וכתב שדעת הרי"ף ובעל הלכות גדולות ורב סעדיא גאון פרבינו בעל האשכול ובדעת הרא"ש פתב דאף על גב שגם הוא הביא הברייתא דשלהי יומא הרוואה קרי ביום הפפורים יטבול ומבערב ישפשף (כמו שהביאה הרי"ף) לא הביאה אלא להודיענו שצריך שפשוף דבסי' כ"ד פתב שאין לברך הטובל בערב יום הפפורים מחמת קרי שבכל השנה אין טובלים לקרי שאין חובה לטבילה זו דלא עדיף מערבה (וכתב שהם דברי הרי"ף פן גיאת בשערי תשובה סי' ר"ב ונשפן פתב הרמב"ם) ומה שנהגו לטהר מקרי לתפלת יום הפפורים סמכו אמדרש ביום הפפורים ישראל נקיים פמלאכים אבל הרי"ף שפתם בברכות פרב האי שלא יתפלל בלא רחיצה בתשעה קבין או טבילה ומביא ביומא ברייתא דהרוואה קרי פצורתה נראה דסבירא ליה פרבינו בעל האשכול דאף בזמן הזה טובל בעל קרי ביום הפפורים אבל הרא"ש סובר פהרמב"ם דאינו טובל ביום פיפור וכן פתב בהלכות גדולות ברכות כ' ודבריו סותרים זה את זה הביאם הטור בשמו בסי' פ"ח וסימן תרי"ג אף ידוע שבהלכות גדולות שבידינו נתערבו בו הלכות גדולות מר"ש מקאירא ונהלכות פסוקות לרב יהודאי גאון ומאן דאמר הא לא אמר הא ובשערי תשובה סי' רצ"ה נזכר שרב האי גאון הורה לטבול אף ביום

כִּיפּוּר אֶבֶל תְּשׁוּבָה קע"ד אם היא מֵרַב הַאִי גָאוֹן עַל פְּרַחֲוֵי הַפְּנוּנָה שֶׁם דָּגַם רַחֲמֵי
בְּתַשְׁעָה קַבִּינֵי מִהַיָּדָי לֹא תִמָּא הָכִי סוֹתֵר דְּבָרָיו בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת אֵלּוּ תִנְרַף דב"ק: וְלִפִּי
זֶה נִרְאֶה שְׂדַעַת רַבִּינוּ יִצְחָק בֶּן גִּיאָת הִיא שְׁבַעֲלֵ קָרִי לֹא יִטְבֹּל בְּיוֹם כִּפּוּר כִּינּוּן שְׂאִינוּ
אֵלָּא מִנְהַג וּכְדַעַת הַרְמַב"ם וְהָרָא"ש וְלִכְאוּרָה אִין נִרְאֶה כֵּן מִמָּה שְׁפָתוֹב בְּסִפְרֵ שְׁעָרֵי
שְׂמֻחָה (וְנִקְרָא גַם בְּשֵׁם מֵאָה שְׁעָרִים וְהוּא פְּסָקֵי הַלְכוֹת לְרַבִּינוּ יִצְחָק אֲבָן גִּיאָת) בְּעַמּוּד
ב"ן וז"ל וּמִסְקָנָא כָּל חֲיִיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְפֵּן וְכו' וְהָרָא"ש וְכו' וְהָרָא"ש וְכו' וְהָרָא"ש וְכו'
וְטוֹבֵל וּמִבְעָרֵב מְשַׁפֵּשֵׁף דְּמַצְנָה לְשַׁפֵּשֵׁף פִּירוּשׁ יוֹרֵד וְטוֹבֵל לְאַלְתֵּר שְׂעֻדִין שְׂכַבְת זָרַע
לְחָה הִיא וְאֶפְשָׁר לּוֹ בְּלֹא שְׁפִשּׁוּף אֶבֶל אִם אִינוּ טוֹבֵל לְאַלְתֵּר כְּגוֹן שְׂרָאָה מִבְּעָרֵב בְּתַחֲלַת
הַלְיָלָה יוֹרֵד וְטוֹבֵל וּמְשַׁפֵּשֵׁף בְּשָׂרוֹ פִּירוּשׁ יְחוּף אֶת בְּשָׂרוֹ שְׂלֵא יִשְׂאָר שְׂכַבְת זָרַע עַל
בְּשָׂרוֹ כְּלוּם וְאִית דְּמִפְרָשׁ אִם טָבֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אִינוּ צָרִיף לְשַׁפֵּשֵׁף לֹא שְׂנָא שְׂאָר יוֹמֵי
לֹא שְׂנָא יוֹם הַכִּפּוּרִים מִן־עַכְשָׁל (עי"ש בְּהַמְּפָרֵשׁ יִצְחָק רַבִּינוּ שְׁפָתוֹב עַל הָאִית דְּמִפְרָשׁ
שְׂצָרִיף עֵינֵן פִּירוּשׁוֹ) נִרְאֶה מִזֶּה שְׂדַעַתוֹ מְסַפְּמֵת לְדִינָא דְּבַעֲלֵ קָרִי טוֹבֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
וְדוֹחֵק לֹאמֹר אֵלֶיבֵיהּ כְּדַרְפֵּי שְׂפָתוֹב בְּנַחַל אֲשַׁכּוּל אֵלֶיבֵיהּ דְּהָרָא"ש דְּבַשְׁלֵמָא לְגַבֵּי הָרָא"ש
שְׂמַצְיָנוּ לּוֹ שְׂגִילָה דַּעַתוֹ בְּאוֹתוֹ חִיבּוּר עֲצָמוֹ (בְּפְסָקִים) שְׂאִין טְבִילָה זֶה אֵלָּא מִנְהַג נוֹכַח
לֹאמֹר שְׂלֵא הִבִּיא בְּרִייתָא זֶה אֵלָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין הַשְׁיִפְשׁוּף אֶבֶל הַרִיצ"ג שְׂלֵא הוֹדִיעֵנוּ
בְּחַבּוּר זֶה שְׁטְבִילַת בַּעַל קָרִי בְּזִמְנֵי הַזֶּה אִינָה אֵלָּא מִנְהַג וְהִבִּיא בְּרִייתָא זֶה בְּהַלְכוּתוֹ
נִרְאֶה שְׂדַעַתוֹ בְּחַבּוּר זֶה הוּא דְּבַעֲלֵ קָרִי טוֹבֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְכֵן נִרְאֶה קִצָּת מִדְּבָרָיו שֶׁם
בְּהַלְכוֹת תַּשְׁעָה בָּאֵב עַמּוּד כ"ב שְׂאֲחֵר שְׂפָתוֹב שְׂאֲסוּר בְּרַחֲמֵי פֶתֶב וְאִם לְהַעֲבִיר הַזֶּהוּמָא
מִן־עַכְשָׁל מִרְבֵּי הָאִי לֹא אִמְרָה הַלְכָתָא בְּהַדְיָא בְּתַשְׁעָה בָּאֵב וְכַדִּין הוּא דְּהָנָה מִלְּתָא
כְּמִלְּתָא דְּאֶבֶל דְּלֹא חֲזִינָא דְּאִית בְּהוֹן הַפְּרָשׁ וְהָכִי נִהְגָּא עֲלֵמָא אֵלָּא הִיכָא דְּצָרִיף טְבִילָה
לְטַהֲרָה וְסִמְכוּ רַבָּנֵן עַל הַהִיא דְּתַנָּיָא כָּל חֲיִיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְפֵּן בֵּין בְּתַשְׁעָה בָּאֵב
בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְסִיּוּעַ לְדְבָרָיו וְכו' עֵינֵן שֶׁם וְעַם שְׂבַרִיתָא זֶה עַל שְׂאָר חֲיִיבֵי טְבִילוֹת
מִתְּנָיָא וְלֹא עַל בַּעַל קָרִי מְכַל מְקוֹם כִּינּוּן שְׂדַעַת רַב הַאִי גָאוֹן הִיא שְׂאָר בִּי"כ טוֹבֵל
לְקָרִי כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּשָׂמוֹ בְּנַחַל אֲשַׁכּוּל אִם כֵּן צָרִיף לֹאמֹר דְּמָה שְׂפָתוֹב הַרִיצ"ג בְּשָׂמוֹ
דְּלְטַהֲרָה מִן־עַכְשָׁל לְטַבֹּל הַיָּינוּ אִף מְשׁוּם קָרִי וְאִם כֵּן נִרְאֶה קִצָּת שְׂפָתוֹב דְּמְשׁוּם
קָרִי מִן־עַכְשָׁל לְטַבֹּל בֵּין בְּתַשְׁעָה בָּאֵב בֵּין בִּיּוֹה"כ: וְמָה שְׂפָתוֹב בְּנַחַל אֲשַׁכּוּל שְׂדַבְרֵי הַהַלְכוֹת
גְּדוּלוֹת סוֹתְרִים וְכו' הַנֵּה בְּסִפְרֵ שְׂפָתוֹב אֶמֶת (בְּיָאוּר עַל הַהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת לִידִידֵי הַגָּאוֹן
מוֹהָרָא"ש מְרַגְלִיּוֹת אַבְד"ק רֵאָקִישְׁאָק יצ"ו) ח"א בְּהַלְכוֹת בְּרָכוֹת פָּרָק ג' דף ח' ע"ד
כְּתוּב לִישׁוּב דְּבָרֵי בַּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וז"ל וְהַשְׁתָּא נִהְוֵג עֲלֵמָא לְקַמֵּן בְּהַלְכוֹת יוֹם
הַכִּפּוּרִים כְּתוּב רַבִּינוּ הַגָּאוֹן וְהִיכָא דְּחֲזִי קָרִי בְּיוֹם כִּיפּוּר טְבִיל וּמְבָרַף וְאִין סוֹתְרִים שְׂנֵי
דִּינִים הִלְלוּ כְּמוֹ שְׂרָאִיתִי מִי שְׂפָתוֹב כֵּן דְּלְקַמֵּן מְשַׁמִּיעֵנוּ רַבִּינוּ דָּאִין בְּזֶה מְשׁוּם אִיסוּר
רַחֲמֵי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כִּינּוּן דְּאִיכָּא צַד מַצְנָה אֶבֶל אִינוּ מְחַוִּיב בְּזֶה כִּינּוּן דְּכָבֵר בְּטָלוּהָ
לְטְבִילוֹתָא וְמָה שְׂפָתוֹב שֶׁם וּבְרִיף יֵשׁ לֹאמֹר דְּהַיָּינוּ דְּנוֹקָא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מְשׁוּם קְדוּשַׁת
הַיּוֹם שְׂהִיא מַצְנָה רַבָּה לְהַתְּפַלֵּל בְּטַהֲרָה לְכֵן יוֹכֵל לְבָרַף אֶבֶל בְּשָׂרֵי הַיָּמִים שְׂאִינוּ חוֹבָה
גַּם אִין מַצְנָה כָּל כָּף יֵשׁ לֹאמֹר דְּמוֹדָה שְׂאִינוּ מְבָרַף עכ"ל וְאַחֲרֵי שְׂרַבִּינוּ הַטּוֹר כְּתוּב שְׂנֵי
הַדִּינִים בְּשֵׁם בַּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת קִשָּׁה לֹאמֹר שְׂגַם בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת שְׂפָתוֹב הַטּוֹר נִתְעַרְבוּ
כֵּן הַלְכוֹת וְכו' (כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּנַחַל אֲשַׁכּוּל עַל הַהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת שְׂבִינְדִינוּ) לְכֵן נִרְאֶה יוֹתֵר
מִה שְׂיִישׁוּב הַרְבֵּי הַנֵּ"ל יצ"ו אִף בְּחֻלְקוֹת יְשִׁית בֵּין שְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לְיוֹם כִּיפּוּר וְמָה

שכתב על רבינו האי גאון שאם התשובה דסי' עק"ד היא ממנו צריף לומר שהפונה היא
שגם רחיצה מהני הנה מה שכתוב בשערי תשובה סי' קע"ד הן הן הדברים שבהתשובה
שספר איי הים וכנראה לא נחית הגאון נחל אשכול להגיה בדבריו כמו שהגיה הגאון
בעל איי הים וכבר הצגתי דבריו למעלה וניפרים הדברים שיש חיסור לשון וצריף להגיה
כמו שכתב באיי הים: ורבינו הרקח בהלכות יום הכיפורים סי' רי"ז פסק דטובל ביום
כיפור וכתב שבמדרש הרנינו בפסיקתא רבתי אמר ר' אבא בשם ר' אחא ובלבד שירחץ
במקום צנוע שלא התירו אלא לטהרתה לכפר מעונותיו וכן הוא הלשון בירושלמי דפרק
יום הכיפורים הנז"ל טובלין בצנינעא וכו' וכן בשייבולי הלק"ט בסדר יום הכיפורים סי'
שט"ו הביא מה שכתב בעל עשרת הדברות דהשתא דקיימא לן כר' יהודה דאמר אין
דברי תורה מקבלים טומאה אסור לטבול ולכתחלה נמי (כלומר בעלמא) מנהגא הוא
דאיכא אתרא דנהיגי לטבול בעלי קריין ואיכא אתרא דלא נהיגי ולא דחי לעינוי וסיים
(בשייבולי הלק"ט) ונראה בעיני שמצוה ומותר לטבול (נראה שצריף להיות שמותר
ומצוה לטבול) שלא נאסרה אלא רחיצה של תענוג עכ"ל ובספר המנהיג בסוף הלכות
צום כיפור בסי' ע"ב הביא מחלוקת אם מותר לטבול ביום הכיפורים והביא בסוף דבריו
ויש אומרים דלתפלה יכול לטבול ביום הכיפורים דלא אמר ר' יהודה אלא לדברי תורה
דכתיב הלא כה דברי פאש אבל לתפלה לא וכן פסק בפירושי רבינו חננאל ונראה דבריו
וכן עושין אנשי ארץ ישראל וכן מנהג פרובינצ"א לטבול ביום כיפור וכן עיקר עכ"ל
גם בספר האגור בהלכות יום הכיפורים סי' תתקל"ח הביא מחלוקת זו וקצת נראה
שדעתו פדעת האוסרים לטבול הבעל קרי ביום הכיפורים אבל אינו מוכרח עיין שם
והרב צדה לדור במאמר רביעי כלל חמישי פרק ששי כתב בפירוש דבעלי קריין אין
טובלין ושאר חייבי טבילות טובלין פדרפן ועמה שאין טבילה בזמנה מצוה ימתין עד
למחר עכ"ל גם בספר תניא רבתי בהלכות יום הכיפורים סי' פ' ד' פ"ו ע"ב (ד"ה
תשמיש) הביא מה שכתב בעל עשרת הדברות דטבילת בעלי קריין במנהגא תלי ובאתרא
דידן לא נהוג ונהגו לטבול בערב יום כיפור עכ"ל ולא הביא שום דעה דבעל קרי מותר
לטבול כדי להתפלל ומה שכתב שם בסוף עמוד א' ותניא כל חייבי טבילות טובלין פדרפן
בתשעה באב וביום כיפור היינו לשאר חייבי טבילות חוץ מבעל קרי שאינו אלא מנהג:
והכריח הגאון בית חדש בסוף סי' תרי"ג דלדעת הר"י ברצלוני שהביא רבינו הטור
דטובל ביום כיפור לאו דוקא בראה ביום הכיפורים ומשום דטבילה בזמנה מצוה אלא
הוא הדין בראה בערב יום כיפור אם לא טבל בו ביום טובל ביום כיפור אף על גב דלאו
טבילה בזמנה היא והא דלא איירי הר"י ברצלוני בהכי (אלא נקט רואה קרי ביום
הכיפורים) היינו משום דהוי מילתא דלא שכיחא שפכר נהגו כל העולם לטבול בערב
יום כיפור וכו' עי"ש הוכחתו מלשון רבינו הטור אבל לא כתב מנא להו להסוברים דאף
אם ראה בערב יום כיפור ולא טבל בו ביום דמותר לטבול ביום הכיפורים ודילמא תנא
דברייתא תנא דווקא הוא ובדוקא נקט רואה קרי ביום הכיפורים אמנם כבר כתבתי
בתחילת אות זו שמתבאר מלשון הירושלמי בפרק יום הכיפורים דאף בכי האי גוונא
טובל ביום הכיפורים והוא דמיייתי התם ברייתא דתני בעלי קריין טובלים פדרפם
בצנינעא ביום הכיפורים ובעי למימר דפליגא אדריב"ל דאמר אין קרי אלא מתשמיש
המטה דהא ביום הכיפורים ליכא תשמיש ומשני פתר לה בששמיש את מטתו מבעוד יום

ושכח ולא טבל אלמא דאף הרוואה בערב יום פיפור הדין נותן שטובל ביום פיפור ואף דדחי פתרון זה מדתניא מעשה בר' יוסי בר חלפתא שטבל בצינועא ביום הפיפורים ומי אית לה למימר באותו קדוש בשוכח ע"כ נראה ודאי דהדין הינצא מההוא שינויא (דאף אם ראה בערב יום פיפור טובל ביום פיפור) לא נדחה רק מה שהיינו רוצים לתרץ דלא תיפלוג ברייתא אדרבי יהושע בן לוי נדחה וקושטא קאי דיש קרי גם מדבר אחר אבל אין הכי נמי דמי שראה בערב יום פיפור ולא טבל בו ביום יכול לטבול ביום פיפור ובספר ראב"ה למסכת ברכות בפרק ג' סי' ס"ג הביא מה שהקשו אדריב"ל מהא דתניא בעלי קריין טובלים כדרכם בצינועא ביום הפיפורים והתם ליכא תשמיש ומאי דמשני בשמיש מבעוד יום ושכח ולא טבל ולא הביא מה שדחו זה מההיא מעשה דר' יוסי בר חלפתא ואיני יודע טעמו אם מפני שלא היה גורס זה בירושלמי או דנקט לדינא כדריב"ל (אף שנה דוסק אחרי שר' אבא ור' יונה ור"י חולקין אדריב"ל) ואיך שיהיה על כל פנים מבואר דראב"ה סובר שגם הרוואה בערב יום פיפור טובל ביום פיפור כמו שמתבאר מהירושלמי והיינו טעמייהו דמאן דסברי הכי כמו שהכריח הרב בית חדש וכתב שדעת רבינו הטור היא פהאוסרים לטביל ביום הפיפורים וכן פתב הוא דקינא לן הכי עי"ש: הנה ערכתי לפני הקורא מערכה מול מערכה הללו אוסרין והללו מתירין לטבול לקריו ביום הפיפורים ולכל אחת משתי הדעות יש שרים רבים ונכבדים ולענן דינא נראה דאנן בדידן אין לנו אלא פסק מרן בסי' תרי"ג סעיף י"א והיא סברת הרמב"ם והרא"ש והטור ועוד כמה גדולים עליונים למעלה דאפילו מי שרגיל לטבול לקריו לתפלה אסור לטבול ביום פיפור אלא אם לח הוא מקנחו במפה ודיו ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלונלכים לבד ומתפלל וכן פסק הרב הלבבוש וכל רבני האחרונים פוסקי הלכות הבאים אחריהם (עיין חיי אדם ומטה אפרים ושלחן ערוך הרב וקיצור שלחן ערוך להרב מוהרש"ג) והכי אית לן למינקט לחומרא וכמדומה לי שכן מנהג פשוט בכל המקומות ולא שמענו בזמננו מי שיתיר לטבול: הן אמת שהרב זכור לאברהם בח"א במערכה זו ד' מ"ג סוף ע"ב הביא פסק מרן בסי' תרי"ג דאסור לטבול וכתב דהחמ"י בסוף פרק ד' מהלכות יום הפיפורים חולק ומתיר לטבול למי שרגיל תמיד כל ימיו לטבול לקריו עי"ש ולפי הנראה לא ראה הרב זכור לאברהם מה שכתב בשניי ה"ל שאין פן מנהגנו וספר חמ"י אין אצלי לראות סמוכות שלו שאף שמכל הרשום למעלה מתבאר יפה שסברא זו (לטבול ביום פיפור כדי להתפלל) לא נפלאה היא ושרים רבים סוברים פן מפל מקום גם את זה לעומת זה הן רבים המחמירים ואוסרים ומרן הבית יוסף אשר אנהנו נגררים אחריו פסק פן וגם רבותינו האשכנזים הרמ"א והלבבוש ובית חדש והבאים אחריו סברו וקבילו סברא זו ואם פן מי זה יערב לחלוק על זה ומה גם לפי מה שהעיד מרן השנייני כנסת הגדולה שפן המנהג פשיטא ודאי דאין לשנות ואין לזוז מפסק מרן דאסור לטבול ביום פיפור אף מי שרגיל וכו' וכן ראיתי להרב פחד יצחק באות הקו"ף (מערכת קרי ד' ס' ע"א) שבתחילה העתיק לשון הברייתא דסוף יומא כולה פמות שהיא הרוואה קרי ביום הפיפורים יורד וטובל וכו' ושוב כתב מי שרוואה קרי בזמן הנה אם לח הוא מקנחו וכו' ואסור לרחוץ גופו או לטבול וכו' (פלשון מרן בסי' תרי"ג ה"ל) עי"ש ומצאתי ראיתי שהרב נחמד למראה ח"ב בדף קי"א סוף ע"ג הביא גם הוא שהחמ"י חולק ומתיר וכו' וכתב על זה שבזמן הרב מר אביו היה מעשה שאירע

קָרִי בְיוֹם כִּיפּוּר לְשִׁלִּיחַ צְבוּר תִּלְמִיד חָכֵם עֲצוּם וַיֵּרָא שָׁמַיִם אֲשֶׁר דָּרְכוּ תְּמִיד הָיָה לְטַבּוֹל לְקָרְיוֹ כְּדִי לְהִתְפַּלֵּל וְשָׂאֵל לְהִרְבּוֹ מֵרַ אָבִיו וְאָסֵר לוֹ לְטַבּוֹל וְהִתְפַּלֵּל בְּלֹא טְבִילָה וְעֵלְתָה לוֹ שָׁנָה בְּצִדְקָה הִרְחַמְנוּ יִצְיָלְנוּ מִכָּל פֶּגַע וּמַחֲלָה וְלֹא תֵאָנֶנֶה אֲלֵינוּ רָעָה קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה אֲכִי"ר (תִּיקוּן לְרוּאָה קָרִי ח"ו רַשְׁמִתִּי לְקַמְן בְּסִי ד' אוֹת ג' עֵינַי שָׁם): וּבִסְפָר אַרְחוֹת חַיִּים (הַחֲדָשׁ) בְּסוּף סִי תֵרִי"ג רַאִיתִי שֶׁפֶתַב בְּשֵׁם סֶפֶר אוֹר עֵינַיִם ח"ב בְּהַקְדָּמָה כָּלֵל כ"ד דָּאֵם אֵיבֵרע ח"ו מִקְרָה לִילָה בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים לֹא יֵאָמֵר שׁוּם דְּבָר שֶׁבִקְדוּשָׁה עַד שֶׁיִּטְבּוֹל תִּכְרַף בְּאוֹר בְּנוֹקֵר וּבְאֵם לֹא יִטְבּוֹל הוּא וּבְנֵי בֵיתוֹ עוֹמְדִים בְּסִפְנֵי גְדוֹלָה וְכַתֵּב שֶׁכֶּמֶה וְכִמֶּה בְּאוֹר לְפָנָיו וְצוּהָ לָהֶם לְטַבּוֹל תִּכְרַף וְלִלְבָנֵשׁ חֲלוּק לָבֵן וְלֹאֲחֵר הַתְּפִלָּה בִּירוּדֵי אוֹתָם וְלִכְוֹלֵם עֵלְתָה לָהֶם שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה וְאֵם שְׂאִין דַּעֲתִי נוֹחָה בְּזָה וּבְכַרְט כְּמוֹ שֶׁלֹּא צִוְּהָ לָהֶם לְטַבּוֹל בְּצִינְעָא שֶׁכְּבָר כְּתַבְתִּי לְמַעַלָּה (בְּד"ה וְרַבֵּינוּ הַרוֹקַח) עַל פִּי הַפְּסִיקְתָּא דְצָרִיף לְטַבּוֹל בְּצִינְעָא וְכַתַּבְתִּי שְׁפָן הוּא בִּירוּשְׁלָמִי כְּנֹז"ל וְאֲשֶׁר הִגְזִיִּם שֶׁהֵם בְּסִפְנֵי ח"ו כְּבָר הִבְאֵתִי מַעֲשֵׂה רַב (מֵר אָבִיו שֶׁל הֵרֵב נִחְמַד לְמִרְאָה שֶׁהָיָה רַב גְּדוֹל בְּזִמְנוֹ הַגָּאוֹן בַּעַל חֻקֵּי לֵב) שֶׁהוּרָה בְּהִיפּוּף לְתִלְמִיד חָכֵם עֲצוּם וְרַב שֶׁהָיָה תְּמִיד טוֹבֵל כְּדִי לְהִתְפַּלֵּל לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָם וְאָסֵר לוֹ לְטַבּוֹל וְהִתְפַּלֵּל בְּלֹא טְבִילָה וְעֵלְתָה לוֹ שָׁנָה כִּי כָל לְבָבוֹת דוֹרֵשׁ ה' וּבְרוּף הַיּוֹדֵעַ שֶׁלְכָבוֹד תוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְעֲנוּת נְפִשׁוֹתֵינוּ בְיוֹם אֲדִיר בִּימֵי שָׁנָה חֲשֵׁף עֲצָמוֹ מְלֵבָא אֵל בֵּית הַמַּיִם בְּכָל זֹאת לְרַגֵּל מְלֵאכְתִּי מְלֵאכֶת שָׁמַיִם לֹא מְנַעַתִּי מִהִבִּיא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּקוֹנְטְרִיִסִי וְהִמְעֵיִן אֵת אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְרַב אֲלָיו וְעֵינַי שָׁם עוֹד מֵהַ שֶׁהִבִּיא מִתּוֹרַת מֵר חוֹתְנוֹ הַגָּאוֹן יצ"ו בְּעֵנַיִן זֶה: ל) מִי שֶׁחָלָה בְּכָאֵב עֵינַיִם וַיֵּשׁ לוֹ בְּחוּלֵי הָרַע הַזֶּה מֵיָם (יָמִים) רַבִּים וְנִלְאוּ רֹב הַרוֹפְאִים בְּכִמָּה תְּרוּפוֹת וְלֹא הוֹעִילוּ וְאוֹמְרִים הַרוֹפְאִים שָׁאֵם יִתְעַנֶּה בְיוֹם כִּיפּוּר הָיָה סוּמָא וַיֵּשׁ סִפְנָה עֲצוּמָה עַל עֵינָיו גִּסְתַּפֵּק בְּסֶפֶר דְּגָל מַחְנֵה אֲפָרִים הַגְּדַפְסִי מִחֲדָשׁ מִמֶּשׁ (לְהַרְהֵ"ג בְּדוֹר שֶׁלְפָנֵינוּ מוֹהַר"ר אֲפָרִים לְאַנְיָאָדוֹ) בֵּא"ח סִי ג' ד' י"ב ע"א אֵם מְוֹתֵר לוֹ לְאַכּוֹל בְיוֹם כִּיפּוּר וּבִתְשׁוּבָתוֹ הִבִּיא סוּגְיָא דְפָרְקֵי אִין מַעֲמִידִין ד' כ"ח אֵמֵר רַב עוֹיֵרָא אֵמֵר רַב עֵין שְׁמִרְדָּה מְוֹתֵר לְכַחֲלָה בְּשַׁבַּת וְשֶׁפְסָקוֹ הַפּוֹסְקִים שֶׁכָּל שְׂיֵשׁ סִפְנָת עוֹרוֹן חֲשִׁיב יֵשׁ בּוֹ סִפְנָת נְפִשׁוֹת דְשׁוֹרֵינֵי דְעֵינָא בְּאוֹבְנֵתָא דְלֵבָא תְלוּ וְהַזְכִּיר דְבָרֵי מְרֹן שֶׁבְּסִי שֶׁכ"ח סְעִיף ט' הַחוֹשֵׁשׁ בְּעֵינָיו וְכו' וְשָׁקִיל וְטָרִי קֶצֶת בְּזָה וּמְסִיק שֶׁהִדִּין פֶּשׁוּט וּבְרוּר שֶׁמְוֹתֵר לְאַכּוֹל בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְכֵן עַל מַה שֶׁנִּשְׂאֵל בְּחוּלָה זֶה שֶׁאֲמָרוּ הַרוֹפְאִים הַמְּוֹמְחִים שֶׁרְפוּאָתוֹ לְשִׁתוֹת חֵלֵב תְּמוֹרְתָא בְּכָל יוֹם הַעֲלָה שֶׁהִדִּין פֶּשׁוּט וּבְרוּר לְזַרְדְּקֵי דְבֵי רַב דְּכָל שְׁפָן הוּא שְׁמוֹתֵר אֵלוֹ תוֹרָף דְב"ק וְהֵאֱמַת שֶׁנִּרְאָה כְּמִשְׁנָה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה אֲמַנָּם כִּינּוֹן דְחִזִּינָא דְאִיִּכְפֵּל תִּנָּא לְאַשְׁמוּעֵינַן נִכּוֹן לְכַתְּוֹב דִּין זֶה בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ לְמַעַן יִהְיֶה שֶׁפֶתִי צְדִיק דוֹבְבוֹת: סִימָן ד (בְּעֵנַיִן מוֹצְאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים) א) עַל מַה שֶׁכַּתֵּב הַרְמ"א בְּסִי תֵרִי"ג סְעִיף ה' יֵשׁ אוֹמְרִים לְהַבְדִּיל עַל גֵּר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת וְכַתֵּב הֵרֵב מְגוֹן אֲבָרְהָם שֶׁם שֶׁשַׁבַּת מְעַרְב יוֹם כִּיפּוּר רַאִיתִי בְּס' מַעֲיִן גָּנִים (עֲצִי לְבוֹנָה ח"ב) בְּנִימוּקֵיו עַל א"ח שֶׁחִידָשׁ דְּלִפִּי מַה שֶׁכַּתֵּב הֵרֵב תוֹסֶפֶת יוֹם טוֹב בְּפָרְקֵי ח' דְּמִסְכַּת בְּרָכוֹת מְשֻׁנָּה ו' בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יוֹנָה וְרִש"י דָּאֵם הַנְּכָרִי חֲטָה הַגֵּר הָיָה מְלֵאכָה אֵם כֵּן לֹא הָיָה גֵר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹר שֶׁשַׁבַּת כִּינּוֹן שֶׁהַנְּכָרִי מְתַקֵּן כָּל הַגְּרוֹת לְקַבֵּל הַשְּׁעוּנָה וּמִטָּה אֵת כָּל הַגְּרוֹת וְגַם עֲשֵׂה עִמָּהֶם מְלֵאכָה בְּמַה שֶׁנוֹטֵל הַשְּׁעוּנָה דְהוּי גָּרִם כִּיבּוּי וְלֹא הָיָה גֵר שֶׁשַׁבַּת אֵלָּא הַגֵּר שֶׁלֹּא שָׁלַט בָּהּ יֵד הַנְּכָרִי כָּלֵל וְזֶה לֹא שְׂכִיחַ וְאֵף שֶׁמְדַלִּיקִין גֵּר אַחֵר מֵהֶם לֹא מְהַיֵּי בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים דְהוּי כְּמוֹצֵיא מִן הָאֲבָנִים

כְּדָכְתָב הַמִּגְוֵן אֲבָרָהֶם בִּסְק"ד עכ"ל: וְהִנֵּה מֵה שְׁנֵרְאָה וְשָׁכַל תְּמִיחָתוֹ הִיא עַל מֵה שְׁכַתְּבָה
הַרְמ"א שֵׁישׁ אֲוִמְרִים לְהַבְדִּיל עַל גַּר שֶׁל בֵּית הַכְּנֻסֶת נִרְאָה דָּאִין זֶה מִן הַתִּימָה דִּישׁ לֹמֵר
דְּמֵה שְׁכַתְּבוּ הִישׁ אֲוִמְרִים הַנ"ל הוּא לְהַבְדִּיל עַל הָעֲשָׂשִׁית הַדּוֹלְקָת בְּבֵית הַכְּנֻסֶת וְהִיא
מִשְׁמֵן וַיֵּד הַנְּכָרִי מְסוֹלְקָת הַיִּמְנָה וְאִין לֹו עֶסֶק בְּהָ לִיטְוֹל דְּבָר מְמַנָּה כְּמוֹ בְּשָׂאָר גֵּרוֹת
שִׁהֵם שֶׁל שְׁעוֹה אוֹ שְׁיַדְלִיקוּ גַר אֶחָד מֵהָעֲשָׂשִׁית הַזֹּו וַיְכַרְךָ עַל אוֹתוֹ הַגֵּר וְהוּא גַר שְׁשַׁבְתָּ
שְׁהָרִי אִין הַנְּכָרִי מִתְעַסֵּק בְּהָ פֶּלֶל אֶלָּא חֲקִירָתוֹ הִיא עַל מֵה שְׁנוֹהֲגִין שְׁכַל אֶחָד מוֹלִיף
לְבֵיתוֹ הַגֵּר שְׁהַדְלִיק בְּעַרְב יוֹם פִּיפּוֹר בְּבֵית הַכְּנֻסֶת וּמוֹלִיכוֹ כְּשֶׁהוּא דוֹלֵק וְעָלִיו הוּא
מְכַרְךָ אוֹ שְׁמַדְלִיק מְמַנּוֹ גַר אַחַר וּמְכַרְךָ עָלִיו עַל זֶה תְּסוּב חֲקִירַת חֲכָם הַנ"ל דְּנִרְאָה
דְּלֹאוֹ שְׁפִיר עֲבָדִי בְּהַכִּי: ב) נִרְאָה לִי שְׁמוֹתָר בְּרַחֲיָצָה וּבְכָל הַדְּבָרִים קוֹדֵם שְׁיַבְדִּיל כֹּן
כְּתַב הָרַב מִגְוֵן אֲבָרָהֶם רִישׁ ס' תִּרְכ"ד וּבִיָּאָר דְּבָרָיו הָרַב מְחַצִּית הַשְּׁכַל דְּדוֹקָא בְּשָׂאָר
עֵינּוּיִם הוּא דְּמַתִּיר אֶבֶל לֹא בְּאַכִּילָה וּשְׁתִּיָּה קוֹדֵם הַבְּדִלָה וְכֹן פֶּסֶק הָרַב מִטָּה אֲפָרִים ס' תִּרְכ"ד
ס"ב אָף הָרַב שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהֲדוֹרָא תְּלִיתָאָה ח"א ס' קכ"ט הִבִּיא מְעֵשָׂה שְׁלִמְדוֹן
אֶחָד הוֹרָה לַעֲשׂוֹת וְגַם הוּא עָשָׂה כֹן בְּלִיל מוֹצָאֵי יוֹם פִּיפּוֹר שְׁהַשְּׁלִיחַ צְבוּר הָאָרִיף
בְּנֻעִילָה חֲצִי שְׁעָה אַחַר צֵאת הַכּוֹכְבִים וְצִמָּא לְמִים שְׁמוֹתָר לֹו לְשִׁתּוֹת אָף כִּי לֹא הַבְּדִיל
וְלֹא הַתְּפַלֵּל עַרְבִית וְאֶחָד מֵהַבְּעָלִי בְּתִים חֲרַף וְגִדְף אֶת הַלְּמָדוֹן עַל הוֹרָאָתוֹ וְהַלְּמָדוֹן תּוֹבֵעַ
כְּבוֹדוֹ וְשׁוֹאֵל הַדִּין וְהַשִּׁיב דִּיפָּה אָמַר הַלְּמָדוֹן וְשָׁכַן מְבוֹאָר בְּמִגְוֵן אֲבָרָהֶם ס' תִּרְכ"ד וּמֵה
שְׁהַקְשָׁה בְּמַחְצִית הַשְּׁכַל מִמֵּה שְׁכַתְּבָה הַמִּגְוֵן אֲבָרָהֶם בִּס' תצ"א דְּצָרִיף עֵינּוֹן אִם מוֹתָר
לְאַכּוֹל חֲמִץ בְּמוֹצָאֵי פֶּסַח קוֹדֵם שְׁהַבְּדִיל יָפָה כְּתַב לְחַלֵּק דְּאַכִּילָה אֲסוּר קוֹדֵם הַבְּדִלָה
אֶבֶל שְׁתִּית מִיִּם מוֹתָר וּלְדַעֲתִי יֵשׁ לִיִּשְׁב בְּפִשִּׁטוֹת דִּיּוֹם הַכִּיפּוֹרִים דְּהַתְעַנָּה כָּל הַיּוֹם
דִּישׁ לְחוּשׁ לְסַפְּנָה בּוֹדָאֵי מוֹתָר עַל כָּל־פְּנִים הַלְּמָדוֹן יָפָה אָמַר וַיָּפָה הוֹרָה וְהַבְּעַל הַבֵּית יֵשׁ
לְדוֹנוֹ לְכַף זְכוּת כִּי לֹא יֵדַע מְדַבְּרֵי הַמִּגְוֵן אֲבָרָהֶם וְהִנֵּה נִרְאָה בְּעֵינָיו כְּאִיסוּר גְּמוּר גַּם עַל
כָּל פְּנִים הוּא מְדַבְּרִים הַמְּנוֹתָרִים וְאַחֲרֵים נִהְגוּ בְּהֵם אִיסוּר וְגַם יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא יִתִּירוּ גַם
קוֹדֵם צֵאת הַכּוֹכְבִים וַיִּפְּיִס אֶת הַלְּמָדוֹן וַיִּקְבַּל פִּיּוֹס כִּי לְפִי מֵה שְׁחֲשַׁב הַבְּעַל הַבֵּית הוּא
דְּבָר זָר וְלֹאוֹ פּוֹלִי עֲלֵמָא דִּינָא גְּמִירִי עכ"ל וְלִי הַדָּל מֵה שְׁאָמַר הַלְּמָדוֹן לְחַלֵּק בֵּין אֲכִילָה
לְשִׁתִּיָּה אִין נִרְאָה כֹּן מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים בִּס' רצ"ד וְס' רצ"ו וְס' רצ"ט אֶלָּא מְשַׁמַּע דְּבִין
אֲכִילָה בֵּין שְׁתִּיָּה אֲסוּר קוֹדֵם הַבְּדִלָה וּמֵה שְׁכַתְּבָה לְהַתִּיר מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה הִנֵּה וְדָאֵי
שְׁאֵם יֵשׁ לְחוּשׁ לְסַפְּנָה אִין לֹו דְּבָר שְׁעוֹמֵד בְּפָנֵי סַפְּנָה אָף מְסַתְּמָא קִשָּׁה לְהַאֲמִין שְׁיִהְיֶה
בְּזֶה חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה אִם לֹא יִשְׁתָּה עַד שְׁיַבְדִּיל עַל הַיַּיִן אוֹ בַּתְּפִלָּה וְאִם בְּאַמַּת צִמָּא כָּל כָּף עַד
שֵׁישׁ לְחוּשׁ אֲפִילוֹ בְּחֲשֵׁשׁ רְחוּק שְׁיַבָּא לִידֵי חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה יוֹדִיעַ צְעָרוֹ לְרַבִּים וְלֹא
יִהְיֶה נִרְאָה כְּמִיָּקַל דְּרַף זִקְלוֹל כְּמִי שְׁפוּרַק מְשָׂא מְעָלִיו וְלֹא יִהְיֶה חֲשֵׁשׁ חִלְוֹל הַשֵּׁם
חֲלִילָה וְלֹא גִרַע זֶה מִמָּאֵי דְּקִיָּמָא לֹן בֵּי"ד ס' רמ"ב סְעִיף יו"ד וְשֵׁלָא לְהוֹרוֹת דְּבָר
הַתְּמוּהָ לְרַבִּים אִם אִינוֹ אוֹמֵר טַעַם וּמִרְאָה פְּנִים וְאִם כֹּן בְּנִדּוֹן דִּינּוֹן גַּם כֹּן אִם אִינוֹ מוֹדִיעַ
צְעָרוֹ נִרְאָה לְרַבִּים כְּמַתִּיר אֶת הָאִיסוּר וְכָל זֶה לְשִׁיטַת הַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב דְּמֵן הַדִּין
מוֹתָר לְשִׁתּוֹת קוֹדֵם הַבְּדִלָה: אֲמַנָּם רֵאִיתִי בְּסִפְר מְנַחַת קְנָאוֹת בְּקוֹנְטְרִיס מְנַחַת פְּתִים
שְׁבִסוֹף הַסִּפְר שְׁמַתוֹסְפוֹת פָּרַק בְּתִרָא דִּיּוֹמָא ד' פ"ז ד"ה מְתַפְּלֵל נִרְאָה דְּאֲסוּר עִי"ש וְדוֹק
עכ"ל וְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת הֵם שְׁעַל מֵה שְׁאָמְרוּ בְּבִרְיָתָא דְּבַעֲרַבִית מוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוֹרִים
מְתַפְּלֵל שְׁבַע מַעֲיִן שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵה כְּתַבוּ פִּירֵשׁ רַשְׁב"ם טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאַכְתִּי הוּא
בְּתַעֲנִית חֲשׁוֹב כְּיוֹם הַכִּיפּוֹרִים לְהַכִּי מְתַפְּלֵל שְׁבַע וּלְפִי שְׁכַבְרָה פְּנָה הַיּוֹם וְחוֹל הַגּוֹי לְהַכִּי

מתפלל מעין שמנה עשרה עכ"ד התוספות וממה שכתבו דאפתי הוא בתענית וכו' משמע ליה להרב שדעת התוספות היא שאסור להפסיק התענית קודם ערבית ונראה שאינו מוכרח לומר כן דאפשר פונתם לפי שדברו בהנה שפן דרפן של בני אדם שאחר הנעילה מתפללים ערבית בעודם בתעניתם ולא מפני שצריף להיות פן: ומדברי התוספות בפרק תפלת השחר ד' כ"ט ע"א ד"ה ונקללה בהבינו הנה נראה שאסור להפסיק התענית קודם שיתפלל ערבית שכתבו מאי דאמרינו בנדה פרק קמא ד' ח' כל השנה מתפלל י"ח חוץ ממוצאי יום הכיפורים הוא מפני טורח צבור מפני התענית ואם איתא דמותר להפסיק קודם ערבית הנה להם לחכמים לתמן שיפסיקו תעניתם ואחר כך יתפללו ערבית ולא לשנות גוסח התפלה מפל השנה אבל נראה שאין מזה הכרח לפי שאם היו מתקנים לפסוק התענות קודם ערבית היו צריכים כל העם לילף לבתייהם להפסיק והנה להם טורח צבור לשוב אחר כך להתאסף יחד להתפלל בצבור שמסתמא אין רצון הצבור להתפלל ביחיד בפרט בליקה הזאת וגם יש לחוש שתתטפנו שינה ומתבטל לגמרי כדאמרינו בפרק קמא דברכות ד' ד' ע"ב שלא יאמר אנוכל קימעה ואשמה קימעה ואישן קימעה וכו' לכן התקינו להתפלל מעין שמנה עשרה: ג) נשא ונתן באמונה לאמתה של תורה הגאון כתב סופר בסי' ק"י במה שאמרו רבותינו בשילהי מסכת יומא הרואה קרי ביום הכיפורים ידאג כל השנה ואם עלתה לו שנה מוכטח לו שהיא בן עולם הבא וזו הלכה העלה להשיב לשואלו על תלמיד חכם מןפלג שוקד על לימודו אשר קרה לו מקרה בלתי טהור בליל יום כיפור ומסלסל בצער"ו מפחד ה' ומהדר גאוונו דאם יש לתלות בשבעה דברים שבדקים את הזב ליפא סימן להרע או להטיב ואין לדאוג כל כך ושומר נפשו ירחק מרוב אכילה ושתייה ודברים המביאים לידי קרי ועכשיו שפל הירא הוא חושב מחשבות בערב יום הכיפורים למעט ולהרחיק מדברים המרבים זרע ומטהרה ביום וגם בליל יום כיפור הוא מלא רתת ופחד ואומרים מזמורים המסוגלים לזה ורוב המחשבה והרהור בזה גורמים לבא לידי זה ויש לתלות בו דלאו סימנא מילתא היא ואין לדאוג כל כך ומפל מקום לא יתאש מהפונענות ומן הרחמים כמו שכתב מוהרי"ל ותלמיד חכם לא יחמיר להתענות שלא יתבטל מלימודו ח"ו ויוסיף שקידה בעסק התורה ויוסיף על לימודו והתיקון לזה (לשאור אדם) יעניין בקרבן נתנאל פרק יום הכיפורים סי' כ' ובעבודת הקודש להגאון הקדוש חיד"א ובתשובת מוהרי"ל סי' רל"ב ועניין בספר קנני פירות בקונטרס ספרא דחיי ד' ל"ט ע"ב הובא סדר התיקון לרואה קרי גם ידי הרה"ג מוהר"ף יצ"ו בספר יפה ללב בסי' תרט"ו אסף איש טהור תיקונים לזה מפי סופרים וספרים וק"י בהם (י"ח תיקונים) ע"ש נעתה השגתי ספר פחד יצחק מערכת הקו"ף ושם (פאות קרי) ראיתי תיקון לזה באריכות עי"ש: ונסתפק הרב טהרת המים במערכת החי"ת אות ל"א לפי מה שכתבו הטעם דידאג כל השנה משום שמסתמא הרהר ביום ובא לידי טומאה זו או משום דשנאוי הוא לפני המקום ברוך הוא וזה מסתמא הוא מעבירות שבין אדם למקום ואם בן לפי מה שפסק הרמב"ם בשני מהלכות תשובה דעבירות שבין אדם למקום אסור לפרסם והוי כחילול השם ח"ו והנה אסור למי שאירע לו בן לילף אצל חכם לשאול ממנו תיקון לנפשו על אשר אירע לו כדי שלא לפרסם חטאו שבינו למקום או דילמא כדי לבקש תיקון לנפשו אם ילף אצל חכם בכוך ראש ובהכנעה גדולה בוכה ומתאבל לבקש רפואה מן התורה שרי והעלה כצד זה אבל על כל

פְּנִיִּים לֹא יִגְלֶה דְּבַר זֶה לְאַחֵרִים כִּי זֶה וְדָאֵי עֲזוּת פְּנִיִּים לְפָרְסָם חֲטָאוּ לֹלֵא צִוְרָהּ וּמָה
הַבְּרִיּוֹת יֹאמְרוּ מַה שֶּׁהֲרַהֵר בְּיוֹם וְכו' אוֹ שֶׁשָּׁנְאוֹ וְכו' וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמַיִם מִתְחַלֵּל ח"ו: (ד'
אוֹנָן בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּיפּוּר נִשְׁאַל הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי"ל בְּסֵפֶר יוֹסֵף אֲנֹמֵץ בְּנִימְוִקִּיּוֹ עַל א"ח סִי'
תִּקְנִי"ז ד' כ"ה ע"א אִם יָכוֹל לְהַבְדִּיל לְמַחֵר אַחַר הַקְּבוּרָה כְּמוֹ בְּהַבְדִּלָה דְּשַׁבַּת דְּלָפּוֹם
רִיחֵטָא לֹא דְמִי לְשַׁבַּת כְּמוֹ שֶׁפְּתַב הַטּוֹרֵי זָהָב בִּי"ד סִי' שֶׁצ"ו דְּשִׁלְשָׁה יָמִים אַחַר הַשַּׁבַּת
הוּא זְמַנּוֹ אֲבָל גַּבֵּי יוֹם הַכִּיפּוּרִים ל"ל זֶה אֲמַנָּם אַחַר הָעִיּוֹן נִרְאָה שֶׁיָּכוֹל לְהַבְדִּיל כִּי
הַמְעַיִן בְּתוֹרַת הָאֵדָם לְהַרְמַב"ן שֶׁהוּבָא בְּהֵרָא"ש סוֹף מִסְּכַת תַּעֲנִית שֶׁפָּפֵל וְשִׁילְשׁ לְמֵאן
דְּאָמַר בְּפִסְחִים ד' ק"ו וק"ז דְּאֵין מְבַדִּיל אֲלָא כָּל הַיּוֹם כְּלוּל וְתוֹ לֹא וְהִיא דְּעָה שְׁנֵיהּ
שְׁבֻטֵי רצ"ט לֹא הֵי הַיּוֹם תְּשִׁלוּמִין דְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת אֲלָא כָּל דְּתִקּוֹן בְּלִילָה הֵי הַיּוֹם שֶׁלֹּא אַחַר
הַלִּילָה כְּמוֹ הַלִּילָה כְּמוֹ קִידוּשׁ דְּלִילָה עִי"ש וְאוּלָּם הֵרָא"ש בְּמִסְּכַת בְּרָכוֹת סְבִירָא לִיהּ
שֶׁעִיקַר הַחַיּוּב בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת הוּא וּבִיּוֹם הוּא תְּשִׁלוּמִין וְאֵין לֹא פְּסֻקִּין הֵכִי כַּמ"ש בִּי"ד
הַנ"ל גַּבֵּי אוֹנָן וּמָה שֶׁפְּתַב הַטּוֹרֵי זָהָב שֵׁם דְּנִקָּא לְמֵאן דְּאָמַר עַד שֶׁלְשָׁה יָמִים הֵינּוּ לֹא
מִיבְעִיָּא לְמֵאן דְּאָמַר עַד יוֹם אֶחָד דְּבִדְנָאֵי הַיּוֹם הוּא בְּכָלֵל הַלִּילָה כְּמוֹ שֶׁפְּתַב הַרְמַב"ן
אֲלָא אִף לְמֵאן דְּאָמַר עַד שֶׁלְשָׁה נְמִי אֲמַרִּינוּ כֵּן מִשּׁוּם דְּלֹא תִּיקְשִׁי מִמְּחַבֵּר סִי' רצ"ט
הַנ"ל וּמָה שֶׁמְבַדִּילִין בְּמוֹצָאֵי תְּשֻׁעָה בְּאֵב צָרִיף לְדַחֲוִק כְּדַכְתַּב מְגֵן אַבְרָהָם ס"ק ב' וְעֵינִין
הֵיטֵב בְּר"ן פְּסֻחִים בְּדָף הַנ"ל עכ"ל וְאֵי הַדֵּל פְּתַבְתִּי בַּס"ד בְּשִׁדִּי חֲמַד מְעַרְכַת הַה"א
אוֹת ט"ו בְּדִין הַבְּדִלָתָּ מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אִם יֵשׁ לָהּ תְּשִׁלוּמִין וְעַד כַּמָּה נִמְשָׁף הַתְּשִׁלוּמִין
וּבְדָף כ"ז ע"ג (בַּד"ה וְהַשְּׁגָתִי) הַבְּאֵתִי דְּבַרֵּי הַרֵב הַנ"ל וְכַתַּבְתִּי שֵׁם דְּלָפִי מַה שֶׁפְּתַבוּ
רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהַבְּאֵתִי שֵׁם שֶׁאֵין לְהַבְדִּיל בִּיּוֹם אֶסְרוּ חֵג דְּכָל שֶׁעֲבָרָה לֵיל מוֹצָאֵי יוֹם
טוֹב אֵין לְהַבְדִּיל עוֹד הֵכִי נְמִי בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים אֵין לְהַבְדִּיל עוֹד וְשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה
עֲדִיף בְּמִילֵי דְּבְרָכוֹת וְשׁוּב הַבְּאֵתִי מַה שֶׁפְּתַב דִּידֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ל הַפֶּהן מוֹיִלְנָא יצ"ו
בְּסֵפֶר הַנְּחָמָד בְּנֵן שְׁלֵמָה וְנִשְׁאֵתִי וְנִתְתִי בַּדב"ק לָךְ נָא רְאֵה: (ה) מַה שֶׁלֹּא תִּקְנוּ רַבּוּתֵינוּ
לְעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים יוֹם הַכִּיפּוּרִים מִשּׁוּם סְפִיקָא דִּיוֹמָא כְּמוֹ בְּשִׁאָר יָמִים טוֹבִים מְבִנְיָר
בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים בְּסִי' תֵּרַכ"ד דְּאֵנְחֵנוּ בְּקִיָּאִים בְּקִיבּוּעָא דִּירְחָא וְרַק מִשּׁוּם מְנַהֵג אַבּוּתֵינוּ
בְּיָדֵינוּ וּבְדַבְרֵי שֵׁישׁ חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה לְתַשׁוּשֵׁי פֶחַ לְהַתְעַנּוֹת שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִים גַּם אַבּוּתֵינוּ לֹא
נִהְיָו בּוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵין רוֹב צְבוּר יְכוּלִים לְעַמּוֹד וְכו' וְעֵינִין בְּדַבְרֵי הַגָּאוֹנִים מוֹהֲרֵרז"ש בְּשִׁלְחֵן
עָרוּף שְׁלוֹ וּמִטָּה אֶפְרַיִם בְּסִי' תֵּרַכ"ד, וּבְסֵפֶר יוֹסֵף אֲנֹמֵץ (אֲשֶׁפְּנִזִּי לְהַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי"ל)
בְּנִימְוִקִּיּוֹ עַל א"ח בְּדָף כ"ו סוֹף ע"ד כְּתַב דְּאֶפְשֵׁר לִיתֵן טַעַם כִּי בְּאַמַת רוֹב שְׁנֵים אֵין
אֲלוּל מְעוֹבָר וְאִף דְּלִגְבֵי שִׁאָר יָמִים טוֹבִים חֲשֵׁשׁוּ לְמִיעוּט מְכַל מְקוֹם גַּבֵּי יוֹם הַכִּיפּוּרִים
שֶׁכֵּינּוּ דְּדַחֲיָנוּ קִיבּוּעָא דִּירְחָא שֶׁלֹּא יָבֵא יוֹם הַכִּיפּוּרִים בִּיּוֹם הַשְּׁשִׁי אוֹ בִּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן
מִשּׁוּם יִרְקָא אוֹ מִתְיָא אִם כֵּן אִם הֵי מִתְקַנֵּים שְׁנֵי יָמִים לְפַעְעֵמִים יִהְיִי שֶׁלְשָׁה יָמִים רְצוּפִים
אֲסוּרִים בְּמִלְאָכָה דְּהֵינּוּ אִם יִהְיֶה יוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּחִמִּישִׁי בְּשַׁבַּת וְסִיִּים וְצָרִיף עֵינִין וְהוּא
טַעַם נִכּוֹן גַּם לְכַשְׁחַל יוֹם הַכִּיפּוּרִים בִּיּוֹם שְׁנֵי בְּשַׁבַּת אוֹ בִּיּוֹם רַבִּיעִי מִשּׁוּם יִרְקָא וְכו'
בְּשִׁנֵּי יָמִים כְּמוֹ שֶׁדַּחַו קְבִיעָא דִּירְחָא וְכָל שֶׁפֶן כְּשִׁינְדָּמֵן יוֹם הַכִּיפּוּרִים בִּיּוֹם חִמִּישִׁי וְלֹא
יִדְעָתִי לְמָה הַצָּרִיף עֵינִין בְּזֶה וְעֵינִין עוֹד לְהַגָּאוֹן טוֹרֵי אֲבָן לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה ד' כ' ע"ב (בַּד"ה
אָמַר לוֹ) שֶׁפְּתַב דְּמָה שֶׁאֵין צָרִיף לְעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְסַפֵּק שֶׁמָּא עָבְרוּ
לְאֲלוּל הוּא מִשּׁוּם דְּאֵזְלִינּוּ בְּתַר רוֹב שְׁנֵים דְּאֵין אֲלוּל מְעוֹבָר וְכַתַּב בְּאוּר זְרוּעַ הַגְּדוּל
בְּחִלְקֵ שְׁנֵי סוֹף סִי' רפ"א (אַחַר שֶׁהִבִּיא מַה שֶׁאָמְרוּ בִּירוּשְׁלַמִּי פֶּרֶק קַמָּא דְּחַלְהָ הַלְכָה א'

קרוב לסופה דאבנה דשמואל עשה שני ימים ומת) הילכה אין לעשות פן והעושה פן הואיל וראיתי רבותי עושים לא אמתה בידו ואם בא לימלה בי אני אומר שלא לעשות עכ"ל גם בתשובות מוהר"ם ריקאנטי סי' קס"ז פתב דמשמע מהירושלמי הנ"ל שאין לעשות פן אף סיים דרבינו יהודה חסיד ורבינו אבי העזרי היו נוהגין לעשותם.

ואם יש חשש בזה משום לא תתגודדו עין בשדי חמד מערכת חול המועד אות י"ד (בד"ה ודע): (ו) העושים שני ימים יום פיפור איה ותנהגו לענן הבדלה נראה שאין יכולים להבדיל בליל שני (פלומר בלילה שאחר יום שני של יום פיפור) כי אם החכמים לא תקנו יום שני לי"ט (אולי נכון להיות ליו"כ ורופה לומר ליום פיפור) ועבר יום אחד בלי הבדלה אין יכולים להבדיל עוד דדוקא בשבת סובר הרא"ש דג' ימים הוי הזמן כי נמשכים אחר שבת כמו שכתב הרא"ש גבי ת"ב אבל גבי יו"ט ל"ל הכי וגם התם רבים חולקים שאין תשלומין אלא יום אחד אבל לאחר מעת לעת אין לו תשלומין ואם פן אינם יכולים להבדיל בליל שני ואף אם ישמעו הבדלה במוצאי יו"ט ראשון מאחר מ"מ לשיטתם דהוא ספק א"כ אינם יכולים להבדיל עוד במוצאי יו"ט שני מתרי טעמי קדא דעבר זמנו ועוד דילמא הוי יום ראשון לאמת יו"כ וכבר יצאו מאחר וא"כ האיה יצאו ידי הבדלה על ספק יום שני ולכאורה הבדלה ביום הפיפורים חיוב גמור הוא ע"כ נראה לי דיבדיל ביום שני סמוך לחשיכה כמו גבי שבת אם הוא אונס עיין (סי' רצ"ג) דיכול להבדיל ביום וא"כ יכנין לצאת מטעם ממה נפשך אם אתמול היה יו"כ יהיה הבדלה זו על יום אתמול כי כל היום מותר להבדיל דהוי כמו הלילה כמ"ש לעיל (בסי' תקנ"ו) גבי אונן במוצאי יו"ט ואם היום הוא יו"כ א"כ יהיה הבדלה על יום זה כמו גבי אונס בשבת בסי' הנ"ל ויצא ידי הבדלה מטעם ממ"נ פן נ"ל עכ"ל וזה לפי שיטתו דהיום של אחר יו"ט שיהיה להבדיל בו אף לפי מ"ש בשדי חמד מערכת ה' שרשמתי לעיל באות ד' שלא תקנו חכמים להבדיל על יום טוב אלא בליל מוצאי יום טוב ולא ביום עיי"ש בשם פמה מרבני האחרונים נראה דלדעתם אין שיהיה תיקון זה: (ז) דעת מרן בריש סי' תרכ"ד היא שאין מברכים על הבשמים בהבדלה במוצאי יום הפיפורים אף פשחל בשבת וכתב הרב שלחן גבוה דטעמו משום שנגרר אחר הרמב"ם ועוד דספק ברכות להקל ותימה הוא שלא ראה מה שכתבו האחרונים דאין שיהיה בזה ספק ברכות להקל דהרי הוא נהנה ושיפיר מברך רק מה שיש לחוש הוא משום הפסק שלדעת הסוברים שאין לברך במוצאי יום פיפור על הבשמים אף פשחל בשבת הרי ברכה על הבשמים הויא הפסק ואף שהרב טורי זהב הביא ראיה דלא הויא ברכה על הבשמים הפסק הרי הרב אליהו רבה דחה ראיתו בשתי ידים והביא דעות פמה פוסקים שלא לברך וכתב גם פן שפן המנהג ומסיק דיש הפסק אם יברך והויא ברפת היין לבטלה ואין להורות לצבור לברך פיון שפבר נהגו שלא לברך על פי השלחן ערוך והלבוש ומנהגים ומטה משה והשיירי פנסת הגדולה פתב שפן פשט המנהג ואין להשגיח על מה שבסידורים שלנו בסדר הבדלה דמוצאי יום הפיפורים פתוב שמנהגנו לברך דליתא דבין האשפנזים ובין הספרדים מנהג פשוט הוא על פי דעות הפוסקים שלא לברך וכן סובר הרב שלחן גבוה וכו' ואלו תנרר דברי הרב טהרת המים בקונטרס שיורי טהרה במערכת הי"ד אות כ"ג ד' פ' ע"א ומרן החבי"ף בספר מועד לכל חי סי' י"ט אות ק"ט ציין בזה ספרי' רבים וסיים ובספרי רוח חיים העליתי דאחר ההבדלה תכף יברך על הבשמים וכן הגיד לי עט"ר הרב החסיד

הפרד"ס שפן הוא מנהגו הטוב לצאת ידי כל הדעות ועינינתי בספר רוח חיים ומפורש
שם שאחר שישטה הפוס ויברך על הגפן ויברך על הבשמים ולא ידעתי אם הוא לעיפוכא
שיתהיה אחר ברפת על הגפן ומה טעם לזה פי נראה יותר נכון לברך אחר טעימת או
שתיית הפוס כדי להסמיכה לברפת היין בכל מאי דאפש' ושם ברוח חיים הביא סברות
הרבה פוסקים שצריף לברך על הבשמים (במקומה) ושיש אומרים לברך על הבשמים
אף כשחל יום הפפורים בחול אלא שלא נהגו פן ונהרא נהרא ופשטיה ונהריחו ביראת
השם וריח לו פלבנון: השמטות עוד למערכת יום הפפורים סי' ג' אות ג' קודם הד"ה
וכתב הרב מגן אברהם בדרך מ"ט ע"ד שורה מ"ה.

ועתה אחר ששלחתי קונטרסי להדפיסו בעה"י השגתי ספר חדש (הוא אצלי) שו"ת
עזרת ישראל להגאון מוהררי"ש איסר שפירא אבד"ק מעזריטש וראיתי בסי' ס"ד שעמד
לכאר דין זה דשלישה ימים דיולדת אי בעינו מעת לעת בין לענון שבת ובין לענון יום
הפפורים ובתשובתו הביא מקור הדין ודברי הפוסקים המדברים בזה ואחר שישא ונתן
בזה כתב (בד"ה עכ"פ) וז"ל אחרי אשר זכינו שדעת הלכות גדולות ונהרא"ש בתשובה
ובפסקיו והתוספות במנחות דף ס"ד ונהראב"ד בספר האשכול ונהרשפ"א ונהריטב"א
והאור זרוע דהני ימים שלישה שבועה שלשים הם מעת לעת ומנהרי"ף ותוספות בגיטין
אין שום הכרח שחולקים על זה היאך אפשר לפסוק היפה כל הני ארינוותא ובנדאי הדין
ברור דחשבינו מעת לעת ביולדת לענון שבת ולענון יום הפפורים עכ"ל והמענין בכל
הכתוב לחיים בענון זה ישר יחזה כי תלי"ת כבר ראו עיני דברי כל הגדולים שהביא
בספר היקר הנ"ל (ויש גם פן ספרים שלא הזכירם הרב הנ"ל ומסתמא לא היו הספרים
ההם אצלו) אף את זה ראיתי שהביא מן החדש מספר שנות חיים להגאון מוהרש"ק
(אשר אינו מצוי אצלי) בסי' מ"ג שחתר להביא ראיות דהני שלישה ושבועה ושלישים לא
בעינו מעת לעת והביא תנרף ראיותיו ודחה אותם ובמסקנתו כתב ולזאת תבנא לדינא
דשלישה שבועה ושלישים דיולדת חשבינו משעה לשעה משעת הלידה לענון שבת ולענון
יום הפפורים עכ"ל והאמת שכפי סגנון הדברים שכתב בשמו תשובה ניצחת השיבו על
כל ראיותיו כמו שיראה הרוואה: